

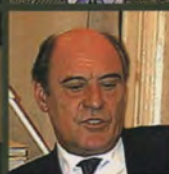
Gyuricza Péter

Van választás

Huszonegy XXI. századi
magyar politikus
portréja

MB:2

182.416

GYURICZA PÉTER

Van választás

Van választás

OSZK

A Szerző minden jogot fenntart,
részletek közlésének jogát is
az írott és elektronikus sajtóban.

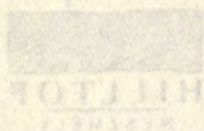
OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

GYURICZA PÉTER

Van választás

Huszonegy XXI. századi magyar politikus portréja

Országos Széchényi Könyvtár

Országos Széchényi Könyvtár

Országos Széchényi Könyvtár

2002

© Gyuricza Péter, 2002

A könyv megjelenését támogatta:

Ferenčzy ~ Göllner

Kommunikáció a köz érdekében

Országos Széchényi Könyvtár

Médiatámogató

Magyarország
vezető televíziója

MB 182.4/6:2

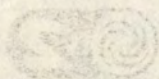
2003

---

*Huszonegy
XXI. századi magyar
politikus portréja*

Magyar Szociális Kiadó
1051 Budapest, Rákóczi út 131.

Csabay Lászlóné

(MST)

Ki a példaképe?

Nem személy a példaképem, hanem egy magatartási forma, amit gimnáziumi osztályfőnökömtől tanultam. Ahhoz, hogy másokat kritizáljunk és elítéljünk, erkölcsi alapunknak kell lennie. Ez a mondat egész életemben elkísér.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Csehák Juditot, mert jó politikus és jó szakember, és kedves, közvetlen nő. Sok mindenben közös az értékrendünk.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Torgyán Józsefet, mert nagy színész, konspirátor. Neki az volt a tragédiája, hogy kormányzati szerepbe került. Erre ugyanis nem alkalmas.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

Ez Nyíregyházához kötődik, amikor egy-egy rendezvényen együtt van az egész város. Például az Európa-nap, amikor kicsi meg nagy együtt nyüzsgött reggeltől estig.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

A '98-as választás éjszakája, amikor rájöttem, hogy kiénekeltek a sajtót a szánkból. Nem a Fidesz győzött, mi veszítettünk.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Nincs olyan személy, akihez hasonló szeretnék lenni, de van néhány regény, ami nagy hatással volt rám. Hemingway: *Az öreg halász és a tenger* című művében Santiago alakja azt bizonyítja, hogy az embert el lehet pusztítani, de legyőzni sohasem.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Kósa Ferenc: *Egy igaz ember* és Spielberg rendezésében *A Schindler listája* című filmet. Egyik is, másik is olyan eseményről szól, amit nem szeretném, ha megismétlődne. Tanulni kellene a történelemből, a filmekből.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

„Medgyessy Péter, gratulálok! Azt kívánom, hogy tiszta elvek alapján váltsd valóra ígéreteidet!”

Csabai Lászlóné
(MSZP)

Az ígéret szép szó

Gyuricza: Bevallom, akkor jegyeztem meg a nevét, amikor a 209 fős MSZP-s frakcióból felállt, és otthagya az országos politika színterét, a parlamentet. Miért is?

Csabainé: 1995-ben azért mondtam le a képviselői mandátumomról, mert ígéretet tettem.

Gyuricza: Kinek?

Csabainé: A városnak és a városi pártszervezetnek. Én listáról kerültem a parlamentbe, és amikor polgármesternek jelöltettem magam, akkor a helyi pártszervezet megosztott volt. Többen azt mondták, hogy nekem már van egy országgyűlési mandátumom, és nem biztos, hogy én vagyok a legjobb a pártnak a polgármesterségre. Én pedig biztos voltam benne, hogy meg tudom nyerni a választást. Hittem ebben. Ismertem az embereket. És nagy különbséggel nyertem is. Akkor tettem ígéretet, hogy lemondok az országgyűlési mandátumról, és egy év múlva meg is tettem. Azért maradtam addig, mert kapcsolatokat, ismeretséget akartam szerezni a város számára.

Gyuricza: Széchenyi Könyvtár

Hurkások kontra tirpákok

Gyuricza: Az 1998-as önkormányzati választások után azt kell mondani, hogy Nyíregyháza a négyes út vonalán Szolnok, Karcag, Hajdúszoboszló, Debrecen után bizony kilóg a sorból.

Csabainé: A többi fideszes város. Nézze, a gazdaság szereplői nem nézik, hogy ki fideszes, ki nem, és én annak örülök, hogy a város fejlődik, semmi szégyellnivalónk nincs, ha most akár Debrecennel is összehasonlítjuk. Ezt az adó, a beruházási adatok teljesen egyértelműen bizonyítják. Az állami beruházások odaítélésében azonban előfordult már, hogy hátrányba kerültünk.

Gyuricza: Miben érezték a hátrányt?

Csabainé: Nem elsősorban a pályázatoknál, bár ritkán ott is, inkább közlekedési beruházásokban, amiről nem pályá-

zatok útján döntenek. Konkrétan ez útépitést jelent, az útépités pedig azért elengedhetetlen, mert nélküle meghal a város. Budapestnek is az a legnagyobb baja, hogy a kamionok végigdübörögnek a körúton. Nyíregyházán is ez történik. Pedig a kamionoknak semmi helye nincs ott.

Gyuricza: Mitől függ, hogy hol épül az út?

Csabainé: Ez részben politika, részben szakma. De abban, hogy Kaposváron vagy Nyíregyházán épül-e az elkerülőút, abban azt gondolom, hogy egyértelműen a szakmapolitikának kellene győzni. A döntést aszerint kellene meghozni, hogy hol van nagyobb forgalom. És amikor egy mindenki által elfogadott szakember azt mondja nekem, hogy a kaposvári elkerülőútnál két autó között egy game-t le lehet játszani teniszben, akkor az valamit jelent. Az igazság az, hogy minden főutat ki kellene vinni a településekről, de a sorrend eldöntése nem közömbös.

Gyuricza: Ön elég sokat vitázik Kósa Lajossal, Debrecen polgármesterével. A két szomszédvár között tradicionális, szakmai vagy személyes, politikai indíttatású a nézetkülönbség?

Csabainé: Én Hajdú megyében nőttem föl, Debrecenben érettségiztem, és akkor kerültem Nyíregyházára, amikor férjhez mentem. Kósa Lajos Nyíradonyban született, felesége nyíregyházi, szülei nem messze laknak tőlünk. Ilyen furcsa lélektani szituáció ez, tehát én igenis örülök minden sikernek, eredménynek, ami Debrecenben történik.

A konfliktushelyzet két dologból adódik. Az egyik, hogy a két futballcsapat mindig ádáz csatát vív egymás ellen: a hurkások és a tirpákok. (A hurkások a debreceniek, a tirpákok pedig a nyíregyháziak.) A másik pedig, hogy Nyíregyháza az elmúlt években látványosabban fejlődött. Főleg '94 után. Nem igaz, hogy azért, mert az állam több pénzt adott. Őszintén be kell valljam, hogy 1998 és 2002 között több állami pénzhez jutottunk, mint az előző ciklusban. Igaz, más volt az ország helyzete, és az is igaz, hogy a fideszes városokhoz viszonyítva kevesebbet. A debreceniekben most emiatt revánsvágy alakult ki. Úgy érzik, hogy ők a nagyváros, és nem maradhatnak le. De nem hiszem, hogy ez a két

város vezetőjének ellentéte lenne. Az ellentétnek ugyanakkor van egy jó oldala is. Az emberek büszkéek a városukra, és ez jó, mert munkára, értékteremtésre ösztönöz. Azt gondolom, hogyha mind a két város jobb helyzetbe kerül, megépülnek a létfontosságú utak és intézmények, ha eldőlnék a regionális kérdések, akkor a versengés a sportra fog leszőkül.

Vidék kontra Budapest

Gyuricza: Hogy értékeli a Budapest–vidék közötti ellentétet?

Csabainé: Sajnálom, hogy van ilyen. Ha azt akarjuk, hogy súlyunk legyen a világban, akkor kell egy jól működő főváros. Én természetesen mindig harcolni fogok a megyéért, de nem gondolom, hogy ennek Budapest-ellenességnek kell lennie. Lehet, hogy amit Budapesttől elvesznek, azt soha nem fogják Szabolcs-Szatmár-Bereg megyének adni.

Gyuricza: Ön szerint a vidéki fejlesztés és a 4-es metró szembeállítása is inkább a politikának szól?

Csabainé: Szerintem igen. Bármilyen kormány lesz, meggyőződésem, hogy a metró meg fog épülni. Abban lehet különbség, hogy melyik útvonalon és mennyiért.

Gyuricza: Csak az a kérdés, hogy a vidéki fejlesztés rovására építik-e?

Csabainé: Így van. Vidéken pedig azt kell fejleszteni, ami ott nagyon fontos. Tehát nem a presztízsberuházásokat, hanem ami valóban segíti a fejlődést. Ma Nyíregyházán van az ország legnagyobb sportcsarnoka. A Budapest Sportcsarnok leégése óta nincs helyszíne a tornász Európa-bajnokságnak. Senki nem foglalkozott azzal, hogy lehetne ezt a csarnokot alkalmassá tenni erre a feladatra. Ehelyett négy-milliárd forintért Debrecenben építenek egy új tornacsarnokot. Ez presztízsberuházás. De ezt érzem az M3-as új nyomvonalváltozatánál is.

Gyuricza: Van egy fixa ideám. Ha az M5-ös autópályát nem Budapesttől Kecskemétig, majd Kiskunfélegyházáig építették volna meg, hanem Szegedtől kezdik, akkor valószínűnek tartom, hogy az-

óta a Kecskemét–Budapest szakasz már megépült volna. Tehát hamarabb magához szívna az autópályát a főváros, mint amennyire erre Szeged képes.

Csabainé: Igen, azt ígérte Orbán Viktor is, hogy Nyíregyházától visszafelé kezdik építeni az M3-ast. Csak ennek semmi jelét nem látom. Ha a szocialisták győznek, akkor jövőre elkezdődik a nyíregyházi elkerülőúttal az M3-as építkezése visszafelé.

Szövetségben

Gyuricza: Magyarországon a rendszerváltást követően különböző települési szövetségek jöttek létre. Mire jók ezek a szövetségek, mit tudnak elérni?

Csabainé: A legrégebbi önkormányzati szövetség a TÖOSZ (Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége) még a rendszerváltás előtt jött létre. Jó anyagi és szakmai háttérrel rendelkezik. Az 1990 után létrejött szövetségek a TÖOSZ tagadását és más működési forma megvalósítását tűzték ki célul, ezzel széttördelték és gyengítették az egységes érdekképviselőt és érdekérvényesítést. Azóta saját kezdeményezésre és külföldi ösztönzésre is sok próbálkozás volt, hogy egy egységes szövetségen belül tagozatként működjenek a kisvárosok, megyeszékhelyek, nagyvárosok, de ezek a kezdeményezések rendre megbuktak. Én a Megyei Jogú Városok Szövetségében dolgozom, most már a második ciklusban, és igen ellentmondásos a véleményem a működésünkről. Jó a bizottsági munkánk, mely a tapasztalatok átadásának fontos része, lassan kialakul a jól használható információbázis. Nem jó ugyanakkor az érdekképviselőtünk, érdekérvényesítésünk. A kormány nem partnerként viselkedik velünk, és a legtöbb polgármester nem is igényli az egységes fellépést. A baráti kijárással többet el tudnak érni. Ezért egy-egy közgyűlésen, ami évente kétszer van, jó, ha a polgármesterek egyharmada vesz részt, a fideszesek szinte sohasem.

Európa hátsó udvara

Gyuricza: A szabolcsi régió – Moldova Györgyöt idézve – Európa hátsó udvara. Ugyanakkor regionális központja a keleti bevásárló-turizmusnak. Ez nyilván jó lehetőségeket jelent, hiszen ha bevásárló-központokat építenek, az munkahelyeket terem. Ugyanakkor hátrányos, mert a feketézők, a zavarosban halászók is megtalálják.

Csabainé: Valóban igaz, hogy Nyíregyházán meghatározó szerepe van a kereskedelemnek, a pénzintézetek forgalmának. Nem azért, mert azt valaki így akarta, hanem mert földrajzi elhelyezkedése miatt így alakult. Ebben az önkormányzat segített, de az érdem a vállalkozóké, akik nagyon nehéz körülmények között is talpon tudtak maradni, és egyre igényesebb szolgáltatást nyújtanak. Azt sem lehet tagadni, hogy a még mindig munkát adó, bár a korábbinál lényegesen kisebb KGST-piac a feketekereskedelemre is lehetőséget adhat. De én azt látom, hogy a '90-es évek elején, amikor a megyében a teljes ipar összeomlott, ez is segített, hogy az emberek át tudják vészelni a veszteségeket, túl tudják élni a krízisidőszakot.

És bizony ebben a megyében még mindig tizenöt százalékos a munkanélküliségi arány (a határ menti térségekben huszonöt-huszonnyolc százalék!), lassan annyi a rokkantnyugdíjas, mint a nyugdíjas, és egy munkavállalóra két eltartott jut.

A számok önmagukért beszélnek. Mi magunkhoz képest fejlődöttünk, de a lemaradásunk az elmúlt négy évben nem csökkent, hanem nőtt. Az egy főre jutó beruházás mértékében 2001-ben a megyék összehasonlításában a legutolsók vagyunk, pedig az árvíz miatt több tízmilliárd forint állami segítséget kaptunk.

Nekem ugyanakkor nehéz helyzetem van, mert Nyíregyháza fejlődő, dinamikus gazdasági növekedést mutató, széplő város. A városlakók kilencvennégy százaléka szeret itt élni, és szeretné, ha a gyermeke is itt maradna.

Nekem tehát egyszerre kell szólnom a megye felzárkóztatásáért, és eladni, közvetíteni Nyíregyháza eredményeit

úgy, hogy megmaradjon a jó kapcsolat a város és a környező települések között, hiszen közös a sorsunk.

Ami pedig a feketézőket, a maffiát illeti. Most olvastam Bartus László *Maffiaregényét* – tudom, hogy az nem hiteles forrás, de abban nem Szabolcsot jeleníti meg a maffia központjának, hanem más megyéket. Nyíregyházán egy esetben robbant fel egy autó, de olyan gyilkosság, mint más városokban előfordult, nálunk nem volt.

Gyuricza: Én nem azt mondtam, hogy a feketekereskedelem és a maffia központja Nyíregyháza. Én azt mondtam, hogy a kishatár menti, időnként nemcsak a legális, hanem a feketekereskedelmet is megengedő forgalomban könnyebben lehet megtalálni azt, ami nem tiszta.

Csabainé: Van ilyen. Mi a határ közelségének egyaránt érezzük az előnyeit és a hátrányait, és sok múlik a jogi szabályozáson. A jogszabályok 1995-ben szigorodtak először, amikor megszűnt a gázolaj kettős árrendszere. Ez volt az első és legfontosabb döntés, ami a feketegazdaságot, az olajmaffiózókat próbálta visszaszorítani. De az előnyök mellett van hátrány is, amikor Ukrajnából, Romániából bejönnek a pöfögő autókkal Nyíregyházára, szennyezik a város levegőjét, és akár beszélünk róla, akár nem, igenis itt vannak a megyében az ukrán és a román feketemunkások. Sokkal kevesebb pénzért vállalják azt a munkát, amit már a magyarok a méltatlanul kevés fizetés miatt nem akarnak vállalni.

Gyuricza: Milyen munkák ezek?

Csabainé: Szezonmunkák. Almaszedés, mezőgazdasági betakarítások, földmunkák. Ha a mezőgazdaság jövedelemtermelő képessége jobb lenne, ha vissza lehetne szerezni az 1990-es évek elején elveszített keleti piacokat, akkor itt is több pénzt tudnának adni a munkásoknak. De azt az embert, aki két-három éve nem kap munkát, nagyon nehéz visszavinni a munka világába, mert elszokott az időben való felkeléstől, elszakadt a rendszeres élettől.

Gyuricza: Pedig fiatal emberekről is szó van.

Csabainé: Igen, ilyen is van, de főleg negyven éven felüliek. A következő négy-hat évnek ez lesz a feladata – mert az

nem lehet, hogy nemzedékek legyenek munka nélkül, hogy munkanélküli családoknak munkanélküli gyerekei legyenek. Ezt nem engedheti meg magának egy ország. Ezért a legnagyobb sikeremnek azt tartom, hogy az elmúlt négy évben munkahelyeket teremtettünk. Örülök annak, hogy az ipari park működik, és már a hetedik beruházó van ott, és több mint ezer embernek ad munkát és megélhetést.

Harc az információért

Gyuricza: Miért olyan népszerű Nyíregyházán?

Csabainé: Nem tudom, és azt sem tudom, hogy mennyire vagyok népszerű. Ha igen, akkor talán azért, mert én szeretem kimondani azt, amit az emberek gondolnak. Tisztelem az embereket, feltétel nélkül tudok örülni mások sikerének, eredményeinek. Nem hiszem azt, hogy én vagyok a legügyesebb, a legokosabb, hallgatok mások véleményére. És itt mindenki ismeri az életemet. Föl tudnak hívni telefonon. Ismerik a családomat. Tudják, hogy kompromisszumkereső vagyok. De ha valaki a fejlődés útjába áll, akkor vállalom az ütközést.

Gyuricza: Mikor tudatosult Önben, hogy amit képvisel, az már nemcsak polgármesterség, hanem a politika maga? Akarta, nem akarta, politikus lett.

Csabainé: 1995-ben volt egy nagyon kemény időszakom. Volt egy helyi ügy, egy beruházás, amit az előző önkormányzat indított el, és csődbe ment. Egy pillanat alatt azt vettem észre, hogy én vagyok a főbűnös, aki ezt megkaptam, és meg akartam oldani. Akkor úgy gondoltam, hogy elköltözőm a városból, otthagynom az egészet. De azt mondtam, hogy nekem nem lehet példa az, aki feladja. Pedig megtehettem volna, hogy feladom a polgármesterséget: országgyűlési képviselő voltam, és nyugodt életem lehetett volna.

Akkor végiggondoltam a teendőket. Egyszerre kezdtem el hosszabb távú terveket készíteni és napi feladatokat megoldani. Egyre tudatosabban használtam a nyilvánosságot, az

emberi kapcsolatokat. Kezdtém érezni, hogy kezemben van a kezdeményezés, az irányítás lehetősége. Soha nem vágytam a nagypolitikába, egyszerűen csak belesodródtam. De bármit vállalok, szeretem azt a tudásomhoz, tehetségemhez képest jól végezni. Ma már sokkal tudatosabb vagyok, mint korábban voltam. Kiszámítom a lehetséges változatokat, és igyekszem valamennyire választ adni; és tanácsadókat, szakembereket is igénybe veszek.

Gyuricza: Milyennek kell lennie egy országgyűlési képviselőnek, aki egy régiót, egy települést képvisel: kijáró politikusnak, lobbistának? Ön mit tudott elintézni Nyíregyházának?

Csabainé: Egy megye érdekében meg kell tudni fogalmazni a legfontosabb feladatokat, és azok megoldása érdekében a szakmai tudást, a kapcsolatot fel kell használni, és az ütközéseket is vállalni kell. Egy térség érdekében pártpolitikai különbségektől független összefogást kell létrehozni, és van, amikor az egyéni ambíciót alá kell rendelni a közös sikernek. Nagyon fontos a lobbizás, de én jobban szeretem, ha valamilyen rendszerben jó szakmai munkával lehet eredményt elérni. Nekünk több sikeres pályázatunk volt, lakásépítés, az iparipark-fejlesztés, az útépitések megvalósítására és a szennyvízprogramhoz svájci állami támogatást is nyertünk.

Gyuricza: Azt gondolja, hogy ez nem jöhetett volna létre, ha Ön nem a politikus szakma egyik képviselője?

Csabainé: Úgy gondolom, hogy nem az én politikusságom volt a meghatározó, hanem a szakmai munka iránti igényességem, és az információm, ami egy kicsit mindig gyorsabb, mint a környezetemé.

Gyuricza: Ezért volt jó, hogy tűzközelben volt?

Csabainé: Igen, azt gondolom.

Gyuricza: Akkor mégiscsak van összefüggés!

Csabainé: Az információ ma nagyon nagy érték. Ha az ember ma látja, hogy holnapután mit terveznek, és előre készülhet rá, az nagyon nagy előny. Azzal rengeteg pénzt lehet szerezni. Ezért vannak most előnyösebb helyzetben a kormánypárti városvezetők meg képviselők, mert ismerhetik

azt is, amit mondjuk másfél év múlva akar a kormány megvalósítani.

Gyuricza: Van olyan dolog, amit azért tudott elintézni, mert országgyűlési képviselő?

Csabainé: Azt gondolom, hogy engem már polgármesterként is ismernek és elfogadnak a szakmában, nem kell hozzá parlamenti igazolvány, hogy bejussak egy minisztériumba. Ahol pedig azt látom, hogy nem fogadnak szívesen, oda nem megyek.

A képviselői munka időnként nem használ, hanem árt. Ha valamit kritizálok a televízióban, akkor visszahallom a városban a fideszes politikusoktól, hogy a következő pályázatnál a város nem fog nyerni, mert Csabainé megint bírálta a kormányt. Aki így beszél, az nincs tisztában a többpárti demokrácia lényegével.

Amikor kritizálok valamit, azért teszem, mert ellenzéki képviselőként az a dolgom, hogy a lehetséges hibákra ráírányítsam a figyelmet, hogy alternatívát mutassak fel.

Gyuricza: Milyen erő áll Ön mögött, a belső tartás vagy a hátország erősíti?

Csabainé: A belső nyugalom abból adódik, hogy úgy gondolom, értek ahhoz, amit most csinálok. Lehet, ha máshova kerülnék, akkor ez a belső nyugalom megint fogna. A másik, hogy van egy nagyszerű férjem, akivel harminchárom éve élünk együtt, akire azt mondta a lányom nem olyan régen, hogy: „Anyá, ebben a harcban nem te vagy a győztes, hanem apa, mert mindig tudta, hogy mikor kell melléd állnia, mikor kell segítenie, és mikor kell téged óvnia.” Úgy is tekintem, hogy ha én egyáltalán valamilyen szerepet tudok a közéletben betölteni, abban neki legalább akkora része van. Nem akar a fogadásokon tündökölni, de ha nagyon muszáj, akkor eljön. Tudja, hogy mikor kell félreállni, és mikor kell megjelenni. És a szakmájában nagyon szeretik.

Gyuricza: Mivel foglalkozik?

Csabainé: A konzervgyárban üzemvezető. Azt mondtam egy fórumon, hogy lehet, ha eladják Pápának a konzervgyárat, az emberek nem mennek ki tüntetni, de ha őt politikai

okok miatt elbocsátják, akkor azt biztosan nem hagynák szó nélkül.

Gyuricza: Milyen Magyarországot képzel 2002 tavasza után az önkormányzatok életében?

Csabainé: A magyar lakosság életében a jelenleginél kiegyensúlyozottabb, nyugodtabb Magyarországot képelek. Olyan Magyarországot, ahol jogbiztonság, közbiztonság és létbiztonság van. Olyan Magyarországot, ahol a településeken, kis falvakban élő embereknek esélyegyenlősége van, hogy hasonló körülmények között éljenek, mint az ország nyugati részén születettek. Olyan Magyarországot szeretnék, amely többet tesz az emberek egészségvédelméért, a szegénység felszámolásáért. Olyan Magyarországot, ahol kevesebb a gyűlölet, ahol nem árkok és szakadékok választják el a politikai élet szereplőit, ahol a politika nem szól bele az emberek magánéletébe.

Az önkormányzatok számára olyan Magyarországot szeretnék, amelyik biztosítja autonómiáját. Garantálja a működési költségeket, és nem kényszeríti őket lobbira, megaláztatásra annak érdekében, hogy alapvető kötelezettségüket, a lakosság szolgálatát ellássák. Én az önkormányzatok részére olyan Magyarországot szeretnék, ahol pártállástól függetlenül, szakmai alapon születnek döntések a különböző fejlesztési támogatásokról. Olyan Magyarországot, ahol az állam nem hárítaná át a konfliktusokat a közalkalmazotti bérek, a szociális kérdések, az egészségügy különböző területén az önkormányzatokra. És az önkormányzatok részéről olyan Magyarországot szeretnék 2002-ben, ahol az önkormányzatok szövetségével együttműködve jó szakmai megalapozottságával nem ellenfelei, hanem partnerei lesznek a mindenkori kormánynak. Közösén alakítják ki azt a szabályozást, amivel a következő tíz évben az önkormányzatok valóban Magyarország sikerágazatává válnak.

Ebben a munkában szeretnék részt venni mindazokkal a nagyszerű szakemberekkel, akik pártállástól függetlenül ma a kisebb településeken, a nagyobb városokban, Magyarországon élnek és dolgoznak.

Ki a példaképe?

Egyetlen névvel azonosítható példaképem nincsen, inkább emberi jellemvonások és értékek. Ezek keresztény értékek, bizonyos magatartásbeli értékek, illetve az egyetemes és a magyar nemzeti kultúra alakjai és örökségünk. De ha neveket kell mondanom, akkor Mátyás király, Zrínyi Miklós, Pázmány Péter, Deák Ferenc, Wesselényi Miklós, Ady Endre, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső. Meghatározó számomra a szülői ház nevelése és Édesapám szellemisége.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

A rendszerváltozás egyes számú politikusának Antall Józsefet tekintem. Azért őt, mert feltétlen tisztelője volt az alkotmányosságnak és a politikai korrektségnek.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Aki személyes tulajdonságainál fogva, parlamenti szerepléseiben mértékadó, az Kuncze Gábor.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

A személyes és családi ügyeken kívül eddigi háromszori megválasztásom. Mert emögött nemcsak egy politikai trend, hanem a személynek szóló többségi bizalom testesült meg.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

Sok-sok vesszőfutás volt, de ez nem dátumhoz köthető. És nemcsak a politika tanuló éveiben.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

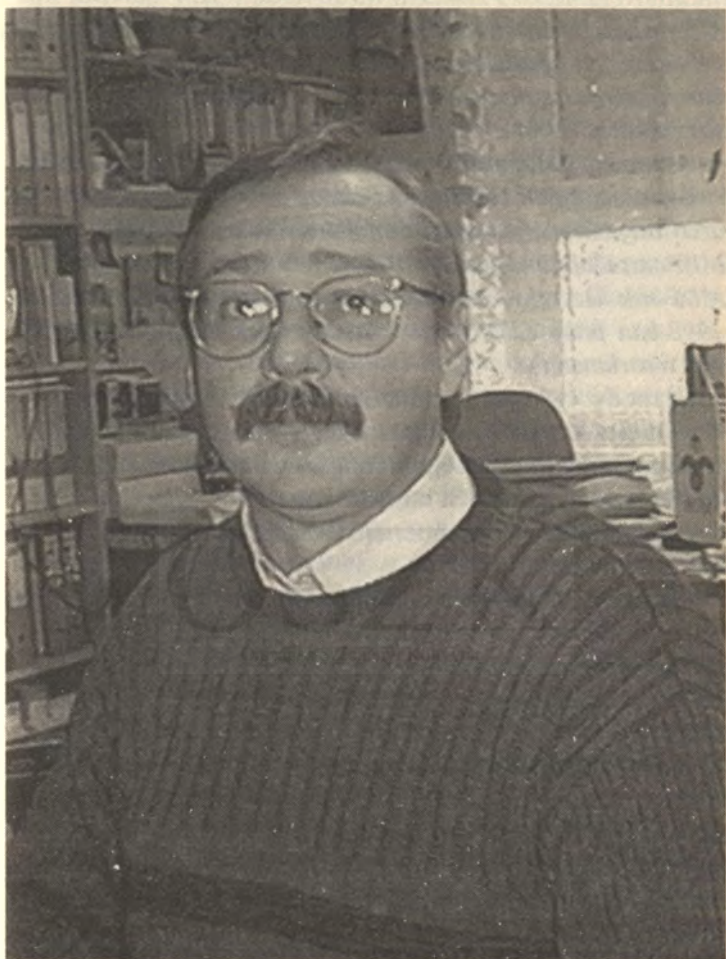
Több Jókai-hősből lehetne összerakni azt a figurát. De nem állnak tőlem távol Mikszáth vagy Móricz alakjai sem.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Az *Egri csillagokat*, és *A kőszívű ember fiai*t. De a *Valahol Európában*t és *A napfény ízét* is kötelezővé tenném.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Szeretnék már április 7-én gratulálni a választóimnak, hogy első fordulás győzelem született a 15-ös választókerületben. De komolyra fordítva a szót, nem szoktam sem győzelmi, sem pedig hódoló táviratot küldeni senkinek.

Csapody Miklós

(MDF)

Képviselő, aki hasonlít a választóihoz

Gyuricza: Nem akármilyen teljesítmény, ha egy országgyűlési képviselőjelölt ugyanabban a körzetben 1990-ben, '94-ben és '98-ban is képes arra, hogy nyerjen. Hárman vagytok: Kuncze Gábor, Kis Zoltán és te.

Csapody: Valóban. A jobboldalon én vagyok az egyetlen.

Gyuricza: Talán közhely a kérdés, de mi a siker titka? De talán azért mégsem közhely, mert mindhárom választásnál más volt az MDF társadalmi megítélése. 1990-ben a rendszerváltó hangulat az MDF-nek kedvezett, 1994-ben a szavazók megbüntették a pártot, 1998-ban pedig csak egyéni választókerületekből jutottak MDF-esek a parlamentbe.

Csapody: Így van, mind a tizenheten. A személyes politikai sikernek – mert az igazi siker a voksszerző képesség – három okát látom. Az egyik maga a választókörzet politikai összetétele, felfogásbéli hagyománya.

Gyuricza: Ez egy tradicionális polgári, keresztényi értékeket hordozó kerület.

Csapody: Mondjuk úgy, hogy a XI. kerület belvárosa – a Bartók Béla út, a Kosztolányi Dezső tér, a Móricz Zsigmond körtér, tehát Gellérthegy, Lágymányos, Szentimreváros – túlnyomórészt az. Az első sikerek tehát a körzet politikai hagyományvilága. És ezen nem pusztán politikai vagy párt-politikai választási hajlandóságot értek, hanem lelkületet. A történelmi egyházakhoz való viszonyt, a valódi budai polgári hagyományt, amelynek a kialakításában a Ménesi úti egykori Eötvös Kollégiumnak éppúgy szerepe van, mint a Műegyetemnek. Éppúgy szerepe volt ebben a Trianon után ideérkező felvidéki, erdélyi menekülteknek, értelmiségieknek, az itt letelepedett cisztercita rendnek, a margitásoknak, annak a hagyományvilágnak, amelynek ugyanilyen szerves részét képezi egy nagyon erős református, illetve evangélikus gyülekezet is – mint a századfordulós és későbbi irodalmi hagyomány, Karinthy és a „lágymányosi istenek” világa.

A másik ok az, hogy ezt a sokak által irigyelt függőkertet,

ahol a polgári növényvilág vtrágai nyílnak, nagyon gondosan művelni kell. Ebben az én tizenkét esztendei munkám is benne van. A harmadik ok pedig nyilván az, hogy a választóim többségével hasonlítunk egymásra.

Gyuricza: Ezt hogy érted?

Csapody: Úgy, hogy én a hűség városából, Sopronból, ebből a tradicionális polgári értékrendet ápoló, művelt magyarországi városból jöttem. De jöttem Szegedről is, ahol megismerhettem a dél kapujának, annak a szellemi metropolisnak a népi hagyományvilágát is. Már kinyílt szemmel ott dolgoztam bele magamat Bálint Sándor, Ilia Mihály, Péter Lászlóék és mások jóvoltából a XX. századi és a Trianon utáni – akkor kisebbséginek mondott, de ma már láthatóan egységes magyar nemzeti – határon túli szellemi élet, kultúra, tudomány folyamataiba. Római katolikus vagyok, és nemcsak a választások előtti hónapokban szoktam lappangva mutatkozni a templomokban. Ezt azért említem meg, mert rólam ezt mindenki tudja. Ez is ennek a hagyományvilágnak, értékrendnek a szerves része. Ez az, amit úgy fogalmazok meg, hogy a választóim túlnyomó többségével hasonlítunk egymásra.

1990-ben a történelmi fősodor gyakorlatilag majdnem minden MDF-es jelöltet bevitt az országgyűlésbe. Nem mindenki tudott megkötni ott, nem mindenki tudta megtanulni a szakmát, nem mindenkinek volt ilyen jó körzete, és nem mindenki akarta folytatni '94-ben. Én akartam, és sikerült. Akkor az ellenzékiesség kenyerét ettem. 1998-ban magától értetődő volt, hogy ismét indulok, és most – tizenkét év tapasztalatával a hátam mögött – újra belevágok.

Gyuricza: A parlamentben vannak nagyon markáns politikusok. Azt mondom, Csapody Miklós nem tartozik közéjük. Nem vagy harsány, nem vered az asztalt, ugyanakkor az a figura vagy, aki mégis mindig jelen van.

Csapody: Nem akarok „konzervatív lajbiba” öltözni. Sem a hamis népieskedést nem kívánom magamra öltetni, sem valami frissen tanult, egészen ropogós új konzervativizmust, de szerintem egy konzervatív – mondjuk úgy, magyar

polgár – közéleti szereplő sosem lehet szélsőséges. Nem lehet antiszemita sem, de nem azért, mert az rettenetes dolog, hanem mert az ezt kizáró mentalitást mi valóban ott-honról hoztuk. Egy olyan családban, ahol több történelmi egyházhoz tartoztunk és tartozunk, ott a vallási tolerancia, az értéktolerancia kezdettől fogva megvolt. Számomra nem valami tanult újliberális szöveg, hogy toleránsak vagyunk.

A mozgalomtól a pártig

Gyuricza: Jobban szeretted, amikor az MDF még mozgalom volt, vagy inkább azt, amikor párttá szerveződött?

Csapody: Ma azt mondani, hogy jobban szerettem, öncsaló és anakronisztikus megállapítás volna. Alapító tagja vagyok az MDF-nek, tehát a mozgalmi korszaktól kezdve ott vagyok, sőt még a mozgalmi időszakot megalapozó szorosabb-lazább értelmiségi, egyetemi, irodalmi, baráti körök, hálózatok rendszerének is a részese voltam. Mindenki azt hiszi, hogy az első lakiteleki találkozó 1987-ben volt, pedig nem. A legelső lakiteleki találkozó 1979-ben volt, még Illyés Gyula részvételével, féllegális körülmények között, ahol rendszeren be volt „mikrofonozva” a kis kultúrház.

1979-ben befejeztem a szegedi egyetemet, így 1974–75-től szoros emberi, szakmai és baráti kapcsolatok rendszerén keresztül teljes természetességgel találtam benne magamat. Tehát az MDF akkor föltűnő négy-öt vezéralakját – Csoórit, Kiss Gy. Csabát, Lezsák Sándort én vagy egyetemi fórumokról, vagy Ilia tanár úrtól, vagy egy kiskocsmából, vagy levelekből, vagy éppen a műveik alapján már ismertem.

Gyuricza: Nem említetted Bíró Zoltánt.

Csapody: Bíró Zoltánt azért nem említettem, mert ő az MDF első alapító elnöke volt, és ott említettem volna, hogy a mozgalmából párttá válás dilemmáinak a történetében neki milyen szerepe volt. Életem első munkahelye – az akkor azt hiszem, éppen megint kettéváló – kulturális minisz-

tériumban volt, ahova frissen végzetten, mindenféle párttagság nélkül kerültem.

Gyuricza: Csak a pontosság kedvéért, a minisztert akkor Pozsgay Imrének hívták.

Csapody: Így van. És Bíró Zoltán volt az Irodalmi Főosztály vezetője, ahol én az első munkámat felvettem. 1979 őszétől tulajdonképpen '82 végéig, az emlékezetes Tiszatájbotrányt követő ügyekig dolgoztam ott. Nagyon sokat tanultam tőle, és hogy van államigazgatási tapasztalatom, azt is ez a jó három esztendő alapozta meg. De akkor ismertük meg igazán egymás politikai, irodalmi és egyéb nézeteit is. Meghatározó volt azokban a vitákban, amikor én – minden érzelmi véleményem ellenére – inkább amellettem voltam, hogy párttá kellene válni.

Gyuricza: Nem említetted Csurka Istvánt.

Csapody: Csurka Istvánnal nem voltam személyes kapcsolatban. Természetesen a műveit, színdarabjait sok-sok százezer emberrel együtt magam is ismertem. Szerintem ma is a legjobb magyar dramaturg, és ezt irónia nélkül mondom, mert az irodalomban és a politikában egyként áll rá. Csurka István az alapító ötök-hatok egyik nagy figurája volt a föl nem sorolt Csengey Dénessel, Für Lajossal, Joó Rudolf-fal együtt. Csurka Istvánnal mi, kezdő képviselők, nem éreztük magunkat egy súlycsoportban lévőknek. Nagy tekintélyű, az irodalom és a szellemi világ tágasabb tereiből érkező, nagy formátumú politikusként tiszteltük őt. De nem voltunk egymás közelében.

Gyuricza: Antall József azt mondta, hogy az MDF több szellemi irányzatot összefogni képes gyűjtőpárt. Te hová próbáltad magad besorolni?

Csapody: Az ideologikus hármasság egyfajta kiegyenlítő, feszültségoldó és „lengéscsillapító”, aktuálpolitikai szempontból kitalált és működtetett eszmei konstrukció volt inkább, semmint politikai valóság. A politikai valóság az volt, hogy a Magyar Demokrata Fórum több mint százhatvan fős képviselőcsoportja, melynek száztizenegy egyéni képviselő tagja volt, hihetetlen színgazdag, rendkívül sok árnyalatot,

képességet, tudást, jó szándékot, sokféle múltat, szakmai irányultságot hozó nagy erő volt. A mai napig állíthatom, hogy az első ciklus parlamentje volt a legintellektuálisabb, színeiben legérdekesebb országgyűlés. Nem akarom utólag szembeállítani a második ciklus egyenszürke parlamentjét és a most záruló korszakot – volna ugyan összehasonlítási alapom, de most nem ez a kérdés, hanem az eszmei hármasság, amit Antall József úgy fogalmazott meg, hogy a kereszténydemokrata, a népi-nemzeti, illetve a nemzeti liberális eszmeiség közössége. Ezek a fogalmi kategóriák kétségkívül megkönnyítik az eszmetörténész tanulmányíró dolgát, én mégis azt mondom, hogy Antall József inkább a belső feszültséget tompítani akaró, kiegyenlítő szándékkal képezte le és nevezte el így ezt a hármasságot, természetesen nem alap nélkül.

Gyuricza: Beszéljünk rólad. Te egyik irányhoz sem kerültél közel, így, amikor kivált egy-egy csoport az MDF-ből, szóba se került, hogy megy velük Csapody Miklós is?

Csapody: Ha reálishan és őszintén visszatekintek erre a korszakra, akkor a személyes vonzalmaknak, ellenszenveknek is volt szerepük ezekben a döntésekben, nem is kicsi. Azt mondhatjuk, hogy '93-ban Csurka Istvánékkal, a MIÉP pártszerű megalakulásával elment egy piramis egy tábornokkal, erős főtiszti karral és sok-sok gyaloggal.

Ez a piramis elment jobb felé. 1996-ban pedig, miután a '94-es választási vereség után a párt és a frakció nem vonta le a konzekvenciákat, a Magyar Demokrata Néppárt megalakulásával egy fordított piramis vált ki, kisszámú tábornok igen kicsi támogatói bázissal, és ment el balközép irányba.

De ami az én személyemet illeti, nem volnék őszinte, ha azt állítanám, hogy ezek mindig megfontolt, utólag pedig megfellebbezhetetlen politikai döntések voltak. Őszintébb és igazabb, ha azt mondom, noha soha sem sodródtam, vagy legalábbis nem akartam sodródni, a Gondviselés és a politikai őrangyalok kara is vigyázott rám, hogy ki ne törjem a lábamat legalább. A gerincem nem volt veszélyben, de ér-

hetett volna néhány baleset. Ezeken azonban átsegített a jó kedély, a barátok, a Gondviselés.

Én nagyon komolyan vettem az „ős-MDF”-nek azt az eredeti és tarka értéksokféleségét, amibe megérkeztünk. Kezdetől látnom kellett azonban Antall József körül kialakulni egy olyan kört, akik nyilván kiváló emberek voltak a maguk szakmai és politikai minőségében, de mi úgy éreztük, hogy elszigetelik tőlünk a miniszterelnököt. Megjelent a döntéshozatali Bermuda-háromszög: a pártvezetés a Bem téren, a frakció és a kormány. Mindhárom helyen az MDF volt a vezető erő, és Antall József személyisége és törekvései voltak a mindent meghatározók, mégis sokszor megfoghatatlanná vált a konkrét döntések felelőssége.

Gyuricza: A konfliktushelyzetekben kikre figyeltél? Kik voltak az orientációs pontok?

Csapody: Egy ma már talán nem emlegetett képviselőtársam, dr. Szél Péter és még néhány más barátom, akikkel nem voltak egymással szemben fenntartásaink, vagy inkább mi, még „kis névtelenek” jobban húztunk egymáshoz.

Elöttem van az a nap, amikor a Bem téri egykori székház legfelső termeiben először láttuk egymást. Akkor azt mondták – azt hiszem, Antall József és Kónya Imre –, hogy föl kellene állítani a bizottságokat, vannak itt papiruszok, írja fel mindenki, hogy milyen területen szeretne dolgozni. Külügyesek ebbe a sarokba, jogászok abba a sarokba, gazdasági, kulturális érdeklődésűek amabba a sarokba... És mivel én akkor szereltem le a kormánytól, ahol kisebbségi kérdésekkel foglalkoztam, mentem a külügyi bizottságba. Ma is tagja vagyok, tizenkét éve folyamatosan. Senkit nem az érdekelt, hogy ismerem a határon túli magyar irodalom történetét, hogy tanulmányok és kritikák tucatjait írtam ebben a témában, nem ez volt a lényeges, hanem az, hogy a kisebbségi kérdés, a határon túli magyarok ügye leginkább odatartozik.

De – ahogy mondani szokták a népmesében, hogy egyik szavamat a másikba ne öltsem –, visszatérve az eszmei hármassághoz, én mindig a radikálisabb, de nem harsogó vagy

asztalverő, az MDF eredeti programjának a megvalósítására törekvő körbe tartoztam. Az MDF-en belüli hatalmi erőknek sosem voltam része. Azt mondhatom, hogy Csurka Istvánnak az akkori gondolatvilágát, törekvéseit, fölszólalásait nagyon sokáig el tudtam fogadni. Ahova én már nem tudtam követni, az a dolgozatot, a '92. augusztusi korszakot közvetlenül megelőző időszak volt. Ott már nem. De ezt sem írtam ki a hátamra vagy a mellemre, hogy eddig, és ne tovább.

Ma sokan azt mondják nekem, hogy: „Maga egy olyan jó magyar ember, határozott véleménye van, magának a MIÉP-ben a helye!” Mások azt mondják, hogy: „Magának el kellett volna menni Szabó Ivánékkal!” Talán ironia, ha azt mondom, hogy az a néhány kisgazda, akit nagyra becsülök ma is, ők meg azt mondják: „Nem csak a jó magyar bajszod miatt, de egy ilyen virtigli magyar gyereknek köztünk volna a helye!” Ez azt mutatná, hogy igen kapós vagyok vagy volnék, bár nem vagyok túlzottan az, de ezt minden fájdalom nélkül, inkább megelégedve kell megállapítanom. Én nem mentem el és nem megyek el senkivel sehova, mert én az MDF-nek lettem a tagja – a bajuszom meg már Aczél György idején is megvolt.

Pártkereső

Gyuricza: Lehet, hogy bántó lesz, amit mondok, de Amerikában azért jönnek létre civil szervezetek, hogy egy ügyet elintézzenek. Amikor végeznek, azt mondják az emberek, hogy jól dolgoztunk, és hazamennek. Várják a következő ügyet. Nagyon leegyszerűsítve ehhez hasonlítom az MDF-et. Végigvitte a rendszerváltást, és ezzel mintha be is fejezte volna a feladatát.

Csapody: Nem tartom barátságtalannak a kérdést, de az MDF történelmi szerepét megítélni talán még korai. Nemcsak azért, mert létezik a párt, vagy léteznek a képviselői, és az MDF–Fidesz megállapodás előtt is azt mutatták a közvélemény-kutatások, hogy az MDF, ha nem is stabilan ötszáz-

zalékos, de sok százezer választóban meglévő, erős politikai opció. Emögött pedig egy értékrend van. Tehát a párt jelen van.

A Fidesz-ellenes erők azt állítják, hogy a Fidesz egy rettetes politikai gyülekezet, amelyiknek nincsenek értékei, csak a hatalomtechnikában tökéletes. Miközben azt mondják a Fideszről, hogy ilyen, aközben azt is mondják, hogy az MDF meg nincs is... Pedig az MDF történelmi feladata az lehet, hogy a negyedik parlamenti ciklusban a koalíciót valóban jobbközépen tudja tartani.

Gyuricza: Mégiscsak az a kérdés, hogy a többpárti demokráciában az a párt, amit Magyar Demokrata Fórumnak hívnak, szerezeléltjogosultságot arra, hogy a magyar parlamentben legyen?

Csapody: Tisztelettel megkérdezem, lehet-e annál nagyobb politikai legitimitás, minthogy egy képviselőcsoport csupa egyéni képviselőből áll?

Gyuricza: Ennél erősebb legitimációt én nem tudok. Az a kérdés, hogy az MDF pártként jelen lehet-e, vagy akként lehet-e jelen?

Csapody: Így van. Ha a megállapodást nézzük, abban rögzítve van, hogy az MDF külön frakciót alakít. Létszámról most ne beszéljünk, de semmiképpen sem olvadunk be. Leszünk valamilyen tagozat, platform, csoport, szövetség vagy társadalmi szervezet. A politikai életben a pártként való megjelenés keretet, formát, alakzatot jelent, és nem önmagában álló túlélési technikát vagy hálót.

Tehát én azt hiszem, hogy az MDF mint párt, és mint képviselőcsoport a maga kormányzati tapasztalatait, eszmei, értékbeli, politikai tradícióit és politikusainak személyes erkölcsi hitelét viszi be apportként.

Gyuricza: Rendben van. És szerinted ez a Fideszt érdekli?

Csapody: Ha nem érdekelte volna, akkor nem kötöttük volna meg a megállapodást.

Gyuricza: Én erre azt mondom, hogy a Fidesz megtehetette volna, hogy kivásárolja azokat a politikusokat, akikre szüksége van. A „megélhetési politikus” kifejezést éppen te használtad először, amikor Manninger Jenőt és Demeter Ervint átvette a Fidesz az MDF-ből.

Csapody: Itt egy ízlésbeli, politikai stílusbeli kérdésről van szó, de hogy a Fidesz megengedhette volna-e magának, hogy kivásárol, vagy hogy mit engedhetett volna meg, mit nem, azon szerencsére túlvagyunk.

Gyuricza: *Nem tudom, mennyire vagyunk ezen túl, hiszen a közelmúltban lett a Fidesz-frakció tagja a kormánypárti kisgazdapártból odakerült Kiszely Katalin, Molnár Róbert, és most a Fidesz-listán előkelő helyen szerepel Turi-Kovács Béla és még nem tudom hány korábbi kisgazda. De az érdekes, hogy az MDF-fel ezt az utóbbi hónapokban már nem tette meg.*

Csapody: Szerencsére a Fidesz stratégiái másként döntöttek, nyilván azért, mert nagyon határozott ellenerőt éreztek az MDF részéről. Talán felmérték, hogy a Magyar Demokrata Fórum jelentős értéket és beágyazottságot képvisel. Tudom, hogy a politikai tervezések bizonyos alkuszin ten nem nélkülözik a cinizmust.

Hál' istennek, én ezekből mindig kimaradtam, mert úgy hozta a sorsom. De azt hiszem, hogy az MDF hozománya érték ebben a választási együttműködésben.

Ahol a siker, ott az erő

Gyuricza: *Mégiscsak az a kérdés, hogy 2002 tavasza után ennek a pártnak milyen jövőt jósolsz?*

Csapody: Nem a kormányzati szerep, vagy nem csupán a belőle való részesedés mértéke határozza meg, hogy meg tudunk-e erősödni. Az határozza meg, hogy a koalíció, amelyiknek részesei leszünk, érzékelhetően sikeresen kormányoz-e. Tehát hogy az a bizonyos lojális koalíciós partner – ugyanakkor önálló politikai entitás – hogyan tudja majd vezetni a rábízott tárcákat, milyen minőségű parlamenti és képviseleti munkát végez. Ez nagyban meghatározza az MDF jövőjét.

Gyuricza: *Ezt elfogadom, de te a kormányzati munka folytatásáról beszélsz. Ha nem a hatalomban lesz az MDF, akkor hol és hogyan?*

Csapody: Talán fura, amit mondok, de a feladatai akkor is ugyanazok. Hiszen csak a megélhetési politikusok körét szélesítenénk, ha az volna az önmagában álló cél, hogy ott üljünk a parlamentben. Ez talmi és hamis játék lenne. Megkockáztatom, egyetlenegy ma parlamentben lévő politikai erőhöz sem volna méltó. A választóink képviselte a lényeg, illetve az MDF politikai identitásából fakadó vélemények képviselte. Ezt a demokráciákban úgy mondják, hogy alternatíva felmutatása.

Ha a mostani két nagy oldal közül a mi közös listánk nem nyerné meg a választók többségét, annyiban módosulna a helyzetünk, hogy akkor a Fidesszel együtt ellenzékben volnánk. Szinte szégyellem mondani, mert annyira megkoptatták, de akkor nekünk azt a bizonyos „konstruktív ellenzéki stratégiát” kellene folytatnunk, ami tartalmilag ugyanaz, mintha kormányon volnánk. Egyrészt azonban bohócot nem csinálnánk magunkból, tehát nem tennénk úgy, mintha kormányon volnánk, ha egyszer ellenzékben vagyunk – másrészt pedig alapvető nemzeti, konszenzuális kérdésekben nem szúrnánk hátba a kormányt, mert az a kormány, amelyik föláll, és az a miniszterelnök, aki azt vezetni fogja, az a Magyar Köztársaság legitim, megválasztott miniszterelnöke lesz. Tehát például én bármennyire szégyelltem magam az előző ciklusban, hogy Horn Gyula képviselő úr volt a Magyar Köztársaság miniszterelnöke, nemcsak hogy egy rossz szót nem szóltam róla, hanem mindenütt úgy nyilatkoztam, hogy „miniszterelnökünk”.

Onnantól pedig egy remélhetőleg nem túlzottan gyilkos kampánynak a végére pont kerül, és akkor az új erőrendszerben megindul a munka. Tartalmi kérdésekben természetesen ugyanazt mondjuk, mint amit kormányon mondanánk. De minden álmagabiztosság nélkül hiszek abban, hogy erre a feltételes módra nem kerül sor.

Ki a példaképe?

Politikai, emberi és női példaképem Lorántffy Zsuzsanna. Hogy lehet emberben ennyi kitartás, hit, erő. Hogy szolgálta a férjét, Rákóczit, hogy tett meg mindent Sárospatakért, a könyvkiadásért, és élte az asszonyok és feleségek életét. Eltemette sorban a gyerekeit, férjét, és utána kezdte megalkotni legnagyobb művét, a Magyar Oxfordot. Ő hihetetlen hatást gyakorolt rám.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Antall Józsefet. Ő volt az, aki rendszerváltásban gondolkodott. Ezen túlmenően Európában, világban, értékrendben és hosszú távon.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Tölgyessy Pétert. Született ellenzéki, bárhol van is.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

Az első nap, amikor az országgyűlés megalakult 1990. május 2-án. Életemben akkor voltam először a parlamenti kupolában és az ülésteremben. Én azt hiszem, hogy azon a napon fél méterrel a föld fölött jártam.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

Amikor '94 után megint csak az első parlamenti ülésen részt vettem, és akkor születtek meg a nagy visszafordító döntések: az összeférhetetlenség módosítása, ami övön aluli ütés volt, a másik pedig az Expo lemondása.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Jeanne D'Arckal nem.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Az utolsó élmények egyike *Az élet szép*. De nemcsak ilyen filmeket mutatnék meg, hanem sok-sok mást, a *Gyaloggalopptól* kezdve az *Indul a bakterházig*, szóval inkább összeállítanék egy tartalomjegyzéket, és abban lenne történelem, emberség, egy kis humor.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Kollégáimnak és barátaimnak. Hitet és kitartást kívánnék nekik a következő négy év nehéz, de nagyon szép kormányzati feladatához.

Dávid Ibolya

(MDF)

Gáz van, anya nyert!

*Gyuricza: Beke Katától vettem az ötletet, de 1990-ben, amikor ki-
derült, hogy nyert, akkor Ön is azt mondta, hogy „Jézus Mária,
győztünk!”? Mit adott föl Tamásiból? Milyen kompromisszumokat
kellett megkötnie a családdal, vagy milyen támogatást kellett kap-
nia a családtól, hogy ezt a munkát tartósan, most már tizenkét éve
el tudja látni? Hiszen ha jól tudom, Önnek ismeretlen terület volt a
főváros is?*

Dávid: Igen. Amikor Baló György bemondta a televízió-
ban, hogy megvan az első női országgyűlési képviselője a
magyar parlamentnek, és a magam nevét hallottam, akkor
egy szót sem szoltunk a férjemmel. Megfogta a kezemet, ül-
tünk tovább vagy tíz percet szótlanul és némán. Aztán
csöngött a telefon, újságírók kerestek. A férjem másnap
reggel, amikor a gyerekek felkeltek, azt mondta nekik a
„Jézus Mária, győztünk!” helyett, hogy: „gáz van, anya
képviselő lett!”. A lányom megkérdezte, hogy az mit jelent?
A kicsi meg csak nézett. Az apjuk mondta, hogy anya he-
tente három-négy napot biztosan Pesten lesz. Erre azt kér-
dezték, hogy: „Csak ennyit, és hétvégén hazajön?”

*Gyuricza: Pedig Ön a győzelem előtt egy súlyos autóbalesetet élt
túl. Az embernek ilyen trauma után hamarabb mondják a barátai,
a rokonai vagy a családja, hogy maradj a fenekeden, maradj itt
velünk, örülj, hogy itt vagy velünk, miért kell neked most megint
autóba ülni, hetente több száz kilométert utazni?*

Dávid: Pontosan az ellenkezőjét éltem meg. Minduntalan
szóba kerül a baleset, hisz életemnek az fordulópontja volt.
Onnantól kínosan ügyelünk arra, hogy ha valaki valamiben
örömét leli, akkor tegye: legyen ez a gyerekem vagy a férjem
a bogaraival meg a gyűjtőszenvetélyével együtt úgy, ahogy
van, úgy fogadom el. Tehát az ellenkezője történt, úgy gon-
dolták, ha nekem ehhez van kedvem, akkor ők azzal is hoz-
zájárulnak ehhez, hogy hadd csináljam. Sokkal nagyobb
áldozatot vállaltak akkor ők. Amikor képviselő lettem, a kis-
lány iskolás volt, a fiam óvodás. Meg kell mondjam, hogy a
férjem még egy vajas kenyeret sem kent meg, és az asztalról

a tányérját sem vitte el az ebédlőből, ha befejezte a kaját, mert volt egy felesége. Ezt követően pedig a világ legtermészetesebb dolga volt, hogy egy csomó dolgot elvégzett, amit az életében soha nem is próbált meg otthon, de belejött. És amit még nagyon nagyra becsültem benne, hogy mindezt nagyon humorosan tudta csinálni a gyerekekkel. Kutyáink voltak, és a férjem azt gondolta, igazi kutyatartó lesz belőle, és elolvasott minden könyvet. Az egyik a *Százegy jó tanács kutyatartóknak*. Amikor elkezdtek sajnálni őt a szomszédok, a barátok, hogy szegény ember otthon maradt két gyerekkel, akkor mindig azt mondta, hogy ez a könyv nagyon jó volt, mert ebből száz jó tanács a gyereknevelésnél is használható. Soha semmi problémája nem volt a gyerekneveléssel.

Mindig középen

Gyuricza: Hogyan derült ki, hogy kedvet érzett a professzionális közéletiséghez?

Dávid: Korábban nem foglalkoztam politikával. De elkezdtünk új dolgokról beszélni, olyanokról, amelyekről addig általában nem beszélt senki. Én ebben hihetetlen nagy örömet találtam, és mikor belevágtam, akkor biztos voltam abban, hogy a képviselőséget az ügyvédség mellett is bírni fogom. Eszembe nem jutott, hogy az ügyvédi foglalkozásomat föl kellene adni. A példák is azt mutatták: volt tavaszi ülésszak, meg őszi, és senkinek nem jutott eszébe, hogy a rendes, becsületes szakmáját feladja. Azt gondoltam, ha lesz heti kétnapos, vagy kéthetente három-négy napos ülés, akkor is meg tudom oldani, hiszen az ügyvéd elég szabad – mígnem egyszer egy nagyon kedves újságíró barátom Németországból azt nem mondta, hogy menjek haza, fogjam meg a tükrömet, és döntssem el reggelig, hogy mit akarok igazán. Mert ha nem tudom becsülni azt, hogy nekem megadta a jó isten annak a lehetőségét, hogy itt a rendszerváltásban aktívan részt vegyek a választók bizalmából, bekerülhetek egy szabadon választott országgyűlésbe, és nem

minden energiámat erre fordítom, akkor döntsek úgy. Menjek haza, lássam el a családomat, ügyvédi irodámat, és adjam át a helyemet olyan embernek, aki azt szívvel-lélekkel csinálja. Álmatlan éjszakám volt. Másnap bementem a kollégáimhoz, és megmondtam, hogy többet nem jövök. Fölfüggesztettem az ügyvédi tevékenységemet, és kiléptem az Ügyvédi Kamarából.

Gyuricza: Miért az MDF-et választotta?

Dávid: Elmentem én a kiscgazdáktól kezdve a Fidesz-rendezvényekre, KDNP-s, SZDSZ-es fórumokra, de valahol első perctől kezdve az volt az érzésem, hogy az MDF-nél van a helyem. Megéreztem. Az i-re a pont akkor került föl, amikor 1989. október 20-án a Közgazdaságtudományi Egyetemen az MDF megválasztotta Antall Józsefet pártelnöknek.

Gyuricza: Amikor az MDF szárnyat bontott, akkor egy nagyon széles szellemiségű, sok irányzatot befogadni képes mozgalom volt. Az MDF ugyanaz-e még, mint amire a választási lehetőségek közül azt mondta, hogy igen?

Dávid: Minden nehézsége, buktatója ellenére, hogy volt magasban, volt mélyen, azt mondom, hogy igen. Tizenkét év is azt bizonyította, hogy nekem itt van a helyem. Függetlenül attól, hogy milyen magasságokban vagy milyen mélységekben járt a Magyar Demokrata Fórum.

Gyuricza: Azt hogy viselte, hogy azok, akikkel együtt indult, akikkel bekerült a parlamentbe, azok az idő múltával új pártokat hoztak létre azáltal, hogy kiváltak az MDF-ből?

Dávid: Teljesen természetesnek tartom azt, hogy a magyar politikai pártpalettán ezek az átalakulások végbementek. Soha nem hittem azt, amit sokszor, sokan állítottak, hogy ezeket kívülről mozgatják. Azt viszont igen, hogy a nagy ellenzéki pártok viszonylag rövid időn belül alakultak meg, tehát várható volt, hogy lesznek olyan csoportok, amelyek másként gondolkodnak. Nem voltak tapasztalataink, hogy hogyan kell működni egy demokratikus pártban, nem tudtuk, mi a frakciófegyelem, ami a párton belül természetes dolog. Ennek az volt az ára, hogy különféle mentalitású, vérmérsékletű emberek találkoztak egy pártban. Voltak a

radikálisok, voltak a fontolva haladóbbak, voltak Széchenyi-típusúak, és voltak Kossuth-típusú emberek, akik robbanásszerűen próbálták a közéletben ugyanazon nemes szándékokat érvényesíteni.

Gyuricza: Honnan tudta, hogy mikor hol kell maradni? Nem érzett-e kísértést, hogy távozzon, amikor Csurkáék kiváltak, vagy amikor az MDNP kivált?

Dávid: Nem.

Gyuricza: Mire figyelt?

Dávid: Engem a Magyar Demokrata Fórum jelöltjeként megválasztottak 1990-ben. Ez már önmagában nagy tisztesség volt akkor. Ezt követően, ha úgy döntöttem volna, hogy nekem ez az alakulat így, ahogy van, nem jó, akkor megköszönöm a megbízatásokat, és lemondok a képviselőségemről.

Gyuricza: Elítéli azokat, akik nem így tettek, hanem akár új pártot szerveztek meglévő mandátumukkal?

Dávid: Minden egyes ilyen pártalakulat létrejöttékor tiltakoztam, és próbáltam a házszabálybéli, alkotmánybéli és általában a parlamenti jogból levezethető szabályokat úgy értelmezni, hogy bizony nincs erre lehetőség. Aztán mindig a politika győzedelmeskedett a morális érvek és sokszor az észérvek fölött is, mert mindig megadta a lehetőséget, hogy a kiválni szándékozók új frakciót hozhassanak létre. Bennem soha, egyetlen percig soha fel nem vetődött annak a gondolata, hogy elmenjek. Én az MDNP-be távozókat is próbáltam arra kérni, hogy maradjanak, a ciklus végéig még meglátjuk, hogy mi alakul ki ebből a helyzetből. Nekem eszembe nem jutott Csurka kiválásakor, vagy Zacsek meg mások kiválásakor, hogy hasonlót tehetnék. Legjobb esetben lemondtam volna a mandátumomról, és hazamegyek. És ezzel most is így vagyok.

Gyuricza: Milyen volt az MDF számára a koalíció?

Dávid: Azt magam is láttam, hogy egy erős Fidesz és kisgazdapárt mellett a Magyar Demokrata Fórum szerepe egészen más. Azonban én 1990–94 között is részt vettem egy kormánykoalícióban, ahol a legnagyobb kormánypártként

az MDF teljesen természetesnek vette azt, hogy döntései befolyásolásában nagyobb szerepet kapjon, mint például az akkori KDNP. Nekem ebből a szempontból eléggé magas a tűrőképességem. Ennek a tűrőképességnek azonban van egy olyan szintje, ami fölött az ember nem adja a nevét a döntésekhez.

Gyuricza: Voltak pillanatok, amikor az MDF azért szerepelt a nyilvánosság előtt, mert a fideszes vagy kisgazda urak nem voltak hajlandók nyilatkozni. Az MDF-nek mindig volt véleménye, és mindig volt olyan ember, aki ezt el is mondta. Ez az MDF malmára hajtotta a vizet, ugyanakkor mégiscsak úgy tűnhetett, hogy amikor kellemetlen ügyeket kellett kommunikálni, akkor engedték a fórumosokat.

Dávid: Mi ezt megtanultuk. 1990–94 között nagy iskola volt számunkra a médiával a kapcsolattartás, és nem is firtatom, hogy kinek volt nagyobb hibája, mert hibás volt mindkettő. És felkészületlen volt mindkettő. Azonban mi a bőrünkön tanultuk meg, hogy változtatni kell a médiával való kapcsolattartáson. A média olyan eszköz, amivel egy politikus nem engedheti meg magának, hogy nem él. És egy olyan eszköz, amiben válogatnia sem szabad. Az elmúlt időszakban sokkal nyitottabbak voltunk, amit egyébként a média rendre visszaigazol, és ebből mindig a közélet szereplője is profitál, és maga a közélet is, mert olyan információkhoz jut hozzá, ami szerintem megilleti.

Hibázni emberi dolog

Gyuricza: Hogyan viszonyul a hibáihoz?

Dávid: A hibának két kategóriáját ismerem. Az egyik, amikor azt mondom, hogy valamit nem kellett volna megtennem vagy mondanom, vagy ha még egyszer nyilatkoznék, akkor mást mondanék, mert amit mondtam abban a pillanatban, azt rosszul tettem. A hiba második kategóriája az, amikor pillanatok alatt belekeveredem egy olyan dologba, amit mindenki az én hibámnak könyvel el, miközben

tudom, hogy ez nem csak az én hibám. Ehhez kellett külső „segédlet” vagy sajtósegédlet, egy adag hozzá nem értés – nem is merném feltételezni, hogy szándékosság. Ezek engem sokkal inkább bántanak.

Gyuricza: Az első kategóriával talán a november 4-i temetői incidenst követő parlamenti felszólalásra utal. Azt mondja, ha újra átgondolhatná, mást mondana vagy másképp fogalmazna?

Dávid: Igen. Miután az utolsó másodpercben hangzott el az, hogy „csőcselék”, abban a pillanatban fogalmazódott meg bennem, hogy hogyan mondhat ilyet egy országgyűlési képviselő, aki maga is '56-os volt? Mint ahogy más a jelentése ma annak, hogy „indul a vonat Auschwitzba”, mint lett volna hatvan évvel ezelőtt. Mert akkor azt mondták volna, hogy indul Rómába és Párizsba is. Ugyanígy egészen más a jelentése annak, hogy csőcselék. Hogy az '56-os halálra ítélt Mécs Imre dühében ezt mondja az ott lévő emberekre?! Ezen gondolkodtam ott, de egy másodperc múlva következtem a válaszadással, és már nem volt lehetőségem rá, hogy ezt a gondolatot magamban végigvigyem, hogy nem biztos, hogy reagálnom kellene. Ha van még három percem, lehet, hogy jobb választ tudtam volna adni, de ez az én hibám. Bocsánat.

A másik kategória sokkal nehezebb, amikor azt veszem észre, hogy fél éven keresztül próbálnak engem a baloldarra nyomni, de olyan erővel, amilyen erővel csak lehet, vagy pont az ellenkező irányba, hogy én egy antiszemita ember vagyok... És akkor jönnek ezek a félmondatok, amik itt-ott, amott kiegészülnek újabb félmondatokkal, és én már nem is kellek hozzá, hogy elinduljon a lavina.

Gyuricza: Pedig ez Magyarországon az elmúlt években mindig így történt: ha valaki elkövetett egy hibát, mindegy, melyik oldalon, az öngerjesztő folyamattá vált.

Dávid: Nézze, én egyszer már kimásztam ebből a „nem értek a focihoz” című szörnyűségből, de ennek a lényegi elemét még most is ugyanúgy tartom. Arra a kérdésre, hogy mit szólok a Fradi eladásához, erre még most is azt mondom, hogy nem tudom megítélni, vajon ebben az üzlet vagy a sport szempontjai játszanak-e szerepet vagy mindkettő,

avagy egy harmadik kategória, amiről Verebes István beszélt, hogy egy „kiszúrás”, amit pláne nem értek. Engem abszolút nem érdekel, és nem is értem a hátterét. Nem is akarom érteni. Ugyanis az a véleményem, hogy mindenki foglalkozzon azzal, ami a dolga. Ha miniszterként vagy pártelnökként elkezdenék sportklubok vagy gazdasági vállalkozások ügyeibe beleszólni, komoly szereptévesztéssel vádolhatnának meg – joggal. De aztán jöttek a nyilatkozatok, Csurka meg Bognár, és a lavina nem állt meg. Az én szövegem pedig egy mondat volt.

Ha valaki nem antiszemita, akkor aljas dolog ezzel megvádolni. Én még soha életemben nem adtam erre okot. Na, ez az a hiba, amit nagyon nehezen tudok földolgozni, mert bármit lehet rám mondani, amit a politikai berkeken belül meg lehet tenni, hogy a kalapjaival szórakozik, meg zászlót ad át, ez elmegy a fülem mellett. De ezek a méltatlan vádak olyan embert akarnak belőlem kreálni, amire egyrészt nem adtam okot, másrészt ez nem én vagyok. Ez azért rossz, mert mint száma a fül, rajta marad az emberen, s ha elkezd magyarázkodni, még rosszabb. Írtam egy esszét, néhány újságcikket, elküldtem ugyanazoknak az újságoknak. Nagyon sok eredménye nem lett, mert egy publicista soha többé nem foglalkozik azzal, hogy az alaphír, amelyre reagál, amelyikről glosszát ír, vajon hiteles volt-e vagy sem.

Nincs kegyelem

Gyuricza: A Kunos-ügyre hogyan emlékszik vissza? Amikor nem ellenjegyezte a köztársasági elnök kérvényét.

Dávid: Az ellenjegyzés előkészítő szakasza itt történik az Igazságügyi Minisztériumban. Amikor Kunos Péter kegyelmi eljárás iránt nyújtott be kérvényt, akkor az én tárcám beszerezte az összes véleményt, ezeket értékeltük, és ezt elküldtük a köztársasági elnöknek. Ennek részeként megírtam a saját véleményemet. Tehát egy hónappal a nem ellenjegyzés előtt a köztársasági elnök úr asztalán volt a szakmai

véleményem. Évente több ezer kegyelmi ügy van, mindig leírom, hogy javaslom a kegyelem megadását, vagy nem javasolom. Amíg a köztársasági elnök úr nem dönt, én nem hozhatom nyilvánosságra, hogy kinél élek pozitív előterjesztéssel. Az igazi reflektorfényt ez a kérdés akkor kapta, amikor nyilvánossá lett, hogy a köztársasági elnök úr döntését nem ellenjegyeztem. De arról senki nem akart tudomást venni, hogy melyek azok az indokok, amelyek miatt nemleges előterjesztést küldtünk.

Emlékszik a Binder-ügyre, arra az anyára, aki meggyilkolta a gyermekét?

Gyuricza: Igen. Hogyne.

Dávid: Ugyanez volt. Vastagh Pál miniszter úr nemlegesen terjesztette fel. Nagyon szép szakmai érvelés volt benne: emberölés történt, méghozzá nagyon kegyetlen formája, amikor az ember a saját gyerekeit ölte meg. A köztársasági elnök úr kegyelmet adott, és akkor Vastagh miniszter úr abban a kutyaszorító helyzetben volt, hogy mit csináljon. Káromkodott, nyűszített, de végül ellenjegyezte, pedig tudom, hogy szakmailag nagyon nem támogatta azt.

Gyuricza: Befolyásolta-e Önt a döntésében a miniszterelnök?

Dávid: Nem. A miniszterelnök a bejelentés előtti nap délután fölhevített, és megkérdezte, hogy mi a döntésem. Neki is ugyanezt elmondtam, hogy azért nemleges az előterjesztés, mert én nem értek egyet vele, a köztársasági elnök úr indokolása pedig még inkább alátámasztotta az én korábbi álláspontomat. Ez egy körülbelül tizenöt másodperces telefon volt, elkészöntünk, viszontlátásra, szervusz, kész.

Gyuricza: Ön évekkel később Göncz Árpáddal erről a döntésről beszélt. Mire jutottak?

Dávid: Amikor az egynapos határidőm volt, akkor is elmentem a köztársasági elnök úrhoz. Egyikünk sem árult zsákhamacskát, ő elmondta a maga érveit, én is a magaméit. Az elnök úr tudta, hogy én nem fogom ellenjegyezni. Amikor maga a megtagadás megtörtént, az elnök úr külföldön volt. Amikor hazajött, megint elmentem hozzá, hogy nem érdemes nyilatkozatháborúba belemenni, én az ő dön-

tését tiszteletben tartom, és ő is tartsa tiszteletben az én döntésemet, hogy a kormányzat nevében ekkora felelősséget vállalni törvény előtti egyenlőség esetében lehetetlenség. És az elnök úr ezt tudomásul vette. És most, ennyi év után is, mikor az elnök úrnak mondtam, hogy meghívnam egy kávéra, azt mondta, hogy inkább meghív ő egy teára. Leültünk, és másfél órát beszélgettünk nemcsak erről, hanem nagyon sok másról, ami inkább összekötött bennünket az elmúlt nyolc-tíz évben. Azt hiszem, ennek a beszélgetésnek minden szavát vállalja az elnök úr, ez könyvben is megjelent, és én is vállalom minden sorát, még akkor is, ha a Kunos-ügyben nem értünk egyet ennyi idő távlatából sem.

A rang kötelez

Gyuricza: Hogy viseli azt a helyzetet, hogy az ország legnépszerűbb politikusa? Mekkora jelentősége van ennek?

Dávid: Nagy megtiszteltetés számomra, mert egy közéleti embernek, választott tisztségviselőnek nagy dolog, amikor a bizalomindexét egy felmérés ilyen szépen mutatja. Azt hiszem, hogy a közéleti embernek a legnagyobb tőkéje az, hogy mekkora bizalommal vannak iránta.

Gyuricza: Próbálta megfejtetni, hogy mi ennek a titka?

Dávid: Persze, vannak álomfejtők, akik szeretnek ezzel foglalkozni. Túl komplex ez szerintem ahhoz, hogy egy-két dologra visszavezethető legyen, és hihetetlen nagy felelősség is egyben, nemcsak a közéleti embernek, hanem mint nőnek is. Egyrészt örülök ennek minden nőtársam nevében, másrészt pedig nagyon sokszor belegondolok abba, hogy bármilyen megnyilatkozás, megjelenés, bármi, nemcsak rólam, hanem a közéletről és a közéleti nőkről is véleményt jelenthet az állampolgároknak. Nagyon szomorú lennék egyébként, hogyha ezt olvasnám, és úton-útfélen az ellenkezőjét érezném. Ami számomra sokkal inkább meghatározó, az az, hogy mondjuk, jön a karácsony, az Ibolya-nap, és ha elmegyek vásárolni, moziba, vagy akárhova, ak-

kor rögtön beszélgetni kezdenek velem az emberek. Elmegyek a kondiba, és ott is tíz-tizenöt emberrel attól fáradunk el, hogy a gép taposása közben még beszélgetünk is. Szóval én inkább ezen mérem le az emberek hozzám való viszonyulását, és ezt már csak megerősíti számomra az, hogy ilyen előkelő helyen állhatok elég hosszú idő óta.

Tamási: újra és újra egyéniben

Gyuricza: Miért indul el egyéniben a választáson, hiszen a Fidesz-MDF-lista második helyén már páholyban érezhetné magát?

Dávid: Egyrészt azért, mert nekik köszönhetem, hogy egyáltalán a politikai pályafutásomat megkezdtem Tolna megyében, értük kell dolgoznom. A másik pedig, hogy van hűség is az emberben. Harmadsorban pedig voltam én listás és egyéni képviselő is. Tudom, mennyivel nehezebb az egyéni képviselők sorsa, de jobb érzés a közéletben, hogy nekem megvannak a gyökereim.

Gyuricza: Más legitimitást ad?

Dávid: Alkotmányos és jogi szempontból a mandátumok ugyanolyan értékűek, nem szabad köztük különbséget tenni. De bizony ad legitimitást, és mondom, kifejezi azt az alapvető hűséget, amivel azoknak az embereknek tartozom, akiknek eredetileg köszönhetem, hogy 1990 óta részt veszek a közéletben. Én a világ legtermészetesebb dolgának tartom azt, hogy elindulok a választókerületemben.

Gyuricza: Nem tartaná természetesnek, hogy ezt minden párt elnöke megtegye? Mindegyiknek lehetne találni egy olyan körzetet, ahol ő is megméretődik.

Dávid: Az a helyzet, hogy a helyet nem találni kell. Az elmúlt egy évem arról szólt, hogy legalább húsz fölkerést kaptam, hogy itt induljak, ott induljak, szóval találni nekem is lehetett volna, de ez nem így megy. Számomra ez úgy megy, hogyha egyéni képviselő vagyok, akkor ismerjem azt a választókerületet, ismerjem azokat az embereket. Őket képviselem.

Gyuricza: A zene ennyire hozzátartozik az életéhez? Most, a beszélgetés alatt is diszkréten szól a miniszteri irodában...

Dávid: Még ennél is jobban, igen. Reggel így ébredek: bekapcsolom a rádiót, meghallgatom az első hírsorozatot, elkészítem a reggelit, megreggelizünk, és szól a zene. Azokat már úgy választom meg, hogy a gyerekek is jó lelkiismerettel indulhassanak el. Ma például Sara Brightmannak egy csodálatos kazettája szólt, tegnap Enya gyönyörű válogatása, de van, amikor Claydermannal indul a nap. Állandóan zenét hallgatok az autóban is, ott most éppen Tom Base megy a legtöbbet. Amit most hall, itt, a miniszteri szobában, egy gregoriánfeldolgozás. Ez nyugodt háttérrel biztosít az embernek a munkához és a beszélgetéshez is.

Gyuricza: 2002 tavasza után milyen Magyarországot képzelt a Magyar Demokrata Fórum, és milyent a magyarországi igazságszolgáltatás szempontjából?

Dávid: Olyan jövőt kívánok a Fórumnak, ami hosszú időre alapozza meg azt az együttműködést, amelyet 2001-ben megkötöttünk. Remélem, ez a kis kötőjeles együttműködés biztosítja a Fidesznek is és a Magyar Demokrata Fórumnak is azt, hogy a hasonló értékrend, kicsit különbözőbb tartalom, és az eltérő hangsúlyok mellett mégiscsak megtaláljuk a közös nevezőt, ami az egész polgári oldalnak teremti meg az összefogás lehetőségét. Legyen ez olyan hosszú életű kötőjeles együttműködés, és legyen annyira eredményes, mint a CDU–CSU együttműködése volt.

Igazságügy-miniszterként? A szobámban itt van Magyarország első igazságügy-miniszterének, Deák Ferencnek a portréja. Visszatekintve az elmúlt százötven valahány évre, az igazságszolgáltatás folyamatos átalakulásban van, és ez így van rendjén. Komoly terveink vannak, én nagyon sok szerkezeti átalakításban is partner lennék. Szimpatikus számomra a skandináv modell, ahol az Igazságügyi Minisztérium egyben a rendőrség minisztériuma. Nagy változtatásokat kell megtennünk a büntetés-végrehajtás területén,

de nemcsak a múlt századi börtönök sokaságán kell változtatni, hanem az elítéltekkel való kapcsolattartásban is – különösen a fiatalkorúaknál –, hogy minél több olyan ember kerüljön vissza a társadalomba, akinek a beilleszkedése később zökkenőmentes lesz. Különösen a fiatalkorúaknál.

Ezen túlmenően, 2002 után olyan időszakra kell készülnünk, amelyben rajtunk múlik, hogyan tudjuk együttesen elérni, hogy az elkövetkező ciklus végén vagy az azt követő ciklusban a magyar állampolgárok is olyan gazdasági, morális és jóléti körülmények között éljenek, mint amilyenek között az Európai Unió más tagországaiban élő állampolgárok. Azt mondják, hogy a reformkorban lett volna érdemes születni és élni. Én azt hiszem, hogy számunkra olyan horderejű változást jelentett az elmúlt tizenkét év, és még tartogat is az elkövetkező négy-öt év, ami a reformkor átalakulásához hasonlítható.

Ki a példaképe?

Példaképem nem volt. Egyetemi éveim alatt Bibó István volt rám nagy hatással.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Antall Józsefet és Orbán Viktort.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Orbán Viktort.

Melyek voltak Önnek az évtized legemlékezetesebb pillanatai?

Gyermekeim születése 1989-ben, 1992-ben és 2000-ben. Azután 1990. május 2-a, az első szabadon választott parlament alakuló ülése. Az egyik legfiatalabb képviselőként én lehettem a korjegyző, így én mondhattam előre a képviselői eskü szövegét. Majd 1998. május 21-e, a választások második fordulóját követő sajtótájékoztató. Olyan volt, mint amit egy sportoló érezhet az olimpiai győzelem után.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

Talán a '94-es választások éjszakája.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

János vitézzel, mert a szerelméért küzdött.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Magyar filmek közül Gothár Péter trilógiáját – a *Megáll az idő*, *Idő van*, *Tiszta Amerika* című filmeket.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Legszívesebben a feleségemnek. Április közepére gyermeket várunk, és az egyik barátunk azt jósolta, hogy majd épp április 21-én születik. Ezt írnám: „Köszönöm a gyermekünket. Megnyertük a választást!”

Deutsch Tamás

(FIDESZ)

Prágától Prágáig

Gyuricza: Mikor jártál utoljára Prágában?

Deutsch: Tavaly novemberben.

Gyuricza: Mikor jártál ott először?

Deutsch: 1989-ben. Az első látogatásom nagyon emlékezetesre sikerült. Életem egyik legmeghatározóbb élménye volt, amikor Prágában a kommunizmus elleni tüntetésen letartóztattak, börtönbe kerültem, bíróság elé állítottak, elítéltek, és csak nemzetközi tiltakozás hatására engedtek szabadon.

Gyuricza: A két látogatás között alaposan megváltozott a világ Prágában és Budapesten is. Úgy változott, ahogy vártad?

Deutsch: Amit a nyolcvanas évek közepén gondoltam a „világ” remélt változásáról – szeretném, ha a kommunista rendszer megdőlné, ha szabadság és demokrácia lenne az országban, ha a gazdaság fejlődésnek indulna, ha olyan életminőség lenne, mint Nyugaton –, lassan minden részletében beteljesül.

Gyuricza: Ami nem valósult meg az egykori vágyaidból, az okoz-e hiányérzetet benned?

Deutsch: Amit szerettem, reméltem volna, de nem valósult meg, nem okoz bennem hiányérzetet, ellenkezőleg, még inkább arra törekszem, hogy ezek valamikor teljeshessenek.

A testetlen félelem ellen

Gyuricza: Azt nyilatkoztad, hogy édesapád óvott a politikai pályától.

Deutsch: Édesapámnak – 1936-os születésű lévén – voltak már történelmi tapasztalatai arról, hogy a hatalom tönkremeheti bárki életét. Ezért akkoriban óvott a politikai pályától, óvott attól, hogy 1988-ban ellenzéki legyek. Azt mondta, nem vitatja, hogy igazam van, de túl nagy a veszély, és félt engem, mert tönkremehetem az életemet: kirúghatnak az

egyetemről, nem lesz állásom. Azt szeretne volna, hogy sikeres legyek, teljes életet élhessek.

Gyuricza: Mi hajtott előre, dac vagy tudatosság?

Deutsch: A tudatosság mellett természetesen voltak félelmek, de ezek az egymással folytatott beszélgetésekben feloldódtak. Különböző lelki alkatú emberek vannak. Akad, aki jobban tűri a testetlen félelmet, van, aki kevésbé. Volt a Fidesznek olyan alapító tagja, aki félelmében öt hónap alatt négyszer lépett ki, majd be. Én, mivel valószínűtlennek éreztem, nem féltem, hogy letartóztatnak, bíróság elé állítanak vagy börtönbe kerülök. Ugyanakkor annak valós veszélye volt, hogy kirúgnak az egyetemről.

Lehettem volna bíró

Gyuricza: Engedj meg egy gonoszkodó párhuzamot. Amikor ti az előző rendszert meg akartátok dönteni, abban nyilván az is benne volt, hogy az akkori képviselők „be voltak betonozva”, és évtizedeken át ültek a parlamentben. Bizony, már 12 éve ti is ott ültök, és az Isten se óv meg attól, hogy még négy évig ott üljete, szóval nem lesz belőletek sok?

Deutsch: A szocialista rendszer hatalmon lévő embereit nem választották. Egy demokráciában bárki bármilyen hosszú ideig lehet parlamenti képviselő, azonban óriási különbség van közte és egy diktatúra politikusa között.

Gyuricza: Talán az is más, hogy most változnak a parlamenti szerepek. Ugyanaz az ember az egyik ciklusban lehet ellenzéki, aztán kormánypárti.

Deutsch: A szocializmusban valóban csak kormánypárti politikusokat láthatott az ember, ellenzékit nem. A mi esetünket sajátossá teszi az a tény is, hogy mivel huszonéves korunktól veszünk részt a politikai életben, akár negyven éven keresztül is parlamenti képviselők lehetünk. Hivatásunk életpályánkká is válhat.

Gyuricza: Szeretnéd, hogy ez a te életedben is így legyen?

Deutsch: Igen, hiszen ez ugyanolyan, mintha megkérdez-

nél egy korombéli pedagógust, szeretné-e, hogy még harminc évig legyen tanár.

Gyuricza: Ha nem politikus lettél volna, akkor mi?

Deutsch: Amikor elkezdtem a jogi egyetemet, elképzelhetetlennek tartottam, hogy jogász legyek. Egy év után megváltozott a véleményem, aztán végül mégsem lettem gyakorló jogász.

Gyuricza: Mit vállaltál volna szívesebben a jogi pályán: a védelem vagy a vád szerepét?

Deutsch: Valószínűleg bíró lettem volna. Akkor mindenki ügyvéd akart lenni. Ma fordítva van: meghirdet a bíróság néhány fogalmazói helyet, és több százan jelentkeznek. Ebből is lemérhető, nagyot fordult a világ.

Szerepek és szerepálmok

Gyuricza: Ha a politikai karrierjét és a különböző szerepeket tekinti, melyikben érezte igazán otthon magát?

Deutsch: Nagyon fontosnak tartom, hogy az ember lehetőleg ne legyen olyan helyzetben, amikor nem érzi jól magát a bőrében, amikor olyan munkát kell végeznie, amit nem szeret, nem megy neki. Én ellenzékiként is szívesen végeztem a képviselői munkámat. A politikusi létnek ugyanakkor teljesen természetes logikája, hogy az ember akkor tud a leghatékonyabban tenni az általa képviselt programok megvalósítása érdekében, ha döntéshozó helyzetben van. Tehát a politikusnak mindig nyilvánvalóan az a célja, hogy a választásokon jól szerepeljen, győztes legyen. Szeretek dolgozni a kormányzópárt tagjaként, miniszterként is.

Gyuricza: Kicsit arra is vonatkozott a kérdés, hogy jobban szeretél-e csak a pártügyekkel foglalkozni, mint most egyetlen szakterülettel?

Deutsch: Ez nem okoz számomra problémát. Talán azért sem, mert ellenzékiként és kormánypártiként is a pártom alelnöke voltam. Az ellenzékben valóban több ember számára adatik meg, hogy ne csak valamely terület szakpoliti-

kusa, hanem például az ellenzéki frakció általános kérdésekkel foglalkozó politikusa is legyen. Én is ebbe a kategóriába tartoztam ellenzéki politikusként, de kormánytagként elsősorban szakpolitikusként kell helytállni, ugyanis a kormányban egy általános politikus van: a miniszterelnök.

Főszerepek

Gyuricza: Két emlékezetes képet őrzök rólad: az egyik az, amikor fölálltál a parlamentben és Tocsik Márta nevét először kimondtad. A másik pedig a megfigyelési ügy, melynek jelentőségét a korábbi kormányzat képviselői azzal a fordulattal próbálták csökkenteni, hogy „Deutsch Tamás akkor tudta meg édesanyja leánykori nevét”. Ez két eltérő szerep, az egyik egy ellenzéki, a másik egy kormánypárti politikusé. Hogy emlékszel vissza ma ezekre?

Deutsch: Minden részletére emlékszem a napirend előtti felszólalásomnak, azonban kevésbé érzem olyan kiemelkedő jelentőségűnek, mint ahogy az mindenki más emlékezetében él. Az ügy kirobbanása késleltetett volt: a felszólalásomat követő néhány napban még nem volt kiemelkedő jelentőségű hír, mégis erre az időpontra, a napirend előtti felszólalásomra vetíti mindenki vissza, mintha már aznap estétől csak erről szólt volna a sajtó. Valójában csak egy héttel később kezdődött el az a négy hónap, amikor viszont már a Tocsik-ügy volt a vezető hír. Számomra inkább a vizsgálóbizottság munkája volt emlékezetes, amikor szinte kizárólag csak ezzel az ügygel foglalkoztam. A felszólalásra úgy gondolok vissza, hogy az olyan módon volt leleplező, úgy tárta fel a valóságot, hogy akár egy akadémikus, akár egy csupán hat osztályt végzett ember is egyaránt megértette, mi történt valójában. A tények, amiket elmondtam, tagadhatatlanul megfelelték a valóságnak, és én egy fél szóval sem mondtam többet. Ez a politikában nem könnyű feladat.

Gyuricza: Neked nem okoz problémát, hogy a mai napig nem sikerült megnyugtatóan lezárni a Tocsik-ügyet?

Deutsch: Az ügy büntetőjogilag nincs még lezárva. Politikai következményei már akkor is voltak: Suchmann Tamás leváltása, az ÁPV Rt. vezetőinek menesztése, és az, hogy az emberek elkönnyvelték: itt egy rendkívül tisztességtelen dolgot követtek el az akkori kormánypártok. Ítéletük eredménye a választáson is megnyilvánult. A parlamenti tisztázás valóban elvarratlan maradt, mert az a példa nélküli eset történt, hogy egy vizsgálóbizottság felosztatásáról döntöttek anélkül, hogy az el tudta volna fogadni a jelentését.

Gyuricza: Kérlek, beszélj a megfigyelési ügyről!

Deutsch: El kell ismerni, ha a politikai riválisok a saját szempontjukból ügyesen kommunikálnak. Ha 1994 végén, 1995 elején derült volna ki az MDF-kormányról, hogy ilyesmit csinált az MSZP vezetőivel, akkor az hihetetlen vesszőfutást jelentett volna nekik. Ám az MSZP a saját szempontjából eredményes kommunikációs stratégiájának köszönhetően a vitathatatlan tények ellenére legalább annyi emberrel tudta elhitetni, hogy ez egy alaptalan állítás volt, mint amennyien igazat adtak a megfigyelés tényének. Elismerésre méltó, ahogyan ezt a kommunikációs mérközést az MSZP „döntetlenre hozta”. És ebben a helyzetben a döntetlen győzelmet jelent.

Ami az ügy személyes részét illeti, sokak szerint az *Aktuálisban* való szereplésem azért volt jó, mert csak a tényeket adtam elő a műsorban.

Miniszter, aki szereti a sportot

Gyuricza: Nem érzed úgy, hogy a sport és a politika megint túlzottan összefonódott? Mint az ötvenes években, amikor a hatalom elvárta és learatta a sikereket, és a sportolók eredményét a sajátjaként tüntette fel?

Deutsch: Szerintem a sport és a politika kapcsolatában végre olyan egymás mellé rendelt viszony alakult ki, ami régóta kívánatos volt, s ami hosszú távon mind a sportnak, mind a sportot szerető embereknek a javát szolgálja. A poli-

tikának nem szabad a sportot magára hagynia, mert a sport rendkívül fontos tevékenység, amivel kapcsolatban komoly feladatai vannak az államnak.

Gyuricza: Amikor Kovács István nyert Münchenben, Orbán Viktor ott volt, és gratulált, és őt mutatta a kamera. Amikor Kovács István veszített, miért nem láttam ilyen képsorokat?

Deutsch: Pedig ott volt akkor is. Ha bármely ország legismertebb, legnépszerűbb sportolói egyikének ilyen sorsdöntő mérkőzése van, azon az ország miniszterelnöke kettős minőségben van jelen. Ott van a sportot, a sportolót szerető magánemberként, és ott van miniszterelnökként. Ennek szimbolikus jelentősége is van. Nem véletlen, hogy egy labdarúgó-világbajnoki döntőre, egy Európa-bajnoksági döntőre, egy sokak által szeretett sportág döntő küzdelmeire elmegy az adott ország köztársasági elnöke vagy miniszterelnöke, mert ők önmaguk mellett szurkolók közösségét, az országot is képviselik az adott eseményen.

Gyuricza: A sportminiszternek nem fáj, hogy időnként a miniszterelnök jelenik meg helyette egy-egy rendezvényen?

Deutsch: Miért fájna? Fel sem merül a kultuszminiszterben, hogy szomorkodnia kellene, mert egy jelentős kiállítást a miniszterelnök nyit meg. Inkább büszke, mert sikeres rendezvényt tudott a munkatársaival megszervezni. Kokó győzelme kiemelkedő jelentőségű volt, a magyar sport erejét mutatta, és hihetetlenül szomorú voltam, amikor kikapott.

A nagy álmok kellenek

Gyuricza: 1994-ben azt nyilatkoztad, hogy: „Mielőtt meghalok, megcsinálom a filmemet, ez halálbiztos.” Miről szól majd a filmed?

Deutsch: A szerelemről szól. Olyannak képzelem el ezt a filmet, amilyenek az íróknak, rendezőknek, színészeknek azok a művei, amelyeket azt vizsgálva elemeznek, hogy mennyire önéletrajzi vonatkozásúak az adott alkotások. Az enyém is önéletrajzi ihletésű film lesz.

Gyuricza: Mije lennél a filmnek: írója, dramaturgja, rendezője, szereplője?

Deutsch: Csak rendezője. Szerintem nagyon rossz színész lennék. Nem is próbáltam soha. Ha szerepet kellene játszanom, leküzdhetetlen lámpalázam lenne.

Gyuricza: A közszereplőé nem szerep?

Deutsch: Nem, ez én vagyok, ez nem szerep. Magamat adom, amikor megszólalok, amikor előadást tartok – ilyenkor a hallgatóság nem feszélyez. Televíziós élő műsorokban sem vagyok lámpalázás. De ha most, itt el kellene szavalnom neked az *Anyám tyúkját*, talán nem sülnék bele, de bizonyos, hogy zavarban lennék.

Gyuricza: Komolyan gondolod, hogy a filmet meg fogod csinálni?

Deutsch: Persze. Az ember életében kellene az ilyen nagy álmok.

Gyuricza: Mikorra lehet ebből valóság?

Deutsch: Erre még van vagy harminc évem.

Gyuricza: Milyen ifjúságot, milyen sportéletet, milyen eredményeket szeretnél 2002 tavasza után Magyarországon?

Deutsch: A magyar sport eredményessége alapján a nemzetközi élvonalba tartozik, e pozíciónk megtartása a legfontosabb. Azt szeretném, hogy az emberek életének aktív részévé váljék a sport. E téren további jelentős fejlődés szükséges, mert itt nagy volt a lemaradásunk. Kevés olyan sportnemzet van a világon, ahol ennyien szeretik a sportot, ugyanakkor ennyire kevesen sportolnak szabadidejükben.

Gyuricza: A miénk olyan ország, ahol az emberek szeretik a sportot – nézni.

Deutsch: Igen, de innen vezet a legrövidebb út oda, hogy csinálni is szeressék.

Gyuricza: A sport mellett az ifjúsági ügyekért is felelős miniszterként mit tekintesz a következő évtized fő sajátosságának?

Az előttünk álló évtized nagy lehetőségeket kínál a fiataloknak, akikre régen volt ilyen nagy szüksége az országnak. Azokat a készségeket és képességeket, amelyek a mindenkori fiatal nemzedéket jellemzik – az új iránti fogékonyság, a nyitottság, a lendületes gondolkodás –, felértékeli az Euró-

pai Unióhoz való csatlakozás. Gondoljunk például arra, hogy mekkora változást hozott, hogy tizenkét országban bevezették az eurót. Könnyen lehet, hogy öt-hat év múlva már nálunk is az euró lesz a fizetőeszköz. Valószínű, hogy az ilyen óriási változásokat mi sokkal nehezebben fogjuk befogadni, de a gyermekeink számára – az előbb felsorolt képességek miatt – egyáltalán nem lesz meglepő. Ők, a magyar társadalom kiapadhatatlan erőforrásaként segítik és viszik tovább közös dolgainkat – ami „nem is kevés”.

Ki a példaképe?

Az apám.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Kósáné Kovács Magdát. Mindazt, amit magába gyűjtött tudásként, bár francia-bölcész végzettségű, munkaterületén képes volt programmá, rendszerré szervezni, de nem vált bálvánnyá. És amikor úgy érezte, hogy nem folytathatja, amit csinál, akkor lemondott. S utána ugyanaz az ember maradt.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Pető Ivánt, aki szintén lemondott, és aki akkor is ellenzéki volt, amikor úgy tűnt, hogy hatalmon van.

Mi volt az évtized legkellemesebb élménye?

A templom fölszentelése itt, Békásmegyeren.

Mi volt az évtized legkellemetlenebb élménye?

Az, hogy Csurka István megírta 1992 augusztusában a tanulmányát, és hogy Kövér László abszurd módon a távollétemben egy törvényjavaslat kapcsán olyan szöveget engedett meg magának: énnekem nincs jogom a MIÉP-es lelkész képviselő fölött morális véleményt mondani, mert nyilas és ávos verőlegények gyerekei közé jutottam.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

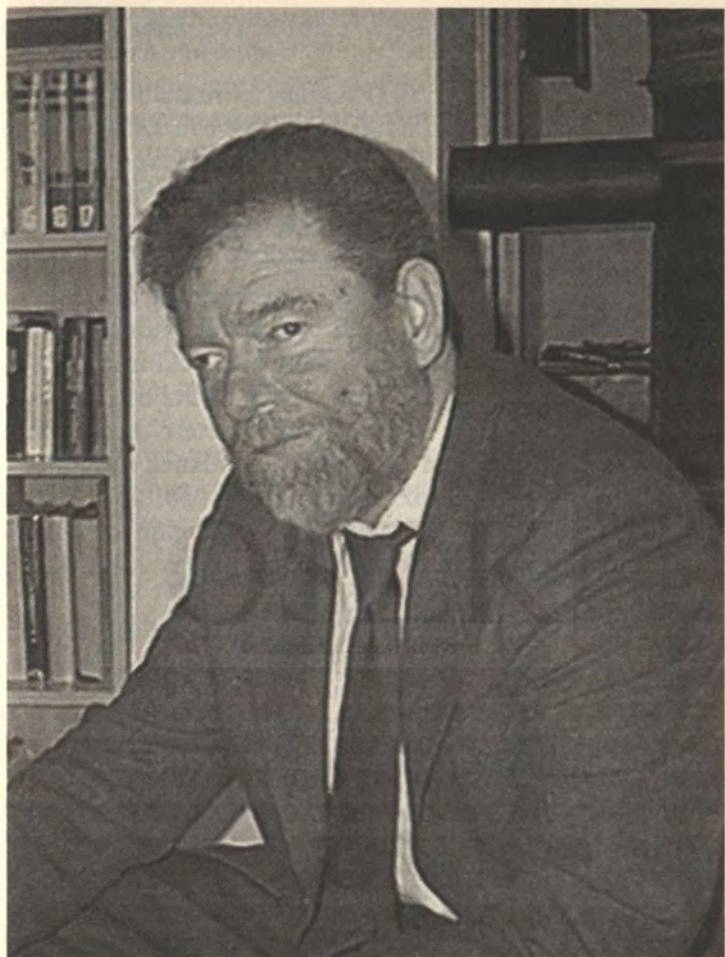
Dosztojevszkij *A játékos* című művének főhősével vagy Zozima sztareccel, de ez is csak a maga ellentmondásosságában igaz, tehát ehhez nyomban hozzá kell tennem Singer *Rabszolga*, s hasonlóképpen Thomas Mann *A kiválasztott* című regényét.

Melyik filmet tenné kötelezővé középiskolásoknak?

Jancsó Miklós *Szegénylegények* című filmjét és Pasolini *Máté evangéliumát*.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Az az igazság, hogy időmből karácsonyi lapok megírására sem telik, ezért ettől a hagyományos polgári konvenciótól is távol maradok.

Donáth László
(MSZP)

A példakép: Donáth Ferenc

Gyuricza: A történelem milyen mértékben befolyásolta a gyerekkorodat?

Donáth: A szüleimet 1951 január-februárjában csukták börtönbe, 1954-ben szabadultak. Én '55-ben születtem, de még nem voltam egyéves, amikor újra zárt körülmények között léteztünk, hiszen 1956. november 4-én, születésnapom előtt egy hónappal szüleim a jugoszláv követségen kerestek menedéket. Két évig megint csak elzárva éltünk. Egyetlen voltam a testvérek közül, akinek világrajöttét nem kísérte fojtogató szorongás. Bátyám három hónapos volt, amikor a szüleinket lecsukták, ezért gyermekotthonba vittek. Három és fél évesen került ki onnan. Az öcsém 1956. december 19-én, már Bukarestben született meg. Ehhez képest az én születésem békésnek és derűsnek mondható. De a tény mégis csak az, hogy apánk 1960. április 4-én szabadult, és valódi – nevezzük így – hagyományos polgári családi élet számunkra akkortól létezett. Őt végül is ötéves koromban ismertem meg.

Gyuricza: Bár kisgyermekként nem voltál tudatában, hogy mi történik körülötted, a későbbi életedet mégis meghatározta az indulás...

Donáth: Sorsról van szó. Ebben az esetben bármiféle függetlenítés a történelmi faktumoktól akkor lenne lehetséges, ha az ember hazudna magának, vagy elfojtana. Mind a kettőt beteg és rossz megoldásnak tartom. Konkrét fizikai fogyatékoságom is nap mint nap figyelmeztet erre a sorsra: az, hogy félszemű vagyok. Az ember belenéz a tükörbe, és látja. Megfájdul a feje, és érzi, hogy sorsa súlyosabb a személyénél. Ami ebben az esetben azt jelenti, hogy én végzőképpen mégiscsak annak az egykori kommunistának vagyok a fia.

Gyuricza: Mikor kerültél vissza Budapestre?

Donáth: 1958 novemberében.

Gyuricza: Nagy Imrét '58 júniusában végezték ki. Még kicsi gyerek voltál, nem fogtad fel, hogy mi történik, de valamit egy

gyerek is érez a környezetből, ha ott valami nincs rendben. Milyen emlékeid vannak abból az időből?

Donáth: Azt hiszem, ennek következménye a kötődésem az idősebb emberekhez. A Snagovban töltött két esztendő nálam jóval öregebb emberek körében telt, mi több, apám helyett nagyanyám lett igazán fontossá, mentorrá az életemben. Az pedig, hogy ott mi történt, a nagyobb gyerekek – tehát Rajk Laci, Jánosi Kati, Szilágyi Juli – elbeszéléseiből rekonstruálható. Ők már tíz év körüliek voltak, és jól emlékeznek mindarra, amit ott átéltünk.

Gyuricza: Nem érezted-e úgy, hogy a hatalom szemében a Donáth család jelenléte kellemetlen volt? Ehhez adódott az egyéni sorsod, amikor a lelkeszi pályát választottad, ez pedig a kommunista érában nem éppen illő pályaválasztás volt. Ilyen gyanús méretezésben volt-e részed, éreztél-e ilyet?

Donáth: Csak ebben volt részem. Éppen ezért a pályaválasztásom nagyon erősen érzelmi, ugyanakkor valóságos döntés volt. Az a világ súlyos előítéletekkel viszonyult azokhoz az emberekhez, akik számomra nagyon fontosak voltak. Apám több rezsim börtönét is megjárta. Ezt én nagyon rosszul viseltem, tehát számomra elképzelhetetlen volt az az életforma, ahol más emberekhez kell alkalmazkodni, ahol valaki egy másik ember beosztottjává válik, és ebben a rendszerben alávetettje a hatalomnak. A bátyám kertészmérnök, az öcsém orvos lett: ők ideológiamentes tevékenységet választottak, de az én esetemben fel sem merült, hogy ilyen területen boldogulnék. Maradt tehát az ideológia, a kultúra – amely azonban tökéletes presszió alatt, manipuláltan, mindenfajta alternatív gondolkodástól mentesen működött.

Gyuricza: A papi hivatás önálló döntésed volt, vagy sodort az élet?

Donáth: Önálló döntésem volt. Öcsém rendszeresen járt hittanórákra, a bátyám és én nem. Bátyám huszoneves korában úgy döntött, hogy református lesz, én tizennyolc évesen azért konfirmáltam, hogy be tudjak iratkozni a teológiára. De igazából tizenhat-tizenhét éves korom táján vált fontossá az egyházi közösség, mint emberi élmény, egzisztenciális tér.

Az nagyon fontos eseménye kisgyermekkoromnak, hogy építőkockákból már egészen kicsi fiúként állandóan mauzóleumokat, sírokat építettem, és temettem. Ez annyira riasztóan hatott alapvetően racionális és materialista édesapámra, hogy azon nyomban gyerekpszichiáterhez vitt. Ő aztán megmondta apámnak, hogy semmi baja a pszichémnek, egész egyszerűen vegyék komolyan a körülményeket, amelyekben létrejöttem, amelyben az életem első néhány éve telt. Vegyék tudomásul azt, hogy nekem a magány, a csönd, a visszahúzódás, a koncentráció, a meditáció kell. Én így tudtam feldolgozni azt a töméntelen borzalmat és rémséget, amit hallottam, láttam, amivel találkoztam.

Legszívesebben olvastam. A legtöbb könyvet életem első húsz esztendejében olvastam el. Semmi más nem érdekelt, csak az olvasás, illetve azok az összejövetelek, amelyek péntek-szombat esténként a szüleimnél szinte menetrendszerűen megtörténtek. Már alig él valaki az akkori vendégek közül, akik közé hat-hét éves kisfiúként beültem, és akiket hallgattam. Ebbe a körbe tartozott Göncz Árpád és Mécs Imre, miután kiszabadultak, és már az Örökkévaló emlékezetében van Tánczos Gábor vagy Józsa Péter, Kardos László, Rajk Júlia, Haraszi Sándor és az általa haláláig imádott Irén néni, Antal Helén néni vagy Újhelyi Szilárd. A sor nagyon-nagyon hosszú. Ezekben az egészen különféle emberekben az a közös, hogy becsületes, sokat szenvedett lényükkel mindannyian rendkívül személyes szellemi meggyőződéssel megélt altruista magatartást képviseltek számomra.

Gyuricza: Édesapád, akit magad jellemeztél úgy, hogy kommunista volt, hogyan fogadta el a pályaválasztásodat?

Donáth: Számára nyilván megrendítő élmény lehetett. Többször meg is fogalmazta – nemcsak amikor a teológiára jelentkeztem, hanem jóval később is, amikor már fiatal lelkészként elkerültem Budapestről –, hogy a hitről van szó. A hit nem ellenőrizhető, nem számon kérhető, nem manipulálható. Olyan belső meggyőződés, amelyet jobb helyeken és jobb emberek tiszteletben tartanak, mások megpró-

bálnak semmibe venni. Magyarul, számára nem az volt kérdés, hogy én hívő ember leszek, hiszen ő maga is az volt. Ami számára megpróbáltatás volt, hogy milyen közegben, milyen környezetben akarom ezt megélni. Miután életének ez a rettenetes súlyú, nyolcévnyi börtönnel honorált élménye a párttal, az illegális, majd a hatalommá lett mozgalommal óriási kihívás volt, pontosan tudta, mit jelent a hit. De ha tetszik, nem innen, hanem túl volt azon, amit hitnek nevezünk. Tizenöt évvel a halála után azt is tudom, hogy ez a „hiten túliság” nem hit nélküliség, hanem az az állapot, amelyben minden megfoghatatlan elvi, erkölcsi, szellemi dolog csak azon mérettetik meg, hogy mennyi belőle a szeretet: tehát az az aktivitás, amely a másik ember életét segíteni próbálja.

Gyuricza: Megfigyeltem, hogy egy-egy válasznál a másik emberbe próbálsz belehelyezni magad. Az előbb is azt mondtad, hogy édesapádnak nehéz lehetett feldolgoznia azt, hogy a lelkeszi pályát választottad. Volt-e, amikor megpróbált ettől eltéríteni?

Donáth: Nem. Soha. Nekem megadatott, hogy ismerhettem jó néhány régi illegális kommunistát, de egyiket sem láttam, értettem ennyire közelről, mint őt. És ez éppen abban az időszakban történt, amikor az értékei átrendeződtek. Az a kökemény, engesztelhetetlen attitűd – amely nyilván kellett nemcsak a túléléshez, hanem ahhoz is, hogy ez a mozgalom legyen valamivé –, az benne a hetvenes évek elejére egyfajta ironikus távolságtartássá, szomorúan bölcs magatartássá lett. Éppen arra vigyázott, hogy még egyszer véletlenül se váljék „olyanná”... Élete első ötven éve őt nem hitetlenné tette, nem is antikommunistává, hanem az egykori hiten túlkerült kommunistává, aki minden emberi történetében liberális.

Illúziók nélkül

Gyuricza: Az általad átélt történelmi igazságtalanságok miatt megtörténhetett volna, hogy ellenzéki politikussá érsz azáltal, hogy még a rendszerváltást megelőzően te is elszenveded a rendőráttakot,

ahogy például Orbán Viktor. Te miért nem lettél ilyen értelemben híres vagy hírhedt?

Donáth: Ezt én nem tudom megmondani. Ezt valószínűleg csak kívülről lehet leolvasni az emberről. Ha valamit da-doghatok, az csak annyi, hogy számomra bizonyos dolgok már nem célok, tehát engem a hatalom nem érdekel.

Gyuricza: Szerintem a nyolcvanas években Orbán Viktort sem a hatalom érdekelte, inkább az igazság.

Donáth: Mi az igazság? És milyen igazság? A tények rád cáfolnak. Az önbecsapást én már nem engedem meg magamnak. Egy külföldön élő ember, akivel 1989. június 16-a után nagyon sokáig nem találkoztam, kicsit ironikusan megemléltette: milyen érdekes, hogy ilyen „profetikus lélek” lakik bennem. Kérdeztem, mire gondol. „Nem azt mondtad június 16-án, hogy Orbán ilyen lesz?” S akkor megrendültem, visszaemlékeztem, hogy tényleg... Akkor, a Hősök terén elmondott beszéde kapcsán nem az volt az érdekes, hogy mit mondott, hogy az kapcsolódik-e a temetéshez, hanem hogy a stílus milyen emberi személyiséget rajzol elém. Ma már semmiféle önbecsapást nem látok legitimálhatónak. Erich Fromm után szabadon: aki nem „hatalomorientált” volt – mint Stumpf, Orbán, Kövér, Áder, nem beszélve Szájerrel, és idetartozott akkor még Fodor is, vagy Hegedűs István –, az kisodródott, marginalizálódott. Nemcsak a Fideszből, hanem magából a politikacsínálásból. Akik pedig eleve tudták, hogy csak ez érdekli őket, azok egyre inkább kiélesedtek, egészen odáig, hogy eljussanak saját önfölszámolásuk lehetőségéig. Ha ugyanis ezt így folytatják, meg fogják szüntetni a parlamentáris demokráciát Magyarországon. Ez értelemszerűen az ő saját személyes és hatalmi végük is lesz. A történelem már csak ilyen.

Gyuricza: Szörnyű víziót írtál le hirtelen!

Donáth: Talán más lennék, ha nem olyan ember nevét viselném, akit '44-ben meggyilkoltak, mert zsidó. Esze ágában sem jutott, hogy ez vele megtörténhet: matematikus volt, és hegedült. És azt hitte, hogy az öccse – apám – csak egy *szocmoc*, ahogy családon belül nevezték: rebellis, aki

nem tud nyugton maradni, és csak lázít, és forrong... Apám története teljesen világossá tette számomra, hogy az ember adott esetben retteghet attól, akivel életre-halálra kötött szövetséget. Ő '44-ben a Hungária körúton egy illegális lakásban dekkolt Péter Gáborral és Kádár Jánossal – azokkal, akik öt év múlva három és fél évre magánzárkába dugták, és kínozták.

Nekem nincs miben megkapaszkodnom, hátha csoda fog történni. Vagy úgy is mondhatnám Radnótival: „ahol azelőtt az angyal állt a karddal”, nekem nem állt senki sem. Még angyal sem. Ebben az összefüggésben én illúziótlanul születtem.

A világ valóban kétfajta emberből áll: az egyik bizalmat teremt és ápol az életben akkor is, ha ez az élet nyomorék, ha fogyatékos, ha nem illeszthető be semmilyen hasznos mechanizmusba. A másik pedig azt is szétveri és tönkreteszi, ami érték és gyümölcsöző.

Lélekvásár

Gyuricza: Miért lettél politikus? Ez is tudatos vállalás? És a másik kérdés, hogy miért az MSZP támogatását fogadtad el? Nem érzed úgy, éppen apád sorsa miatt, hogy az MSZP-től vagy bármitől, aminek szocialista vagy kommunista az előneve, attól neked menekülnöd kellene?

Donáth: Abban az esetben, ha bármilyen riadalom lenne bennem akár a szocialista, akár a kommunista szó hallatán, először bizony a Szentírást kellene letennem: a legextrémebb, a marxi víziókat messze meghaladó szigorúságot, ahogy Mózes által törvény adatott a zsidó népnek. Én mondhatom azt, hogy semmi közöm sem a zsidókhoz, sem a tízparancsolathoz, sem a kommunizmushoz, sem egyébhez, de akkor legbenső lényegemtől kellene megfosztanom magamat... Hiszen a közösségem mindazokkal az értékekkel él, amelyek Mózes-től Marxig húzódnak, beleértve a prófétákat és végül a názáreti Jézust. Másrészt természetesen nem ke-

verem össze az eszméket, a törvényt, Isten ígését azzal a praxissal, amely a XX. századot táplálta.

Ott van apám, és ott van Bibó István életútja. Ha ezt a két embert egybegyűrhatnám, ez lennék én. De Donáth Ferenc és Bibó István két ember, nekem pedig csak egy szemem van, így hol az egyikre, hol a másikra nézek, politikusként és prédikátorként is próbálva megmaradni nemcsak egyszerűen tisztességesnek, hanem igaznak is. Ezért nem kívánok én semmi olyan politikába belemászni, amely akár a hiúság, akár a pénz, akár a hatalom értékét vagy hasznát kínálja.

A politika számomra nem más, mint a legkisebb emberi közösség, a néhány ember szintjére levitt döntéshozatal. Kicsit vulgáris hasonlattal szólva: olyan vagyok, mint a tetű a bundában, idegen és kellemetlen. Nyitott szemmel és tiszta szívvel mondom, hogy ez a kormányzati rezsim sokkal jobb, mint az előző, a kádári volt, de messze elmarad attól, amire az embereknek szükségük lenne.

Gyuricza: Miért nem léptél be az MSZP-be?

Donáth: Ez föl sem merült bennem, és senki föl sem vetette. Soha nem léptem be semmilyen szervezetbe, éppen ellenkezőleg: iszonyodom a tömegtől. Megmondtam az építésznek is, ebben a templomban ne legyen több száz ülőhelynél. Ha tele van, még így is összeszorul az ember lelke... Valójában két-három embernek prédikálnék a legszívesebben.

Gyuricza: Akkor miért mentél be a parlamentbe, ahol 386 képviselő van? Micsoda tömeg az?!

Donáth: Iszonyú tömeg. Kérdezd meg az embereket, hogy mennyit szenvedek. Másfél évig balról, a látó szemem felől Szabadi Béla ült mellettem, mögöttem Gyimóthy Géza meg jó pár derék atyafi, akikkel egyébként kellemesen tudok beszélni, mégis úgy éltem át ezt a dolgot, mint egy sajátos fintorát az életnek, s nem nagyon tudtam mit kezdeni vele.

Gyuricza: Tudnál mit kezdeni, csak nem mondhatod.

Donáth: Nem. Ez nem így van. Azt állítom, hogy nem egyszerűen a tartalom minősít egy politikust, hanem a

módszerei, a stílusa, az az esztétikai tartomány is, amelyben az egész végbemegy. Márpedig én számtalanszor tettem kísérletet arra – és amíg élek, fogok is –, hogy a szokásostól eltérő hangon, más stílusban fogalmazzam meg mindazt, amit fontosnak tartok.

Bázisdemokrataként az egyik legrettenetesebb kudarcom az volt, amikor végre megértettem pénzügyi emberekkel, miért tartom fontosnak, hogy az adóból följárulható egy százalék ne az egyházi hierarchiához kerüljön, hanem le a bázisra, akkor ezt Horn Gyula keresztülhúzta, mert a neki megfelelő hatalmi egység, a katolikus klérus így tartotta helyesnek.

Gyuricza: Arról van szó, hogy nem közvetlenül az egyes szervezetek kapják az egy százalékot, hanem a hitközségek központja?

Donáth: Az országos egyház. A másik kudarc a vatikáni alapszerződés volt: az MSZP-frakcióból egyedül én szavaztam erre nemmel, és ennek a szavazásnak az az érdekessége, hogy a szabad demokratáktól is húsz olyan képviselő akadt, aki igennel voksolt. A végsőkig küzdöttem, mégsem sikerült megértetni a közegemmel, hogy ostobaságot tesz. Mára a polgári ethosz munkálásának ürügyén felszínes-formálisan rekatolizálták az országot. Mintha nem a kuruc hagyomány bizonyult volna a magyarságot megtartó erőnek, szépen, módszeresen átállították az országot oda, ahová ők akarták.

Gyuricza: Kik azok az ők?

Donáth: Ebben az esetben az a jobboldali, nem polgári, hanem inkább dzsentroid, kispolgári, és dominánsan – de nem kizárólag katolikus – alsó középosztályi réteg, amely mindig hatalomra vágyik, minden felsőbbiséget lelkesen kiszolgál, és boldogan adja magát hivatalnoknak vagy bármi egyébnek, csak érezze magát biztonságban. Pontosan tudja, hogy nem tartozik azokhoz, akik szegények, jöttmentek, bármik. Bibó világosan mondta: *úrhatnám szolgá*. Ezt a hatalom legplasztikusabban a katolikus egyházon belül találta meg, ez kapott morális és külügyi erősítést.

Gyuricza: Mi annak az oka, hogy a rendszerváltás után minisz-

terek, miniszterelnökök kampánycélra használják az egyházakat? Te is említetted a vatikáni alapszerződést, ami a '98-as választást megelőző hónapokban kötött. Vagy láttuk most a millennium csúcspontján, ahogy a koronát Esztergomba szállították augusztus 15-én egy katolikus ünnepre, az állami hivatalokban még munkaszüneti napot is elrendeltek. A kormányok sorra tesznek ilyen gesztusokat, és valahogy mindig a kampány előtt. Miért?

Donáth: A hatalomnak nincs lelke. Semelyiknek sincs. Mindegyik mérhetetlen módon vágyakozik arra, hogy úgy adhassa el magát a köznek – és ezen keresztül biztosítsa fennmaradását a jövőben –, mintha olyan lenne, mint egy ember. Pedig csak egy gőlem. Ami ebben az összefüggésben azt jelenti, hogy ezek a fiúk mind ateisták. Az utolsó ember, akinél én a vallás valóságos jelenlétét érzékeltem, Antall József volt. Bele is halt nagyon gyorsan mindabba, amit látott.

Ezek az emberek – Horn Gyula meg Orbán Viktor – csupán az árat kérdezik meg: „Mennyiért kapható a piacon egy kis lélek, amelyet be tudok építeni a magam hatalmi struktúrájába?” Horn Gyula olcsón és ügyetlenül próbálta ezt megoldani, mert nem volt hozzá kellő kultúrája, és nagyon rossz tanácsadói akadtak. Orbán Viktor okosabban, gálán-sabban, ravaszul csinálja. Természetesen egy percre nem tévesztheti meg a józan választópolgárt. Itt ugyanarról a gesztusról van szó, mint amellyel Nagy Constantinus 314-ben Rómában államvallássá tette a kereszténységet. Azóta mindenki, aki a császár trónján ül, aki a hatalomban van, azt kívánja, hogy legyen megfelelő lelki háttere, alapja mindannak, amiről pontosan tudja, hogy semmi más, csak materiális hatalomgyakorlás.

A jó rend azt jelenti, hogy minden ember a születéstől a halálig illeszkedjék be valahova. Aki beilleszkedik, azzal lehet országot építeni. Valljuk be, a kínai birodalom vagy India – ahol rend van, sőt sokkal ősbibb rend, mint Európában – nagyon-nagyon jól működik. Ha megnézed, hogy dolgoznak a dél-koreaiak, a japánok, elámulsz. Itt mindenkinek az a vágya, hogy minél tökéletesebb legyen a hata-

lom: ehhez kell a vallás. Itt a kereszténység a vallás. Nem igazán jó vallás, mert az ember feltétlen méltóságáról, szabadságáról, személyes felelősségéről beszél. Tehát miközben az egyházat azért támogatják, mert rajta keresztül jó rendet akarnak a maguk hatalmi struktúrájában, azonközben – némi iróniával kell megállapítani – Isten igéjét szolgálják. Hiszen a nagy katyvasz, sok hiábavalóság mellett, amit ez az intézményrendszer produkál, mindig vannak abszolút értékei a közösségi létnek egy-egy egyházközségben, plébánián vagy egyéb egyházi intézményben. És bizony azt kell mondanom, minél cudarabb az élet, annál fontosabb, hogy mindazok, akiknek szükségük van megerősítésre, hozzá is jussanak.

Gyuricza: Mondd, mi szükség van egy ennyire pragmatikus világban a vallásra?

Donáth: Tudod, az ember az a vadállat, aki szerencsétlenségére abban különbözik a többi állattól, hogy van benne valami – nevezzük személyiségnek, tudatnak, emléknek, vágyaknak –, ami összeáll egyetlen rendszerré, és ami nem írható le egyszerűen az agy elektromos mozgásaival vagy vegyi folyamataival. Nem tudjuk, hogy egy skizofrén, egy autista miért olyan, amilyen. A vallás is ebbe a tartományba tartozik: az ember legemberibb részéhez, ami hatással van a teljes személyiségre, az akaratra, az aktivitásra, az álmoktól a vágyakig mindenre. Ha ez magasrendű dolog, akkor Junghoz jutunk, aki ezt az egészet földolgozta, vagy ahhoz, amit Michelangelo és Chagall teremtett. De ha primitív, akkor olyanná lesz az ember, mint egy skinhead, aki a boltban baseballütővel szétveri a néger fejét, és úgy érzi, áldozatot mutatott be a maga szörnyetegének.

Hogy a vallás olyan végső realitása az ember életének, amellyel a mindenkori hatalomnak bánnia kell, azt mindenki tudta. A legszörnyűbb, hogy ezt tudta Hitler is, és tudta Sztálin is: mindegyik megtette a megfelelő lépéseket, hogy integráljon, ahogy lehet. De világosan látni kell, hogy ennek a tevékenységnek mindig két résztvevője van. Az egyik a hatalom, amely kétezer éve olyan, amilyen. A másik

oldalon ott az egyház, amely azonban mindig konkrét emberekből áll, lelkészekből, püspökökből, teológiai tanárokból és a hívekből. Bizony vannak olyan emberek, akik mindkét kezüket odaadják a hatalomnak, hogy tevékenykedjék általa. Akad olyan is, aki hátrateszi a kezét. És hála istennek vannak még olyanok is, és voltak, és lesznek, akik kitartják a kezüket. Nem ütnek, csak védik azokat, akiket bántani akar a hatalom. Meggyőződésem, hogy csak ez a legkisebb kisebbség az, amely az eredendő evangéliumi normának, a Hegyi beszédnek, Jézus példázatainak megfelel. Enélkül az egyházi közösség csupán sajátos műhelye, „istállója” az ember, e vallásos vadállat nevelésének, szocializációjának, s tere a papok, püspökök, az „istállófiúk” tevékenységének.

Csillaghegy – félelem nélkül

Gyuricza: Miért téged választottak meg itt, Csillaghegyen, egyéni körzetben?

Donáth: Van az embernek egy különös, mondjuk úgy, aurája. Ez az aura talán éppen abból tevődik össze, amivel kezdtük ezt a beszélgetést. Az emberek azt is tudják, amit ténszerűen nem ismernek. Mert érzékelik. Hogy az én személyemhez hogyan tapad hol véresen, hol lengedezően a történelem, nagyon sokan tudják. És ez hitelesít. Nem hitelesítene akkor, ha a kezemhez vér tapadna. Vér vagy arany, mindegy. De Csillaghegy főutcáján mindenki látta, hogyan élek, látta, kik jönnek hozzám. És itt van ez az épület. Én ma vagyok, holnap talán nem leszek, hiszen ez a természet rendje. A templom azonban áll. És azoké, akik itt élnek körülötte.

Gyuricza: Milyen Magyarországot szeretnél a választások után az állam és az egyház, a politika és az egyház viszonyában?

Donáth: Olyan országot, ahol Bibó Istvánt nemcsak emlegetik, hanem olvassák. Ahol Donáth Ferenc neve után nem legörbülő szájszöglettel mondatik ki, hogy „kommu-

nista volt ugyan, de mégiscsak rendes ember...". Olyan országot, amelyik képes kilépni ebből a gyűlölködésbe, szerencsétlenségbe, önsorsrontásba belegémbereedett, mindenfajta egyéb gazdasági nyomorúságtól rettegő helyzetből, amelyben sokkal fontosabb az emberség, mint az anyagi jólét, vagy bármilyen szellemi képességek.

A válasz egyházi része pedig úgy hangzik: én ma már pontosan tudom, a világ sokkal több és nagyobb, mint az a kis rész, amelyet akár az összes egyház befog, lefed. Azt is tudom, hogy az Isten ott van, ahol az emberek vannak. Semmi szükség a szervezetekre, épületekre és egyebekre. Olyan emberekre van szükség, akik megtöltezve hittel, bizalommal, emberséggel és komoly felelősségvállaló képességgel, mindenfajta ideologizálási kényszer nélkül mennek oda, ahol szükség van rájuk. Ha ebben az egyház segíteni tud, akkor nagyon fontos történelmi küldetése van. Ha azonban nem tud segíteni, akkor önmagát züllesztette le közhivatallá, és valóban az a legjobb, ha a lelkész hivatalnoki fizetést kap, és ott és úgy felel meg, ahol és ahogyan bármelyik tisztviselő.

Amit én igazán szeretnék, az az, hogy a magyar reformáció ötszáz éves értékeit hordozók – közéjük számítva az unitáriusokat és a többi még kisebbet, szombatosokat, nazarénusokat, metodistákat, baptistákat és adventistákat – mind szégyenérzet nélkül lehessenek kicsik. Anélkül, hogy azt kellene gondolniuk, ha nem ordibálnak, holnap talán betiltják őket, újra börtönbe kerülnek. Szóval, ha az ötszáz év paranoia és megnyomorítotttság elillanna. Hiszen a szakrálisan és egyházilag integrált ember létéhez nem tartozik hozzá ez a töméntelen közép-európai szorongás, amit itt tapasztalunk. Lelkész vagyok, és azt szeretném, hogy ez a sajátos geopolitikai szakrális átok szűnjék meg. Ennek a lebontásán munkálkodom, amíg időm és erőm van.

Ki a példaképe?

Nincs közvetlen példaképem az életre vonatkozóan, de politikailag példa számomra Bibó István életútja és politikai gondolkodása.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Kuncze Gábort, akit kitűnő belügyminiszternek, és Kovács Lászlót, akit kitűnő külügyminiszternek tartottam.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Bauer Tamást, aki fantasztikus munkát végez ellenzéki politikusként. Fáradhatatlanul küzd, hihetetlen energiákkal.

Mi volt az évtized legkellemesebb élménye?

1990-ben maga a rendszerváltás. Az az időszak tele volt nagyszerű ideákkal, olyan eszmékkel, amelyek szerintem nemes és szép eszmék, és amelyek hasznára válnak az embereknek.

Mi volt az évtized legkellemetlenebb élménye?

Általánosan legnagyobb csalódás az a párt, ami tiszta elvekkel indult el, a rendszerváltás idején egy generációnak adta meg a lehetőséget, hogy másként viselkedjen a politikában, mint ahogy megszoktuk, és ő maga játszotta el a hitét azzal, hogy a politikájában visszaköszönt minden sztereotípia, amit a bolsevizmusról, diktatúrákról, tekintélyuralmi politizálásról olvastunk.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Olyan irodalmi alakot választanék, aki küzdelmes életútja mellett sem tér el az elveitől. Felmerülhet Dosztojevszkij Miskin hercege. És rendkívül szeretem a *Micimackót*. Olvasmányos, bölcs, szellemes, hozzátevé, hogy Karinthy Frigyes fordítása zseniális.

Melyik filmet tenné kötelezővé középiskolásoknak?

Antonioni *Nagyítás* című filmjét, az *Éjszakát* vagy akár a *Napfogyatkozást* borzasztóan szeretem, de ezeket nem tenném kötelezővé, mert tudom, hogy nem mindenki számára fogyaszthatók és értékesek. Ha kötelezővé tennék valamit, akkor az Spielberg *Schindler listája* lenne.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

A feleségemnek küldenék egy táviratot azzal, hogy: „Győztünk, végre megint rendes irányba fog menni ez az ország!”

Fodor Gábor
(SZDSZ)

A gyökerek

Gyuricza: Mihez értesz?

Fodor: Jogász vagyok, a joghoz értek. Ezenkívül a politikához, hiszen ez a foglalkozásom.

Gyuricza: Miért lettél politikus? Mi lehettél volna még?

Fodor: Erkölcsei okokból lettem politikus. A nyolcvanas években egyáltalán nem érdekelt az aktuálpolitika, bár én nem mentem át azon, amin sok társam, akinek meg kellett küzdenie a marxizmussal, majd a rendszer kritikájával. Olyan családban nőttem fel, ahol a Kádár-rezsimet hazug és erkölcstelen rendszernek tekintették. Nálunk eleve az volt a hozzáállás, hogy tisztességes ember nem vesz részt annak a rendszernek a működtetésében. Félreértés ne essék, a szüleim nem voltak ellenzékiek, csak ez volt a hozzáállásuk az akkori világhoz. Ha nem járatták volna le mélységesen ezt a kifejezést az elmúlt négy évben, azt is mondhatnám: nyitott, polgári gondolkodásmód vett körül otthon.

A történelem nagyon érdekelt, országos versenyen jól szerepeltem. De a nyolcvanas években még föl sem merült bennem, hogy politikus leszek. Amikor a demokratikus ellenzékkal kapcsolatba kerültem, akkor kezdett tudatosulni bennem, hogy mi van körülöttünk, és rájöttem, hogy én is tehetek valamit. Mire befejeztem az egyetemet, már úgy ítélt meg, hogy sok mindent megtanultam, sok mindenről tudom, hogyan kellene működnie ebben az országban, és erkölcsi kérdéssé vált, hogy próbáljam ezt a tudásomat hasznosítani. Így vált morális döntéssé számomra az, hogy részt vegyek a politikában, amikor 1988 körül megindultak a változások

Gyuricza: Ha nem politikus lettél volna, akkor például a Lenin és a bolsevikok zenekar lehetett volna az a terület, ahol az egyéni képességeid kiteljesedhettek volna, akár a gitárral, akár a zongorával?

Fodor: Biztosan nem. Nagyon szerettem festeni, rajzolni. A zeneiskolába is szerettem járni, de ott már közel sem jeleskedtem annyira. A rajzban tehetséges voltam, a zenéhez

is értettem, de ott sem voltam annyira jó, hogy kiugró tehetőség legyek. Úgyhogy a *Lenin és a bolsevikok* zenekar egy kedves kitérő volt az életemben. Móka, kamaszkori lázadás.

Gyuricza: A szüleid mennyire szóltak bele abba, hogy milyen pályát választasz?

Fodor: A szüleimnek sokat köszönhetek. Nagyon toleráns családban nőttem fel, olyan keresztény, katolikus családban, amelyben nem a mostanában divatos és szokásos keresztény és katolikus felfogás uralkodott, hanem nagyon nyitott és szabad légkör. Nekem a vallás azt jelentette, hogy az emberekhez szeretettel, nyitottsággal és toleranciával kell közeledni, és nem úgy, mint a mai közéletben, amikor a vallás a gyűlölet kiindulópontja. Én az ellenkezőjét tanultam a szüleimtől akkor, amikor még nem volt divat vallásosnak lenni: megértést és türelmet.

Engem az összes barátom irigyelt, mert nálunk olyan soha nem volt, hogy időre haza kellett mennem, vagy megnézték volna a házi feladatomat, hogy elkészült-e vagy nem. Az más kérdés, hogy bennem lehetett is bízni, mert nem éltem vissza ezzel a bizalommal. Azt tettem, amit akartam, a barátaim akkor és addig voltak ott, amikor és ameddig akartak. Tehát nagyon szabad életben nőttem fel, nagyon jó családi miliőben.

Gyuricza: Mai napig is Gyöngyöst tekinted otthonnak, pedig nem ott laksz?

Fodor: Ez természetes. Gyöngyös az igazi hazám, az otthonom, és minden héten több napot töltök ott. Részben a szüleimnél, de részben dolgozni is járok oda, mert ott van a választókörizetem, és az emberek odajönnek hozzám.

Győzni, de milyen áron?!

Gyuricza: Úgy gondolom, azt elfogadod, hogy minden szervezetnek a hatalom megszerzése a célja, és ennek rendeli alá a politikáját. A Fidesz is ezt tette. Mi a bajod ezzel?

Fodor: A politikában valóban az a célja minden résztvevő-

nek, hogy győzzön. De nem mindegy, hogy ezt milyen áron teszi. A Fidesszel nekem az a legfőbb bajom – és mint alapító mondom ezt –, hogy a Fidesz a '94-es drámai választási veresége után fordulatot vett. Azt mondták: mindegy, milyen áron, de győzni kell, akár elveink feladása vagy az „ördöggel” való szövetkezés árán is. Ez az, ami tőlem hihetetlen távol áll.

Nem mindegy, hogy milyen áron győz az ember. Győztem számtalanszor az életemben, volt, amikor vesztes voltam – én azt sem szégyelltem, mert úgy gondolom, hogy egy erős ember a hibáit is be meri vallani –, de az elveimet nem vagyok hajlandó feladni a győzelem kedvéért. Én ezt nagyon fontos erénynek tartom, és igyekszem az életemet ezután is így élni.

Gyuricza: Ha valaki az elveivel vagy a pártjával ütközésbe került a rendszerváltás utáni parlamentben, akkor átiült a függetlenekhez. Te viszont azt mondtad, hogy: „Most akkor én ezt abbahagyom”, és visszaadtad a mandátumodat, lemondta minden parlamenti megbízatásodról, a bizottsági helyekről. Ez nem olyan természetes.

Fodor: Az országgyűlésben ezt csak mi tettük így. Ungár Klára, Molnár Péter és én. Igazad van, ez nem természetes. De az én felfogásomban az. Számomra ez nem volt hősies tett, mert én nem tudnék másként élni, másként viselkedni.

Gyuricza: De ez akár erkölcsi normává is válhatott volna a parlamentben?

Fodor: Nem akarok erénycsösz lenni, és nem gondolom, hogy az az erkölcsi norma, amit én képviselek. Nekem biztos, hogy nem ment volna másként, de mindenkinek szíve joga eldönteni, hogy milyen megfontolások alapján dönt.

Gyuricza: Szerintem azt a kérdést utálhatod legjobban, hogy hogyan alakult a személyes viszonyod Orbán Viktorral.

Fodor: Egyáltalán nem utálok, mert természetesnek tartom. Sőt abból a szempontból fontosnak is tekintem ezt a kérdést, hogy Viktorral egy szobában laktunk a Bibó-kollégiumban. Nagyon jó barátok voltunk. Kölcsönösen tiszteltük egymást. Később a Fidesznek is ez volt az erőssége, ami akkor szobatársakként nekünk: mind a ketten elismertük,

hogy a másik tud valami olyat, amire mi magunk nem voltunk képesek.

A miénk egy nagyon jól működő kapcsolat, barátság, és a Fideszben is nagyon jól működő politikai együttes volt addig, míg együtt voltunk, együtt tudtunk közösen gondolkodni. Őszintén sajnálom, hogy így alakult, mert én nagyon szép emlékként őrzöm magamban az együttlétet, a barátságot és a Fidesz kezdeti időszakát is, de azt kell mondjam, hogy azzal az Orbán Viktorral, akit most látok, politikailag egyáltalán nem tudok azonosulni, sőt rendkívül rossz véleményem van róla. A Fidesz utódpártjának, a Magyar Polgári Pártnak a vezérkara olyan sebességgel öregedett meg, mint senki más ebben az országban. Szembefordultak egykori elveikkel, átvették azokat a nézeteket, amelyek ellen egykor együtt küzdöttünk. Elbizakodottak és kegyetlenek lettek. De ez áprilistól meg fog változni, hiszen az egyetlen esély a kijózanodásra a választási vereség.

Gyuricza: Szerinted még ma is „politikai árulónak” tekint téged Orbán Viktor, mint amikor beléptél az SZDSZ-be?

Fodor: Nem tudom, hogy Viktor minek tekint. Fogalmam sincs, nem is kívánok erről fantáziálni. De hadd mondjak egy adalékot ahhoz, hogy ki kit mennyire tekint árulónak. Az a határozott véleményem, hogy a Fidesz jelenlegi vezetőinek kell szégyenkezniük egykori önmaguk előtt. Nekem nincs szégyenkezni valóm, mert aki józanul gondolkodik, az nemhogy árulónak nem tekinthet, hanem azt láthatja, hogy én ma is ugyanazt képviselem, amit a Fidesz 1990-ben, 1991-ben mondjuk az egyházi ingatlanok visszaadása vagy a sorkötelezettség ügyében. Ellenben Viktor és a többiek akkor egészen más nézeteket vallottak és mondtak a parlamentben, mint ma. Egy ízben Viktor a parlamentben a neki szóló kérdésre úgy válaszolt, hogy: „Egészen más szemmel néz az ember arra, aki volt katona, mint arra, aki nem volt.” Én ezt a kijelentését szembesítettem azzal a beszéddel, amit 1990-ben Csurka István mondott el, szintén a parlamentben. Csurka ugyanis hajszálra ugyanezt mondta, de akkor Viktor harcosan felállt, hogy: „Mi a Fideszben soha nem

aszerint fogjuk méricskélni az embereket, hogy volt-e katoná, vagy sem.” Ezt mondta 1990-ben... Ez a példám arról szól, hogy én hű maradtam az elveimhez – a Fidesz lépett ki a liberalizmusból, a szabadelvű és nyugatias gondolkodásból, és vett át egy provinciális közép-európai konzervatív gondolkodásmódot...

Gyuricza: A Fidesz nemcsak politikai szövetség volt, hanem baráti kör is. Tudom, hogy ezt te magad is átélted, és tudom, hogy az egykori kollégisták, csoporttársak és feleségeik, gyerekeik ma is összejárnak, megajándékozzák egymást karácsonykor. Ebben a ceremóniában Fodor Gábor vagy a családja részt vesz-e még?

Fodor: Mi néhányan ki vagyunk retusálva a Fidesz történelméből. A Fidesz rendszeresen meg szokta ünnepelni megalakulásának évfordulóját március 30-án, de Molnár Pétert vagy engem, akik SZDSZ-es képviselők lettünk, nem hívnak meg ezekre az összejövetelekre. Szeretnének retusálni minket a képzeletbeli fotóról, csakhogy ez nem megy, mert sokan tudják, hogy mi sok szempontból meghatározói voltunk a Fidesznek. Az más kérdés persze, hogy ha hívnának, törhetném a fejem: elmenjek-e, vagy ne. A korrekt magatartás az lenne, hogy meghívjanak. De nem hívnak.

Ugyanakkor talán másfél évvel ezelőtt egy bevásárlóközpontban találkoztunk Viktorral, feleségével, Anikóval és a gyerekekkel. Az én gyerekeim is ott voltak, leültünk, ebédeltünk, beszélgettünk, jól éreztük magunkat... Tehát megvannak ezek a kapcsolatok, és én nem tekintem őt ellenségnek, nincs semmi személyes indulat bennem. Egyszerűen nem értek egyet azzal, amit képvisel.

Gyuricza: Vannak-e a mai Fidesz vezetői között olyanok, akikkel a személyes kapcsolatod – vagy nevezzük baráti kapcsolatnak – megmaradt?

Fodor: Többekkel is, de nem mondanék neveket, mert nem szeretnék ártani nekik. Megint hadd mondjak példát! A parlamentben én a Tibetet segítő társaság meghatározó embere vagyok, és amikor a Világbank finanszírozni akart egy programot, a világon mindenhol gyűjtötték ehhez az aláírásokat, Amerikában, Nyugat-Európában... Magyaror-

szágon mi is elkezdtuk. Odaadtam az ívet egy fideszes képviselőnek, és egy szavazás alkalmával átintettem neki, hogy ha megvannak az aláírások, akkor menjünk ki a folyosóra, és adja ide nekem. Kis gondolkodás után visszaintett, hogy menjünk. Odajött hozzám, odaadta a néhány aláírást, és azt mondta nagyon büszkén: „Látod, nekem mennyire fontos volt, amit vállaltam, mert kijöttem a folyosóra, ahol mindenki látja, hogy szóba álltam veled.” Azt mondtam erre, hogy ne butáskodj, még mindig itt tartotok?! És a válasz erre az volt, hogy aki szóba áll velem, azt előveszik a frakcióban.

Gyuricza: Azt mondtad, hogy te nem változtál, az elveid, a gondolataid megmaradtak. Hogy értsem akkor a következő gondolatot: „...csak akkor vállalkozunk kormányzati feladatokra, ha az új kormányban nem szerepel az MSZP és egyetlen MSZP-s politikus sem”?

Fodor: Ez 1990-es Fidesz-szöveg, ugye?

Gyuricza: Igen, és Fodor Gábor mondta.

Fodor: 1990-ben az ellenzéki kerekasztalba tömörült minden pártnak ez volt az álláspontja, ami így is volt rendjén. 1990-ben tragikus lett volna, ha az MSZMP utódpártja, a szocialista párt bármilyen kormányzati szerepet kap, mert 1990-ben rendszerváltásról volt szó. A rendszerváltás nem lett volna teljes, ha az MSZP nem él át egy vereséget, tehát nem érzi meg a hatalomból való kikerülés ízét. Nagyon fontos volt, hogy ez megtörténjen, és az én gondolkodásommal ez nem ellentétes. Ma is tudom vállalni, amit akkor mondtam. De 1994-ben már más volt a helyzet, akkor határozottan annak a pártján voltam, hogy az SZDSZ lépjen koalícióra az MSZP-vel. Az volt a meggyőződése, hogy azt az ország érdeke kívánja. Hozzátenném, hogy sok minden meg is változott a szocialista pártban, és amikor koalíciót kötöttünk, akkor éppen az úgynevezett liberális szárny volt ott meghatározó pozícióban: Békesi László, Vitányi Iván, Csehák Judit, Kovács László... Ők az én számomra akkor is, előtte is elfogadható és szimpatikus politikusok voltak, akiket most is nagyon sokra becsülök.

Gyuricza: Az elmúlt hónapokban, amikor az SZDSZ belső útkeresése folyt, akkor is te voltál az, aki azt mondta, hogy igenis fel kell vállalni az együttműködést az MSZP-vel.

Fodor: Ez az egyértelmű álláspontom. Ettől nem kell megijednie az SZDSZ-nek, hiszen megtapasztaltuk a velük való kormányzást. Azt is látni kell, hogy csak a szocialista párttal együtt tudjuk leváltani a Fidesz-kormányt. Ez nagyon fontos cél, és ezt kell elérnünk. Az SZDSZ vezetői pedig akkor sem voltak kellően bátrak, amikor kiléphettek volna a koalícióból.

Gyuricza: Mikor kellett volna kilépni?

Fodor: 1996-ban.

Gyuricza: Miért?

Fodor: Ez visszakanyarodik oda, amikor az ország érdeke kívánta a koalíciót. Világos volt, hogy az egyedül lévő MSZP-kormány nem tudja megoldani a gazdasági válságot, és nem tudja elismertetni magát külföldön olyan mértékben, mint ha az SZDSZ is vele tart. Az első kormánynak, az Antall-kormánynak az volt a történelmi feladata, hogy megteremtse a demokrácia intézményrendszerét. A szocialista-liberális kormánynak, amelynek én is miniszter voltam, az volt a történelmi feladata, hogy gazdaságilag tegye rendbe az országot. Mind a két kormány jól-rosszul, de teljesítette a feladatát. A harmadiknak, az Orbán-kormánynak az lett volna a történelmi feladata, hogy a nagy elosztási rendszereket, az egészségügyet, az oktatást megreformálja. De ezt nem tette meg.

Ezért bukott meg nálam, és azt gondolom, hogy nagyon sok szavazónál is.

Na most, nekünk akkor kellett volna kilépni a koalícióból, amikor világossá vált, hogy Magyarországot elfogadta a külföld, megindultak a tőkeberuházások, elfogadtuk a gazdasági stabilizációs csomagot, a Bokros-csomagot. Horn Gyula ekkor ráértett arra, hogy most már nincs szüksége a koalíciós partnerre, mert anélkül is mennek tovább a dolgok. Az SZDSZ vezetői viszont nem vették észre, hogy így nem szabad benne maradni egy koalícióban, mert az a kép

fog kialakulni erről a pártról, hogy nem tudja az akaratát érvényesíteni, – ami aztán be is következett.

Gyuricza: Talán ennyi idő után elmondható, hogy az MSZP is, az SZDSZ is rossz oldalon kereste az ellenzékét, akivel harcolnia kellett volna?

Fodor: Tökéletesen igazad van. Horn Gyula még a '98-as választási kampány előtt két hónappal is azt mondta, hogy ami Magyarországon van, az nem közbiztonság. Kiviláglott, hogy ő akkor még mindig az SZDSZ-szel hadakozott. Az a gyanúm, hogy nemcsak ő, hanem körülötte még sokan – akik nem mertek neki ellentmondani –, meg voltak győződve arról, hogy abszolút többséggel fogják megnyerni a választásokat, ezért nem a jobboldali ellenzékkel kell foglalkozni, hanem az SZDSZ-től kell elszívni a szavazatokat.

Nagy kudarc volt, hogy megnyerték a választásokat – mert azt azért ne feledjük el, hogy a '98-as választásokat a szocialista párt nyerte meg –, de nem jutottak parlamenti többséghez, mert Torgyán József úgy döntött, hogy Orbán Viktor legyen a miniszterelnök. És azt sem árt felidézni, hogy Orbán Viktor ma azért miniszterelnök Magyarországon, mert Torgyán József így akarta.

Gyuricza: Így van. A fordulat az első és a második forduló között történt. Erről beszéltünk az elején: hogy amikor a hatalom elérhető közelségbe kerül, akkor azt meg kell kaparintani bármilyen áron.

Fodor: Nohát ez az, ami számomra elfogadhatatlan, és itt megint csak visszakanyarodnék a Fidesz alapító okiratához. Amikor 1988-ban a Fidesz harminchét alapító tagjainak egyikeként olyan papírt írtam alá, hogy a Fidesz feladata egy más, modern, nyugatias politikai kultúra megvalósítása ebben az országban. Mindaz, amit ma a Fidesz jelent, ennek szöges ellentéte: itt nincs se modern, se nyugatias politikai kultúra. Visszatértünk egy civilizálatlan, provinciális közép-európai politikai kultúrához. Pedig az lett volna a dolgunk, hogy egy normálisabb, értékorientált politikai közéletet valósítsunk meg.

Család, tolerancia, demokrácia

Gyuricza: Egyszer azt nyilatkoztad, hogy te egyszerre tudsz Don Quijote és Sancho Panza lenni. Ez mit jelent?

Fodor: Azt, hogy megvan bennem a hajlandóság arra, hogy hadakozzak és küzdjek még a reménytelennek tűnő esetekben is. Ez mutatja a Don Quijote-mentalitást. A Sancho Panza-tulajdonságom pedig azt, hogy hajlandó vagyok egy nemes cél érdekében alárendelni magam annak a cél-nak, és szívesen segítek akár másokat is az elérésében. Tehát nem vagyok annyira individualista alkat, hogy azt gondoljam, állandóan nekem kell a középpontban állni.

Gyuricza: Hogyha Fodor Gábort néhány jelzővel szeretném leírni, akkor a következők jutnak eszembe: család, tolerancia, demokrácia. Közel járok az igazsághoz?

Fodor: Igen. Nekem nagyon fontos a családom, amelyikben felnőttem, és nagyon sokat köszönhetek nekik: szüleimnek, bátyámnak egyaránt.

Ugyanilyen fontos a saját család is, a feleségem és a gyerekeim, amikor mint politikusnak bizonyos helyzetekben döntenem kell, hogy velük legyek, vagy elmenjek egy fogadásra.

Gyuricza: Tolerancia?

Fodor: A tolerancia szintűgy. De számomra ez komoly keménységet is jelent, és nem vagyok hajlandó elfogadni az aljasságokat, a szélsőséges nézeteket. Ezek ellen határozottan harcolok, és ilyenkor nem vagyok „megértő”. Mint a tekintélyelvű hatalomgyakorlás esküdt ellensége, a leghatározottabban hiszek abban, hogy ha az embereket felnőtt módon kezelik, ha bíznak bennük, akkor meg tudják hálálni ezt a bizalmat.

Gyuricza: Erről szól a demokrácia. De két másik szót is szoktak veled kapcsolatban emlegetni: az egyik a türelem, a másik pedig, hogy nem vagy hatalomvágyó.

Fodor: Igaz, hogy engem elég nehéz kihozni a sodromból, és ez kevés embernek sikerült. De ha most megkérdeznéd, hogy mikor, nem tudnék rá egyetlen példát se mondani. Va-

lóban nem vagyok hatalomvágyó. Számomra a hatalom önmagában nem cél.

Gyuricza: Akartál miniszter lenni?

Fodor: Amikor felkértek, meglepett. Gondolkodnom kellett azon, hogy én erre a feladatra alkalmas vagyok-e, úgy érzem-e magamban, hogy el tudom látni. Amikor úgy ítélttem meg, hogy igen, akkor akartam.

Gyuricza: Őrzök rólad magamban egy képet. 1992-ben a Magyar Televízióban a Hőmérő című műsorban a jobboldali veszélyről volt szó, Potyka bácsiról és fiatal követőiről. A műsor után mindenki sietett haza, mert kellemetlennek érezte a helyzetet, te viszont megálltál, és a bőrfejű srácokkal még legalább fél óráig beszélgettél. Miért?

Fodor: Azért, mert úgy gondoltam, hogy ezek a gyerekek áldozatok, és számomra egyáltalán nem ellenségek. Olyan megtévesztett fiatalokról van szó, akik másmilyenek is lehetnének, csak belekerültek valamilyen közösségbe, amit talán maguk sem értenek igazán. A műsor után nagyjából egy év múlva jelentkezett nálam egy nagymama: elmondta, hogy az unokája skinheadek közé keveredett, és hogy nem tudnék-e neki segíteni. Mondtam, jöjjön be hozzám a fiú. Be is jött egy bakancsos gyerek, akivel több órán át beszélgettünk. A nagymama néhány hónappal később felhívott, hogy hálásan köszöni, jelentős változások történtek az unokája életében. Nem arról van szó, hogy azonnal hátat fordított a skinheadeknek, de elkezdett tanulni, kezdett elgondolkozni azon, hogy talán mégis butaság sok minden körülöttük, és szép lassan ott is hagyta őket.

Gyuricza: Azt látom, hogy te azok közé a politikusok közé tartozol, akik az ilyen kérdésekkel, vagy például a kisebbségekkel nemcsak elméletben foglalkozol, hanem komolyan veszed a problémájukat, odamész hozzájuk, beszélsz velük. Pedig nem biztos, hogy ez olyan politikai népszerűséget hoz, mint amelyet sokan szeretnének maguknak.

Fodor: Sőt biztosan nem, de én ezt is etikai kérdésnek tekintem. Annak idején, amikor az emberi jogi bizottság elnöke voltam, nagy hangsúlyt helyeztem arra, hogy sze-

mélyesen beszéljek az összes cigányszervezet vezetőjével, segítsek a problémáik megoldásában. Ha valaki leült már velük, tudja, hogy ez nem könnyű történet. De mégis, amikor évek múltán Szabolcsban, Baranyában, vagy bárhol eldugott helyeken találkoztam kis cigányszervezetek vezetőivel, odajöttek hozzám, és azt mondták: azóta is emlékeznek rá, hogy én voltam az egyetlen ember, aki hajlandó volt szóba állni velük, aki komolyan vettem őket. Az jó érzés volt.

A miniszter úr

Gyuricza: Miniszterséged idejéből milyen eredményeket, kudarcokat említenél? Mi az, aminek ma látod a gyümölcsét?

Fodor: A legjelentősebb eredménynek a nemzeti alaptantervet tekintem, ami egy forradalmi filozófiai újítás a magyar oktatási rendszerben, mely a porosz szemléletű merev iskolarendszer helyett egy modernebb, toleránsabb rendszert próbált kialakítani. Ez szerintem hatalmas előrelépés. Nagyon büszke vagyok rá, hogy én töröltem el a központi egyetemi felvételit. És büszke vagyok az egy százalékra, amit én harcoltam ki, és teremtettem meg.

Gyuricza: Ez az szja egy százaléka, amit civil szervezetek kaphatnak?

Fodor: Így van. Ez is jelentős újdonság. Büszke vagyok a kultúrafinanszírozásra, ami részben az én nevemhez fűződött. A Nemzeti Kulturális Alap megteremtésére, amely ma már öt-hatmilliárd forintból gazdálkodhat. Annak a filozófiának a meghonosítására, hogy a művészeti kérdések eldöntését különböző kuratóriumokon keresztül bízzuk az érdekeltekre, mert ezt is óriási előrelépésnek tartom. És büszke vagyok arra, hogy én voltam az első és egyetlen, aki roma oktatási politikát csinált.

Gyuricza: A harc mennyire tartozik hozzá az életedhez? Álltál már konfliktusban Orbán Viktorral, Horn Gyulával, Demszky Gáborral...

Fodor: Én velük mind harcoltam, és a harc hozzátartozik az életemhez. Ha eldöntök valamit, akkor a legkeményebben tartom magam a döntésemhez.

Gyuricza: Következétesen vagy makacsul?

Fodor: Akik ismernek, azok tudják, hogy nagyon következetes vagyok. És nagyon tudok harcolni.

Gyuricza: Hogyan viseled a kudarcot, a vereséget?

Fodor: El tudom viselni.

Gyuricza: Úgy érezted például, hogy Horn Gyulától vereséget szenvedtél?

Fodor: Ezt én nem éreztem vereségnek. Hogy lemondtam, az kudarc volt, nem vereség. Életfilozófiám, hogy ha az ember erős, akkor tanul a hibákból és a kudarcokból, és ezeket be is meri vallani. Ha gyenge, akkor nem meri bevallani, és próbál olyan látszatot kelteni, mintha állandóan csak sikerek lennének körülötte az életben. De ez nem így van. Minden normális embernek vannak sikerei és kudarcai, de aki nincs tisztában önmagával, hamis képet őriz saját magáról, azt hiszi örökké, hogy ez a kép pozitív.

Gyuricza: Milyen Magyarországot képzelsz el 2002 tavasza után?

Fodor: Én olyan országot képzelek, ahol újra visszaadjuk a politika becsületét. Az Orbán-kormány egyik legnagyobb bűne, hogy ezt eljátszotta. Azt szeretném, hogy a kormánypolitikában újra becsülete legyen az adott szónak, érvényesüljön az elvek melletti kitartás. Azt szeretném, hogy újra a nyitottság érvényesüljön Magyarországon, legyen szó akár oktatáspolitikáról vagy a jogállamiságról. Olyan iskolarendszert szeretnék, ahol a gyerekek szeretnek iskolába járni, a jogállamiság terén pedig azt, hogy újra felnőttként kezelnek bennünket, megbíznak bennünk, és a törvények ugyanúgy vonatkoznak a hatalmat gyakorlóakra, mint az állampolgárookra. Szerintem ezt kell felépíteni ebben az országban.

Ki a példaképe?

Mátyás király és Zrínyi Ilona. Mátyás, az igazságos, Zrínyi Ilona pedig a kemény, harcos nő, a nemzetes asszony.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Nem tudok mondani nagy formátumú politikust a rendszerváltás óta, akire felnéznék, és akit követni szeretnék.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Nem azért, mert az én pártelnököm, de Torgyán József kifejezetten kimagaslott mint ellenzéki politikus.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

Amikor az országgyűlés alelnöke voltam. Pártatlanul, magas szakmai színvonalon és közjogi méltósághoz méltóan vezettem mindig az üléseket. Munkámat politikai ellenfeleim is elismerték.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

Amikor a kisgazdapártból kizártak.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Ady Endrével, mert ő volt az, aki a magyarságról olyan éleslátással írt, amiket én a mai viszonyok között is szinte mindenben igaznak tartok.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Gyarmati Livia Recskről készült játékfilmjét, és Andrzej Wajda filmjeit, különösen a *Márványembert*. Az egészen kicsiknek pedig a Jókai-regényekből készített filmeket.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Minden kisgazdának, hogy: „*Gratulálok!*” Számunkra egy kulcskérdés van, hogy a kisgazdapártnak sikerüljön jó eredményt elérnie. Hogy a többieknek hogy sikerül a választás, az majdnem érdektelen, mert az a szomorú, hogy akinek szurkolnunk kellene – az úgynevezett jobboldal –, meg akarta semmisíteni a Független Kisgazdapártot.

G. Nagyné dr. Maczó Ágnes
(FKGP)

Gyuricza: Mit gondol arról a mondásról, hogy az ember nem léphet kétszer ugyanabba a folyóba?

Maczó: Ez egyértelmű, hiszen a víz folyik tovább, és minden változik.

Gyuricza: Akkor úgy kérdezem, hogy amikor Ön ismét a Független Kisgazdapártba jött, miben változott a „folyó”?

Maczó: Jelentősen megváltozott, mert mindazok, akik engem innen eltávolítottak, ma már nincsenek a pártban.

Gyuricza: Nem Torgyán József távolította el?

Maczó: Torgyán Józsefet abban az időben olyan személyek vették körül, akik nem önszántukból jöttek, hanem azt a megbízást teljesítették, hogy a kisgazdapártot térítsék le arról az útról, amelyiken haladt. Pedig az jó útnak bizonyult, mert négy százalékról huszonnyolcra vittük föl a pártot. Ezek az emberek alaposan elintézték a kisgazda társadalmat, s láthatta mindenki, hogy mi történt. És még egy apró adalék: 1997-ben figyelmeztettem az elnök urat, ha minket összeugrasztanak, abból nagy baj lesz, előbb engem támadnak, de aztán ő következik.

Gyuricza: Mi volt a 2001. májusi ceglédi gyűlés előzménye? Hogy találtak újra egymásra Torgyán Józseffel?

Maczó: A párt elnöke elmondta a ceglédi nagygyűlésen, hogy a pártot kívülről is és belülről is szét akarták verni, de nemcsak más erők felelősek ezért, hanem sok hibát követett el a párt vezetése is. Ebben elsőként említette a személyzeti politikát, és hogy nehogy azt higgyék, rébuszokban beszél, személyesen szeretné példáját adni annak, hogy komolyan gondolja a változást. Ennek reprezentálására bejelentette, hogy jelen van a nagygyűlésen G. Nagyné dr. Maczó Ágnes, s kezdeményezi a rehabilitálásomat.

Gyuricza: Ez a nyilvánosság előtt zajlott. Mi történt a kulisszák mögött?

Maczó: Maradjunk annyiban: megállapodtunk, hogy megint együtt fogunk dolgozni, hisz egyértelmű volt, hogy itt már a kisgazdapárt léte forgott kockán. Hosszú történet,

már nem is érdemes azt firtatni, hogyan jutottunk el odáig, amikor is leültünk tárgyalni. Több mint féléves folyamat volt, s szerintem mind a ketten elgondolkodtunk azon, ami az elmúlt három évben történt.

Gyuricza: Le is higgadtak?

Maczó: Mi mindig higgadtan politizáltunk együtt. Egyetlenegyszer volt közöttünk nagy vita, el is távolítottak akkor a pártból. Nem vagyunk baráti kapcsolatban, de kölcsönösen tudunk egymással dolgozni.

Gyuricza: Azért nem voltak mindig ilyen kíméletesek egymással...

Maczó: Engem kizártak a pártból, ahol, könyörgő hívások után, hosszú éveken át becsülettel, s az elnök után a legnagyobb munkabírással dolgoztam. Olyan csapást mértek akkor rám, hogy nem csoda, ha nyersen fogalmaztam. De kaptam én is eleget. Keresztény ember vagyok, az idő is sok mindent megold, és valóban nem nehéz megbocsátani. Ezt mind a ketten meg tudtuk tenni. Én is mondtam néhány dolgot az elnökre. Velem szemben teljes mértékben igazságtalanság történt. Akkor azonban már annyira elszabadultak a pártba beépített intrikusok, hogy tarthatatlan volt a helyzetem. Tudtam, hogy elkerülhetetlen, ami történik. De hagyjuk ezt a korszakot! Ez már a kisgazda-történelem része.

Gyuricza: Hagyjuk, de azért azt nem lehet hagyni, hogy ha valaki ma bemegy a könyvesboltba, ott megtalálhatja az Isten haza Torgyán család című könyvet. Akkor mit gondoljon?

Maczó: Az egy önéletrajzi könyv. Sinka István *A fekete bojtár vallomása* című művéhez tudnám hasonlítani. Illyés Gyula szerint a múltat is teremteni kell. Meg kell írni. Ha valaki végigolvassa, akkor pontos személyiségrajzot kaphat például Bánk Attiláról, vagy arról a korszakról, amit az *Új Szövetség* című tanulmányomban megfogalmaztam.

Ma már segítő szándékúnak is felfogható, hogy amit 1997-ben leírtam a debreceni tanulmányban, három-négy év múlva szó szerint bekövetkezett.

Gyuricza: Arra gondol, hogy 1997-ben más együttműködési szövetségben látták a kisgazdapárt boldogulását: Torgyán József a

Fidesz felé szeretett volna nyitni, míg Ön a radikálisabb MIÉP, és a nemzeti keresztény oldal, tehát a KDNP és az MDF felé?

Maczó: Ez így nem pontos. Úgy gondoltam, hogy a kisgazdapártnak, mint a legerősebb konzervatív, történelmi pártnak a nemzeti oldal vezetőjévé kell válnia. És mint a nemzeti oldal vezető ereje, együtt kell dolgoznunk az MDF-fel, a KDNP-vel és másokkal olyan szövetségben, melyben a pártok önállóságát nem fenyegeti veszély. A Fidesszel való együttműködéstől sem zárkoztam el soha, de mindig óvtam attól a pártot, hogy a Fidesz szolgálóleánya legyen. Kezdetől fogva látszott erőszakos politizálásukban az a törekvés, ami más pártok felszámolásához vezet. Magyarországon már egyetlen politikai erő sem engedhetné meg magának azt a luxust a kommunizmus után, hogy a tehetséget pécézi ki, s teszi lehetetlenné!

Gyuricza: És most úgy gondolja, hogy beteljesülő jóslat volt, amit mondott?

Maczó: Igen. Ha a kisgazdapárt folytatja azt az utat, amin haladtunk, akkor jelentős vezető erőként nyert volna a választásokon, és szövetséget köthetett volna a Fidesszel is, de nem mindegy, hogy hogyan. Azért ezek az urak kivonultak a teremből, amikor Trianonról esett szó, a pápalátogatás kapcsán cirkuszoltak, a hitoktatásnál gúnyolódtak, a magyar-ukrán alapszerződésnél cinikusak voltak, amiért elneztük. Ez személyiségtorzuláshoz is vezetett a Fidesznél. Már akkor jelentkeztek a tünetei annak, hogy az ellenvéleményt nem is tekintik demokratikusnak. Tehát nem jóslat volt, amit mondtam, hanem olyan elemzés, aminek logikus végkövetkeztetései voltak.

Az egyik, hogy a kisgazdapárt vezetésével jobboldali demokratikus szövetség jön létre, kiegészülve a Fidesszel, amennyiben a nemzeti minimumban meg tudunk állapodni. A másik út, hogy a Fidesznek átengedjük a vezető szerepet. Ennek veszélyeire hívtam fel a figyelmet, hogy ebbe a kisgazdapárt beleroppanhat, mert a Fidesz elhiszi, hogy bármit megtehet. Harmadik lehetőségként azt is fölvezéltem, hogy nem fontos mindenáron kormányzati pozícióba

kerülni, inkább még egy ciklust keményen, ellenzékben eltöltve úgy megerősödni, hogy utána hosszú évtizedekre hatalmi tényezővé tehetjük a pártot.

Gyuricza: Lehet, hogy erre Önnek lett volna ideje, de nem biztos, hogy Torgyán József ugyanígy értékelte saját politikai karrierjét. Ő talán úgy érezte, hogy eljött az a történelmi pillanat, amikor még ereje teljében lehet miniszter?

Maczó: Igen, így alakult. Ezt meg is mondta nekem. Visszafelé nem pörgethető az idő. Én sok mindent megértek, de biztos vagyok abban, hogy demokrácia a kisgazdapárt nélkül nem képzelhető el Magyarországon. Tudja, miért? Mert lehet valaki baloldali, lehet polgári, de a normális ember előbb-utóbb kis házra, kis földre, kis pincére, kis birtokra vágyik. Vagyis kisgazda akar lenni. Közel a természethez, közel az Istenhez. Ez a kisgazdapárt titka.

Gyuricza: Azt mondja, hogy Torgyán József környezetében voltak olyan politikusok, akik valamilyen szerepet játszottak, de azért a kisgazdapárt történetéért mégiscsak Torgyán Józsefet fogják felelőssé tenni, rajta fogják számon kérni, hogy mi történt a párttal.

Maczó: Hogy a kisgazdapártot nem tudták beolvasztani a Fideszbe, azért az Torgyán József ellenállásának is köszönhető. Szerintem a könyörtelen támadások döntő többsége ennek a következménye. Ami történt, megtörtént. Én tudtam, hogy a Fidesznek nincs szüksége a kisgazdapártra, csak addig, amíg a hatalmat megszerzi. Sajnálom, hogy így alakult. Egy válságos pillanatban ültünk le újra az elnökkel megtárgyalni a dolgokat. Ilyen a politika, s úgy érzem, hogy a belső viszonyokat teljesen rendeztük, s már nem lehet a kisgazdákat csak úgy eltüntetni.

Gyuricza: A hatalom megszerzésének utolsó pillanata a kétéves költségvetés elfogadása volt?

Maczó: Téved. A köztársasági elnök megválasztásánál adta fel a párt az utolsó pozícióit. Kegyetlen helyzet volt. Az elnököt az őt körülvevő intrikus hadtest szinte tuszkolta a köztársaság elnöki trónusra, hogy tőle ily módon megszabadulva beolvaszthassák a kisgazdapártot a Fideszbe. Bárki bármit gondol, a kisgazdapárt szempontjából Torgyán Jó-

zsef zseniálisan lépett. Ezt követően a költségvetésnél már nem tudott mást tenni. De a Fidesz tévedett, azt hitték, hogy győztek.

Gyuricza: Ön azt is nyilatkozta, hogy a Fidesz mindig zsarolta a pártot. Mivel lehetett a kisgazdapártot zsarolni?

Maczó: Hát ez nagyon érdekes, mert nyolcvankét képviselőt a kisgazdapárt léptetett vissza a Fidesz javára, tehát ha valaki, akkor a kisgazdapárt zsarolhatott volna. A Fidesz azonban olyan hatalmi pozícióba került, amiről nem is álmodott, s elérkezettnek látta az időt politikai szövetségeseinek felszámolásához, beolvasztásához. De kérem, ne erről beszéljünk! 1997-től 2001-ig nekem a pártban nem volt szerepem.

Gyuricza: Önnek fáj, ami ez alatt az időszak alatt történt?

Maczó: Nagyon fáj, mert kívülről, tehetetlenül kellett néznom, hogy mi történik. Amikor meg kellett volna erősíteni a pártot, akkor verték szét, és azok verték szét, akikről tudtam, hogy ezt fogják tenni. Az fáj, hogy hiába szóltam, hiába mondtam, nem vették figyelembe. Tudja, mit írt Kosuth Deáknak? „Tudom, hogy a Cassandrák szerepe hálátlan szerep, de fontold meg jól, Cassandrának végül is igaza volt.”

Gyuricza: Ki irányítja ezt a folyamatot?

Maczó: Emlékezzünk csak vissza, hogy 1945 után volt egy úgynevezett polgári demokrácia, amikor egy öt-hat százalékos párt, a parasztpárt, a kisgazdapárt, a szociáldemokrata párt szétverésével, választások kiírása nélkül magába olvasztott mindenkit, és egyeduralkodó lett. A rendszerváltáskor is jött egy öt-hat százalékos párt, amelyik a '94-től '98-ig terjedő időszakban fölmorzsolta a KDNP-t, majd teljesen kizsigerelte az MDF-et. De a kisgazdapárt megakadt a torkán. A történelmi hasonlóság elgondolkodtató.

Gyuricza: 1994-ben még azt mondták, hogy a kisgazdapárt vezetése úgy van kitalálva, hogy az elnök képviseli a folyamatosságot, és mellette ott áll egy fiatal, csinos nő, akinek már van politikai tapasztalata. 2002-ben hogyan lehet leírni Torgyán József és Maczó Ágnes párosát?

Maczó: Két tapasztalt politikus dolgozik együtt. Én az elmúlt négy évben nagyon sokat tanultam, a politikai közéletből való eltávolításomból is. De utána polgármesterré választottak, és életemben először lehettem magyarként Magyarországon első számú vezető. Örömmön megmutattam, hogy mire vagyok képes, hiszen alig két és fél év alatt soha nem látott fejlődést sikerült felmutatni.

Gyuricza: Ebből a szempontból boldog és kiegyensúlyozott?

Maczó: Igen, és nagyon elégedett vagyok.

Gyuricza: Akkor miért kellett újra a kisgazdapárt?

Maczó: Mert vérbeli nemzeti politikus vagyok. S egyáltalán nem szeretném, ha a kisgazdapártot likvidálnák. S ahhoz, hogy az ember az olimpiát nyerjen, részt kell vennie az olimpián.

Valódi képviselő

Gyuricza: A kisgazdapárt programegyeztetés alapján képes akár a jobboldallal, akár a baloldallal koalíciót kötni?

Maczó: Lengyelországban volt már arra történelmi példa, hogy a parasztpárt határoz meg bizonyos nemzeti akaratot, s ehhez igazodva kötnek vele koalíciót. A többpárti demokrácia lényege, hogy minden pártnak tudnia kell, kit képvisel. A kisgazdapártnak megvan a stabil társadalmi bázisa, amelyiknek az érdekeit mindenáron föl vállalja, és ez a bázis, nézze meg, '90-től mindig tíz százalék körül mozog. Nem mutat olyan változásokat, mint például az MDF, amelyik közel ötven százalékról lement öt százalék alá, vagy a Fidesz, amelyik öt százalékról felment negyven százalékra. Ők hirtelen be akarnak olvasztani mindent. Mindent föl vállalnak, mindent képviselnek, és aztán a léggömb kipukkad.

Gyuricza: Ma ezt úgy mondják, hogy szavazatmaximalizálásra töreksenek.

Maczó: Ez is egy lehetőség, de a kisgazdapárt nem ezt vallja. A kisgazdapárt nem egy virtuális párt. Mi olyan határozottan rögzített érdekeket szeretnénk képviselni, mint például a föld védelme, a mezőgazdaság képviselője, a falusi

iskolák védelme, a falusi értelmiség, az orvosok, a népegészségügy, a népoktatás. Tehát a mi programunk a szegényebb, de alkotni vágyó néprétegekből kiváló kisvállalkozókat, kiskgazdákat képviseli, és a szociálisan érzékeny, a magyarság irányában elkötelezett polgárságot. Nyugat-Európában egy paraszt Mercedesszel, traktorral, számítógéppel, háttérbázissal rendelkezik, míg nálunk a szegénységgel kell megküzdenie. Mi ezt a réteget képviseljük, az ő felemelkedését szeretnénk, és azt gondoljuk, hogy az európai felzárkózást itt kell kezdeni.

Gyuricza: Adott helyzetben akár az MSZP-vel is koalícióra lépne a kiskgazdapárt?

Maczó: A kiskgazdapárt az őt ért elvtelen és kegyetlen támadások miatt egyenlő távolságban áll a Fidesztől és az MSZP-től is. Remélem, a történelem végleg megtanított bennünket arra, hogy kellően óvatosak és megfontoltak legyünk! A Fidesz nem jobboldali párt. Liberális párt, amelyik jelenleg a jobboldalnak köszönheti hatalmi pozícióját.

Gyuricza: De hát kilépett a Liberális Internacionáléból!

Maczó: Kilépett. A kiskgazdapárt be se lépett.

Gyuricza: Maradjunk a kiskgazdapárt és az MSZP lehetséges kapcsolatánál!

Maczó: A kiskgazdapárt megfogalmazta elveit, követeléseit, és ezeknek a képviselőtéből nem enged. Most sem engedett, ezért rontottak neki. Ilyen például, hogy a föld ne kerülhessen idegenek kezébe. Példaként említem, hogy Horn Gyula visszavonta a törvényjavaslatát, amikor ellenzékiként tiltakozott a kiskgazdapárt, a KDNP, az MDF és a Fidesz. Most meg koalíciós viszonyban Orbán Viktort kértük, hogy vonja vissza a megállapodást, amit a kiskgazdapárt megkérdezése nélkül írt alá, és még csak nem is tárgyalt velünk.

Nagyon figyelemreméltó, hogy a miniszterelnök úr bejelentette: szükség lenne néhány millió emberre Magyarországon ahhoz, hogy dolgozzanak. Ha összefüggéseiben gondoljuk végig újra a dolgokat, és nemcsak a napi politikát nézzük, hanem a magyar történelmet is, akkor érdekes párhuzamra hívnám fel a figyelmet. Volt Magyarország törté-

nelmében egy időszak, amikor az olcsó román munkaerőt beengedték a magyar nagyurak Erdély területére. Egy-két forinttal volt olcsóbb a román munkaerő, de azt mondták, hogy akkor dolgozzon inkább a román paraszt a földjeiken. Néhány év telt el, és a románok fölvasárolták az akkori magyar termőföldeket. Ekkor jött Trianon. Trianonban a román diplomácia arra hivatkozott, hogy Erdély többségében román tulajdonú terület.

Mi történik ma? Megengedik, hogy földjeinket idegen kézre juttassák – hogy ki és mikor fogja megvenni, azt egyelőre nem tudjuk. Majd akinek pénze lesz. De megint lehetőség van arra, hogy eladják alólunk a szülőföldet is. Ezzel párhuzamosan bejelenti a miniszterelnök úr azt is, hogy szükség lenne munkáskézre. Itt jön a következő pont, amikor az egyébként nagyon pozitív megállapításokat tartalmazó státustörvényt kiegészítve Orbán Viktor köt egy olyan megállapodást a román miniszterelnökkel, amelyik beengedi az olcsóbb külföldi munkaerőt. Tehát a magyar történelem szóról szóra megismétlődik. És akkor még hozzátésem azt is, amire nagyon kevesen figyeltek oda: hogy a státustörvény és a Nastase-megállapodás időszakában a miniszterelnök kapott egy magas rangú francia kitüntetést. Ha Trianont ezzel párhuzamba állítjuk, akkor a magyarságra nézve nem sok jóra számíthatunk az elkövetkezendő években.

A legnagyobb kormánypárti ellenzék

Gyuricza: Ön május óta újra a párt második embere. Nem merült fel egyszer sem, hogy tiltakozásul a koalíció fölbontását válasszák?

Maczó: De igen, nagyon sokszor fölmerült, hogy kilépünk, de választások előtt egy évvel a hároméves kormányzati politikai munkát nem lehet felrúgni.

Gyuricza: Akkor sem, ha úgy érzik, hogy a pártjuknak nincs súlya, mert nincsen benne a kormányzásban?

Maczó: A kisgazdapárt szerintem ma Magyarországon a legnagyobb ellenzéki, de nemzeti párt. Igaz, hogy ezt a sajtó nem mindig jeleníti meg, elhallgatja a sajtótájékoztatóinkat, de radikálisabb ellenzéki pártot nem tudok mutatni a kisgazdapártnál. Ennek ellenére nem áldoztuk föl az ország kormányozhatóságát a saját elszenvedett sérelmeink miatt.

Gyuricza: Melyik kérdés volt szakítópróba, amikor konkrétan fölmerült, hogy kiléphetnek a kormányból?

Maczó: A földtörvény. Amikor fölvetődött, hogy idegenek felvásárolhatják hazánk termőföldjeit, abban a pillanatban a kisgazdapárt vezetése elgondolkodott azon, hogy hogyan legyen tovább. De nincsenek megváltoztathatatlan törvények, megállapodásokat is lehet korrigálni, az uniós csatlakozásban újra megnyitni, újratárgyalni fejezeteket. Ezért fontosabb számunkra megerősíteni a pártot, hogy később is tudjuk érvényesíteni az akaratunkat.

Négykezes

Gyuricza: Mikor járt utoljára Boldogkőváralján?

Maczó: A télen voltunk ott. Szép nagy hó volt.

Gyuricza: A családdal?

Maczó: Igen. Van ott egy házunk, és ha időnk van, a gyerekekkel együtt felkeressük. Nagyon szép hely. Sétálgatunk.

Gyuricza: De már csak ennyit jelent?

Maczó: 1990-ben, tehát amikor hivatásos politikus, parlamenti képviselő lettem, akkor az egész családdal Pestre költöztünk, hogy együtt maradhassunk, majd kerestünk egy olyan falut, mint Boldogkőváralja. Így jutottunk Ürömrre. Ezt a falut is körülölelik a hegyek, szinte ugyanolyan helyen, a hegyoldalban lakunk, mint Boldogkőváralján. Gyönyörű szép a kilátás. Ameddig képviselő voltam az egyéni választókerületemben, addig hetente, hétvégeken mentünk, amióta polgármester vagyok, csak nyaralni járunk.

Gyuricza: Híres arról, hogy egészen sajátos és különös szellemi háttér segíti a munkáját. Az Ön nélkülözhetetlen jobbkeze G. Nagy Ilián, a férje...

Maczó: Amikor azt kérdezte, hogy ki a példaképem, őt akartam mondani, aztán végiggondoltam, hogy ha őt mondom, azt hiszik, milyen nagyképű vagyok... De valóban így igaz, a mi életünk szorosan összefonódott, a mindennapi munkánk is, a kettőnké egy. Amit én teszek, olyan, mintha ő tenné, az ő munkájában meg én vagyok jelen. Kivéve, amikor verset ír. Abban nem működöm közre, mert az anynyira személyes.

Gyuricza: Még Alkotmányt is írtak!

Maczó: Igen, közös könyveink is vannak. Az Alkotmány szenzációs, és erre vagyok a legbüszkébb, amióta együtt dolgozunk. Az a könyv azért páratlan, mert az én szaktudásom az ő gondolataival, álmaival együtt úgy tudott megjelenni, hogy tényleg páratlan dolgokat tudtunk benne végigvinni. Ilyen volt például – ami akkoriban nagyon nagy meglepetést okozott – a koronának a Parlamentben való elhelyezése. Amikor én ezt az Alkotmányt beterjesztettem a Magyar Köztársaság Országházában, hát ne tudja meg, hogy ordítottak azok a fiatal fiúk, akik utána bevitték a koronát a Parlamentbe. Ők voltak a leghangosabb ellenzői, hogy hogyan lehet ilyet kitalálni?! Ez a gondolat itt jelent meg először. Egyedül nem tudtam volna megírni, ehhez ketten kellettünk.

Gyuricza: Az Ön politikusi munkájában nem csak a férje van jelen. 1997-ben a legkisebb gyermekét is magával vitte, amikor a MIÉP nagygyűlésén szónokolt. Miért viszi a gyerekeket ilyen rendezvényekre?

Maczó: Mindig jön velem valamelyik gyerek. Kicsik is voltak, és úgy gondoltuk, nem hagyjuk őket magukra. Felváltva valaki mindig eljött. Akkor a legkisebbet vittük magunkkal.

Gyuricza: Csak ennek olyan politikai üzenete van, hogy Maczó Ágnes a gyermekeivel demonstrál.

Maczó: Én ötgyermekes édesanya vagyok, és ezt sosem

tagadom meg. Nálam alapelv, hogy a férjemmel, a gyermekeimmel együtt úgy politizálok a gyakorlatban, mint ahogy otthon édesanya vagyok.

Gyuricza: Terveznek még gyermeket?

Maczó: Keresztény család vagyunk, nálunk a gyermek-áldás gyönyörű isteni ajándék. Az öt gyermek áldás, nagy kegyelem az élettől. Nagyon hálás vagyok Istennek, és úgy érzem, hogyha föl tudjuk őket nevelni egészségben, akkor nagyon örülhetünk. De már én sem vagyok olyan nagyon fiatal, a legnagyobb lányom tizennyolc éves. Diplomata szeretne lenni. Inkább már az ő jövőjükre tekintünk.

A humorban nem ismer tréfát

Gyuricza: Ön rendkívül érzékeny asszony, és az érzékenysége sokszor az újságírókkal szemben is megnyilvánult. Még mindig tart az újságíróktól, vagy ez a bizalmatlanság oldódott az évek során?

Maczó: A parlamenti felszólalásaim valóban nagyon kemények, radikálisak voltak, és az újságokban úgy jelenítettek meg, mintha egy gonosz, ellentmondást nem tűrő személyiség lennék. Csakhogy ez nem igaz. Bárkivel találkoztam, hosszú évekig azt mondták: „Nem is tudtuk, hogy maga ilyen kedves, azt gondoltuk, egy ordítózó asszony!” Ennyire megváltoztatták rólam a képet.

Gyuricza: Az Uborkának nyílt levelet is írt!

Maczó: Az Uborkában engem mindig úgy ábrázoltak, mint aki egy fakanállal szaladgál, és a konyhában trécselget. Na most, a politikában én nem háziasszony vagyok. Nem válogatáson lettem politikus, hogy egy katona, egy nő, egy munkás. Lehet bohóckodni, de amikor tendenciózusan rákényszerítenek az emberre egy olyan szerepet, ami nem igaz, akkor szólok. Tíz év alatt négy pert indítottam. Mind a négyet megnyertem, mert mindben olyan módszerrel támadtak, ami túlment azon a határon, ami megengedhető volt.

Mindig reagáltam. Tudni kell, hogy reggel nyolc órakor én már minden sajtóhírt ismerek. A férjem mindent fölöl-

vas, így délelőtt van idő reagálni. Megbeszéljük, hogy ki mit nyilatkozott, és vagy a férjem, vagy én, vagy együtt megírjuk, átfaxoljuk, vagy telefonálok, jelzem a sajtónak, de az biztos, hogy soha nem engedem, hogy huzamosan megmátsák a velem történeteket.

Gyuricza: Ha képviselő lenne, öltözne-e még népviseletbe, és milyenbe?

Maczó: A párt jelöltállító gyűlésén kalotaszegi népviseletben jelentem meg. Mindig jelentősége van annak is, hogy milyen népviseletet veszek föl.

Gyuricza: A parlamenti alakuló ülésre milyen népviseletet venne fel?

Maczó: Ha most alakulna a parlament, azt hiszem, oda fekete kiskosztümben mennék, nem népviseletben. De a kiskgazdapárt gyűlésére abban mentem.

Gyuricza: Milyen Magyarországot és milyen kiskgazdapártot képzel el 2002 tavasza után?

Maczó: A válságból teljesen kilábalva elkezdhetjük az igazi építkezést. Újra olyan időszak következik, amikor büszkeség lesz kiskgazdának lenni, újra jön a falusi, városi értelmiség, és a kiskgazda értékrend újra felvállalható, követhető példa lesz.

Gyuricza: Bejutnak a parlamentbe?

Maczó: Biztos, hogy bejutunk, hiszen a párt tömegbázisa olyan. Egy esetben lehet a kiskgazdapártot kiejteni, ha csalnak a választásokon. A kékcédulás választások mutatták meg a magyar történelemben, hogy az ellen nincs mit tenni. Csalás ellen én sem tudok mit tenni, de ha nincs csalás, akkor a kiskgazdapárt a parlamentben lesz. Harmadik erőként lényeges lesz, hogy hová állunk.

Ki a példaképe?

Sok olyan emberrel dolgozhattam együtt, akik közül bárki lehetne példakép. A kortársak közül Antall József.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Antall Józsefet. Amit ő 1990–93 között véghezvitt, az hosszú időre eldönti ennek a nemzetnek a sorsát.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Ellenzéki politikusként is Antall Józsefet, a rendszerváltást megelőző, tehát a kormányra kerülése előtti időt tekintve véve.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

Az 1990-es választások végeredményének a kihirdetése. De ez az egész évtized az összes megpróbáltatás ellenére az életem legszebb évtizede. Mondhatom úgy is, hogy ez az elmúlt tíz év az én életemben az áfa, hiszen negyvenéves voltam a rendszerváltás idején és huszonöt százalék az áfa. Ezt örömmel vállalom.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

Nem nagyon voltak nekem kellemetlen élményeim.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Dosztojevszkijt, Camus-t, de Brechtet is nagyon szeretem. Minden olyan irodalmi mű megfog, ami a világ történeseit a lélek mélységein keresztül mutatja be, és ami a viszonylagosságot kellőképpen hangsúlyozza. Az egyik legmeghatározóbb élményem Camus *Pestise* volt.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Az egyik olyan film lenne, ami pozitív példát állítana a néző elé, a másik pedig olyan, ami csupa negatívumot. Erre az *Apokalipszis most* a példa, ami a leggyalázatosabb dolgokat tudja bemutatni, ami emberrel szemben és ember ellen megtörténhet. Ha pozitív példát keresek, akkor történelmi tárgyú magyar filmet választanék. Várkonyi Zoltán életművét.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Ugyanazt a szöveget küldeném a két győztes párt elnökének, és nagyon rövid lenne a távirat: „A felelősség közös.”

Herényi Károly

(MDF)

Szóvivőből lett politikus

Gyuricza: Melyik volt a hálásabb szerep az életedben, a szóvivői vagy a politikusi?

Herényi: A szóvivői feladat nagyon szép és érdekes kihívás volt, de egy részterületre korlátozódott: a politikusok, egy politikai párt és a sajtó közötti kapcsolat rendezésére, szervezésére. A képviselői munka sokkal általánosabb, átfogóbb és nehezebb. Szóvivőnek lenni könnyebb volt.

Gyuricza: Igaz megállapítás, hogy szóvivőként ismertebb voltál, mint politikusként?

Herényi: Teljesen igaz. Képviselőből 386 van, szóvivőből pedig meglehetősen kevés. Ráadásul egy szóvivő szükségképpen sokkal többet szerepel. Mind a kettő nagyon szép és nagyon kellemetlen percek is tud okozni. Nehéz rangsorolni.

Gyuricza: A párt nem a népszerűségedet használta fel, amikor országgyűlési képviselőjelöltként indított 1998-ban?

Herényi: A népszerűséget nem tudom, de az biztos, hogy az ismertségem magas volt. Ez nagy előny volt, hiszen a kampány első része pontosan az ismertség megszerzésével telik. Ilyen szempontból ez biztosan előny volt.

Gyuricza: Ki javasolta, hogy képviselő legyél?

Herényi: Talán Lezsák Sándor volt az első, aki ezt megfogalmazta, de megvallom őszintén, az én fejemben is megfordult.

Gyuricza: Az elmúlt négy év politikusi tevékenységéből mi kelle-ne, hogy eszünkbe jusson rólad?

Herényi: A képviselői munkám egy területhez kötődik, és az Somogy megye Balaton-parti része. Szeretném, ha ott hozzáam kötnék, hogy két ígéretem volt 1998-ban, és nagyon büszke vagyok arra, hogy ez a két ígéret – ha nem is száz százalékban – megvalósult. Az egyik az M7-es út továbbépítése, tehát a régió megközelíthetőségének a javítása. A másik pedig a Balaton-törvény léte. Ez a törvény egy lépcső, az én jövőképemben egy önálló Balaton-régió létrehozásának törvényi alapját jelenti. Ha a következő ciklusban is lehető-

ségem lesz a dolgok alakulását befolyásolni, akkor elsődleges célom lesz ennek a régiónak a megalakulását elősegíteni. Ha a helyben lakó emberek ezt fogják hozzám kötni ott, akkor nagyon elégedett leszek.

Gyuricza: Tudod, hogy az M7-essel kapcsolatban a rossz nyelvek mit mondanak? Hogy ha Pestről nézzük, akkor a jobboldali kormány a jobb oldalt újította fel, és a baloldali kormányra vár, hogy a bal oldalt helyrehozza.

Herényi: Nem ez az érdekes, hanem hogy Zamárditól épüljön tovább, hiszen a Balaton-part problémáját valójában ez fogja megoldani.

Mély víz

Gyuricza: Alig lettél országgyűlési képviselő, amikor a következő kijelentést tetted: „Törvénytelenséget nem követtem el, de egy közéleti szereplőnek le kell vonnia a szükséges következtetéseket.” Ez volt az elhíresült VIP-kölcsönről szóló botrány. Hogy élted meg?

Herényi: Nehezen. Ez egy '93-as történet volt, amikor valóban nem történt törvénytelenység, sőt szó sem volt akkor még arról, hogy országgyűlési képviselő leszek, de olyan helyzetbe kerültem, amiben le kellett vonnom a konzekvenciákat.

Gyuricza: Rajtad kívül másoknak ez nem nagyon akaródzott...

Herényi: Ez mindenkinek a magánügye. Én a magam értékrendje vagy elvárásai szerint ezt tartottam járható útnak.

Gyuricza: Mit mondtak akkoriban neked? Hogy tisztességes vagy, vagy hogy balek?

Herényi: Ezt is, azt is. Sokan mondták, hogy nagy balek vagyok, én meg azt gondolom, hogy ezt kellett tennem. Éppen a napokban olvastam, hogy kétféle embertípus van. Az egyik hisz a jószág mindenható erejében, a másik pedig nem hisz, csak a rossz mindenható erejében. Én azt gondolom, hogy a világot azok viszik előre, akik a jó mindenható erejében hisznek, és én emellett akkor is kitartok, ha ezért en-

gem sokan ostobának tartanak. Az országot mindig az ilyen bugyuták viszik előre, és ezt nem magamra vonatkoztatom, hanem erre a típusra. Egyébként a piaci és a kedvezményes kamat közötti különbséget visszafizettem. Napvilágot látott akkoriban egy sajtóhír, hogy a bank kérésének egy érintett tett eleget, de banktitokra hivatkozva a nevem nem jelent meg.

Gyuricza: Az a történet milyen általános tanulsággal szolgált?

Herényi: A felkínált kedvező lehetőségekkel való élés rendkívüli körülményt kíván. Egyébként mielőtt kirobant ez a dolog, számos banktól kaptunk mi képviselők olyan ajánlatot, hogy ha náluk nyitunk folyószámlát, akkor az ilyen és ilyen kedvezményekkel fog járni.

Gyuricza: Azóta is jönnek ajánlatok?

Herényi: Ma már a bankok óvatosabbak. Azóta én nem találkoztam ilyen típusú ajánlattal.

A szóvivő

Gyuricza: Hogyan indult a szóvivői karriered? Hogyan lettél kitalálva, hiszen te nem 1990-ben kezdted ezt, hanem 1992-ben.

Herényi: Így van. A szükség és a szűkösség vitt rá. 1992-ben Antall József úgy döntött, hogy vált a Földművelésügyi Minisztériumban, és Medgyasszay László addigi pártszóvivő államtitkár lesz. A miniszterelnök azt mondta, hogy az nem járja, hogy a két posztot összekössék, Medgyasszay akkor lemondott a szóvivői pozícióról. Hirdettek, és keresték az utódot. Én akkor a titkárság vezetője voltam, az akkori pártigazgató, Rubovszky András azt mondta, hogy miután úgyis ott ülök minden elnökségi ülésen, s miután én nem választott, hanem kinevezett ember vagyok, lássam el ezt a pozíciót addig, amíg meg nem találják a megfelelő utódot. Nincsen vesztenivaló, egy kinevezett embertől el lehet határolódni, ha hülyeséget mond, rá lehet az egészset tolni. Egy hetem volt, hogy felkészüljek az első sajtótájékoztatóra, mindenféle előélet nélkül. Később kiderült, hogy ez rendki-

vül nagy előny volt abban a világban. Az érintetlenség nagy értékként működött.

Gyuricza: Miért?

Herényi: Mert semmilyen táborba nem soroltak be. Nem volt előélete ennek a funkciónak, nem voltak modelljei, és nyilván az újságírók közül kerestek olyan embert, aki tisztában van a sajtó természetével, viszonyaival. De '92-ben már nem találtál olyan újságírót, akin ne lett volna valamilyen bélyeg, hogy hova, melyik táborba tartozik. Roppant szerencsétlen módon az újságíró társadalom felosztása akkorra már megtörtént.

Gyuricza: 1992 őszén Visegrádon Katona Tamás államtitkár már arról beszélt, hogy a lövészárkokat be kéne temetni, vagy nem kéne mélyíteni.

Herényi: Így van. Viszont az én érintetlenségem, táborokon kívüliségem nagy értéknek számított, mert nem lehetett semmilyen skatulyába belegyömöszölni, semmiféle kötődésem nem volt, a pártpolitikai kötődésem pedig nyilvánvaló volt.

Gyuricza: Igen, de ezt a párton belül is el kellett fogadtatni!

Herényi: Az volt a nehezebb, mert a párt attól párt, hogy részérdeket képvisel. És nyilván azt várják el a szóvivőjétől, hogy ezt a részérdeket rendkívül erőteljesen képviselje, viszont hogyha egy párt eredményesen akar kommunikálni, akkor ettől a lehető legteljesebb mértékben el kell határolódnia. Csak egyetlen példa: egy jobboldali pártnak nem a jobboldali sajtóban kell teret nyernie, mert az az olvasóközönség már kötődik hozzá. Ha valóban szimpatizánsi tábor akar szélesíteni, akkor a baloldali vagy a neutrális sajtó területén kell teret nyernie. Ha nincs jó viszonya az ottani újságírókkal, akkor ez eleve kizárt. Tehát amiért a legjobban támadtak engem annak idején az MDF-ben, az MDF szempontjából az volt a leghasznosabb tevékenység, mert így lehetett a kört szélesíteni.

Gyuricza: Magyarán azért haragudtak rád, mert a „nem a mi kutyánk kölyke” típusú újságírókkal is szóba álltál?

Herényi: Így van. Tehát azért, mert nem tettem különbsé-

get újságíró és újságíró között. Azt gondoltam, hogy ők egy szakmát képviselnek. Ez a hivatásuk. És függetlenül attól, hogy hogyan, de a közvéleményt rajtuk keresztül tudom és tudjuk elérni. Tehát nehezebb volt ezt a nézetet elfogadtatni a párton belül, vagy a szimpatizánsok körében, mint az újságírók körében.

Gyuricza: 1997-ben a Somogyi Hírlapban a következőt mondtad: „Alapfilozófiám, hogy az újságíró is ember.” Ez azért szép!

Herényi: Így van. Ennek van egy karikírozott éle, de komolyan gondolom. Ha jó szóvivő akarok lenni, akkor ismer-nem kell az újságíró szakmáját, nehézségeit, mert lássuk be, hogy egy nem tudom hány kolumnás lapot mindennap úgy megtölteni, hogy az fogyasztásra vagy érdeklődésre érde-mes legyen, nagyon nehéz feladat.

Gyuricza: Tudni kell, hogy mi az a lapzártá, adáskezdés...

Herényi: Ezért gondolom, hogy az alapfilozófia az, hogy az újságíró is ember. Minden tiszteletem az újságíróké, na-gyon nehéz szakma...

Gyuricza: Annyi viszonyosságot engedj meg, hogy olykor mi, új-ságírók is azt képzeljük, hogy a politikus is ember. – Ezt csak a gesztus kedvéért tettem hozzá.

Fortélyok és kulisszatitkok

Gyuricza: Mikor végzi jól a munkáját a szóvivő? Úgy is kérdez-hetem, hogy kinek kell megfelelnie?

Herényi: A szóvivő akkor végzi jól a munkáját, ha tisztá-ban van szerepének a szabályaival. Ha pontosan tudja, mik a korlátai, hogy meddig mehet el. Pontosán tudja, mikor kell mást előtérbe helyeznie. Ha nagyon le akarom egysze-rűsíteni: a rossz híreket elmondani a szóvivő feladata, míg ha pozitív híreket kell a közvéleménnyel tudatni, akkor a szóvivő feladata az, hogy helyzetbe hozza azt, aki a hírt el-mondja.

Gyuricza: Tehát 1990-ben a győzelmet egy politikus jelentette be, 1994-ben a vereséget pedig Herényi Károly?

Herényi: Ez így volt.

Gyuricza: *Mi a helyes magatartás, ha a szóvivőnek olyan hírt kell közölnie, ami ízlésével vagy meggyőződéssel ellentétes?*

Herényi: Van ilyen. Ilyenkor cselhez kell folyamodni. Én a következő technikát alkalmaztam: ha olyan hírt kellett közzétennem, amivel nem tudtam azonosulni, de a feladatomnak meg akartam felelni, akkor olyan sajtótájékoztatót szerveztem, ahol elmondattam az érintettel azt az ügyet, és én mentesültem attól, hogy a hírnek a forrása vagy a közlője legyek.

Gyuricza: *Az volt az elved, hogy akkor jó egy sajtótájékoztató, ha az információ az első öt percben elhangzik.*

Herényi: Inkább három percben. Az ember képviselőként gyakran kerül olyan helyzetbe, hogy beszédet kell tartania. Én rendkívül rövid beszédeket mondok, mert erre vagyok tréningozva. Amikor az ember sajtótájékoztatót tart, előtte elképzei a másnapi lapokat, a híradókat vagy a krónikát, hogy mi fér ebbe bele. Azt is el kell tervezni, hogy mit és mennyit kell ahhoz elmondanom, hogy lehetőleg az „jöjjön át”, amit fontosnak gondolok. Ha ez bő lére van eresztve, akkor az újságírónak, szerkesztőnek túl nagy a válogatási lehetősége. Egy jó szóvivő ezt a lehetőséget nem adja meg.

Gyuricza: *Ezekre a szakmai fogásokra a saját károdon jöttél rá?*

Herényi: A saját káromon, a tapasztalataimon keresztül jöttem rá.

Gyuricza: *Mit tettél annak érdekében, hogy megtanuld a szakmát?*

Herényi: Rengeteget olvastam, sok emberrel beszélgettem. Ha egy politikus nyilatkozott, figyeltem a megszólalása hosszát, szerkezetét, és hogy abból mi jelent meg másnap a lapokban.

Gyuricza: *Azért a szóvivőé mégiscsak egy köztes szerep. Mennyi bizalmat engedhet meg magának az újságíróval szemben?*

Herényi: Az újságíróság – tapasztalataim azt mutatják – egy-két kivételtől eltekintve szakmai kiválósággal és emberi értékekkel is együtt jár. Ebből az következik, hogy háttérbeszélgetések során sok mindent elmondtam, amit nem szí-

vesen láttam volna másnap a lapokban, de ennek megvolt az oka. Egy újságíró akkor tudja igazán jól végezni a munkáját, ha az eseményeket folyamatában látja. Ahhoz viszont tudnia kell az előzményeket, az események hátterét, a részletekörülményeit, és a jó újságíró ezzel soha nem él vissza. Nekem az elmúlt tíz évben alig-alig volt ilyen tapasztalatom, sőt, olyan, hogy valaki tudatosan visszaélt volna a tölem hallottakkal, olyan nem is volt. Nagyon komoly etikai kérdés, hogy mi tartozik a közvéleményre, és mi nem. Én annak a híve vagyok, hogy tulajdonképpen majdnem minden a közvéleményre tartozik. Az elkerülhetetlen helyzeteket kivéve nem kell, hogy titkok legyenek.

Gyuricza: Ki ma a legjobb szóvivő?

Herényi: Borókai Gábor nagyon jó szóvivő. Amit a kormány mellett tesz, az egészen kiváló teljesítmény. És Horváth Gábor, a Külügyminisztérium szóvivője. Ők már professzionálisan dolgoznak. De az a helyzet, hogy nem nagyon vannak, így nehéz sorrendet fölállítani.

Arányérzék és irányérzék

Gyuricza: 1992–98 között elég sok titkot tudtál meg, sok nagy pillanatot éltél át. Honnan tudtad, hogy amikor belső feszültségek, bomlások, szakadások vannak az MDF-en belül, akkor neked hol a helyed?

Herényi: Az előbb arányérzékéről beszéltem. Akkor most azt kellene mondanom, hogy ez meg „irányérzék”. Az embernek van elkötelezettsége, világnézeti kötődése. Általában a pártszakadások, a konfliktusok nem ezek mentén történtek meg, valójában majdnem mindig valami emberi kicsinyesség volt a dolgok hátterében. Féltékenység, túlzott ambíció, rossz önismeret, önzés és más rossz emberi tulajdonság.

Szerencsésnek mondhatom magam, mert különbséget tudtam tenni a lényeges és a lényegtelen dolgok között. Ez tartott ott, ahol maradnom kellett.

Gyuricza: Személyesen megérintett valamelyik kiválás?

Herényi: Mindegyik. Mert mindenkinek megvan a maga emberi és politikai értéke. A bölcs politikus úgy irányítja a szervezetét, hogy mindenkit arra a posztra tesz, ahol a lehető legtöbbet tudja magából kihozni. Az MDF tizenkét-tizenhárom éve arról szólt, hogy alig-alig akadt olyan ember, aki ezeket a pozíciókat mindenki meglegedésére tudta volna elosztani. Általában a konfliktusok oka is ez volt. Nagyon sajnáltam, amikor Csurka elment. Aztán sajnáltam, amikor Szabó Ivánék kiváltak. Mindkettő intellektuális érvágás volt. A mai napig azt mondom, hogy közös bűn: az egyik oldalon mindent elkövettek azért, hogy ők elmenjenek, másik oldalon pedig elkövették azt a hibát, hogy el is mentek. Pedig egy párt nem önképzőkör. Oda nem azért mennek az emberek, hogy barátkozzanak, és mint egy klubban, jól érezzék magukat, hanem közös, vállalt feladatokat megoldani, és az sok kompromisszumot kíván. Ezeknek a kompromisszumoknak a hiánya hozta az MDF-et sokszor olyan helyzetbe, aminek szakadás vagy kiválás lett a vége.

Évek a lövészárkokban

Gyuricza: Hogyan élted meg a médiaháború éveit?

Herényi: Rosszul, mert láttam – elég jól látszott előre –, hogy ez olyan háború, amelyiknek nincsen győztese. Nem is lett. Azt hiszem, ez mindenki kárát szolgálta. És ennek sajnos a mai napig vannak utóöngéi. Lassan egy új generáció jelenik meg a média világában, akik érintetlenek a '90-es meg az azt követő évek eseményeitől. Talán ez lesz a megoldás. Tudom, közhely, amit most mondok, de ez is tanulási folyamat.

Gyuricza: Melyik pillanatot vagy szakaszt viselted a legnehezebben?

Herényi: Az előzményeit tartom tragikusnak. 1989. október 23-án, ami akkor még nem volt ünnep, megjelent a *Népszabadságban* egy interjú az MDF akkori alelnökével. Ez

az alelnök azt mondta, ha az MDF '90-ben megnyeri a választásokat, akkor az egész újságíró bandát – úgy, ahogy van – elzavarja, mert ezek mind baloldali emlőkön nevelkedett firkászok, és majd valami egészen új jön. Ez volt az a kor, amikor az újságírók nagyon nagy szerepet vállaltak a rendszerváltásban. Gondoljunk csak vissza a *Napzárta*ra: mindig az újságírók mutatták meg, hogy hol van a fal, ők tolták kijebbe, mi pedig figyeltük, hogy az akkori hatalom még mit tűr el vagy mit fogad el. Ezzel a fenyegető kijelentéssel az MDF lemondott egy olyan támogatói körről, egy olyan együttgondolkodásra képes és alkalmas, a közvéleményt nagyban befolyásoló rétegről, aminek aztán nagyon nagy kárát látta. Ha szabad ezt a kifejezést használnom, ez volt az „ösbűn” a magyar sajtó világában. A többi mind csak ennek következménye.

Gyuricza: Ilyen értelemben magatokat, az MDF politikusait kárhoztattad ezért?

Herényi: Így van. Különösképpen az akkori alelnököt a rendkívül rossz hatású, ostoba megnyilatkozásért. De az MDF politikusait azért védenem kell. Az előbb mondtam, hogy van „tanulási folyamat”, és egy olyan embernek, aki nagy hirtelen az ismeretlenségből bekerül az ország közéletébe, bizony nagyon nehéz ott helytállnia. Az akkori kormánypárti képviselők azt gondolták, hogy szereti őket az ország. És ezt a szeretetet várták a lakosságtól és a sajtótól is. Na most, a sajtó – természetéből adódóan – ilyen szerepet nem vállalhat magára, és nem is vállal. Nem értették a sajtó működésének a természetét, ezt meg kellett tanulni. De erre akkor nem volt lehetőségük. Így az a viselkedés, amivel vádolták őket, hogy arrogánsak, nem közlékenyek, sokkal inkább a felkészületlenség elfedését szolgálta, és nem az emberi élet mélyéből táplálkozó magatartás volt.

Gyuricza: Hogyan változott a politikusok nyilvánossághoz való viszonya? Megtanulták „kezelni” a sajtót?

Herényi: Professzionálisabb lett, de számomra kicsit hiteltelenebb is. Mindjárt mondom, hogy miért az ellentmondás. A politikusok birtokába kerültek egy sor olyan techni-

kai eszköznek, ami hatékonyabbá teszi a kommunikációt. De a leghatékonyabb kommunikáció sem tudja pótolni az üzenet vagy az akarat tisztességét és tisztaságát. A személyiség hitelességét. Tehát nem elég megtanulni a kommunikációs technikákat, hanem alapkészségnek kell lennie, hogy amit képviselünk, az jó, tisztességes és vállalható. Most egy picit elbillent a mérleg abba az irányba, hogy nagyon jól tudunk kommunikációs technikákat alkalmazni, viszont hiányzik a technikák mögül a személy hitelessége. Dávid Ibolyáról szokták kérdezni, hogy ki a PR-felkészítője, meg ki a menedzsere...

Gyuricza: Szándékosan nem kérdeztem meg tőle, mert tudom, hogy nincs neki.

Herényi: Dávid Ibolya ugyanazt mondja, amit gondol, és ez a hitelesség a sikerének az alapja.

Jobbcsapott

Gyuricza: Ugye, jól emlékszem, hogy rajta voltál a Békejobb plakátján? Kaptál érte pofont?

Herényi: Kaptam. A saját pártomon belül is, meg a koalíción belül is. Volt időszak, amikor úgy tűnt, hogy nem lesz közös jelölt, mert a Fidesz számára nem vagyok elfogadható.

Gyuricza: Ezzel büntettek volna?

Herényi: Nem tudom, hogy ezzel büntettek volna-e, de hogy ok-okozati összefüggés a kettő között van vagy volt, az nyilvánvaló. Én annak idején az MDF-be léptem be, és az MDF-et ma is nagy értéknek gondolom. A Békejobb egyfajta új stílus bevezetése lett volna az amúgy nem túl szolid politikai kommunikációba, és egy lehetséges technika arra, hogy az MDF új formában jelenjen meg a választópolgárok előtt.

A mai napig azt gondolom, hogy ez nem volt rossz kezdeményezés, hiszen az MDF a Békejobb plakát megjelenése után három vagy négy hónapig jóval meghaladta az ötszá-

zalékos támogatottságot, amit sem előtte, sem utána nem mondhattunk el.

Gyuricza: Hogyan is kell akkor ezt értékelni? Egy óriásplakáton és a nyilvánosság előtt közösséget vállalt ezzel az MDF, aztán a dabasi időközi választásokon hátat fordított.

Herényi: Én tovább vittem volna. A mai napig azt gondolom, hogy negyven olyan esztendő után, amikor a politika egyszólamú volt, jogos a választópolgárok azon igénye, hogy politikai nézetek, filozófiák, értékrendek artikuláltabban jelenjenek meg a másik oldalon is. A trend ma más. Mind a két nagy párt arra törekszik, hogy lehetőleg kétosztatú legyen a magyar politikai közélet. Nem vitatom ennek a jogoságát, az időszerűségét viszont igen.

Gyuricza: De lehet, hogyha a Fidesz-vonatra nem szállt volna föl az MDF, akkor többé nincs a számára olyan állomás, ahonnan vonat indulna...

Herényi: Én ezt nem tudom. Azt viszont tudom, ha a Békejobbot folytatjuk, vagy annak valamilyen szervezeti formát találunk, akkor ezzel a jobboldalt és a Fideszt is erősíteni és támogatni tudtuk volna. A cél ez volt.

Hogyan tovább?

Gyuricza: Ha egyszer úgy alakulna az életed, hogy nem leszel politikus, akkor mi leszel?

Herényi: Akkor talán írnék. Rájöttem, hogy nagyon szeretek írni. Elsősorban a magam szórakoztatására írnék. Rengeteg olyan apró metszete van a világnak, amit érdemes lenne fölnagyítani, mert elmegyünk mellette.

Gyuricza: Ezek hétköznapi történetek, vagy az MDF története?

Herényi: Nyilván írnék erről a tizenvalahány esztendőről valami olyat, ahogy én láttam. Talán nem teljesen érdektelen, hiszen az ember került olyan helyzetekbe, amilyen helyzetbe kevesek kerültek, és abból lehet talán mindenki számára tanulságokat levonni. Aztán írnék egészen egyszerű emberi dolgokról, mert a világ kezd elszemélytelenedni,

elembertelenedni, az emberi kapcsolatok rutinszerűvé válnak, és ez engem nagyon aggaszt.

Gyuricza: Meddig lehet ingázni, vagy ez már így marad?

Herényi: Én Nyilas vagyok, az életem egy nagy utazás. Talán jobban élvezem az út örömét, mint a célba érést. Ebből az következik, hogy számomra nem idegen, hogy sokat utazom. Hasznossá tudom tenni az utakat is, nekem az út magánya alkotó magány, hogy nagyképző kifejezéssel éljek.

Gyuricza: Milyen Magyarországot képzelsz 2002 tavasza után? Milyen lesz a politika, az újságírók és a nyilvánosság viszonya?

Herényi: Sokkal békésebb, konszolidáltabb és kiegyensúlyozottabb Magyarországot gondolok. Olyan Magyarországot, ahol – ha egy a játékelméletből vett – hasonlattel élhetek, akkor az ország a nyertes-nyertes játszmát játssza. 1990 óta a lehetséges alternatívák közül nagy előszeretettel játszunk a vesztes-vesztes formációt, amikor olyan játékba megyünk bele, aminek valójában nincs győztese. Nagyon bízom benne, hogy 2002 után végre rádöbbenünk annak a lehetőségére, hogy van nyertes-nyertes variáció is. A nyugat-európai sikeres országok zöme azt játssza.

Ki a példaképe?

Az egyik Mátyás király, a másik az édesapám. Mátyás király az igazságossága miatt (legalábbis ahogy mi tudjuk), a következetessége miatt, az elesettek iránti érzékenysége miatt. Nekem roppantul tetszik, hogy álruhában járt. Tudod, ezt én is szoktam csinálni. Nem írom oda, hogy „itt járt Illés Zoltán”, de nagyon sok ügy kapcsán nem is tudják az érintettek, hogy utánajártam a dolognak. Édesapám pedig a szeretete miatt, a jó értelemben vett magyarsága miatt. Délvidéki magyar vagyok, aki megbecsüli a másikat, a más fajtát.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Rabár Ferencet. Műveltségével, kulturáltságával, emberi mivoltával.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Sokak tevékenységét becsülöm, de leginkább azon politikustársakét, akik akár ellenzéki szerepkörben, akár kormánypárti politikusként (hiszen négyévente változhat a helyzet) következetesek voltak nézeteikhez.

Mi volt az évtized legkellemesebb élménye?

Amikor '90-ben bekövetkeztek a változások, akkor például egy egészen más nyelvezet alakult ki ebben az országban, megváltoztak a reklámok, a híradó képvilága, és ez elképesztően nagy újdonság volt.

Mi volt az évtized legkellemetlenebb élménye?

Az, amikor kirúgtak 1990. december 31-én, pedig mindezt elkövettem a környezetvédelem ügyéért. Azt írták az elbocsátó szép üzenetbe, hogy: „Az ön számára a környezetvédelem fontos, ez dicséretes, ugyanakkor más szempontokat is figyelembe kell venni.”

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Toldi Miklóssal. Rá is jellemző a sajátjaitól való meg nem értés, ugyanakkor az állandó küzdelem a világgal szemben is, meg valamiféle igazságért.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Szabó István *Szerelmesfilmjét*. Gyerekként láttam, amikor Szabadkáról nézve semmit sem tudtam Magyarországról.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

A szüleimnek, hogy: „Sikerült!”

Illés Zoltán

(FIDESZ)

Gyuricza: A hazai környezetvédelmi mozgalomba 1985–86-ban kapcsolódtál be, az ország mégis akkor ismert meg, amikor 1990-ben az Antall-kormány környezetvédelmi minisztériumának helyettes államtitkári posztjából kiakolbólitottak. Ekkor figyelt fel a közvélemény rád, akiről addig alig tudta valaki, hogy honnan jött, és ki is valójában.

Illés: Szabadkán születtem. Abba a gimnáziumba jártam, ahová Kosztolányi Dezső, és ahol az édesapja volt az igazgató. Olyan kultúrkörben nőttem fel, amelyben Magyarország volt a minta. A magyar színészeket ismertem, a jugoszlávokat nem. A magyar focicsapatoknak szurkoltunk, a jugoszlávokat néztük, de nem rajongtunk értük. Gyerekként nem értettem, hogy lehet az, hogy nem Magyarország, ahol élünk. A történelmi háttér teljesen ismeretlen volt számomra.

Gyuricza: Mikor és miért kerültél Magyarországra?

Illés: A szüleim a mai napig Szabadkán élnek. Gimnáziumi éveim alatt tagja voltam az *Életjel* nevű irodalmi körnek, sok szavalóesten szerepeltem, s egy időben foglalkoztatott a gondolat, hogy színész leszek. Egy szavalóversenyen Shakespeare Brutus-monológját mondtam. Úgy gondoltam, ha első leszek, akkor megpróbálom a budapesti színiakadémiát, de második lettem, így lemondtam a színészetről. Öcsém és én Budapesten jártunk egyetemre. Én cserediák voltam a Budapesti Műszaki Egyetemen. Amikor megpályáztam a nemzetközi ösztöndíjat, akkor olyan szakot kellett választani, ami nem volt Jugoszláviában.

Gyuricza: Amikor elvégezted az egyetemet, miért nem hazafelé vetted az utad?

Illés: Erre sokáig azt mondtam, hogy ha én eljövök Szabadkáról, akkor teljesen mindegy, hova megyek, Pestre vagy a világ más pontjára. A környezetvédelemmel kerültem az egyetemre, és azt gondoltam, mindegy, hogy hol foglalkozom ezzel, de a maximumot próbálom meg kihozni.

Gyuricza: Maximalista vagy?

Illés: Igen, de nem másokkal, hanem önmagammal

szemben. Főnökként is csapattagként kezelem a körülöttem lévőket. Olyan emberekkel dolgozom, akik sokkal jobbak nálam. A környezetvédelmi bizottságra is jellemző a csapatszellem. Van itt negyven-ötven ember – fiatal pályakezdők, meglett korú szakértők –, akik csak azért vannak itt, mert hisznek a környezet- és természetvédelem ügyében, és „ingyen és bérmentve” dolgoznak érte.

Gyuricza: Szüleid hogyan fogadták a döntést, hogy nem mész haza?

Illés: Nagy megértéssel. Valahol a lelkük mélyén sejtették, hogy ha én Szabadkáról eljövök, akkor meg akarom magamat mutatni a világnak. Édesapám azt mondta, hogy ha csak annyit tehetsz meg a magyarságért, mint a körmöd alatt a fekete, akkor azt tedd meg. Ezért volt döbbenetes, amikor 1990-ben kirúgtak a minisztériumból. Június 9-től december 31-ig szó szerint megszállottként dolgoztam. A feleségem ezalatt háromszor akart elválni. Egyszer be sem engedett a lakásba. Úgy rugdostam az ajtót és dörömböltem, mint a *Frédi és Béniben*. Azt üvöltötte ki, hogy „Ha a minisztériumodba vagy szerelmes, akkor menj oda aludni!”

Gyuricza: 1990-ben volt egy fiatalember, aki megszállottan foglalkozott a környezetvédelemmel, és váratlanul az MDF-kormány helyettes államtitkári posztján találta magát. Akkor még nem ártottad bele magad a politikába, kivéve a zöld mozgalmakat. Ki és hogyan talált rád?

Illés: Ehhez látni kell a körülményeket. Nem voltak a mai Magyarország területén gyökereink, rokonaink. Senkit sem ismertem Budapesten, semmilyen rokoni, osztálytársi, baráti támaszom nem volt. Az egyetemre is sok hátránnyal érkeztem. Az első évben nem kaptam kollégiumot, albérletben laktam más szabadkai gyerekekkel. De mindig volt bennem aktivitás, szervezni akartam, emberekkel foglalkozni, megpróbálni a dolgokat megcsinálni, irányítani. 1983–85-ben ismerkedtem meg az első természetvédelmi klubbal, az ELTE-sekkel, majd a Duna-körösökkel. Akkor ez ellenzéki tevékenységnek számított. A tetejébe a Martos Flóra Kollégiumba kerültem: műszaki egyetem vegyész-

mérnöki kar, a 405-ös kör, amelyikről tudnivaló, hogy megfigyelés alatt volt... A kollégiumban a diákbizottság titkár-helyettese voltam, irodalmi kört, zöld kört szerveztem, és demonstrációt a savas eső ellen.

Gyuricza: Hogyan kerültél a minisztériumba?

Illés: Folytatom a történetet. Az egyetemi diploma megszerzése után sikeresen védtem meg az egyetemi doktori értekezésemet is 1987 augusztusában. Ugyanabban az évben az USA-ban a Yale Egyetemen folytattam tudományos tevékenységemet. 1989 elejéig dolgoztam ott kutatóként. Utána fél évig a Világbanknál tanácsadóként a lengyel és magyar környezetpolitika elemzésével, illetve előzetes tanulmányok elkészítésével foglalkoztam. A Világbankhoz Soros Györgyön „keresztül” kerültem. A Yale Egyetemen volt egy fogadás, amit az egyetemen élő magyarok szerveztek. Mindenki mindenkinek bemutatkozott. Két hét múlva New Yorkból kerestek telefonon. Soros György volt az, és mondta, hallotta yale-i ismerősétől, hogy én kínaiul beszélek, és neki pont egy olyan tolmács kellene, aki kínaiul, magyarul és angolul ért. Mondtam, hogy nagyon megtisztelő, de még nem tudok kínaiul, csak elkezdtem tanulni. Kiderült, hogy a magyar garden partyn ott volt a kuratóriumának egyik tagja, aki nek elmeséltem, hogy elkezdtem kínaiul tanulni az egyetemen. Azt mondtam Soros Györgynek, hogy ugyanakkor környezetvédelemmel foglalkozom, ahhoz értek, de a tolmácsolást sajnos nem tudom elvállalni. Mondta, nem baj, majd ha New Yorkban járok, látogassam meg. Ez egy év múlva következett be. Akkor megint csak egy kézfogás erejéig váltottunk néhány szót. Fél év múlva megint felhívott, hogy Washingtonban a Világbank környezetvédelmi konferenciát szervez, képviseljem őt. Elmentem helyette. Kiderült, hogy a résztvevők Kelet-Európát csak messziről „ugatják”, senki nem járt ezen a környéken. Ehhez képest én azt mondhattam, hogy Magyarországon tanultam, akkor még elevenen éltek bennem a környező országokban tett látogatásaim emlékei, környezetvédelemmel foglalkozom, vegyész-mérnök háttérrel van, doktorim, és a Yale-en dolgo-

zom. Amikor lejárt az egyetemi szerződése, két nappal a hazaindulás előtt fölhívtak a Világbanktól, hogy följánljának egy állást. Már a vízumot sem tudtuk elintézni, a feleségemet és a gyereket – aki Amerikában született – hazahoztam, én pedig visszamentem fél évre szakértőként dolgozni. Abból a megspórolt pénzből lett a lakásunk. Ott egészen jól fizettek.

Amikor '89 szeptemberében hazajöttem, semmit nem tudtam a magyar politikai életről. Állást kerestem, és nagy nehezen elhelyezkedtem a minisztérium háttérintézményében, a mára hírhedtté vált Környezetgazdálkodási Intézetben. Ezért ismerem én olyan jól ezt a helyet! Antall József körében két olyan ember volt (Kodolányi Gyula és Ferencz Csaba), akik Duna-körösök voltak. Ők ajánlottak be Keresztes K. Sándornak. Az idősebb Keresztes Sándor, a Kereszténydemokrata Néppárt vezetője, szeretett volna miniszterelnök-helyettes lenni, de ezt Antall nem akarta. Így lett Keresztes vatikáni nagykövet, cserébe a fia – aki az MDF kereszténydemokrata szárnyát képviselte – lett a környezetvédelmi miniszter. Helyettes államtitkárt kerestek, lehetőleg olyat, aki fiatal, idegen nyelvet beszél, nincs politikai elkötelezettsége, az előző rendszerben nem volt párttag, és jó kapcsolatai vannak a „zöldekkel”. Én még KISZ-tag sem lehettem (külföldön élő magyarként, bocsánat, ez itt most nem a mentegőzés helye), így lettem én helyettes államtitkár.

Gyuricza: És mikor telt be a pohár? Miben hibáztál? Nem tudtál alkalmazkodni, vagy az Amerikából hozott más mentalitást képviselted?

Illés: Az egyetemen, de a Világbanknál is egészen másfajta mentalitást láttam akár munkaszervezésben, csapatépítésben, akár az adminisztráció kezelésében, irányításában. Én ugyan ott nem vezető voltam, de láttam, hogy velem hogyan bánnak. A másik, hogy én roppantul kiszámítható ember vagyok. Az ellenségeim is, a csapattársaim is sokszor azt mondják rólam, hogy kiszámíthatatlan, nem csapatjátékos, de ha valaki tudja, hogy nálam a környezet- és termé-

szetvédelem ügyéből kell kiindulni, ezen az alapon kiszámítható minden lépésem. Én ennek a területnek vagyok az elkötelezettje, tehát a gazdasági, politikai, környezetvédelmi érdekeket igyekszem láttatni, a kompromisszumokat megtalálni. De számomra az nem kompromisszum, ha csak a másik fél érdeke érvényesül, azaz ne legyen környezet- és természetvédelem. Azt láttam, hogy itt folyamatosan ez történik.

Bős–Nagymaros abban az időben forrongó téma volt, s az akkori adminisztrációban rengetegen voltak, akik ez ügyben más nézeteket vallottak, mint én. Egy példát hadd említsek: Kiss Elemért, aki Németh Miklós miniszterelnök úr hivatalában volt vezető, és Antall József a kvázi elfekvőnek minősülő környezetvédelmi tárca közigazgatási államtitkárává tette. (Kiss Elemér később Horn Gyula miniszterelnök úr legbefolyásosabb embere volt a kabinetjében. Majdnem miniszter lett.) Nos, Kiss Elemér azok közé tartozott, akik Bős–Nagymaros építésével kapcsolatosan más nézeteket vallottak, mint én – és most ő lett a közigazgatási államtitkár, miközben én a helyettes államtitkár. Tetejébe én abból a mozgalomból jöttem, amelyik Bős–Nagymaros ügyében folyamatosan harcolt. De az összes többi „ügyem”, amiket ellenem fölemlítettek, gazdasági érdekeket sértett.

Gyuricza: 1990-ben nem volt nehéz gazdasági ellenérdekbe botlani...

Illés: A mai napig megvannak azok a gazdasági érdekeltségek – akár régi emberekből szerveződtek, akár újakból, akár fiatalokból, akár idősebbekből –, akiknek nem számít a természet- és környezetvédelem, mert azt mondják, hogy egyszer élünk, és amit lehet, le kell szakítani. Hogy ennek majd vízszennyezés lesz a következménye vagy természetpusztítás, az őket nem érdekli. Ha tudnak is róla, vagy bántja is a lelkiismeretüket, a pillanatnyi gazdasági érdekeik erősebbek.

Gyuricza: Szóval ez volt veled a baj?!

Illés: És a szemlélet is. Huszonkilenc évesen, mindenfajta politikai támogatottság nélkül idejön egy kölyök, és azt

mondja, hogy így és így fogjuk tenni a dolgokat?! Ebben biztosan volt szakmai és emberi féltékenység is. Meg az én butaságaim... Emlékszem, azt mondtam, hogy nekem nem kell sofőr, mert én más világot képviselek, így hát a sofőrök utáltak a legjobban.

Gyuricza: Mikor vetted fel a magyar állampolgárságot?

Illés: Úgy lettem helyettes államtitkár, hogy még nem voltam magyar állampolgár. Akkor nem volt köztisztviselői törvény, semmi nem szabályozta ezt Magyarországon. Egy interjúban rá is kérdeztek a *Népszabadságtól*, és azt válaszoltam, hogy „látja, szerkesztő úr, a környezetvédelem nem ismer határokat”. 1989-ben indítottam el az állampolgársági kérelmemet, arra a törvényi cikkelyre hivatkozva, hogy a feleségem székesfehérvári, tehát magyar állampolgár. Családegyesítésről van szó, ez a jogi kategória. 1990 augusztusában tettem le az állampolgári esküt, de június 9-én nevezték ki helyettes államtitkárnak.

Gyuricza: Miért másztál bele a politikába?

Illés: Teljesen tudatosan. Azt tudtam, hogy képes vagyok tudományos munkára. Több publikációm jelent meg. De azt kellett látnom, hogy a környezetvédelem társadalmi, gazdasági, politikai részei felé orientálódom. Nem a szennyvíztisztító megtervezése vagy a növényvédő szerek talajból történő kimutatása érdekel. Ezt be kellett magamnak vallanom. Végső soron folytathattam volna a tudományos pályát akár az Egyesült Államokban is. Sokan meg is lepődtek, hogy hazajöttem. Úgy gondoltam, nekem itt van dolgom, és helyem. Úgy döntöttem, hogy a politika irányába megyek el, és mindent elkövetek annak érdekében, hogy nagy léptékben lehessen a környezet- és természetvédelem ügyét képviselni. Ezért határoztam úgy, hogy nem a mozgalmat, nem a tudományt, nem a magánszférát, hanem a közpolitizálást választom.

Amikor kirúgtak a minisztériumból, Orbán Viktor volt az első politikus, aki föl hívott, és azt mondta: „Zoli, úgy hallok, téged bántanak, mi történt?” Utána fölajánlotta, hogy legyek a Fidesz VII. kerületi parlamenti képviselőjelöltje.

Időközi választás volt, mert amikor Demszky Gábor főpolgármester lett, emiatt le kellett mondania a mandátumáról. (Akkor ez még összeférhetetlenségnek számított.) Talán a negyedik lettem. Idősebb, tapasztaltabb politikusként utólag azt mondom, hogy ott és akkor annyi esélyem volt a győzelemre, mint pocoknak a tarlótűzben. Nem ismertem sem a kerületet, sem az ott élő embereket, az országos vagy helyi politikai helyzetről nem is beszélve.

Örökös ellenzékben

Gyuricza: Úgy érzem, mintha csak ellenzéki szerepben lehetne környezetvédelmet művelni Magyarországon. Távol állok-e az igazságtól, ha azt mondom: hiába vagy a vezető kormánypárt politikusa, a környezetvédelem tekintetében ugyanolyan opponens vagy, mintha valamelyik ellenzéki pártban ülnél?

Illés: Nagyon jól mondd. Megállítanak a villamoson: „Illés úr! Gratulálunk! Sok erőt Önnek! Csináljanak már valamit! Ön az egyedüli környezetpolitikus!” És akkor azt mondom, hogy: „Asszonyom, gondoljon bele, milyen rossz egyedül lenni. Ha lenne az MSZP-nek, az SZDSZ-nek, a MIÉP-nek, a kisgazdapártnak, az MDF-nek környezetpolitikusa, akkor azt tudnám mondani, hogy miniszterelnök úr, a másik párt lenyúlja ezt a témát, meg azt a 280 ezer szavót, aki a környezetvédelem helyzete alapján alakítja ki a döntését...” Tegyük hozzá, ebben az országban senki nem vádolhat engem azzal, hogy Baja Ferenc miniszterrel kesztyűs kézzel bántam. De azzal se vagyok vádolható, hogy Pepó Pál miniszterrel kesztyűs kézzel bántam volna.

Gyuricza: Egy pillanatra álljunk itt meg! Emlékszel-e a következő nyilatkozatra? „Magatartásuk sem szakmailag, sem pedig erkölcsileg nem elfogadható. Amit a minisztériumban csinálnak, az nem több PR-munkánál.”

Illés: Emlékszem.

Gyuricza: Ezt Baja Ferencre mondtad. De rajtad ma már nem csak Baja Ferencet kérik számon, és nem csak azt, hogy Horn Gyula

nem tudta egy nemzetközi sajtótájékoztatón, hogy hol van Garé. Rajtad Pepó Pált is számon kérik, mert Antall Józsefet idézve azt mondják: tetszettek volna forradalmat csinálni, vagyis tetszettek volna környezetvédelmet csinálni, amikor a lehetősége megadatott.

Illés: Elviszel egy másik irányba! Én megelője voltam annak a döntésnek, amikor a kisgazdapárt visszavonta nyolcvankét jelöltjét, és ezzel a Fidesz nyert a második fordulóban. A kisgazdapárt jó sok tárcát kért cserébe, aztán a kompromisszum három tárca és egy tárca nélküli miniszteri poszt lett.

Gyuricza: De nem mindegy, hogy melyik! Az nem volt kérdés, hogy ha a kisgazdák bekerülnek a kormányba, akkor a földművelésügy az övék lesz.

Illés: A másik a honvédelmi tárca, a NATO-csatlakozás után... Ez egy zárt rendszer, ahol nincsen nagy mozgástér. De melyik legyen a harmadik? Az oktatásügy? A pénzügy? A közlekedési tárca?

Gyuricza: A közlekedési tárca például.

Illés: 85 milliárdos költségvetéssel?! A környezetvédelmi tárca 50 milliárdos. Magyarul mi maradt? A legkisebb, a legkevesbé fontos.

Gyuricza: Hogyha ezt mondd, akkor ez a Fidesz értékítéletét is jelenti. A környezetvédelem ráadásul nem látványos, itt nincs hetente mit átadni... tehát a Fidesz talán nagyon tudatosan gondolta úgy, hogy ez olyan terület, amire nagyon sok pénzt kellene fordítani látványos eredmények nélkül, ezért ezt adjuk oda a kisgazdáknak.

Illés: Nem. Abban egyetértek veled, hogy ez a legkisebb befolyással bíró terület, itt van a legkevesebb pénz beruházásra – ám az összes többi állításodat cáfolom. A környezetvédelem is lehet látványos. És még ennyi pénzből is sokkal nagyobb eredményeket, sikereket, sokkal jobb környezet- és természetvédelmet lehet „csinálni”.

Gyuricza: Nem tudom, mire gondolsz?

Illés: Mondok példákat: a veszélyes hulladékkal szennyezett területek megtisztítása, ahol sokkal kevesebb állami pénzzel, hatékonyan megoldható a kárelhárítás, a másik példa a háztartási hulladékok keletkezésének visszaszorítá-

sa a betétdíj rendszer visszaállításával, a bolti visszaváltás kötelezővé tételével vagy a termékdíjak jelentős megnövelésével, amelyik pénzt meg környezetvédelmi beruházásokra lehetne fordítani. Vagy az összes szennyvíztisztítási program, amire milliárdok mennek el, miközben az államilag megszabott normatíváknál sokkal kevesebb pénzből meg lehetne valósítani a beruházásokat, sőt a kizárólagosan támogatott regionális csatornarendszerek helyett (mínek a fekáliát 20-30 kilométeren keresztül feleslegesen vezetgetni?) az egyedi műtárgyaknak vagy gyökérzónás tisztítási eljárásoknak is lenne létjogosultsága, sőt kevesebbe is kerülnének. Csak a kormányrendeleteket és a miniszteri utasításokat kellene módosítani és korszerűsíteni, mindez pedig „nem kér kenyeret”. A mostani környezetvédelem finanszírozásában egyszerre van benne a pazarlás (kevesen sok pénzhez jutnak) és a hiány (sokan semmit sem kapnak környezeti problémáik megoldására).

Én azt gondolom, hogy más oka van, amiért Magyarországon eddig senki nem vállalta föl a környezetvédelem ügyét. Először is a vezető politikusok között az a téveszme uralkodik, hogy a környezetvédelem csak baloldali vagy liberális ügy lehet. Ez teljesen téves, erre példa Kohl kancellár időszaka, a CDU-, CSU-kormányzás vagy a holland konzervatívok. Kettő: azt mondják, hogy a környezet és a természet védelme az a luxus, amelyet csak a gazdag országok engedhetnek meg maguknak. Nem igaz! Ugyan nincs elég pénz, de annyi soha nem lesz, amivel mindent meg lehetne oldani, és azok a lépések, amelyeket most nem tesz el, később jóval többbe kerülnek majd. Erre persze azt mondják, hogy hol leszünk mi már akkor? De már a most élők, rövid távon is szembesülnek a környezetszennyezés és természetpusztítás káros hatásaival. A környezetszennyezés ugyanis egyet jelent a hatékonyságtalansággal, gazdaságtalansággal, versenyképtelenséggel, ugyanis, ha nem hatékony a nyersanyag- vagy az energiafelhasználás, akkor nem versenyképes a gazdaság sem. Sőt a környezetvédelmi beruházások megvalósításának kényszere s az erre való egyidejű

gazdasági ösztönzés is új iparágat teremt, ezzel együtt pedig sok-sok munkahelyet. Nem véletlen, hogy Nyugat-Európában a környezetvédelmi háttéripár a turizmus után a második legjelentősebb nemzetgazdasági ágazat. Ami pedig a környezet- és természetvédelem politikai hozadékait illeti, szerénytelenség nélkül állítom, nem véletlen, hogy közvélemény-kutatások szerint harminc százalékkal többen mondják azt, hogy a környezetvédelem ügyét a Fidesszel azonosítják, és nem az MSZP-vel.

Gyuricza: Én meg erre azt mondom, hogy ma a környezetvédelmet nem a Fidesz és az MSZP, hanem a Fidesz és a kisgazdapárt között kell mérni. És ha te azt mondd, hogy nemzeti park, akkor én azt mondom, hogy Aradi Csaba. Ha azt mondd, csatorna, akkor én azt mondom, hogy Székely-ügy. Egy olyan párt, amelyik arra büszke, hogy 30 százalékkal többen azonosítják a környezetvédelemmel, miért viseli el, hogy mikrobuszügy legyen, hogy a Környezetgazdálkodási Intézetben tivornyák... Vagy itt vannak a nehezen megmagyarázható személycserék! Miért történhet meg, hogy Ligetvári Ferencet Torgyán József kérésére a miniszterelnök, bár elégedett a munkájával, mégis felmenti, míg Turi-Kovács Béla kisgazda környezetvédelmi miniszter felkerülhetett a Fidesz listájára?

Illés: A vége már nem kapcsolódik szorosan az elejéhez. Amikor felsoroltad az ellenpontokat, teljesen a valóságot tükrözted. De pont arról beszéltem, hogy ilyen környezetvédelmet nem szabad csinálni. És hogyha nem olyan politikát csinálunk, ahol elküldik az apparátusból azokat, akik értenek hozzá, nem kreálnak Aradi-ügyet és így tovább, akkor abban a pillanatban sikeres lehet a környezet- és természetvédelem ügye.

Gyuricza: Ez a kormányzati felelősség!

Illés: Így van.

Szemléletváltásra van szükség

Gyuricza: Azt nyilatkoztad, hogy akkor lehet jó a környezetvédelem, ha azt nemcsak a környezetvédelmi miniszter akarja, hanem a kormány többi tagja is.

Illés: Az, amit én képviselek – a környezetvédelem a gazdaságpolitikával összekapcsoltnak – Nyugaton teljesen korszerű dolog. Németországban a teljes villamosenergia-igény 30 százalékát a nukleáris technológia adja. Tízezer munkahely van ott. Az alternatívok az össz villamos energia 6,5 százalékát adják, ebből 3 százalék a szél... és csak ez a 3 százalék 40 ezer munkahelyet jelent! Én azt állítom, hogy Pak-sot gázturbinás erőművekkel kell kiváltani, de Magyarországon az alternatív energiatermelő módok is el fognak terjedni. Ezen túl hangsúlyozom, hogy amikor csatornázol, amikor szennyvíztisztítót építesz, vagy ügyelsz a hulladékgazdálkodásra, akkor olyan új iparágakat indítasz el, amik jelen pillanatban Magyarországon nincsenek, vagy gyöngék. Ismerek vállalkozókat, akik a hulladékok újrahasznosításában lennének érdekeltek. Nem abban, hogy újabb és újabb millió tonna műanyag kerüljön ki a piacra, de ők még gyengék, miközben az eldobható, egyszer használható csomagolóeszközöket gyártók több tízmilliárd forint hasznot realizálnak évente, amiből egy petákot sem hajlandók környezetvédelemre felajánlani. Az óriási hasznok keveseknél csapódnak le, a károkért viszont mind a tízmillióan fizetünk. Szó szerint fizetünk, még akkor is, ha nem látjuk át, hogy adóforintjaink hogyan hasznosulhatnak jobban, ha nem lenne általunk felesleges szennyezés. Még egyszer mondom, azon érdekeltségek, amelyek a keletkező műanyag újrahasznosításában lennének érdekeltek, most még gyengék. Nos, én olyan világot vázolok föl, amely ez utóbbiaknak adna teret, miközben a pazarlókat, a szennyezőket sértené.

Nyugaton az átrendeződés környezetpolitikai értelemben tizenöt-húsz évvel ezelőtt történt. Én úgy látom, hogy Magyarország most a hetvenes évek Nyugat-Németországnak útját járja: csak összehasonlításképpen mondom, ott akkor már kétosztatú politikai rendszer volt, a szociáldemokraták az egyik oldalon, a CDU-CSU a másik oldalon, a liberálisok. Gazdasági növekedés, a szegények egy kicsivel jobban élnek, a középosztály egy kicsivel erősebb, a gazdagok piszo-

kul gazdagok, és amikor mindenki két bécsi szeletet eszik vacsorára, hozzá két dobostortát, és két BMW-be tud egyszerre beleülni (?!), akkor döbbenek rá, hogy az életminőségük mégsem jó. Ilyen politikai erőterben a környezetvédelem sokkal erőteljesebben tud megjelenni. Ez a világ még nem jött el Magyarországon, de azt gondolom, hogy efelé tart az ország.

OSZK

Ki a példaképe?

Elsőként Széchenyi, akinek a *Naplójából* gyakran idézem a következő gondolatot: „*Ha hagyjuk, hogy kibeszéljék magukat az emberek, kénytelenek vagyunk úgy találni, hogy egy kicsit mindenkinek igaza van.*” Másodikként Deák Ferenc, a konszenzusra törekvő türelméért, harmadikként a sokat vitatott Teleki Pál, a tudás alapú társadalom előfutáraként, de nem szívesen hagynám említés nélkül Barankovics Istvánt sem.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

A közjogi gondolkodású Antall Józsefet, és – minden vazzusi beütés nélkül – a rendszerváltozás és a jelenlegi politikai élet meghatározó egyéniségeként Orbán Viktort.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Kuncze Gábort, aki az ellenzékiiséget nagyon szellemesen képviselte. Egyébként a képzelőerő és a humorérzék a politikában elengedhetetlen. Állítólag a képzelőerő azért, hogy az ember el tudja gondolni, mi sok szépet és jót tudna tenni, a humorérzék pedig azért, hogy el tudja viselni az ezzel szemben álló valóságot.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

Aki nekem '89-ben azt merészeli mondani, hogy '90-ben képviselő, sőt hogy politikai államtitkár leszek, annak jó szívvel azt tanácsoltam volna, hogy azonnal vonuljon be az elme-gyógyintézetbe. Ezért talán ez a legkellemesebb élmény.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

A stílus eldurvulása.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Németh László Széchenyijével vagy VII. Gergelyével, aki azt mondta: „*Szerettem az igazságot, gyűlöltem a méltatlanságot, ezért halok meg száműzetésben.*”

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Jirí Menzel filmjeit, mert nagyon emberiek. Szerettem a formabontó Fellini- és Truffaut-filmeket, de ha kötelezővé akarnám tenni, akkor Szűcs István: *Ember a havason*.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

„*Jól döntöttek, amikor ránk szavaztak, köszönjük a bizalmat, és talán most végre befejeződik a rendszerváltoztatás.*” A címzettek a magyar választópolgárok lennének.

Isépy Tamás

(FIDESZ)

Politikai start hatvanhat évesen

Gyuricza: Hatvanhat évesen kapcsolódtál be a magyar politikai életbe. Miért kezd el valaki nyugdíjas korában politizálni?

Isépy: A kihívások előtt nem szabad kitérni. Én Barankovics politikáját nagyon szerettem, és mint embert is nagyon tiszteltem. 1989 végén Miskolcon szétnéztem, és nem láttam senkit, aki a Kereszténydemokrata Pártot szervezte volna. Akkor szóltak, hogy álljak oda és szervezzem. Ügyvédként nagyon sok embert ismertem, sikerrel járt a szervezés, létrejött Miskolcon a Kereszténydemokrata Néppárt, és sikerült mind a tizenhárom körzetben jelöltet találni. Még az országos átlagnál jobban is szerepeltünk, mert majdnem tíz százalékot hoztunk Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Így kezdődött.

Gyuricza: Úgy érezted, hogy neked ebben személyesen részt kell vened?

Isépy: Úgy éreztem, hogy ha nincs más, akkor vállalni kell a feladatot, nem szabad kitérni. Úgy kezdődött a politikai pályafutásom, hogy külön kértem: lehetőleg valami olyan bizottságban legyek, hogy még egy évig tudjak otthon ügyvédkedni, ne legyen nagyon túlzott az elfoglaltságom. Úgy gondoltam, még otthon nyugodtan ügyvédeskedhetem tovább, amikor egyik nap tűvé tették értem a házat, és amikor kérdeztem, hogy miért keresnek, azt mondták, hogy politikai államtitkárnak kell lennem. Ajánlgattam magam helyett másokat, de kiderült, hogy nincs kitérő. A válasznak huszonnégy órát kértem, hogy otthon, Miskolcon a családdal megbeszélhessem. Két órát kaptam. Na, így lettem politikai államtitkár!

Törvénygyári start

Gyuricza: A politikai államtitkárság kedvedre való munka volt? 1990–94 között rendkívül sok új törvényt kellett megalkotni.

Isépy: Goethe szellemes megfogalmazása szerint: „Az élet nem akkor szép, ha azt csinálod, amit szeretsz, hanem

akkor, ha azt szereted, amit csinálsz.” Szerettem, mert akkor a jog területén is átkerültem a barikád másik oldalára. Korábban nekem a szocialista igazság érvényesülését kellett volna szolgálnom, bár én mindent elkövettem, hogy inkább az ügyfél érdekét szolgáljam. Mindig azt néztem, hogy hol lehet kijátszani a törvényt, hol vannak a kiskapuk. Átkerülve a másik oldalra, a jogalkotók azért becsültek, mert elkértem egy jogszabályt, és azt mondtam: „két napot adjatok, és megmondom, hol tudnám kijátszani”.

Gyuricza: Megpróbáltál a másik fejével gondolkodni.

Isépy: Negyvenéves ügyvédi gyakorlat után tudtam azt nézni, hogy hol lehet egy törvényt kijátszani. De most az lett a feladat, hogy a kiskapukat lehetőleg bezárjuk.

Gyuricza: Melyik jogszabályra vagy a legbüszkébb ebből a korszakból?

Isépy: Őszintén megmondom, amiért engem annyit támadtak, és aminek a gyakorlatban való végrehajtása mégis sikeres volt, ez a volt egyházi ingatlanok tulajdoni helyzetének rendezéséről szóló törvény. Utána sorolhatnám a közjegyzői törvényt, említhetem az ombudsman-törvényt is, ahol arra hivatkoztam, hogy nem csak alkotmányjogi kötelezettségünk van, mert még az előző parlament által megszavazott alkotmányban szerepelt az országgyűlési biztosi intézmény. Azt mondtam, hogy már Új-Guineában is van ombudsman, hát valahogy jussunk el oda, hogy eleget tegyünk az alkotmányos kötelezettségnek! Örülök a jelentős többséggel elfogadott bírósági szervezeti törvénynek, amelyik minden támadás ellenére kétharmados törvény, az ombudsman-törvény is kétharmados volt. Akkor még valahogy élt a konszenzus, így ezek a kétharmados törvények létre tudtak jönni.

Holott nem volt kétharmados többsége a koalíciónak, mégis minden nehézség nélkül átmentek.

Gyuricza: Pedig ez nem volt része az MDF–SZDSZ-paktumnak?

Isépy: Nem, a paktum csak a kétharmados törvények számát csökkentette, de az nem volt a paktum része, hogy ezt aztán meg is szavazzák. Sőt a volt egyházi ingatlanokról

szóló törvénynek az SZDSZ volt a leghangosabb ellenzője, mégis létrejöttek ezek a törvények.

Gyuricza: A kárpótlási törvényről mit gondoltál?

Isépy: Őszintén be kell vallani, hogy a magyar törvényhozás jó szándékú, de félresikerült törvénye, amivel a kárpótoltak és a kárpótolni szándékozók is elégedetlenek voltak. Valahogy más utat kellett volna találni. Megpróbáltuk az elején a mezőgazdaságban a részleges reprivatizációt. Ezt az Alkotmánybíróság szétverte. A kárpótlási törvénnyel úgy jártunk az Alkotmánybíróságra, mintha bérletünk lett volna. Ez egy szétszórt törvényalkotás volt. Kezdjük a vagyonnal, utána jöttek csak az életüktől és szabadságuktól megfosztottak, majd mindig újabb és újabb tényállások merültek fel, holott teljes kárpótlást nem lehetett adni. Ezért örültem az Alkotmánybíróság döntésének, mert nincs törvényi kötelezettsége az államra nézve, ez volt az álláspontja. És ezt nem akarták megérteni az állampolgárok.

Gyuricza: Neked mennyi kárpótlási jegyed van?

Isépy: Nekem nagyon kevés, én a Hortobágyon tizenhat hónapot töltöttem. A jegyeimet részvényre váltottam, ez benne van a vagyonnyilatkozatomban is.

A kisiklott Polgári Szövetség

Gyuricza: A Kereszténydemokrata Néppárt nagyon jó rajtot vett a rendszerváltáskor. De aztán valami a veszét okozta. A jó kezdőpozíciót miért nem sikerült megőrizni?

Isépy: Még a második ciklusban is sikerült, mert hiszen a KDNP volt az egyetlen parlamenti párt, amelyik nem veszített szavazatot. (Voltak, akik sokat veszítettek, és voltak, akik sokat nyertek.) Nem szívesen beszélek a Kereszténydemokrata Néppárt válságáról. Ha akkor a választmány és a párt vezetése hajlandó lett volna azt a vonalat elfogadni, amit jelenleg vallunk, hogy integráció kell a jobbközép oldalon, akkor lehet, hogy a kereszténydemokrácia lett volna az integráló erő.

Gyuricza: A Polgári Szövetségre gondolsz?

Isépy: A polgári szövetségnek az integráló ereje a kereszténydemokrácia lehetett volna.

Gyuricza: Emlékezetem szerint ez azon bicsaklott ki, hogy Giczy György pártelnök úgy gondolta, még várni kellene, hátha a Független Kisgazdapárt lesz az integráló párt, amelyikhez csatlakozni érdemes?

Isépy: Őszintén mondom, szellemileg változatlanul sokra becsülöm Giczy Györgyöt. Én nem vagyok hajlandó őt elítélni, annak ellenére, hogy én voltam az első, akit pártszempontból indokoltan kizárt a pártból. Nem is fellebbeztem a kizárás ellen. Giczy György nem vállalta fel az integráló szerepet, nem vállalta fel a Polgári Szövetség csíráját, hanem azt várta, hogy majd a hátára veszi a kisgazdapárt. De a kisgazdapárt akkor senkivel nem akart szövetkezni, egyedül akart mindenkit maga alá gyűrni.

Giczy György tehát politikailag súlyosan tévedett, végzetes útra terelte a választmányt, és a KDNP ebben a tévedésben vérzett el. Nem a kereszténydemokrácia, mert a kereszténydemokrácia ma is él, a kereszténydemokrata értékek megjelentek a Fidesz pártprogramjában, és amikor mi tizenegyen beléptünk a Fidesz-frakcióba, messzemenően tudtuk érvényesíteni a törvényalkotásban, a szavazásban az akkori huszonnyolc százalékos kisebbségen belül is a kereszténydemokrata értékeket. És ma is tudjuk. Nem személyek között zajlott akkor a vita. Értékrendben zajlott le. Azon, hogy mit értünk kereszténydemokrácia alatt, és milyen módon érvényesíthetők a kereszténydemokrata értékek. Nem mi voltunk tehát az állítólagos árulók, hanem az akkori pártvezetés futtatta aknára a pártot.

Gyuricza: Igen, de ez az értékrendvita odavezetett, hogy mégis egy párt vérzett el.

Isépy: Ez a sajnálatos. Pedig könnyebb lett volna integrálni kereszténydemokrata alapértékek mellett, mint ahogy az utolsó pillanatban sikerült a szabadelvű értékek mellé integrálni a konzervatív, nemzeti és kereszténydemokrata politikát.

Gyuricza: Azt mondják, hogy a kereszténydemokrata értékek közelebb állnak bizonyos vonatkozásban a baloldali elgondoláshoz, mint esetleg a jobboldaliakhoz. Erről mit gondolsz?

Isépy: Jobboldal és baloldal – ez is elhatárolás kérdése. Az értékrendről szeretnék beszélni, és van egy – maradjunk is ennél – szociális érzékenység, szociális elkötelezettség. Mindig megkérdezik, hogy a kereszténység politikai kategória, vagy sem?

Ha pártpolitikailag veszem, akkor nem politikai kategória. De ha úgy veszem, hogy van-e üzenete, van-e értékrendje, amit a politika hasznosíthat, akkor az a válaszom, hogy a Bibliának, az egyházatyák szövegeinek, Aquinói Szent Tamásnak vagy a zsinati határozatoknak üzenete van a mai élet számára. És a mai élet számára ez az üzenet az értékrend.

Az értékrend az, hogy a sikernél nagyobb érték a becsület. Vagy hogy a „szeresd felebarátod” az nagyobb érték, mint a „valósítsd meg önmagad”, hogy a szolidaritás nagyobb értékű, mint az egoizmus. Ez a kereszténységnek az üzenete és értéktartalma erkölcsi alapokon. Amit pedig hozzátesz gazdasági alapon, az a társadalmi igazságosság. Tehát állítom, hogy igenis van politikai tartalma a kereszténységnek, mint ahogy a konzervativizmusnak és a nemzeti értéknek is van. Egyébként a politika és a politikai értékrend fontosságára az apolitikusnak mondott Móra Ferenc hívta fel a figyelmet egyik írásában: „A magyarságnak éppen az a baja, hogy nem politikus nemzet, és még ma sem értette meg, hogy minden polgár élete a politikán fordul meg. Nem azon, hogy milyen szorgalmasan túrja a földet, és hogyan tudja gyűjteni a vagyont, hanem azon, hogy milyen politikával kormányozzák az országot, s hogy meg tudja-e a politika őrzeni az ő összecsorgott verejtékét... Igaz, hogy az is kiszolgáltatottja a politikának, aki törődik vele, de ha mindenki törődne, ha mindenkinek fontos volna az, hogy ki beszél és mit beszél az ő nevében, akkor kiderülne, hogy az országoknak nincs végzetük, az országoknak csak jó vagy rossz politikájuk van.”

Gyuricza: Igen, de onnan indultunk el, hogy ez köthető-e a baloldalhoz? Igazából arra szeretnék rákérdezni, hogy vajon '94-ben lett volna-e mód arra, hogy például a szocialistákkal kössenek koalíciót?

Isépy: Azt én kizárt dolognak tartom. A választási kampánygyűléseken volt egy kedvenc történetem arról, hogy különböző természetek, különböző értékrendek nem terelhetők össze egy akolba. A történet szerint állítólag a Fővárosi Állatkert egyik igazgatója dicsekedett azzal, hogy ő az állatvilágban ezt teljesen megvalósította. Megkérdezték, hogyan csinálta? Hát úgy, hogy például most egy ketrecben él az oroszlán a báránnyal. No és nincs semmi probléma? Az oroszlánal egy szál se, de a bárányt még időnként pótolni kell...

Azt egy ország érdeke megkövetelheti szükségállapot, esetleg háború idején, hogy egymástól eltérő értékeket, politikai szempontokat valló, egymással ellentétben álló rendszerek koalíciót kössenek...

Gyuricza: De békeidőben nem?

Isépy: Ez békeidőben elképzelhetetlen.

Hol a kiterjesztés határa?

Gyuricza: Hogy érzitek magatokat a Fideszben? Azt mondják, hogy lakva ismerik meg egymást az emberek. Ez a négy év együtt-lakás milyen tapasztalatokat hozott?

Isépy: Egy kicsit otthonra találtunk a Fideszben, mert mi lett volna az általunk képviselt kereszténydemokrata értékekkel, ha parlamenti szinten érvényesíteni kell? Hova mehettünk volna? Ő volt a befogadó, és akkor, amikor mi odamentünk, akkor a Fidesz frakciólétszáma emlékezetem szerint huszonegy volt, tehát a mi létszámunk jelentősen megnövelte a Fidesz képviselőcsoportjának a létszámát. Sőt olyan belső ellenzéki változást is hozott, hogy a Fidesz ennek eredményeként tudott adni országgyűlési alelnököt, tehát a legerősebb ellenzéki párttá vált ezzel. Ami számom-

ra teljesen érthetetlen, hogy a kisgazdapárt csak a választás első fordulója után ébredt rá az összefogás szükségességére.

Gyuricza: Más stratégiát dolgoztak ki.

Isépy: Igen. Sokkal erőteljesebb lett volna a polgári oldal győzelme '98-ban, ha az integráció előbb kezdődik. Például nem esett volna kútba az MDF-listára leadott szavazatok mennyisége, nem mentek volna el a KDNP-re leadott listás szavazatok. Sokkal koncentráltabb és hatékonyabb lett volna a polgári oldal parlamenti képvisellete, ha szélesebb körű ez az integráció.

Gyuricza: A négy év koalíciós időszakát értékelve, most már együtt a kisgazdákkal és a Fidesszel, nem csalódtatok az integrációban?

Isépy: Hát sajnos most a kisgazdapárt látszik szétesőnek, de én nem írnám le a törvényes kisgazdapártot. Mert ne feledkezzünk meg a nosztalgiáról, mint ahogy van Kádár-nosztalgia is ebben az országban, amit én egészségtelennek tartok, hiszen azért a nosztalgia az kicsit mindig aprópénzre váltott érzelem, és ha valakinek az érzelve mögött nem áll ott a tudat, vagy a tudat hamis, akkor az érzelmi aprópénz is hamissá válik. Tehát én úgy vagyok a Kádár-nosztalgiával, hogy hamis az érzelmi aprópénz tudati töltete. De a kisgazdapárté nem hamis, mert a kisgazdapárt egy történelmi párt.

Gyuricza: Melyik kisgazdapártra gondolsz?

Isépy: Miután a kisgazdapártnak szabályszerűen elfogadott alkotmánya és egy szabályszerű elnökválasztása van, tudomásul kell venni, hogy ha tetszik, ha nem tetszik, ennek a kisgazdapártnak Torgyán József az elnöke. Hibáival és előnyeivel együtt, de ő. Ezt tudomásul kell venni. Akik kiváltak a kisgazdapártból, azok mögött nincs társadalmi támogatottság.

Gyuricza: Hogy értékeled azt, hogy közülük a Fidesz országos listájáról többen is be fognak kerülni a parlamentbe?

Isépy: Ez a Fidesz döntési kompetenciájába tartozik. Ha a Fidesz úgy gondolja, hogy a polgári oldalon kiterjeszti az integráció határait, akkor ezzel egyet kell érteni.

Gyuricza: Meddig terjeszthetők ki az integráció határai? Úgy is kérdezhetem persze, hogy hol van a jobboldal határa?

Isépy: Igen. Mit értek szélsőség alatt?

Gyuricza: Ezt még nem is kérdeztem...

Isépy: De ebből rögtön következik, hát én tudom, negyvenévi ügyvédi gyakorlat után egy kérdésnél már tudni kell, hogy mi lesz a rákövetkező harmadik, negyedik. Tehát erre is ki kell térni. Nem szeretem, hogy mindig csak elhatárolódjunk. Nézzük meg, hogy mi benne a téves.

Megint hadd idézzem Széchenyit, hogy minden embernek van valami igaza. Utálom a rasszizmust, utálom azt, amikor csak a szenvedély dühöng. Én az értelmet és az érveket előbbre helyezem az érzelemnél, tehát semmiféle rasszizmust nem szeretek, kirekesztést nem szeretek, mint ahogy nem szeretek elidegenedni sem. Viszont azzal sem értek egyet, hogy valaki a MIÉP-et a szélsőjobboldalhoz sorolja.

Tudomásul kell venni a demokrácia játékszabályait. Ez egy alkotmányosan parlamentbe bekerült párt, amelyiknek az elmélete vagy az érvei ellen a parlamentben lehet küzdeni, le lehet szavazni, számtalan módot lehet találni, de nem szabad bélyeget ragasztani rá.

Gyuricza: Ugyanazt gondolod róla, mint például Jörg Haider Szabadság Pártjáról Ausztriában?

Isépy: Ugyanazt mondom. Ki akarták zárni Európából, és sikerült? Nem sikerült. Aki demokráciában él, és olthatatlan kirekesztési vágyai vannak, az mondja ki, hogy a demokráciánál egy jobb olyan államforma van: az ő elveit való diktatúra.

Gyuricza: Magyarán a parlamenti szavazás mindent legitimál?

Isépy: A demokráciában igen. Azt ugyan Churchill is megmondta, hogy a demokrácia nem a legtökéletesebb államforma. Miért?

Az elmúlt ciklusban az ellenzék aránya huszonnyolc százalék volt, tehát a kétharmad birtokában a koalíció azt tehetett a parlamenti demokrácia jegyében, amit akart – mégse mondhattuk, hogy nem volt legális.

Gyuricza: Ebből az is következik, hogy a jobboldal határai vagy a polgári szövetségkeresés határai a MIÉP-pel bezárólag terjeszthetők ki?

Isépy: Én azt tudom és vallo, hogy a nácizmus és a fasizmus szélsőség, mert emberek kiirtásával foglalkozott, és gyűlöletfilozófiát vallott. Mi a baloldali szélsőség? A kommunizmus. A baloldal nálam a szociáldemokratánál végződik. Ezt elismerem baloldali értéknek, még azt sem vitatom, hogy a szociáldemokrata értékek ne lennének társadalmi értékek. Igenis értékek, és igenis történelmi hagyomány. A XIX. századi a munkásmozgalommal Magyarországon is hagyománya van a szociáldemokráciának. De a kommunizmusnak?! A kommunizmust ugyanúgy elítélem, mint ahogy elítélem a nácizmust és a fasizmust, és az már csak mennyiségi mérlegelés kérdése, hogy melyiknek volt több áldozata.

Gyuricza: És mi a válasz a kérdésre? Az, hogy a jobboldali szövetség kiterjeszthető a MIÉP-ig?

Isépy: Én nem vagyok Fidesz-párttag. De ha én annak a képviselő-csoport tagját vállalom, akkor a lelkiismeret határáig elfogadom a párt demokratikusan meghozott többségi akarátát. Ha a többség kinyilvánított szándéka az, hogy a MIÉP-re nem kívánja kiterjeszteni a polgári együttműködést, a koalíciót, akkor én ezt elfogadom.

Gyuricza: De személyesen a te tűréshatárodba belefér a MIÉP?

Isépy: Balczó Zoltán például messzemenően belefér az én tűréshatáromba, én ezt őszintén beismerem. Vagy Fenyvesi Zoltán, és még sorolhatnék képviselőket, akik szintén beleférnek ebbe a tűréshatárba. Mert semmi gyűlölködés nem hangzott el részükről.

Gyuricza: Tudsz mondani olyan személyeket, akik ezen az ízléshatáron vagy tűréshatáron túl vannak?

Isépy: Nem, mert negatív személyeket soha nem szeretek megnevezni.

A kompromisszum embere és az összeférhetetlenség

Gyuricza: Azt olvastam, hogy nálad otthon a könyvespolcokon is teljes a béke.

Isépy: Nálam Hitler és Sztálin egymás mellett van.

Gyuricza: Tehát még a lejárt szavatosságú könyveket sem selejtezted le?

Isépy: Nem, mert utálok a könyvégetést. Most egy francia nyelvtanfolyamon vettünk részt, elhangzott ez a kérdés, hogy *Quoi faire?* – Eszembe jutott, hogy Lenin is ezt kérdezte a könyvtáramban megbúvó *Mi a teendő?* című művében.

Gyuricza: A mentelmi, összeférhetetlenségi és mandátumvizsgáló bizottság elnöke vagy. Mi az oka annak, hogy a korábbi ciklushoz vagy ciklusokhoz képest ugrásszerűen megnőtt a mentelmi ügyek száma?

Isépy: Főleg a magánindítványos ügyekben nőtt meg. Tehát a sértegetéseket kevésbé nyelik le. De a gazdaság fejlődésével új típusú ügyek jelentek meg, mint például: a csődbüntett, a törzstőkecsorbítás vagy magánokirat-hamisítás vétségének kísérlete, de korábban nem volt vesztegetés sem.

Gyuricza: Ez természetes változása a társadalomnak és a politikának?

Isépy: A képviselő is ember. Bekerül egy csapdába, beleesik egy gödörbe, ezt nem lehet kizárni. A mentelmi jog nem középkori templom, ahova bemenekül valaki, és onnan se ki, se be. Ez csak ideiglenes eljárásjogi akadály. A képviselő ellen nem lehet büntetőeljárást lefolytatni, vagy kényszerintézkedést alkalmazni, míg az országgyűlés így nem dönt. De ha nem évül el a cselekmény büntethetősége a mandátum lejártakor, akkor büntetőeljárást lehet ellene folytatni. Tehát a mentelmi jog nem főúri kiváltság.

Gyuricza: Ha jól emlékszem, a te nevedhez köthető az „üvegzsébű” kifejezés.

Isépy: Lehet, hogy loptam valakitől, de kétségtelenül így van. Ez lenne a cél, hogy átlátható legyen a képviselő vagyonszaporulata. Az elfogadott törvények ma még messze állnak ettől. Milyen az a törvény, amelyiknek nincs szank-

ciója?! A vagyonnyilatkozat-tételi kötelezettség önmagában, a társadalmi, erkölcsi viszonyok megváltozása és elítélő társadalmi értékítélet nélkül fabatkát sem ér.

Nyugaton ez már érvényesül. Ugye, Kohl nem a saját zsebére gyűjtött, egy fillér sem tapad a kezéhez, de a pártkasszájának elfogadott állítólag törvénybe ütköző juttatást. Franciaországban a pénzügyminiszter stallumába került ugyanaz. Annak idején az angol honvédelmi vezetőnek egy nőügy került a miniszteri bársonyszékébe. Nálunk nincs ilyen társadalmi elítélő következmény. Sőt még olyan ügyeknek sem, amelyek büntetőjogilag értékelhetők, még az ilyeneknek sincs társadalmi elítélő következménye, ami egy normális társadalmi értékrendnél elképzelhetetlen.

Gyuricza: Tehát az történik, hogy a politikusok mindig a társadalmilag elfogadható határig mennek el?

Isépy: Sokan túl is mennek az elfogadható határon. De nálunk valóban nincs elfogadási küszöb. Ebben a tekintetben nem fejeződött be a rendszerváltozás.

Gyuricza: Ez csak társadalmi nyomásra változhat majd, hiszen miért szükítenék a lehetőségeiket a politikusok önmaguktól?

Isépy: Így van. A társadalom nemcsak büntetőjogi felelősségre vonást vár el, hanem erkölcsit is.

Gyuricza: Hány év kell ehhez?

Isépy: Állítólag Magyarországon a jól tájékozott optimista számít pesszimistának, ezért még egy ciklusra becsülöm. Én az ifjúságba vetem a bizalmat. A mi fiatalságunkkal elmentésben ők már nyitottak, tájékozottak, érdeklődők, a legtöbbjük legalább két nyelven beszél, jó kapcsolattartó képességgel rendelkeznek, és ettől a nemzedéktől várom, hogy az erkölcsiben is más legyen.

Gyuricza: Hetvennyolc évesen milyen Magyarországot képzelsz el 2002 tavasza után?

Isépy: Szellemileg és testileg egészséges, erős, a hagyományaihoz, a múltjához, az értékrendjéhez ragaszkodó, gazdaságilag folyamatosan fejlődő boldog és derűs Magyarországot képzelek.

Ki a példaképe?

Kárpáti Ferenc. Sokat szolgáltam vele együtt. Ő volt az a politikus, aki a rendszerváltozást, ami a hadseregben nem volt olyan könnyű és áldozatokkal járt, elegánsan, a nemzet érdekében, a hadsereg hadrafoghatóságát fenntartva tudta végrehajtani.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Antall Józsefet nagyra értékeltem. A barcsi bombázás után volt alkalmam vele találkozni, és úgy láttam, hogy rendkívül művelt, intelligens, de nem élesen fogalmazó ember. A másik pedig Horn Gyula, aki rendkívül nehéz helyzetben vette át a kormánypalcát.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Kovács Lászlót, mert egyrészt rendkívül jól felkészült politikus, másrészt nyugodt, higgadt és mértéktartó ember.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

A NATO-csatlakozás, amihez tevőlegesen hozzájárulhatam volt kollégáimmal együtt. Kicsit fáj, hogy a csatlakozást az Orbán-kormány saját dicsőségének tekinti, mert '99 márciusában volt a NATO felvétel, viszont '97-ben volt a madridi csúcs, ahol a döntés megszületett.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

Az 1998-as választás. Megérdemelte volna az MSZP, hogy kapjon még egy lehetőséget, akkor tudta volna igazolni, hogy a döntései helyesek voltak. A sikerek, amit utánunk a fideszesek learattak, a mi kormányzati tevékenységünk eredménye.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

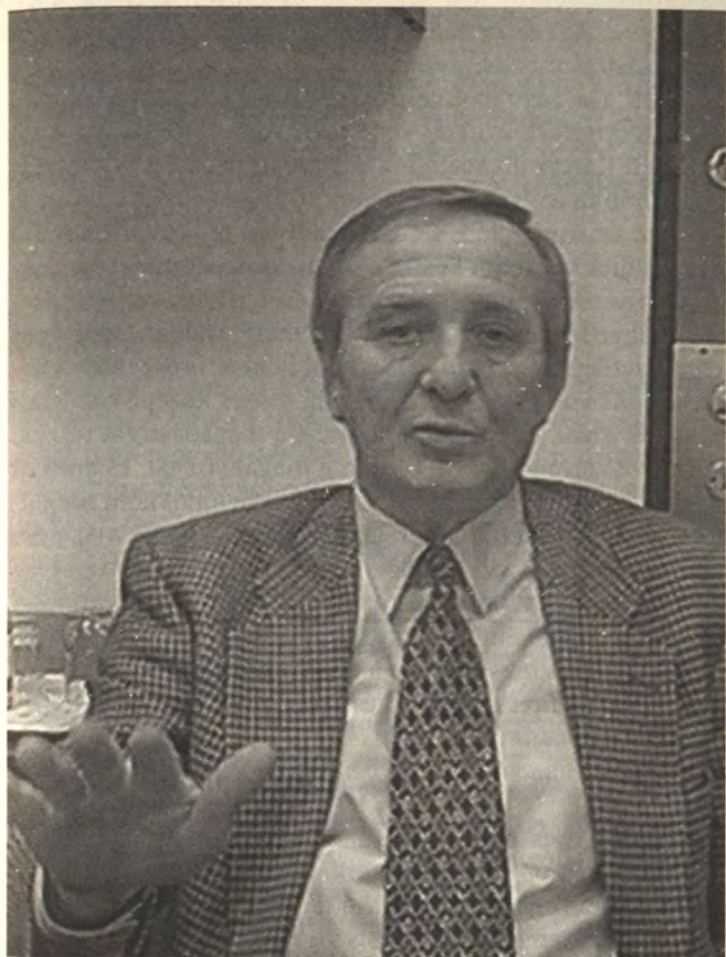
Nagyon tisztetem Petőfit a '48-as szabadságharc megénekéléseért, az egyszerűségéért, a szerénységéért, és hogy mennyire tudott a nép nyelvén beszélni.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

A halál ötven óráját. Ez volt az a film, amiben hosszú idő után olyan német tisztet láthattunk, mint a harckocsidandár parancsnoka, aki emberi magatartásával is szimpatikus lehetett.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Legszívesebben Medgyessy Péternek gratulálnék.

Keleti György

(MSZP)

Lázadó gyerekből lett fegyelmezett katona

Gyuricza: Mit kellett ahhoz elkövetned, hogy az ország összes középiskolájából eltanácsoljanak?

Keleti: Hát nem mondom azt, hogy lázadó gyerek voltam, de az akkori értelemben véve nem voltam jó gyerek sem. A Keleti Károly utcában, a Rákócziiban kezdtem a középiskolát, onnan félévkor tanácsoltak el, ezután kerültem Nagy-kőrösre az Arany János Gimnáziumba, ott voltam egy fél évet, utána kerültem Pestre a Toldi Gimnáziumba. Harmadikban az orosztanárnővel volt egy csetepatém, ma már persze szégyellem. Azért szégyellem, mert valóban meg nem engedhetően beszéltem vele. Tehát nem az orosz nyelv elleni lázadás volt, de akkor az ország összes középiskolájából kizártak azzal, hogy ha a tanév végén magánvizsgát teszek, akkor visszavehetnek. Letettem a magánvizsgát, és amikor a beiratkozásnál bementem, és az osztályfőnöknőm meglátott, majd lefordult a székről. Negyedikben aztán már nem volt velem gond, azt gondolom, hogy később se. Az egész katonai szolgálatom alatt nem volt fenytésem, ami azért elég szép majdnem harminc év alatt. A „dics-feny lapomon”, ahová a dicséretet és a fenytést írogatják, a fenytés oldal teljesen üres maradt, dicséretet pedig kaptam jó néhányat, még kitüntetést is.

Gyuricza: Eljutottunk a katonai pályához, de hogyan lettél szóvivő?

Keleti: Teljesen véletlenül. A minisztériumban annak idején az agit.prop. csoport főnöke, Szabó Egon volt hivatalból kijelölve, hogy a sajtóval tartsa a kapcsolatot. Azonban ő nem szerette a nyilvános szereplést, én viszont egyre többször megnyilatkoztam. Kárpáti Ferenc volt az első olyan miniszter, aki elismerte, hogy a nyilvánosság, a kapcsolattartás a sajtóval rendkívül értelmes dolog. Engem végül a romániai forradalom tett szóvivővé, mert amikor vége lett a forradalmi eseményeknek, akkor már senki nem vonta kétségbe, hogy ilyen funkciónak lennie kell a minisztériumban.

Gyuricza: Emlékszem arra az időszakra. Azzal hívtad fel magadra a figyelmet, hogy nem handabandáztál. Nem beszéltél mellé, mindig megmondtad, hogy miről lehet beszélni, és azt is, amiről nem lehet.

Keleti: Nem a saját szakállamra döntöttem el, hogy mit fogok elmondani, és mit nem. Kárpáti Ferencsel, aki végig ott volt a vezetési ponton, minden közszereplésem előtt alaposan megbeszéltük, hogy mi az, amit el lehet mondani, és mi az, amit nem.

Hátra arc!

Gyuricza: Abban az időben Magyarország egyik legnépszerűbb embere voltál. Aztán a rendszerváltás után Für Lajos mellett is ott maradtál a minisztériumban. Voltak, akik ezt úgy magyarázták, hogy az új minisztériumnak szüksége volt Keleti György népszerűségére. Ez igaz?

Keleti: Nézd, én a '90-es választáson az MSZP országos listáján szerepeltem. Vagyis nem szégyelltem és nem titkoltam a baloldali hovatartozásomat. Amikor az Antall-kormány átvette a hatalmat, azt vártam, hogy ki fognak ebrudalni, de ezt azonnal vártam. Akkor volt egy párhuzamos időszak, amíg a HM-ben egy háromfős csoport kapott egy irodát, és akit magához akart hívni, azt magához hívta, és akkor folyt egy ilyen személyi beszélgetés, amiben nem látnak semmi kivetnivalót, mert ennek valóban így kell lennie. Volt, akivel közölték, hogy vége, el lehet mennie, volt, akivel közölték, hogy milyen terveik vannak vele. És amikor engem is behívtak ide, Für Lajos azt mondta, hogy hát azért nem fognak elmozdítani, mert azt gondolják, hogy akkor annak olyan visszhangja lenne a közvéleményben, amit nem akarnak. Így maradtam ott.

Ettől függetlenül minden hónapban, két hónapban valamit az orrom alá dörgöltek. Vagy a szüleim révén, vagy azt, hogy nem voltam ugyan MSZP-tag, de nyilván voltak kapcsolataim az MSZP-hez, hát a listán szerepeltem! Ezt is sok-

szor megkaptam. Tehát nem volt könnyű. Aztán utána azt a módszert választották, hogy igyekeztek a megfosztani a HM-en belül azoktól a forrásoktól, ahonnan az információkat gyűjthettem. Egy szóvivő számára ez rendkívül nehezen viselhető, és amikor olyan helyzetek alakultak ki, amelyben engem ellehetetlenítettek, akkor azt már rendkívül nehéz volt elviselni.

Gyuricza: Ez tartott két évig.

Keleti: Másfél évig, mert '90 májusában volt az első Antall-kormányzati ciklus, és én '92 elején jöttem el. Másfél év volt.

Gyuricza: Végül is neked telt be a pohár, vagy belőled lett elégük?

Keleti: Belőlem lett elégük.

Gyuricza: Ki mondta ki a döntő szót?

Keleti: Für Lajos. És ezt követően én kértem az elbocsátásomat. Nehéz volt, mert én több mint huszonnyolc évig voltam katona, huszonnyolc évet töltöttem egyenruhában, a barátaim ebből a körből kerültek ki, tisztii lakótelepen laktam, és ha kocsit mostunk a szomszédokkal, akkor egy egyenruhás tiszttel mostam kocsit, ha elmentünk szórakozni a családdal, akkor többségében a helyőrségi klubba, ahol szintén katonákkal, tisztekkel voltam együtt, és ebből kellett kikerülni. Nehéz volt, na.

Tehát én eljöttem a HM-ből, és akkor még szó se volt időközi választásról. Próbáltam munkát keresni, elhelyezkedtem az egyik kereskedelmi televíziónál, ez segített, hogy az átmeneti időszakban valami pénzhez jussak. Akkor keresett meg Szekeres Imre, aki a pártban ügyvezető alelnök volt, és azt mondta, hogy van egy időközi választás Oroszlány-Kisbér választóközrztben, vállalom-e? Így történt. A két forduló között viszont – mert ott is volt két forduló az én választásomnál – megürült egy hely az országos listáról, és följajánlották, hogy hát ne csináljuk meg a második fordulót, mert ott addig volt hat sikertelen választás, hanem az országos listáról kerüljek be.

És akkor én azt mondtam, hogy ha nem tudok bejutni egyéniben, akkor inkább ne.

Gyuricza: '94-ben aztán olyan könnyedén vetted Kisbéren az akadályt, hogy az első körben már bekerültél a parlamentbe. Ezt mivel indokoltad?

Keleti: Az 1994-es választásban volt egy erős MSZP-háttér.

Gyuricza: Akkor sem volt jellemző, és azóta sem, hogy első fordulóból már be lehet jutni.

Keleti: Ketten voltunk összesen. Egyébként '98-ban is majdnem sikerült. Én kaptam 49,8 százalékot, és kiszámoltuk, hogy ha még 240-en elmennek szavazni és ugyanilyen arányban szavaznak, akkor megvan a szükséges arány. Azt mondják, hogy ez nem sok, de még egy szavazat is sok, ha hiányzik.

Gyuricza: Hogyan fogadtattad el magad Kisbéren?

Keleti: Az első választásnál nem ismertek. Hát honnan ismertek volna? A második választásig volt nem egészen két esztendő. Nagyon sokat fordultam meg akkor a választókörzetben, látogattam a településeket, találkoztam emberekkel, és hát azért azt is meg kell mondanom, hogy Komárom-Esztergom megye általában baloldali megye. Mint bányásztelepülés, Tatabánya és Oroszlány soha nem tudta kiszolgálni a bányákat munkaerővel, legalábbis abban az időben, amikor felfutottak a bányák, és ugye akkor rendszeres volt, hogy a környező falvakból mentek a bányászbuszjáratok. Vagyis ezt a gondolkodásmódot hazavitték a falvakba az emberek, mert a bányászoknál erős volt a szakszervezet, erős volt a baloldaliság is. Másrészt azt gondolom, hogy a '94-ben szocialista hátszele volt az egész választásnak, és ez minden egyéni képviselőnél rátesz egy bizonyos szavazatot. Én ebben bízok most is.

Vissza a minisztériumba

Gyuricza: Amikor visszakerültél a minisztériumba, ráadásul miniszterként, az a te számodra elégtétel volt?

Keleti: Nem. Azért volt viszonylag könnyű dolgom, mert a minisztérium és a hadsereg vezető állományának egy je-

lentős részét közvetlenül ismertem. Én nagyon sokat tépelődtem azon, hogy ha beszédet tartok az első állománygyűlésen, ahol a katonai vezetést összehívják, hogyan szólít-sam meg ott a parancsnokokat mint miniszter? És aztán úgy kezdtem, hogy hölgyeim és uraim, kedves barátaim! Tehát azon gondolkoztam sokat, hogy mondjam-e a kedves barátaimat? Mert azért egy minisztertől egy állománygyűlésen ez nem mindennapi. És azt gondolom, hogy igazat is mondtam.

Nem éreztem semmiféle kárörvendő elégtételt, sőt mindenféle olyan híresztelés ellenére, amit a katonai szakértők, az ilyen Bokor Imre-félék mondtak, nem is volt semmiféle kiebrudalás. Én nem emlékszem rá, hogy valakit is, sőt határozottan mondom, hogy senkit sem küldtem el bosszúból. Hozzá kell tenni, hogy amire odaértem, elmentek azok az emberek, akik ilyen tekintetben sárosak lehettek volna, de én nem vagyok bosszúálló típus. Tehát ha ott vannak, akkor valószínűleg ott is maradtak volna. Soha senkit nem hoztam úgy a minisztériumba, hogy valaki azt mondta volna nekem a Köztársaság téren, hogy ez a barátom, vidd oda. Soha senkit nem vettem vissza hivatásos állományba ilyen összefüggések alapján, egyrészt azért, mert utálok az ilyenfajta protekcionizmust, másrészt azért, mert azt az elvet vallottam, hogy akkor, amikor a hadsereg leépítése folyik létszámcsökkentéssel, akkor a bent lévőköt kell menteni, mert ugyanis ha valakit behozok, ahelyett valakit el kell küldeni.

Gyuricza: Neked megvan még az egyenruhád?

Keleti: Meg. Meg.

Gyuricza: Mikor volt rajtad utoljára?

Keleti: Hát '92-ben.

Gyuricza: Miniszterként már nem vetted fel?

Keleti: Nem vettem föl, anyósoméknál van vidéken a padláson, le van takarva nejlonnal a molyok ellen. Lehet, hogy egyszer föl fogom venni, nem sokat változtam alkati-lag. De a bokszcizmámat elajándékoztam. Egy anyagilag nem túl jól álló fiatalember Kisbéren gumicsizmában lovagolt, és mondtam neki, nekem ez már úgyis kicsi, mert a

bokszocsizmát érdekes módon az ember kihívza. Most nem akarok szakmai titkokat elmondani, de fiatal korodban csinálják húszévesen, utána egy kicsit vastagszik a lábad, és ahogy öregszel, idősebb leszel, nem nagyon jön rád. Aztán ezt odaadtam. A többi mind megvan, már nem divatos abban az értelemben, hogy az a sapka, ami nekem van, az már nincs benn a ruházati lajstromban. Posztóköpenyem ugyan van, de át kéne varrni a rendfokozatokat. Az a fajta társasági ruha, ami most van a tiszteknek, hasonlít egy kicsit a Horthy-hadsereg egyenruhájához, az nekem már nincs, nincs hatágú csillagom az ezredesi váll-lapon, hanem a régi ötágú csillag van. Nagy marhaság volt, hogy lecserélték, azt hiszem, egy hadsereg beállítottságát nem az határozza meg, hogy a váll-lapján az arany csillagnak öt ága van vagy hat.

Gyuricza: Ha 2002-ben lehetősége lenne a szocialista pártnak, hogy tovább kormányozzon, akkor lenne belőled újra honvédelmi miniszter?

Keleti: Körülbelül három éve megbeszéltem Kovács Laci-val, hogy bármilyen szituáció alakul ki, én nem leszek, ha csak nem valami szükséghelyzet van. Ennek az egyik legfontosabb oka az, hogy nem tudok nyelvet. Márpedig egy NATO honvédelmi miniszternek az együttműködéshez, a személyes kapcsolatok kialakításához elengedhetetlen az angol nyelv ismerete. De azért lehet olyan kormányzati tisztség, amihez nem kell angol nyelv, és közel áll az ország biztonságához, a honvédelemhez.

Gyuricza: Rákérdezhetek? Polgári titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter?

Keleti: Nekem ilyen ígéretem nincs, de ezt a területet ismerem.

Hadsereg a csőd szélén és a NATO-ban

Gyuricza: Hogyan alakult át a magyar honvédelem a rendszerváltás kezdete óta? Leegyszerűsítve azt lehetne mondani, hogy felmondtuk a Varsói Szerződést és csatlakoztunk a NATO-hoz?

Keleti: Majdnem azt mondhatom, hogy az első kormányzati ciklus bűnös volt abban, hogy nem kezdték meg a hadsereg olyan átalakítását, ami az akkori körülményekhez képest szükséges lett volna. És itt elsősorban nem a NATO-követelményekre gondolok, hanem arra a katonai és katonapolitika vezetéstől független gazdasági finanszírozási feltételrendszerre, amibe nem volt beleszólásunk, ami miatt ez a hadsereg akkor a csőd szélére jutott. Gazdasági értelemben felélte az összes tartalékát, olyannyira, hogy amikor mi odakerültünk, több tízmilliárd nagyságrendű összeg hiányzott a különböző ruházati, élelmezési, katonai kiképzési és egyéb tartalékokból. Nem folytatták le a hadsereg szervezeti átalakítását sem, és abban az időszakban gyakorlatilag nem volt kiképzés.

A légierő a MIG-29-es vásárlással szintén a hadrafoghatóság határán imbolygott. Mondok egy példát: meggyőződésem szerint jó szándékú nacionalista gondolkodásmódból beindították a pilótaképzést Magyarországon huszonnyolc gépre, mert huszonnyolc repülőgépünk volt. Ma már Kanáda küldik a pilótákat, mert mi pénzt felemésztett a légi-erőnél az, hogy fönn kellett tartani Szolnokon a repülőtiszt-i főiskolát, ahol egy pilótára huszonöt-harminc hivatásos tiszt jutott, akiket fizetni kellett, és a kiképzés feltételeit meg kellett teremteni. Ugyanezeket a követelményeket tudtuk volna biztosítani akár Kassán, akár uram bocsá' Oroszországban. Igaz, hogy dollárral kellett volna fizetni, de sokkal kisebb ráfordítással lehetett volna pilótákat képezni.

Amikor mi odakerültünk, akkor természetesen felmértük, hogy milyen hiányaink vannak: '94 második félévében például 12-16 milliárd forintba lett volna szükség, hogy a minimális vegetálást biztosítsuk. '95 elején jött a Bokros-csomag. Nem szerencsés dolog, de általában úgy szokott történni, hogy amikor egy gazdaság bajban van, akkor először azoktól a tárcáktól veszik el a pénzt, amivel a kormány kisebb társadalmi ellenállást vált ki. Ez nyilvánvalóan először a hadsereg költségvetésének a csökkentését jelentette. Akár Békesi volt a pénzügyminiszter, akár Bokros, amikor

arról volt szó, hogy valahonnan pénz kellett, akkor egy részét a hadseregtől vette el. Bokros picit hozzányúlt a rendőrséghez is, de annyira azt nem merték megnyirbálni, mert az a koalíciós partner irányítása alatt volt, tehát a határőrség, rendőrség kapott valami politikai védelmet. Az első teljes költségvetési évben, '95-ben 67 milliárd volt a katonai költségvetés. 2002-ben 200 milliárd körüli összeg. Ez háromszáz százalékos növekmény! A mostani mozgástér egészen más.

Ezek voltak azok a problémák, amik jelentkeztek, plusz a rendszerváltás után az első nyolc évet sújtotta az a mobilitás, ami a hivatásos állomány fiataljaiban még megvolt: azok az emberek mentek el először a hadseregből, akik még konvertálni tudták a polgári életben a tudásukat. Ott maradtak a negyven-, ötven-, ötvenhárom évesek, akiket már nem nagyon lehetett motiválni, hogy menjenek tanulni. Nagyon jó szándékú katonák, de nyugdíj előtt öt évvel ki az, aki egyéves intenzív nyelvtanfolyamra elmegy? Nem látja értelmét, mert nem tudja majd hasznosítani azt a tudást, amit megszerez.

Gyuricza: Biztonságban van Magyarország?

Keleti: Azt gondolom, igen. Annak idején az volt az első dolgom, hogy végigjártam valamennyi szomszédos országot, hogy személyes kapcsolatokat tudjak kialakítani a honvédelmi miniszterekkel, és biztosítsam őket arról, hogy a kormányváltás a térség biztonságpolitikája tekintetében semmiféle bonyodalmat nem fog okozni. Ez több szempontból nagyon hasznos volt. Ezt még a NATO akkori illetékes vezetői is nagyra értékelték.

Gyuricza: A NATO-csatlakozás az ország jövője szempontjából korszakos jelentőségű döntés volt. Klasszikusan olyan döntés, amit egyik kormány sem sajátíthat ki, tehát ebben kormányoktól függetlenül közös volt a politikai akarat.

Keleti: A politikai akarat közös volt, bár a háttérben végeztek aknamunkát is. '94-ben a fideszesek azt híresztelték rólunk Európában, hogy megbízhatatlan partnerek vagyunk, és hogy ezzel a kormánnyal Magyarország elvesz-

tette a NATO-csatlakozás lehetőségét. Hadd mondjam el, hogy amikor miniszter lettem, a nem hivatalos rangsorolásokban a visegrádi négyek közül utolsó helyre voltunk téve. Ugyanakkor ez egy szerencsés időszak volt a NATO-csatlakozás szempontjából, mert a térség átalakulása a regionális összecsapások, tehát az ország-ország közötti összecsapások, fegyveres konfliktusok veszélyét, ha nem zárta is ki teljesen, de jelentős mértékben csökkentette. A délszláv válság pedig polgárháború volt, és amint azt a történelem számos példája is bizonyítja, a polgárháború természetrajzából következik, hogy nem fordulnak idegen országok ellen, hiszen a belső konfliktust kell elrendezni, sajnálatos módon persze fegyverrel.

Gyuricza: Csak néha egy-egy gép fordult erre...

Keleti: Barcsnál ez valóban így volt. A mi kormányzásunk ideje alatt is volt, amit nem vertünk nagydobra: hogy meg voltak erősítve a határszakaszok, vagy hogy Hódmezővásárhelyen alakulatok voltak készenlétben. '94 tavaszán a NATO beindította az úgynevezett békepartnerségi programot, és minden ország, amelyik NATO-tag akart lenni, tiszta volt vele, hogy csatlakozás csak akkor van, ha a nemzetközi kapcsolatait olyan szinten rendezi, amivel a térség biztonságát nem destabilizálja. Tehát ha valaki a kelet-európai térségben bármilyen agresszív politikai megjegyzést tett, azt a NATO-nál „fölrírták”. De azt is fölrírták, hogy Magyarországnak megkötötte az alapszerződést Ukrajnával, Szlovákiával és Romániával. Szent meggyőződése, hogy a nem hivatalos értékelés sorrendjét ezek fordították meg, amikor az utolsó helyről Magyarország lett az első, megelőzve Csehszlovákiát és Lengyelországot.

Gyuricza: A honvédelem területén a NATO-csatlakozással lezárult egy fejezet?

Keleti: Inkább azt mondom, hogy egy új korszak indult. Amikor az amerikai védelmi miniszter Budapesten járt, akkor azt mondta, hogy a NATO-csatlakozáshoz visszafordíthatatlan politikai átalakítás kell, ami magában hordozza a demokratikus többpártrendszert. Kell a gazdaság átalaku-

lása, a piacgazdaság, a szomszéd országokkal való jó kapcsolat, és negyedikként említette a katonai szervezet átalakítását. Azt mondta, ha az első három megvan, akkor az ország képes lesz a negyediket megteremteni, vagyis nemcsak katonai érdek volt a NATO bővítése. Ezért gondolom, hogy új korszak kezdődött, mert a mi időnkben már megígért bizonyos dolgokból a NATO-csatlakozással nem lehet visszalépni.

Gyuricza: Milyen Magyarországot képzelsz 2002 tavasza után a honvédelem területén? Melyek a legégetőbb kérdések, amelyeket meg kell oldani?

Keleti: A választások után először is a demokrácia intézményrendszerét kell megszilárdítani, mert bizony az elmúlt három és fél évben ezek sokat veszítettek a tekintélyükből. Ennek a megszilárdítása nagyon fontos a NATO szempontjából is. A második a költségvetés átláthatóságának biztosítása. Ez a honvédelem oldaláról nagyon fontos, mert olyan stabil költségvetésre van szükség, ami az állományt is megnyugtatja, és lehetőséget ad a katonai fejlesztésre is. Bizonyos fejlesztések már nem visszafordíthatók, de ha tavasz után lenne napirenden a repülőgép-vásárlás, akkor én bizony azt mondanám, hogy a MIG-29-esek felújítása és NATO-kompatibilissé tétele sokkal olcsóbb, mint egy új repülőgéptípus beszerzése.

Gyuricza: Tehát amennyiben az MSZP kormányozna, akkor sem állítaná le a repülőgép-vásárlást?

Keleti: Nem. Folyamatokat nem fogunk megállítani.

Gyuricza: Mi lesz a professzionális, hivatásos hadsereggel?

Keleti: A hivatásos hadsereg úgy szerepel a programunkban, hogy azt a következő választási ciklus végére megteremtjük. Ez azt jelenti, hogy 2006-ban már csak hivatásos és szerződéses katonák lesznek a hadseregen belül.

Ki a példaképe?

Nagyon sok politikusból van összegyűrva. A női politikusok közül nekem nagyon tetszik, amit Hillary Clinton csinál, mert úgy látom, megpróbálja a női szerepet és a politikát úgy összehozni, hogy egyik sem sérül. Amikor kell, akkor a nőies áldozatokat hozza meg, és amikor kell, akkor pedig a férfias döntéseket.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

A mostani kormányból egyetlen embert sem tudok kiemelni. Az előző ciklusban Kuncze Gábort, bár sokan nem tartják őt sikeres belügyminiszternek. Mint liberális kormánytag ő mindig a kormányzat, az ország érdekében cselekedett, soha nem harcolt egyéni célokért. Ez még akkor is így volt, ha a kormányzati érdek a saját politikai érdekeivel vagy ambícióival állt szemben.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Kupa Mihályt. Kétperces szónoklatban meg tudja fogalmazni az összes költségvetési kifogását. Amikor pénzügyminiszter volt, akkor is a saját gondolatait előbbre valónak tartotta, mint a kormányzat pillanatnyi érdekeit...

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

Az, hogy parlamenti alelnökként dolgozhattam.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

Azok a személyeskedések, amelyek manapság érnek. Néha olyan képviselők ülnek velem szemben, és tesznek megjegyzéseket rám és képviselőtársaimra, akik erre sem emberileg, sem szakmailag, sem politikusként nincsenek feljogosítva.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Romain Roland *Elvarázsolt lélekének* Anett Rivierjével, aki hordozza mindazokat az emberi és asszonyi alapértékeket, amelyek nekem rokonszenvesek. Szenvedélyes és megfontolt, ugyanakkor mindent a női lélek mélységével közelít meg.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Szabó István filmjét, *A napfény ízét*.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Szívem szerint az anyukámnak azt, hogy: „Mami, szerencsére megint győztünk!”

Kóródi Mária

(SZDSZ)

A nő is lehet politikus

Gyuricza: Másként ítélnék meg Magyarországon egy női politikus, mint egy férfit?

Kóródi: Igen. Kevésbé hiszik el – vagy fogadják el természetesnek –, hogy tudja, mit kell tenni, hogy el tudja intézni az ügyeket, és képes a képviselőlet valódi ellátására. Magát a politikusi szerepet sem tekintik női szerepnek.

Gyuricza: Ennek tradicionális okai vannak?

Kóródi: Általában a nőket hagyományosan is másképpen nézik, de a politikában ez különösen így van.

Gyuricza: Miről veszi észre?

Kóródi: Minden olyan kérdésnél, amit komolynak ítélnék meg, először a férfiakat kérdezik meg, őket hívják meg, és csak ha ezen a megbeszélésen a férfiak nem tudnak részt venni, akkor hívnak nőket. És egyáltalán, maga a politikai szóhasználat is inkább a férfiakra van kitalálva.

Gyuricza: Ön is úgy gondolja, hogy a politizálás inkább férfias dolog, amit rájuk kellene hagyni, vagy inkább azért küzdene, hogy a magyar parlamentben nagyobb arányban legyenek nők?

Kóródi: A politikának az a módja, ami ma még általában uralkodik, az valóban inkább férfias. A harcmódor is inkább a férfiakra jellemző, mint a nőkre. A nőknek általában ügyei vannak, a férfiaknak pedig ezek az ügyek megszemélyesülnek: személyes szövetségeik és személyek elleni harcaik vannak, és ezekben a harcokban a nők nehezebben tudnak részt venni, nincs meg hozzá a saját belső tapasztalatuk.

Másrészt viszont a politikának – különösen most, a XXI. században – átértékelődik a tartalma. Új minőséget kell adni a politikának, ebben pedig azokat az erényeket kell majd jobban hasznosítani, amik inkább a női erények. Ilyen az együttműködés képessége, az elért dolgok megtartása. Egy férfi mindig inkább kifelé megy, fölfelé építkezik, mindig újat akar létrehozni, még annak árán is, ha a régi dolgok ezt megcsinálják. A női mentalitás pedig inkább a megtartás, az együtt tartás, a régire való ráépítkezés. Szerintem a XXI. században erre egyre nagyobb szükség lesz. A megoldások-

nak az a módja, ami eddig jellemezte az emberiséget, és ami legvégső esetben háborúkba torkollott, ma már olyan veszélyeket rejt, ami az egész emberiség pusztulásához vezethet, és ezt nem engedhetjük meg. Ezért alakul át olyan módon a politika, hogy ebben mindinkább megjelenhetnek azok a készségek, amelyek a nők sajátjai, és ezért van szükség minél több női politikusra.

Gyuricza: De például ha az elmúlt évek vitáit nézi az ember, nem mondhatnám, hogy a hazai parlamentre az együttműködés, a megértés, a tolerancia lenne jellemző. Azt is hozzá merem tenni, hogy a nőknek járó tiszteletet sem feltétlenül adják meg a tisztelt politikus férfiak.

Kóródi: Világos. Ha az ember bekerül egy olyan közegbe, amelynek van egy meghatározó stílusa, és azt nem tudja a saját értékrendje szerint átalakítani, akkor ezt a modort kell tudomásul vennie. Azt szokták mondani: ahhoz, hogy a női vagy bármely egyéb értékrend megjelenjen egy csoportban, legalább a csoport harminc százalékának kell azt képviselni. Amíg nincs ennyi nő a magyar parlamentben, addig marad a domináns férfistílus.

Gyuricza: Most mennyien vannak?

Kóródi: Nyolc egész valamennyi százalék. Ennyi nőnek kell alkalmazkodnia. Amíg nem lépjük át ezt a küszöböt, addig bizony nekünk is ugyanabban a stílusban lehet csak érvényesülnünk, amely a jellemző, tehát a férfistílust kell magunkévá tenni.

Gyuricza: Nőként rosszul érzi magát vagy megbántva, amikor domináns, férfias elbánásban részesül?

Kóródi: Én akkor érzem magam rosszul, amikor meg kell magyaráznom, hogy nekem, nőnek mitől más a helyzetem. Őszintén mondom, még ennyi magyarázatot soha semmire nem kellett találnom. Úgy vagyok ezzel, hogy teszem a dolgomat, és ha valami nem sikerül, először azt nézem meg, én magam hibáztam-e. Ha úgy érzem, hogy hibáztam, akkor azt megpróbálom kijavítani, és csak olyankor gondolom, hogy talán mégis inkább a nemem miatt kerülök háttérbe, ha abszolút nem találok racionális magyarázatot arra, hogy

a nálam nem sokkal jobb, vagy esetleg rosszabb képességű férfival szemben miért maradtam alul. De először mindig a teljesítményt szoktam megnézni.

Gyuricza: Külön klubnak számít a parlamenten belül a női képviselők csoportja?

Kóródi: Nem. Bár erre már több kísérlet történt. Amikor parlamenti alelnök voltam, én magam is megpróbáltam a női képviselőket összehozni. Egyetlen olyan kérdés volt, amikor ténylegesen és hatékonyan egyeztettük egymással álláspontunkat: az abortusztörvénnyel kapcsolatos vitában. Egyébként ilyen klub nem létezik.

Gyuricza: Egy női politikus másként ítéli meg az egyébként száraz törvényi szöveget, ha abortuszról vagy családot érintő törvényről van szó?

Kóródi: Igen. Nagyon sok olyan törvény van, amihez a nők máshogy viszonyulnak, de ez legfeljebb a vita kezdeti szakaszában tapasztalható. Később életbe lép a frakciófegyelem, így aztán külön női értékrendek semmilyen szempontból nem jelennek meg. Annyira nem, hogy például a nők esélyegyenlőségéről szóló törvényjavaslatom leverését is nőkre bízták a plenáris ülésen: a kormánypárttól egy női képviselő mondta el, hogy erre miért nincsen szükség.

Tehát igazából a pártfegyelem és a frakciófegyelem erősebb.

Gyuricza: Ön szerint szükség volna-e a nők érdekeinek védelmére antidiszkriminációs törvényt alkotni?

Kóródi: Igen. Annyira így gondolom, hogy kidolgoztam, és a parlamenthez benyújtottam egy erről szóló törvényjavaslatot. Javasoltam, hogy a nők hátrányos megkülönböztetése ellen oly módon lehessen bírósághoz fordulni, hogy a kártérítés összege azt a nőt illesse meg, akit a diszkrimináció ért. Ma ilyen szabály nincsen, ma a diszkriminációval szembeni bírság az államot illeti meg, következésképpen senkinek nem érdeke, hogy ezt az eljárást lefolytassa.

Gyuricza: Meddig jutott ez a javaslat?

Kóródi: Már bizottsági szinten a kormánytöbbség elutasította.

Gyuricza: Miért ugrott bele a politikába?

Kóródi: Ez sorsszerű dolog. Mindig minden ebbe az irányba vitt, amit csináltam, amit elvállaltam, ami érdekelt. Igaz, mindig hittem a politika őszinteségében, ami naivitást is jelentett, és ebből nagyon sok konfliktusom támadt. Dolgoztam KISZ-titkárként, és később az államigazgatásban helyezkedtem el, a biatorbágyi tanács vb-titkára voltam. Ezek mind közéleti, közösségi feladatok voltak. Aztán amikor egy vállalatához kerültem jogtanácsosnak, bár szerettem a munkámat, nagyon hiányzott a közéletiség.

Ezért kezdtem dolgozni az ellenzéki Független Jogvédő Szolgálatban. Ez a választás sodort a '89-es év eseményeihez, és onnantól kezdve már egyenesen vezetett az út a nagypolitikába.

Gyuricza: És miért a Szabad Demokraták Szövetsége? Azért, mert a jogvédőknél Demszky Gábor nyitott ajtót?

Kóródi: Hogy ő nyitott ajtót, az csak egyik része a dolognak. A másik része ízlésbeli kérdés, hogy számomra a liberális értékek jelentették azt a világot, azt a gondolatíságot, amit magamnak a legmegfelelőbbnek tekintettem.

Gyuricza: Ez már akkor tudatos választás volt? Érezte, hogy szembenemegy a '80-as évek rendpártiságával?

Kóródi: Nekem azzal mindig bajom volt. A közigazgatási munkámban is abból adódtak a problémáim, hogy én az embert, és ezen belül magamat sokkal függetlenebbnek tekintettem. Sohasem ismertem el tekintélynek azt, akinek csak pozíciója volt.

Gyuricza: A Szabad Demokraták Szövetsége folyamatosan fel tudja Önnek mutatni azokat az értékeket, amelyet akkor megfogalmazott?

Kóródi: Sok szempontból igen. De ha szabad ilyet mondani, én a saját liberális értékrendemet középén lévőnek látom, tehát vannak itt is olyan szélsőségek, amelyeket nem fogadok el.

Gyuricza: Például?

Kóródi: Vannak területek az emberi kultúrában, a személyiségben, amelyek nagymértékben belső dolgok, én úgy gondolom, hogy ezeket nem helyes politikai akció tárgyává tenni. Például a nemi identitással kapcsolatos problémákat én személyes ügynek vélem. Abban az esetben tartom csak nyilvánosan vállalandónak, ha valaki vagy valakik emiatt üldöztetésnek vannak kitéve vagy hátrányos helyzetbe kerülnek. Ezen túl a liberális értékrend jelentős része saját belső érzésvilággal is megegyezik.

A hátszág

Gyuricza: A családja hogyan viseli a választását? A férje kifejezetten apolitikus, a napi politikában nem is vesz részt, úgy tudom, hogy filozófiai síkon közelíti meg az élet problémáit.

Kóródi: Ha valamitől nagyon el vagyok keseredve, vagy valami kiborít, akkor a lányom is és a férjem is nagyon sok segítséget ad. Talán épp azért, mert kicsit távolabbról látják a dolgokat. Éppen a napokban fogalmazódott meg bennem, hogy otthon vagy baráti társaságban néha nehezebben viselem el még a jogos politikai kritikát is. Ha idegen emberekkel kell politizálnom, akkor soha nem jövök ki a béketűrésemből, mert megértem az emberek egyéb elképzeléseit. De otthon, ha a család valamelyik tagja olyan véleményt fogalmaz meg, ami nekem nem tetszik, akkor attól nagyon rosszul tudom érezni magam. A család egy kicsit a visszavonulás szigete.

Gyuricza: És hogy viseli a férje vagy a lánya, amikor vacsorára, fogadásra kell menniük Önnel?

Kóródi: Hát nem vonzza őket. Ha véletlenül olyan fogadás van, amire nem akarok egyedül elmenni, hosszasan rá kell beszélni őket, de zömében igyekszem ezt elkerülni, és elmegyek egyedül. Én a fogadásokat a munkám részének tekintem. Sose fogom elfelejteni, hogy amikor a holland királyi pár fogadása volt, és az egybeesett egy Ajax–Ferencváros-meccsel. Az én férjem ott szenvedett bezárva az Ope-

raház egyik termében, vártuk a királynőt és a férjét, amikor kiderült, hogy a királynő egyedül jött, mert a férje a meccset nézte...

Pedálozás nélkül

Gyuricza: Az Ön életéhez hozzátartozik a sport. Olvastam, hogy szeret autót vezetni, a Magyar Borok Rallyn is indult. Szeret biciklizni. És pedálozni?

Kóródi: Azt nem tudok. Azt vettem észre, hogy előrejutásomat sokszor az akadályozta meg, hogy az előrelépést természetesnek veszem. Azt hittem, mások magától értetődő módon figyelnek arra, hogyan teszem a dolgomat. Azt gondoltam, hogy elegendő érték a kifelé megjelenő teljesítmény, és ahogy ellátom azt a feladatot, az önmagáért beszél. Bár ma már tudom, hogy ez nem így van, mégis gyakran elmulasztom az önmenedzselés kötelező gyakorlatait. Ebből adódóan nem biztos, hogy mindig megnyerek bizonyos versenyeket.

Gyuricza: Kudarcként élte meg, hogy 1998-ban nem választották meg újra parlamenti alelnöknek?

Kóródi: 14:10 arányban veszítettem a frakción belül. Azt gondolom, ez is annak tudható be, hogy nem lobbiztam saját magamért, mert azt hittem, hogy az előző időszak teljesítménye elegendő lesz. Nem volt elég. Igen, szerettem volna maradni, de végül is a váltás sorsszerű volt. Ma már tudom, hogy ez a ciklus számomra sokkal több politikai pozitívumot, politikai fejlődést hozott így, mintha alelnök lettem volna. Egyrészt azért, mert a parlament háromhetes ülésezésétől a parlamenti munka jelentősége szinte teljesen elveszett. Másrészt, ha a parlament alelnöke vagyok, akkor nem kerülök az olajbizottságba, a megfigyelési bizottságba. Alelnökként nem vehettem volna részt a politika sűrűjében. Ebből a szempontból szerencsés, hogy így alakult.

Gyuricza: A parlamenti alelnöknek illik távol tartania magát a pártpolitikától. A rendszerváltás óta mennyire sikerült megfelelniük ennek az elvárásnak?

Kóródi: Semennyire. Szinte mindenki pártfeladatnak tekint a parlament vezetését. Én voltam az egyetlen olyan parlamenti alelnök, aki ebben a pozícióban semleges próbáltam maradni, és ennek többféle módon is kifejezést adtam. Visszavonultam a pártpolitikától, sőt volt olyan kezdeményezésem is, hogy a magyar parlamentben, ebben az átmeneti időszakban, a politikai kultúra kifejlesztése érdekében azt a gyakorlatot vezessük be, ami az angol parlamentben szokás, hogy a speakerek nem tehetnek politikai nyilatkozatot négy éven keresztül. Ebből nagy vitám volt többekkel, így például Gál Zoltán elnök úrral is. Visszamenőleg azonban megerősödik bennem az a hit, hogy ezt kellett volna alkotmányosan garantálni, mert akkor a parlament visszaszorítása nem következhetett volna be. Akkor a ház elnökének éppenséggel nem az lett volna az érdeke, hogy a pártja akaratának kiszolgálására alakítsák át a parlament működését, hanem az, hogy a parlament mint önálló entitás működjön. Szerintem a parlament demokratikus alpműködése nagyon sok csorbát szenvedett az elmúlt négy évben.

Gyuricza: Mire gondol?

Kóródi: A háromhetenkénti ülésezésre, a nyilvánosság kirekesztésére, a demokrácia többségi felfogására, miszerint „a győztes mindent visz”, és a többiek véleménye egyáltalán nem számít. Az ellenőrzés, a kontroll teljes kizárása a vizsgálóbizottságok felállításának megakadályozásával. És ami a legszörnyűbb szerintem, az az, hogy ma már egyáltalán nem ellenőrizhető, hogy ki mikor mond igazat.

Gyuricza: A néző az elnök, az alelnök munkájából annyit lát, hogy a pulpituson ül egy ember, megadja a szót, megvonja a szót... Van ennek szépsége?

Kóródi: Igen, hogyne, mert a munka csak látszólag ennyi. Az a szépsége, hogy hogyan lehet heves viták alatt úgy fenn-

tartani a rendet, hogy közben ne sérüljön a szólás szabadsága sem, és a politikai érzelmek is kifejeződhessenek. Ugyanakkor ne menjen át egy olyan stílusba, ami már magának a működésnek a korrektségét veszélyezteti. Tehát nagyon finom kiegyensúlyozó feladat, amikor az ember leállít egy felszólalást, amikor érzi, hogy milyen a hangulat az ülésteremben, és azt megpróbálja oly módon kezelni, hogy véletlenül se legyen belőle botrány. Ez az utóbbi időben egyáltalán nem sikerül. Manapság sok olyan jelenet van a parlamentben, ami az én elnöklésem alatt biztosan nem történhetett volna meg.

Gyuricza: Milyen érzés megvonni valakitől a szót?

Kóródi: Jaj, nagyon nehéz. Ezt komolyan mondom, hogy a legkellemetlenebb pillanataim mindig azok voltak, amikor valakitől el kellett vennem a szót. Azonban mindig arra gondoltam, ha ebben nem vagyok elég következetes, akkor semmiben sem tudok elég következetes lenni.

Gyuricza: Volt emiatt személyes konfliktusa is vagy politikai vitája?

Kóródi: Az egyik ilyen konfliktusom azért volt, mert Bokros Lajostól megvontam a szót. Pontosabban meg sem adtam neki, mert az én értelmezésemben a kormány tagja, ha nem képviselő, akkor ügyrendi kérdésben nem kaphat szót. A parlament a képviselők vitájának terepe, annak módját ők, és nem a kormány határozhatja meg. Saját frakciónak érezte úgy, hogy ez a döntésem nem volt helyes. Nagyobb, nyilvános összecsapásom a kispárt vezetővel volt, de vele is sikerült megbeszélnem, hogy az összecsapásaink szakmaiak legyenek és ne személyeskedők. Ezt egy ebédnél értem el nála. Meghívtam, és ott megkértem arra, hogy bármit mondhat, ami szakmai, de egymás emberi méltóságát ne bántsuk. Ez Torgyán Józseffel sikerült is.

Gyuricza: Nagyon durva ítélet, ha azt mondom, hogy a politikai szereplők közül a parlamenti vezető elnökök a legunalmasabb figurák? Talán Szabad György volt ez alól kivétel. Miért van ez így?

Kóródi: Nagyon helyes, ez így abszolút jól van, mert ugye nem a bírónak kell a meccsen a főszerepet játszania, hanem

a csapatoknak. Minél jobb a bíró, annál kevésbé látható a pályán, annál kevésbé az ő tevékenysége tűnik fel, abból csak a nyugalom és kiegyensúlyozott működés következik. Ezért elnöklésük alatt valóban lehetnek unalmas figurák a parlamenti elnökök és alelnökök. A színes figurák lent, a teremben kell hogy megvillanjanak. Persze ez nem azt jelenti, hogy maga az egyéniség színtelen. Azt jelenti, hogy akkor nem ő a főszereplő, hanem azok a csapatok, amelyeknek a munkáját éppen vezényli.

Olajfolt

Gyuricza: Hogyan értékeli ennyi idő elteltével az olajbizottság munkáját? Mi értelme volt a munkájuknak?

Kóródi: Az évtized talán egyik legkomolyabb, de mindenképpen legmegrázóbb ügyében a bizottság nagyon fontos szerepet vállalt. Felmutatott egy nagy lehetőséget a közélet megtisztítására, az emberek politikába, bűnüldözésbe vetett hitének helyreállítására. Hogy ma e területek megítélése nagyon negatív, többek között a bizottság munkájának elfojtása miatt van. Én személy szerint sokat tanultam belőle, és azt feltételezem, hogy akik részt vettek a munkában, és odafigyeltek, mindannyian tanultak belőle, de a legszörnyűbb, hogy ettől vagyok a leginkább elkeseredve. Nem attól, amit tanultam, hanem attól, hogy ezt a munkát nem lehetett elvégezni. Változatlanul úgy érzem, amit akkor is számtalanszor elmondtam: azzal, hogy az ügyet elfojtották, elvágták a munka elvégzésének a lehetőségét. Ezzel olyan tisztázatlan helyzetet hagytunk magunk mögött, amivel most ugyan az emberek látszólag nem foglalkoznak, de azért nagyon rosszul érzik magukat tőle.

Ha mi ezt a munkát befejezhettük volna, ha abban egységes a politikai akarat, hogy ezt a munkát tovább lehet vinni, akkor Magyarországon ma már más lenne a közélet átláthatósága. Addig, amíg nem lehet tisztán látni, hogy egyesek a bűnüldözésben áldozatok-e, vagy pedig a másik oldalon áll-

nak – csak ezt nem lehet róluk bebizonyítani, mert eljárások egyszerűen nem folyhatnak le –, addig nem lehet tudni, hogy egy-egy intézkedés mögött valójában mi van. És ebben nem az a legrosszabb, hogy a politikus nem tudja, hanem az, hogy az ország nem tudja. Az emberek elbizonytalanodnak, és olyan minták válnak követendővé, amelyek nehezítik az együttélésünket. A politikusnak pedig ezért még felelősséget kell vállalnia.

Gyuricza: Igen, csak ha Pallag László azt mondja, hogy a parlament padsoraiban ülők akár húsz százaléka is valamilyen módon érintett a feketegazdaságban vagy valamilyen gazdasági disznóságban, akkor az emberben óhatatlanul felmerül a gyanú: hogy talán éppen a politikusok érdeke az igazság eltussolása?

Kóródi: Ez lehet a másik oldal. De ez csak akkor derülhetett volna ki, ha a vizsgálatot végig lehet vinni. Nem tudom eldönteni, hogy a dolog ott bukott-e meg, hogy elkezdtünk betekinteni bizonyos iratokba, vagy ott, amikor szerettük volna elkészíteni azt a bizonyos olajtérképet, ami föltárta volna a gazdasági összefüggéseket. De az is lehet, hogy egyre többen érezhették magukat valamilyen módon érintettnek ebben a dologban. Tehát igazán azt nem lehet tudni, hogy mi buktatta meg a bizottság munkáját, csak azt lehet tudni, hogy nem jutottunk el még a félútig sem, amikor is a vizsgálatot leállították.

Gyuricza: Pallag Lászlóról mit gondol?

Kóródi: Jó szándékú balek. Ezt gondolom. Egyébként én megtanultam őt becsülni az olajbizottságban ezért a munkáért, bár azt gondolom, hogy sok szempontból az ő vehemenciája éppenséggel ártott is az ügynek.

Gyuricza: Milyen Magyarországot képzel 2002 tavasza után, milyen legyen a parlamenti demokrácia?

Kóródi: Azon a Magyarországon, amit én képzelek, tekintélye van a magyar parlamentnek, hetente ülésezik, az emberek megismerik a képviselők és a parlament valódi munkáját, és megértik vagy pontosan értik, hogy mikor ki mond igazat, és mikor ki hazudik.

Ki a példaképe?

Azokra az emberekre tudok felnézni, akik bármilyen tisztségbe jutnak, bármilyen kimagasló eredményt érnek el, ugyanolyanok maradnak, mint korábban voltak. Ilyen Göncz Árpád. Nagyra tartom azokat is, akik képesek rendkívül jelentős és bonyolult dolgokról közérthetően beszélni. Felejtethetlen számomra egy évtizedekkel ezelőtt látott televíziós interjú Szent-Györgyi Alberttel, amelyben egyszerű szavakkal magyarázta el, hogy miért kapott Nobel-díjat.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Bokros Lajost, mert a gazdaság, az ország érdekében merete vállalni a népszerűtlenséget is.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Orbán Viktort, mert egy kis ellenzéki párt, a Fidesz élén két kormánynak is kitűnő érzékkel találta meg a gyenge pontjait. Nem törte meg a '94-es választási kudarc, négy év múlva választást tudott nyerni. Miniszterelnöki teljesítményéről viszont egyáltalán nincs jó véleményem.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

A '94-es választási győzelem éjszakája.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

A '98-as választási vereség.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Hemingway öreg halászával, mert nagyon fontosnak tartom a küzdeni tudást és a végsőig való kitartást egy cél elérése érdekében.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Bacsó Péter *Tanú* című kitűnő satíráját, hogy azok is lássák az ötvenes évek világát, és az akkori viszonyok hatását az emberekre, akik ezt már csak történelemként ismerik.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

A győzelem után minden szavazónknak azzal a szöveggel, hogy: „Köszönjük, nem fognak csalódni bennünk!” A vesztes oldal szavazóinak pedig azt írnám, hogy: „Ne féljenek, de ha mégis félnek, kellemesen fognak csalódni bennünk!”

Kovács László

(MSZP)

Bem téri nosztalgia

Gyuricza: Amikor külügyminiszterként 1997-ben a népszerűségi listán elfoglalt előkelő helyedet magyaráztad, azt mondtad: „Mivel keveset vagyok itthon, kevés kárt okozok.” Ebben nyilván volt irónia is, de mire jó a népszerűség?

Kovács: Visszaigazolás a politikus számára, hogy kedvező hatással van az emberekre. Jól fogadják, amit tesz, elhiszik, amit mond. Ezek a politikus számára alapvető dolgok. Mint ahogy egy sportolónál a másodpercek, a méterek, a kilogrammok számítanak, egy politikusnál az emberekre gyakorolt hatás az, ami mérhető, s a mérce a népszerűségi lista.

Gyuricza: A politikus hajlamos összetéveszteni ilyenkor a politikusi szerepre adott osztályzatot és azt, hogy ő személy szerint mennyire népszerű?

Kovács: A kettő elválaszthatatlan egymástól. A népszerűség több elemből tevődik össze. Egyrészt kell hozzá bizonyos fokú ismertség, mert lehet valaki a legkiválóbb ember, ha nem ismerik, akkor népszerű sem lehet. Persze az is előfordulhat, hogy valakinek az ismertsége növekedésével arányosan csökken a népszerűsége, mert minél többen megismerik, annál kevesebben szimpatizálnak vele. A politikusi népszerűség fontos összetevője a hitelesség, hogy az emberek elhiggyék azt, amit mond. Ennek pedig az őszinteség a feltétele. A politikus népszerűsége attól is függ, hogy milyen szakterületen tevékenykedik. Persze azt tényleg nem gondoltam komolyan, hogy a külügyminiszter azért népszerű, mert sokat van távol, így kevesebbet hibázik. Inkább az a magyarázat, hogy a külügyminiszter távolabb van a belpolitikai harcoktól, mint mondjuk a pénzügyminiszter, a mezőgazdaságot vagy az egészségügyet felügyelő miniszter. Ők helyzetüknél fogva a belpolitikai konfliktusok középpontjában vannak.

Gyuricza: És mi az oka annak, hogy ellenzéki pártelnökként is meg tudtad őrizni a népszerűségedet?

Kovács: Azt gondolom, hogy nagyobb teljesítmény ellenzéki pártelnökként viszonylag előkelő helyen szerepelni a

népszerűségi listán, mint külügyminiszterként. A magyar politikai élet megosztottsága ugyanis az utóbbi három és fél évben erősödött, kiéleződtek az ellentétek. Az én 54-56 százalék között mozgó támogatottságom úgy jön ki, hogy a politikai választóvonal baloldalán álló szavazók körében meglehetősen magas az elfogadottságom, a másik oldalon viszont alacsony. A Fidesz szavazói számára én politikai ellenfél vagyok. Attól tartok, vannak olyanok is, akik számára gyűlölt politikai ellenfél. Ezt nehezen viselem, mert a gyűlöletet nem tartom helyénvaló dolognak a politikában. Nem kell gyűlölni valakit azért, mert más megoldásokat ajánl az ország problémáira.

Gyuricza: Távol állok-e az igazságtól, ha azt mondom, hogy fegyelmezetten ellátod ugyan a pártelnöki tisztséget, de ha rajtad múlna, visszamennél a külügybe?

Kovács: Nem állsz távol az igazságtól. Politikai pályafutásom legszebb időszakának tartom azt a négy évet, amit a külügyek irányítójaként töltöttem el. Igazából ez az én világom: a tárgyalópartner motivációinak kitapogatása, megértése, a gyengéinek a megtalálása, a lehetséges elmozdulási pontok föltárása, a kompromisszumok keresése és kötése. Hasonlóképpen közel áll hozzám a külpolitikai folyamatok elemzése, a magyar külpolitika mozgásterének felmérése, bővítése. Úgy érzem, hogy a Külügyminisztériumban nemcsak abból adódott a tekintélyem, hogy az ajtómra ki volt írva: „miniszter”, hanem azokból a szakmai ismeretekből is, amelyekkel rendelkeztem. De az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy nagyon sokat tanultam a pártelnöki tisztségből. Alaposan megismertem az országot, a belpolitikát, s ennek külügyminiszterként is hasznát venném.

Gyuricza: Kaptál-e olyan ígéretet Medgyessy Pétertől, hogy ha az MSZP győz, akkor külügyminiszterként folytathatod?

Kovács: Igen. Ez az első alkalom, hogy ezt nyilvánosan elismerem. Nem szoktam erről beszélni, mert úgy gondolom, ne igyunk előre a medve bőrére.

Gyuricza: Itt az irodádban nagyon sok könyv van, de az előszobában is van néhány. A titkárnődnél a következőket láttam: Vasúti menetrend, Korruptió Magyarországon, Magyarország politikai évkönyve, Európai polgár. Mi jut ezekről az eszedbe?

Kovács: Nincs ebben semmi tudatosság. A vasúti menetrendhez semmi közöm, mert nem szoktam vonaton utazni, így nem is tudom, miért van ott. A politikai menetrend az más. A titkárnőm asztalán számomra a legfontosabb az a táblázat, amelyik a napi menetrendemet tartalmazza, az percre be van osztva, kora reggeltől késő estig.

Ami a korrupciót illeti, az számomra az egyik legellen-szenvesebb dolog. A korrupciót általában a politikával vagy a közigazgatással szokták összefüggésbe hozni. Mivel én politikus vagyok, nézzük csak a politikát érintő oldalát. Azt val-lom, hogy mielőtt valaki politikai pályára lép, el kell döntenie, mi fontosabb számára, az-e, hogy gazdag ember legyen, vagy az, hogy politikusként szolgálja az országot, a népet?

Gyuricza: Amerikában az a gyakorlat, hogy először lesz valaki gazdag, és utána megengedheti magának azt a luxust, hogy politizáljon.

Kovács: Ez valóban így van. Én két megoldást tartok elfogadhatónak. Az egyik, amit említettél, hogy valaki vállalkozóként, ügyvédként tehetős ember lesz, és utána lép politikai pályára. Ennek előnye, hogy megvan az anyagi biztonsága, a háttere, van hova visszamennie, nem kapaszkodik görcsösen a székébe. De jó a másik megoldás is. Az, hogy valaki politikusként kezdi, és így szerez ismertséget, megbecsülést, majd azt mondja, hogy elég volt a napi 16-18 órányi munkából, a viszonylag alacsony fizetésből...

Gyuricza: A piaci szférában megszerezhető jövedelemhez viszonyítva.

Kovács: Így van. Tehát elköszön a politikai pályától, és elmegy pénzt keresni a gazdaságba. Hasznosítja az ismertségét, a kapcsolatrendszerét, a tapasztalatait. Ez is elfogadható út.

Gyuricza: Magyarországon viszont olykor azért lesz valaki politikus, mert attól reméli a meggazdagodást.

Kovács: Ez a baj. Ha valaki a politikából akar meggazdagodni. Ez ugyanis törvényes keretek között lehetetlen. A politikusi fizetés ehhez alacsony. Ha tehát valaki a pénz iránti vonzalmát nem tudja leküzdeni, akkor ne menjen politikai pályára, mert előbb-utóbb meg fog bukni.

Gyuricza: Azt mondják, hogy Magyarországon nem az ellenzék szokta megnyerni a választást, hanem a kormány elveszíteni. Kinek a hibájából tanul az MSZP? A saját 1998-as fiaskójából, vagy azt figyelte, hogy a Fidesz milyen hibákat követ el, és abból mit lehet kamatoztatni?

Kovács: Én nem tartom szétválaszthatónak a kormány és az ellenzék szerepét a választási eredményben. Minden választásra igaz, hogy azt részben a kormány veszíti el, részben pedig az ellenzék nyeri meg. Ugyanis a választó, amikor belép a fülkébe, akkor két dolgot tesz mérlegre: a hivatalban lévő kormány teljesítményét és az ellenzék programját, ígéreteit. A mostani választási eredményben is benne lesz mindaz, amit a Fidesz vezetett kormány elhibázott, és mindaz, amit ezzel szemben a szocialista párt ígér. Ez a két dolog fogja eldönteni a választási eredményt.

A csodafegyver visszalő

Gyuricza: Ennyi idő után elmondható már, hogy mi történt az MSZP-ben Kovács László és Németh Miklós között?

Kovács: Amikor többek kifejezett unszolására Németh Miklós hazatért, és elhatározta, hogy politikai szerepet vállal, mégpedig miniszterelnök-jelöltként, akkor a párt nagyon jól állt a közvélemény-kutatásokban. Tizenöt-tizennyolc százalékkal vezettünk a Fidesz előtt. A pártban néhányan mégis elkezdtek valamiféle csodafegyvert keresni. Én a mai napig nem értem, hogy miért volt ez a szinte kétségbeesett csodavárás és megváltó keresés. Nem láttam és ma sem látok rá ésszerű magyarázatot. Ennek ellenére szívesen

fogadtam Németh Miklós visszatérését, mert azt gondoltam, hogy egyáltalán nem baj, ha a negyvennyolc százalékos támogatottságunk ötven fölé fog emelkedni.

Azt viszont nem helyeseltem, hogy már 2000-ben döntünk arról, ki lesz 2002 tavaszán az MSZP miniszterelnök-jelöltje. Ezt értelmetlennek tartottam. Azt mondtam, hogy előbb a programunkat fogalmazzuk meg, és csak a választások előtt beszéljünk arról, hogy a győzelmünk esetén ki lesz az ország kormányfője, nem pedig fordítva.

Amikor 2000 júniusában Németh Miklós bejelentette, hogy ő miniszterelnök-jelöltnek tért haza, megkérdezte tőlem a sajtó, hogy ki lesz a szocialisták miniszterelnök-jelöltje. Azt mondtam, hogy az, aki majd 2002 tavaszán, a lehető legközelebb a választásokhoz, a legjobban áll a népszerűségi listán. Ekkor azt kérdezték tőlem, ha ez Kovács László lesz, akkor elvállalom-e. Amire azt mondtam, hogy akkor igen. Nem azt mondtam, hogy miniszterelnök-jelölt akarok lenni, hanem azt, hogy nem zárom ki ezt a lehetőséget. Abból indultam ki, hogy ha nem válaszolok Németh Miklós bejelentésére, akkor úgy tűnik, hogy a dolog eldőlt. Én viszont azt gondoltam, korai még ezt ilyen egyértelművé tenni, jobb lenne ezt a kérdést egyelőre nyitva hagyni. Lehet, hogy ő lesz, lehet, hogy nem ő lesz. Lehet egy harmadik személy, mint ahogy valóban a harmadik lett.

Gyuricza: Személyes torzsalkodás, rivalizálás, nézetkülönbség volt-e köztetek?

Kovács: Nem volt. Rendszeresen találkoztunk és beszélgettünk. Korábban, 1989–90-ben külügyi államtitkár voltam Németh Miklós miniszterelnök kormányában, becsültem, sőt kedveltem is őt. Tehát semmiféle rossz érzést nem okozott bennem, hogy egy választási győzelem után esetleg ő lesz majd a párt színeiben a miniszterelnök. Azt gondoltam, hogy fogok tudni vele dolgozni, és mivel a saját miniszterelnöki ambícióm amúgy sem volt erős, nem volt mit sértsen ez a lehetőség. Németh Miklós – nem tudom kiknek a tanácsára – viszont nemcsak azt hirdette meg, hogy miniszterelnök-jelölt akar lenni, de valamiért a fejébe vette azt

is, hogy engem el kell távolítani a párt éléről. Ezt ráadásul nyilvánosan is megfogalmazta. A 2000. novemberi kongresszus előtt, Ózdon, a borsodi szocialisták küldöttértekezletén, mint derült égből villámcsapás ért az a bejelentése, hogy hogyan képzei el a párt irányítását a választásokig hátralévő másfél évben. Ott mondta el, hogy kell egy miniszterelnök-jelölt – nem mondta ki, de egyértelmű volt, hogy ez ő –, és körülötte egy csapat, amelyik a kormányprogramot kidolgozza. Ők lesznek majd a kormány tagjai, ha győzünk a választásokon. Hogy kikre gondolt konkrétan, azt nem mondta. Kijelentette viszont, hogy teljesen megújult pártvezetés kell, élén egy fiatal női elnökkel. Nem kellett hozzá sok ész, hogy kitaláljam, ez nem én vagyok. Azt nem zárta ki, hogy a választásokig esetleg frakcióvezető maradhatnék. Azt is mondta, hogy az új elnökségbe csak olyanok kerülhetnek, akik nem tagjai a jelenlegi pártvezetésnek. És hozzátett valamit, ami még meglepőbb volt. Hogy ebből a teljesen kicserélődött pártvezetésből – ha győzünk – senki nem fog a kormányba kerülni. Most is úgy gondolom, hogy ez képtelenség lett volna. Én néhány perccel korábban, ugyanezen a fórumon azt jelentettem be, hogy a kongresszuson szívesen látnám Németh Miklóst a párt újonnan létrehozott elnökhelyettesi posztján, és szívesen venném, ha elvállalná a párt választási és kormányprogramjának elkészítését. Tehát én tettem egy szerintem helyénvaló gesztust, ő meg cserébe meghirdette azt, hogy engem el kell távolítani a párt vezetéséből.

Gyuricza: Amióta Németh Miklós visszavonult, találkoztatok-e? Az MSZP-vel tartja-e a kapcsolatot?

Kovács: Nem. Én többször kerestem őt, szívesen találkoztam volna vele, de ő kitért. Az MSZP-vel sincs kapcsolata. Azt nem tudom, hogy szokott-e azokkal találkozni, akik annyira akarták, hogy ő vezesse a pártot a választási küzdelemben.

Gyuricza: Azt mondtad, az lenne a jó, ha a Magyar Szocialista Párt a miniszterelnök-jelöltjét a választásokhoz minél közelebb nevezné meg. Aztán Medgyessy Pétert mégis 2001 júniusában nevezték meg. Miért?

Kovács: 2001 januárjában történt valami, ami számomra máig megmagyarázhatatlan. A TÁRKI-nak a közelmúltban megjelent egy közvélemény-kutatása, amely egyik hónapról a másikra tízpontos emelkedést mutatott ki a Fidesznél és nyolcpontos csökkenést az MSZP oldalán. Januárban – tehát egy olyan hónap végén, amikor nem ülésezik a parlament, mindenki téli szabadságon van – ezt semmi sem indokolta. Az eredmény mégis megrázta a pártot, elkezdtek okot és bűnbakot keresni. Többen azt mondták, hogy ez azért van, mert novemberben rossz döntést hoztunk, amikor nem választottuk meg Németh Miklóst miniszterelnök-jelöltnek. Azzal az aprósággal nem törődtek, hogy nem a kongresszus nem választotta meg, hanem ő volt az, aki – hetekkel korábban, meglehetősen indulatosan – kirohant a jelölőbizottság üléséről, és kijelentette, hogy semmilyen tisztségre nem hajlandó jelölést elfogadni. Azok, akik személyes karrierjüket tekintve nagy reményeket fűztek Németh Miklós miniszterelnök-jelöltségéhez, elkezdtek mondogatni, hogy én vagyok a bűnös, az én hatalmi ambícióim nem engedték Németh Miklóst szóhoz jutni. Hirtelen ellenem fordult a párton belül egy nem túl széles, de nagyon hangos kör. Az önmarcangolásnak, a belső viszálynak aztán meg is lett az eredménye. Amit a TÁRKI egyetlen közvélemény-kutatással előrevetített, az önmagát beteljesítő jóslattá vált. Tényleg csökkenni kezdett a támogatottságunk.

Gyuricza: Erre azzal lehetett reagálni, hogy előre kellett hozni egy olyan személyt, aki új lendületet adhatott a pártnak?

Kovács: Pontosan. Én akkor azt láttam, hogy ebből a helyzetből nincs más kiút, minden észérv ellenére mégiscsak előbbre kell hozni ezt a döntést, bár ma is azt mondom, hogy korán döntöttünk 2001 júniusában.

Jó szívvel léptem vissza Medgyessy Péter javára. Nem megkeseredetten és nem csalódottan. Sőt még egy kicsit előbbre is hoztam a döntés bejelentését, mert azt láttam, hogy a média semmi mással nem hajlandó foglalkozni. Beszélhettem én a szocialista párt programjáról, senkit nem érdekelt. Csak az, hogy mikor lesz döntés, és ki, kinek a javára fog visszalépni? Medgyessy Pétert óriási többséggel választotta meg a kongresszus. Ma is azt mondom, ez a döntés helyes volt, csak korai.

Egy elmaradt vita helyett

Gyuricza: Nem sokkal a '98-as választások után kihívtad Orbán Viktort szócsatára, amit ő hallatlan eleganciával vert vissza azzal, hogy majd akkor kiáll, amikor ennek itt lesz az ideje.

Kovács: Én inkább azt mondanám, hogy cinikus módon verte vissza. De az adott helyzetben ezt megengedhette magának.

Gyuricza: Te később is próbálkoztál, az eredmény ugyanaz volt. Most meg úgy tűnik, ha valakinek esélye van arra, hogy Orbán Viktor leüljön vele vitázni, akkor az Medgyessy Péter. Sajnálod, hogy így alakult?

Kovács: Ezt az egyet sajnálom. Sajnálom, hogy az ország nyilvánossága előtt nem mérkőzhetek meg Orbán Viktorral. Pedig nagy kedvem lenne rá. Rendszeresen figyelem interjúit a közszolgálati rádióban, a közszolgálati televízióban. Figyelem országértékelő beszédeit és más megnyilatkozásait is. Egész példatáram van abból, hogyan csúsztat, torzít, hogyan csoportosítja önkényesen a tényeket, hogyan blöfföl. Orbán Viktort én egyáltalán nem tartom nehéz, és főképp nem tartom legyőzhetetlen vitapartnernek. Nagyon is sebezhető. Szívesen bebizonyítanám ezt egyszer a televízió nyilvánossága előtt, de nem lesz rá alkalmam.

Gyuricza: Szerinted lesz Orbán–Medgyessy-vita?

Kovács: Ez Orbán Viktortól függ, mert Medgyessy Péter kész erre. Abban azonban nem vagyok biztos, hogy Orbán

Viktor szívesen megmérkőzik vele. Ugyanis ha a vita jelentős részben a gazdaságról szól, akkor Orbán Viktornak semmi esélye sincs. Kettőjük gazdasági ismeretei, felkészültsége nem hasonlítható össze. Medgyessy Péterrel szemben Orbán Viktor nem tudná azt tenni, amit az újságírókkal, mert a korábbi pénzügyminiszterrel, a Magyar Közgazdasági Társaság elnökével szemben blöffökkel, hamis adatokkal és önkényesen csoportosított tényekkel nem lehet helytállni.

Gyuricza: Hány százalék esélyt adsz arra, hogy lesz ilyen vita?

Kovács: Mivel a két fél közül az egyik, Medgyessy Péter szívesen áll ki, és mivel a másik nem teheti meg, hogy teljesen elutasító legyen, több mint ötven százalékot.

Gyuricza: Az előbb említetted Orbán Viktor szerdai rádiós nyilatkozatait. Ha az MSZP hatalomra kerül, akkor a kommunikáció úgy fog változni, hogy Medgyessy Péter esetleg nem szerdán, hanem már hétfőn beszél a néphez?

Kovács: Nem tudom. De azt tudom, hogy mi nem fogjuk a közszolgálati televíziót és rádiót a kormány szócsöveként és az ellenzék ostromozásának, lejáratásának eszközeként használni. Amit a jelenlegi kormány művel, az minden, csak nem az európai értelemben vett sajtószabadság.

Gyuricza: Mi lesz az Országimázs Központtal?

Kovács: Arra a szerepre szükség van, amit az Országimázs Központnak kellene betöltenie, csak nem azt teszi. Szükség van olyan központi intézményre – ez tartozhat a Miniszterelnöki Hivatalhoz, de tartozhat a Külügyminisztériumhoz is –, amelyik az ország külföldön történő bemutatásával foglalkozik. De az Országimázs Központ ma nem erre használja a milliárdokat. Költségvetésének nagyobbik részét idehaza költi el, és nem ország-, hanem kormányimázsra, sőt: Orbánimázsra. Milyen haszna van abból az országnak, és mennyiben javítja az országképet, ha videofelvétel készül egy kolbásztöltő versenyről, és Orbán Viktor ott nyújtott teljesítményéről? Vagy mondjuk a felcsúti labdarúgócsapat edzéséről, mérkőzéséről és Orbán Viktor játékaról. Ezeknek semmi közük az országképhez. Ettől nem jön sem több külföldi befektető, sem több turista Magyarországra.

Ki kivel fog itt kormányozni?

Gyuricza: A nagy kérdés 2002 tavasza után mégiscsak az, hogy ha az MSZP egy százalékkal vagy egy mandátummal többet tud szerezni, mint a Fidesz, de nem szerez abszolút többséget, akkor hogyan fog kormányt alakítani? Vagy beletörődik abba, hogy ilyen helyzetben a Fidesz kisebbségi kormányzást vállal külső támogatással? Azt nem feltételezem, hogy a MIÉP az MSZP-vel koalíciót kötne, vagy fordítva.

Kovács: Én csak olyan forgatókönyvben gondolkodom, hogy az MSZP megszerzi a kormányzáshoz szükséges többséget. Ha pedig ezt egyedül nem tudjuk megszerezni, akkor lesz olyan párt a parlamentben, amelyikkel együtt a többséget garantálni tudjuk. És ez nem a MIÉP, de nem is a Fidesz lesz.

Gyuricza: A Szabad Demokraták Szövetsége elegendő lehet ehhez?

Kovács: Igen.

Gyuricza: Rajtuk kívül látsz-e még olyan politikai erőt, ami koalíciós lehetőségként szóba kerülhet? Az MDF-nek már nem lehet ajánlatot tenni.

Kovács: Rokonszenvvel figyelem a Centrum Párt megalakulása óta elhangzott nyilatkozatait. Mérsékelt, jobbközép párt, olyan értékeket hirdet, amelynek jelentős részével én, mint szociáldemokrata elveket valló politikus, egyet tudok érteni. Azokat a kérdéseket helyezi a középpontba, amelyek a legégetőbb problémái a magyar társadalomnak: a mezőgazdaságot, a vidéket, az egészségügyet. Nagyon erősen elkötelezett a demokrácia és a demokratikus értékek iránt. Számomra ez szimpatikus. Ez persze nem koalíciós ajánlat, csupán néhány benyomás összegzése.

Gyuricza: Az a kérdés, hogy be tudnak-e jutni a parlamentbe?

Kovács: Ezt nem tudom megmondani. De abban biztos vagyok, hogy megjelenésük jól tesz az országnak, jól tesz a magyar politikai életnek. Jó, hogy megjelent egy ilyen párt, mert azok a konzervatív, kereszténydemokrata szavazók, akiket taszít a Fidesz agresszív stílusa, taszít a kormányol-

dali korrupció, taszít a teljes érzéketlenség az emberek gondjai iránt, így tudnak kire szavazni.

Gyuricza: Miért nem indulsz egyéni választókörizetben?

Kovács: Mert ha egyéniben indulnék, akkor az időm nagy részét az venné igénybe, és nem tudnám segíteni a kampányt. Pártelnökként nagyon sok helyre hívnak, sokkal több helyre, mint aminek eleget tudok tenni. Budapestért így is különleges felelősségem van, mert a budapesti listát vezetem, tehát a fővárosi rendezvényekre kell elsősorban elmennem.

Gyuricza: Mi lesz Győr-Moson-Sopron megyével?

Kovács: Ott Balogh József győri polgármester vette át tőlem a lista vezetését. Ismert, sikeres politikus, egy eredményes város polgármestere.

Gyuricza: Milyen Magyarországot képzelsz 2002 tavasza után, és benne milyen szocialista pártot?

Kovács: Olyan Magyarországot, ahol az emberek életkörülményei a gazdasági növekedéssel arányosan javulnak. Ahol a tisztas életkörülmények között élő középosztály alkotja a társadalom többségét. Ahol a lefelé csúszók, az elszegényedők megkapják a visszakapaszkodáshoz szükséges segítséget. Ahol mindenkinek esélye van arra, hogy tanulással, munkával, teljesítménnyel boldoguljon, függetlenül attól, hogy milyen családi körülmények közé születik. Ahol senkinek nem kell szorongania azért, mert más nézetet vall, mint az éppen uralkodó pártok. Olyan Magyarországot, amelyik 2004-ben az Európai Unió tagja lesz, és abban egy olyan MSZP-t, amelyik megtorpanás nélkül halad tovább az 1989 októberében megkezdett úton. Egy minden tekintetben korszerű, modern szociáldemokrata pártként működő MSZP-t képelek el, amelyik olyan, mint bármelyik sikeres nyugat-európai szociáldemokrata párt – de az ő politikájakat a magyar viszonyokra alkalmazva.

Ki a példaképe?

Apám, aki tisztességes ember volt.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

A legnagyobb hatású, egyúttal a legvitatottabb kormány-politikusnak Bokros Lajost tartom, aki képes volt arra, hogy a személyes népszerűségét „beáldozza” egy általa fontosnak tartott elérendő célért. Ekkora politikai bátorságról azelőtt se, és azóta se tett tanúbizonyságot senki.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Orbán Viktor volt az, aki 8 év ellenzék után győzelemre tudta vezetni azt az oldalt. Ugyanakkor hangsúlyozni szeretném, hogy nagyon sok kérdésben nem értek vele egyet.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

Az, amikor már országgyűlési képviselőként életemben először bementem a Parlamentbe. Fölsétáltam a főlépcsőn mint a rendszerváltás parlamentjének a tagja.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

Egy eseménysor: a '98-as választási kampány utolsó időszakában – az én belügyminiszterségem alatt – egymás után öt olyan robbantás történt a fővárosban, amelyek politikai pártok vagy politikusok ellen irányultak. A háttérük azóta is felderítetlen, és jelentős mértékben befolyásolták a választás eredményét, ugyanakkor nem tudtam ellene semmit sem tenni.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Kárpáti Zoltánnal, mert tartása volt, tisztessége volt, és végig ki tudott tartani az elvei mellett. Ilyenek még sokan vannak – az irodalomban.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Jancsó Miklóstól a Szegénylegényeket.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Szívesen küldök Medgyessy Péternek gratuláló táviratot, és szívesen fejezem ki a másik oldal vezető politikusainak sajnálkozásomat a szereplésük miatt.

Kuncze Gábor

(SZDSZ)

Gyuricza: Hogyan fejeznéd be a következő mondatot? Ami ma Magyarországon van, az minden, csak...

Kuncze: ...csak nem parlament. A rendszerváltozás éveiben nagyon sok mindenben értettünk egyet, így többek között abban is, hogy olyan demokráciát építünk fel, ahol a nép által választott parlamenté a vezető szerep, amely megválasztja a végrehajtó hatalom fejét, és egyúttal kontrollt is gyakorol a végrehajtó hatalom fölött, és amelyben az államszervezet demokratikus berendezkedését a különböző független intézmények súlyai és ellensúlyai biztosítják. 1998 után ebben gyökeres változás állt be. Az országgyűlés mostanra eljelentéktelenedett, és gyakorlatilag egyik funkcióját sem látja el megfelelő módon. Ez hosszabb távon veszélyes a magyar demokráciára. Hozzáteszem, én mindig is nagyon fontosnak gondoltam a parlamenti munkát, és azt is el merem mondani, hogy különösen szeretem a parlamentet, a hangulatát, a vitáit. Ezért duplán nehezen élem meg mindazt, ami az elmúlt években történt.

Gyuricza: Egy másik idézet, amire emlékeztetnélek, hogy: „Ezt kétszer lehet megtenni, először és utoljára.” Ezt is neked mondta Horn Gyula miniszterelnök, csakúgy, mint az előzőt, hogy: „Ami ma Magyarországon van, az minden, csak nem közbiztonság.” Ezt a mondatot elővennéd napjainkban?

Kuncze: Én akkor sem értettem egyet ezzel a mondattal. A politikában ilyeneket az ember nem mond, mint ahogyan a politikában azt se helyes mondani, hogy soha. Mert mit lehet azt tudni? Egyébként is azt mondják, hogy a politika a kompromisszumok művészete. Hát, ez a mondat nem a kompromisszumokról szólt.

Gyuricza: A közös kormányzás évei alatt sok konfliktusod volt a miniszterelnökkel. Milyen természetűek voltak ezek a viták? Hogy élted meg belülről?

Kuncze: Én a vitákat természetesnek tartottam a számos kérdésben más nézeteket valló két párt között. Nincs az a koalíciós megállapodás, amelyik négy évre előre minden le-

hetséges kérdésnek elébe tudna menni, ezért az természetes, hogy vannak viták. Az már egy másik kérdés, hogy ezeknek mi az oka, mert számos alkalommal a viták elkerülhetők lettek volna, és főleg a miniszterelnökön múlt a dolog, hiszen ő volt az, aki sokszor olyan javaslattal állt a nyilvánosság elé, amelyek vagy nem voltak elfogadhatók, vagy nem voltak egyeztetve a koalíciós partnerrel.

Gyuricza: Erre mondták, hogy Horn Gyula rögtönöz?

Kuncze: Ő szívesen rögtönzött, és ez azóta is jellemzi. Nincs is ezzel semmi baj, csak ez időnként vitával jár. Hogy aztán ezek a viták a nyilvánosság előtt zajlottak, én azt is rendjén lévőnek találom.

Hozzáteszem, sokkal több kérdésben vitatkoztunk, mint amennyiről a nyilvánosság értesült, hiszen a problémák egy része könnyen rendezhető volt, és nem lett belőle nyilvánosság előtti konfliktus.

Gyuricza: De néhány csörtétek emlékezetes volt, gondolok itt a tűzoltók bérrendezésére, a pedagógusokkal való megegyezésre vagy a rendőri vezetők leváltására...

Kuncze: Igen, de utólag már nem akarok ezekre visszatérni. Kétségtelen, hogy a viták kiindulópontja többnyire a miniszterelnök egy rögtönzése volt, de olyan is előfordult, hogy váratlan módon a nyilvánosság előtt a közöttünk korábban létrejött megállapodástól tért el, és ez okozta a vitát.

Gyuricza: Olyasmire gondolsz, mint a KBI létrehozása, a javaslat Nagy Sándor kinevezésére, a privatizációs miniszteri poszt létrehozása vagy a vatikáni egyezmény?

Kuncze: Részben ilyenekre, de nézzük a tűzoltóbért, ha már említetted. Kormányülésen áttekintettük ezt a kérdést. Én azt javasoltam, hogy hozzuk előre a tizenharmadik havi fizetést, mert a tűzoltók abban az időben igen rosszul voltak megfizetve, lényegesen rosszabbul, mint más rendvédelmi szervek, például a rendőrség vagy a határőrség. A kormány úgy döntött, hogy nincs rá pénz. Én ezt képviseltem a tűzoltókkal való tárgyaláson. Egy nap múlva a miniszterelnök bejelentette, hogy nem érti, miért vagyok ilyen köszívű, és bejelentette, hogy a kormány tudja biztosítani a pénzt. Ne-

kem is nagyon jólesett volna, ha kiállhatok a tűzoltók elé ezzel a hírrel.

A KBI esetében kifejezetten szervezeti vitánk volt. Én azt mondtam, hogy a jelenlegi struktúrából nem lehet kiemelni egy csapatot, amelyik kicsemegézi az ügyeket, ez csak összekuszálja a szálakat. Nem túl nagy öröm, hogy az idő engem igazolt, hiszen a KBI nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.

Gyuricza: Az MSZP és az SZDSZ vitái mire voltak jók?

Kuncze: Arra mindenképpen, hogy elbukjuk a választásokat. De ha politológiai értelemben nézzük a dolgot, akkor a viták egy része arról szólt, hogy vajon az SZDSZ tudja-e egy adott fontos kérdésben őrizni az arcát, vagy pedig bedarálja maga alá a homlokegyenest ellentétes véleményt valló MSZP. Ilyen volt az, amikor a személyi jövedelemadó szélső kulcsát jelentősen megemelte a kormányzat. Ezt az SZDSZ végül is nem szavazta meg. És voltak kérdések, amikor a miniszterelnök meg akarta mutatni, hogy ki az úr a háznál, és ezt meg is mutatta. Ilyen volt a tűzoltóügy, a pedagógusügy, de ilyennek lehet tekinteni az „ami itt van, az nem közbiztonság” kiszólást. Ezekkel az a probléma, hogy ártottak a Szabad Demokraták Szövetségének, miközben – az eredmények azt mutatják – nem használtak az MSZP-nek.

Az elszalasztott lehetőség éve

Gyuricza: Néhány politikus – akikkel már beszélgettem – azt mondta, hogy a koalíció szükségszerű volt, mert éppen a megszorító intézkedések miatt nagyobb támogatottságra volt szükség, és a Szabad Demokraták Szövetsége sokat tudott segíteni az MSZP-nek a kormány külfölddel való elismertetésében is. De 1996-ban már ki lehetett volna szállni a koalícióból, és ezt az SZDSZ nem tette meg. Miért?

Kuncze: Mi ezt észre is vettük, és nagy belső viták voltak erről. Volt is ilyen javaslat az ügyvivői testület előtt, de végül a Szabad Demokraták Szövetsége nem merte meghozni ezt

a döntést. Az 1996-os küldöttgyűlésen, ha valaki tett volna ilyen javaslatot, akkor a küldöttek többsége támogatta volna a kivonulást a koalícióból. Megjegyzem, Hack Péternek ott volt egy nagyon sikeres, kemény hangú beszéde a koalíció ellen, de a végső következtetést Hack Péter sem merte levonni. Ebben a beszédében azt elemezte, hogy 1996 végére a stabilizációs intézkedéscsomag meghozta az eredményeket, látszott, hogy a gazdaság még az elképzeltnél is dinamikusabban fog fejlődni az elkövetkezendő időszakban. Ebből az következett volna, hogy most már nem lesz szükség az SZDSZ-re, mostantól kezdve az MSZP-t nem fogja érdekelni a koalíciós partner, hiszen az abszolút többsége önmagában is megvolt, ezért nyugodtan kiléphettünk volna. Sőt ki kellett volna, hiszen ettől kezdve az SZDSZ súlya már nem volt meghatározó a koalíción belül. Ugyanakkor olyan vélemények is voltak, hogy ha addig benn voltunk a koalícióban, amíg a kellemetlen intézkedéseket kellett meghozni, akkor hát miért mennénk ki, amikor sokkal könnyebb időszak következik?!

Utólag visszatekintve szerintem is '96 végén ki kellett volna lépniünk. Ezt ma már nagyon sokan így látják azok közül, akik azt a döntést hozták, hogy ne lépünk ki. Ugyanakkor hangsúlyozni szeretném, hogy én azt a négyéves koalíciót tudom vállalni, mert szerintem akkor az ország előrelépett, és ebben az a szabad demokratáknak megvolt a maguk pozitív szerepe.

A liberalizmus örök érték

Gyuricza: Mi történik a Szabad Demokraták Szövetségével? Állandóan újra kezdi az út keresését?

Kuncze: Nem így látom.

Gyuricza: Ha az elfogyasztott elnökök számát tekintem, úgy tűnik, hogy van is folytonosság, de mindig valami új is kezdődik.

Kuncze: Bocsánat, az egy másik kérdés. Az SZDSZ-nél a felelősségvállalás teljesen elfogadott politikai módszer. Pető

Iván a Tocsik-ügy után mondott le, miközben ő abban nem volt érintett, de a párt érintettsége miatt pártelnökként vállalta a felelősséget. Én 1998-ban azért mondtam le, mert úgy ítélt meg, hogy a tíz százalék alatti szereplés sikertelen, és ezért nekem, mint a párt elnökének vállalnom kell a felelősséget. Magyar Bálint – amikor Demszky Gábor ráült a párton belüli elégedetlenségi hullámra – tudomásul vette, hogy nem tudta kimozdítani az SZDSZ-t a rossz helyzetéből, ezért előre lemondott, és nem jelöltette magát pártelnöknek.

Végül Demszky, amikor egyrészt nem tudta megvalósítani azokat az ígéreteket, ami miatt pártelnöknek választották, másrészt úgy ítélte meg, hogy a pártelnökség vállalása miatt olyan támadások érik a fővárosban, hogy az Budapest kárára megy, akkor levonta a következtetést, és lemondott.

Szokták mondani ránk, hogy túl sok elnököt fogyasztott el a párt. Más pártok esetében meg ugyanakkor semminek semmilyen következménye nincsen. Ezt így is meg lehet közelíteni. Az SZDSZ esetében úgy látom, hogy ez az a párt, amelyik még ma is a legközelebb van az eredeti elképzeléseihez, filozófiájához, célkitűzéseéhez. Sőt annak sok elemét képes volt megvalósítani, amikor kormányon volt, vagy akár ellenzékben is. Nagyon sok esetben nem enged ezekből az elvekből, és felvállal olyan ügyeket is, amelyeket mások nem hajlandók, még akkor is, ha ezzel nem szerez magának népszerűséget. Ugyanakkor az általunk elkövetett hibák vagy rosszul megkötött kompromisszumok miatt a választók ezt nem így gondolják rólunk, ennek következtében alacsonyabb a támogatottságunk. Ezzel együtt én csak az újrakezdés ellen tiltakozom. Mi nem kezdjük újra, hanem képviseljük azt, aminek a képviselőjére a pártot létrehozták az alapítói, és mindig új módszereket keresünk, amelyek segítségével úgy gondoljuk, hogy ez a képviselő még jobb lehet.

Gyuricza: Ez nagyon szép és derék, de adnak-e erre szavazatot? A Fidesz nagyon jól megvan az eredeti elképzelései nélkül, viszont

hatalmat tudott szerezni. Talán cinikusan hangzik a kérdés, de mire kell ez a liberalizmus?

Kuncze: Nem akarom most minősíteni a Fideszt, mert a Fidesz homlokegyenest az ellenkezőjét képviseli annak, mint amit képviselt nyolc-tíz évvel ezelőtt, de ez számára sikert hozott, és megszerezte vele a hatalmat. Amennyire én az SZDSZ vezető politikusait meg a tagság jelentős részét ismerem, mégiscsak azt kell mondjam, hogy ez az SZDSZ számára járhatatlan út. Itt még mindig nagyon nagy jelentősége van a politikai és az emberi tisztességnek, a lelkiismeretnek, és az elvek melletti kitartásnak. Lehet, hogy ez a végén majd nem kell a választópolgároknak, de akkor is azt fogjuk gondolni magunkról, hogy mi ezt tisztességesen végigcsináltuk, és állva haltunk meg.

Gyuricza: Szép temetés lesz...

Kuncze: Hadd tegyem hozzá, hogy nem látom ilyen súlyosnak a helyzetet, ugyanis az európai demokráciákban a liberális pártok többnyire azért küzdenek problémákkal, mert a liberális alapértékeket mára mindegyik demokratikus párt a magáénak vallja. Magyarországon ezzel szemben ma nem ez a helyzet. A liberális alapértékeket nagyon nem vallja magáénak a jobboldal, és jelentős mértékben nem vallja magáénak a baloldal sem.

Gyuricza: Ugyanakkor a magyar jobboldal és a baloldal is arra törekszik, hogy kétpólusú politikai mező jöjjön létre. Mi lesz így az a párttal, ebben az esetben az SZDSZ-szel, amelyik azt mondja, hogy a liberális értékeket mi képviseljük?

Kuncze: Az a kérdés, hogy a választók számára tudjuk-e hitelesen tenni ezt. Ha igen, akkor meggyőződésem, hogy van itt egy olyan stabil szavazóréteg, amelyik a liberális elvek mentén éli és szervezi a saját életét, ezen elvek mentén gondolkodik – sokszor akkor is, ha egyébként ez nem tudatos benne –, és ezen elvek mentén képzei el a saját jövőjét, sőt még az ország jövőjét is. Ha mi jól tesszük a dolgunkat, akkor tudunk valódi választási alternatívát nyújtani, és akkor a két pólussá alakulást is arrébb lehet vinni egy távolabbi időpontra.

Gyuricza: Adott esetben a Szabad Demokraták Szövetsége szabad vegyértékként balra is és jobbra is leköthető?

Kuncze: Erre két választ kell adnom. Én a 2002-es választásokat illetően nem látom annak a lehetőségét, hogy ezzel a jobboldallal ilyen négy év után együtt lehessen működni. Hosszabb távon természetesen gondolom, hogy egy liberális párt mind jobbközép, mind balközép irányba rendelkezik koalíciókötési lehetőséggel. De ez nem 2002.

Viszonyok és iszonyok

Gyuricza: Hogyan változott meg a parlamentben dolgozó politikusok személyes viszonya? Emlékszem, amikor prima szócsatákat vívott, mondjuk Torgyán Józseffel, azután kint a folyosón élcelődtek tovább.

Kuncze: Torgyán Józseffel érdekes módon ez a viszonyom még mindig megvan, azzal a különbséggel, hogy mostanában nem vív szócsatákat a parlamentben – mert nem jár be, de a beszélő viszonyom vele most is megvan. Viszont egy nagyon sajnálatos változás figyelhető meg. Az első parlament idején, főleg az első egy-két évben még az volt a jellemző, hogy például a vidéki képviselők esténként eljártak sörözgetni, beszélgetni, teljesen függetlenül attól, hogy melyik oldalon ültek, és ez még akkor is fennmaradt, amikor 1992–93 fordulójára már nagyon kemény volt a szembenállás.

Gyuricza: Ekkor tört ki a médiaháború...

Kuncze: Így van, igen. De a beszélő viszony változatlanul fennmaradt. Az 1994 utáni parlamentben nagyon kicsi volt az ellenzék, összesen 28 százalékot birtokoltak, de ezzel együtt is a beszélő viszony megvolt. Belügyminiszterként én magam többször találkoztam fideszes politikusokkal, előfordult, hogy Orbán Viktor jelentkezett be hozzám pártelnökként. De hozzáteszem, hogy Boross Péterrel, aki akkor ellenzékben volt, kifejezetten jó volt a személyes viszonyom. A második parlamenti ciklus vége felé ezek a beszélő viszonyok egyszer csak elkezdtek megszűnni, 1998 után pedig

alig tudok példát mondani arra, hogy kormánypárti és ellenzéki politikusok között lenne normális emberi kapcsolat. Hadd tegyem hozzá, hogy ebben is visszatükröződik a parlament, mert a vita lényegében megszűnt, hiszen az egyik oldalon előre megírt beszédekert olvasnak fel, és ilyenkor aztán nagyon nehéz vitatkozni. A másik oldal érvei meg úgysem érdekesek, mert nem fogadnak el belőle semmit.

Tripla

Gyuricza: Miért lettél politikus?

Kuncze: 1990-ben úgy ítélt meg, hogy aki be tud kerülni a rendszerváltás parlamentjébe, és ezen keresztül része lehet egy nagy történelmi átalakulásnak, az már nem élt hiába. Lehet, hogy ezt ma már rólam nem sokan gondolják, de én még mindig így vagyok vele, még mindig büszke vagyok rá, hogy az első parlamentbe be tudtam kerülni.

Gyuricza: Miért a Szabad Demokratákat választottad? Kecskeméti piarista diák voltál, ebből következhetett volna más ideológiájú párt is?

Kuncze: A Magyar Demokrata Fórumnak több tagja volt a kollégáim között, akik engem is kapacitáltak, hogy lépjek be, sokáig ott is volt az írásztalomom a belépési nyilatkozat. Aztán elmentem egy MDF toborzógyűlésre, ami olyan rosszul sikerült, hogy egy idő után hazamentem, és ettől kezdve ez a kérdés szóba sem került. Egyébként pedig figyelemmel kísértem az Ellenzéki Kerekasztal eseményeit, a televíziós vitákat, és amihez hozzá lehetett férni. Az én szememben két párt emelkedett ki a vitákban: a Magyar Demokrata Fórum és a Szabad Demokraták Szövetsége. Úgy ítélt meg, hogy amit a szabad demokrata politikusok mondanak, az olyan, amit értek, ami számomra elfogadható, és amit megvalósíthatónak is látok. Ezért aztán, amikor az SZDSZ – amelynek nem voltam tagja – megkeresett, hogy induljak el a színeiben a választásokon, akkor könnyen mondtam igent.

Gyuricza: A Fideszből már az elején kiöregedtél?

Kuncze: 1990-ben negyvenéves voltam, de a Fidesz nem látszott az én választóközteremben. Amikor a népszavazás aláírásgyűjtése folyt, abban az időben az SZDSZ-esek csináltak két településen is a saját tagjaik sorából Fidesz-szervezetet. Annyira nem létezett a Fidesz, hogy ez szóba se jött tulajdonképpen.

gyuricza: Mi a titka annak, hogy valaki egyéni országgyűlési választóközterben mindhárom választáson be tud kerülni a parlamentbe?

Kuncze: Ami az első, az 1990-es választást illeti, akkor engem ott nem nagyon ismertek, bár nem ismerték a többi jelöltet sem. Az első győzelemben a személyes munkán túl feltehetően szerepe volt a párt országos támogatottságának. 1990–94 között elég sokat dolgoztam a választóközterben, nagyon sok emberrel személyesen is megismerkedtem, és nyilván ezt honorálták 1994-ben. A tizenkét év alatt engem nagyon sokan megismertek. Közben ugyan sokféleképpen próbáltak támadni meg lejáratni, de ezek többnyire sikertelennek bizonyultak, nyilván ezt is díjazták a választóim.

A választókerületem települései igen nagy fejlődésen mentek át az elmúlt évtizedben, bár hozzáteszem, hogy én ezt nem tulajdonítom a saját sikeremnek. Azt gondolom, ebben az önkormányzatok döntései és a helyi lakosság áldozatvállalása van benne, de talán díjazzák, hogy én magam is képes voltam hozzájárulni. Amerikában egyébként van olyan szenátor, akit harminc éven keresztül mindig megválasztanak. Ez a választók döntése. Ameddig nekik ez megfelel, addig ezt a döntést hozzák. Ha meg úgy gondolják, hogy frissíteni szeretnének, akkor másként döntenek. Azért ebben benne van az is, hogy az elmúlt tizenkét év alatt több ezerre tehető azoknak az ügyeknek a száma, amelyekkel megkerestek engem, amelyek egy része persze nem az én kompetenciám, a másik jelentős részében pedig nekem kellett valamit tennem, intézнем. Lehet, hogy annak is van kockázata, hogy ha egy új képviselő jön, akkor vajon ő is felvállalja-e ilyen szinten az ügyeket, és rendelkezik-e olyan kapcsolatrendszerrel, hogy azokat el is tudja intézni.

Gyuricza: Belügyminiszter voltál, amikor hallottam azt az interjút veled, ahol azt mondtad, hogy ha egy rendőr megállít, akkor nem azt mondd, hogy Kuncze Gábor belügyminiszter vagyok, hanem azt kérdezed, hogy mivel tartozom?

Kuncze: Ez igaz, bár hozzáteszem, hogy egy idő után már annyira ismerték az arcomat, hogy nem nagyon válaszoltak erre a kérdésre. De olyan történetem volt, hogy megállítottak, fölismertek, ezzel együtt végigcsináltunk mindent, amit ilyenkor kell, és a végén eltekintettek a megbüntetésemtől.

Gyuricza: ...?

Kuncze: Édesanyámért voltunk Fehérváron, és mentünk a Balatonra. A sztrádára felhajtó úton állítottak meg. Előtűnk ment egy másik autó, azzal együtt. Az előttem álló kocsihoz egy idősebb rendőr ment, a fiatalabb hozzánk. Megismert, és köszönt: „Jó napot, miniszter úr!” Mondom, jó napot. „Mi járatban?” Mondom, megyünk a Balatonra. És maga mi járatban? Azt mondja: „Tudja, miniszter úr, azért állítottam meg, mert mások be szokták kapcsolni a világítást, ha közúton közlekednek. Persze ha maga úgy gondolja, hogy nincs rá szükség...” „Mondtam, hogy természetesen én is úgy gondolom, hogy be kell kapcsolni, és bekapcsoltam. De folytatta, hogy: „Ha már beszélünk, miniszter úr, az a helyzet, hogy másoktól megköveteljük a biztonsági öv használatát, de persze, ha ön ezzel nem ért egyet...” Mondtam, ezzel én egyetértek, és bekapcsoltam a biztonsági övet.

Közben az öreg rendőr az előző autóstól elkérte az iratokat, körbejárta a kocsit, gondolom, már azt is tudta, hogy mennyire fogja megbírságozni, amikor észrevette, hogy a fiatal hátul csak kvaterkázik, meg nevetgél, mert a rendőr is nagyon jól szórakozott. Odarohant, hogy na, majd megmutatom ennek a fiatalnak, hogyan kell intézkedni! „Jó napot kívánok... Miniszter úr! A mamánál voltunk?” Mondom, nála. Álltak tanácstalanul a kocsi mellett, és akkor azt mondtam, hogy „Ide figyeljenek, mi volt az előző kocsinál?”

A fiatalabb mondta, hogy „Jelentem, nem kapcsolta be a világítást, és nem kapcsolta be a biztonsági övet.” Na mondom, „Akkor annyit fizetek én is, amennyit ő fizet.” Az öreg kicsit gondolkodott, aztán földerült az arca és azt mondta: „Igenis, értettem!” Odament az első kocsihoz, és azt mondta a vezetőnek, jó hangosan, hogy én is halljam: „No, ide figyeljen! Most az egyszer még elengedem, de legközelebb aztán kapcsolja be azt a biztonsági övet meg világítást!”

Gyuricza: Azt hallottam, hogy szereted a krimiket. Micsoda önsanyargatás ez egy belügyminisztertől, akinek az életéhez amúgy is hozzátartoznak a krimik.

Kuncze: Van azért egy lényeges különbség. A krimik végén többnyire elfogják a tetteseket.

Gyuricza: Sok cikket olvastam rólad, magánéleteredről is, de egy kérdésről nem beszéltél. Ha úgy gondolod, most se beszélj róla. Miért nincs gyermeketek?

Kuncze: Ennek egyszerűen egészségügyi okai vannak. Nem sikerült. Pedig szerettünk volna.

A borlovag

Gyuricza: Egyre több olyan magyar politikus van, aki kapcsolatba kerül a borászattal. Ennek mi az oka?

Kuncze: Nyilván az, hogy a borászat ezen keresztül is szeretne a maga számára jó feltételeket biztosítani. Ez érthető törekvés a részükről, mert nagyon nagy lemaradást kell bepótolni.

Az adottságaink pedig sokkal jobbak annál, semhogy ilyen óriási lehetőséget elszalasszunk.

Gyuricza: Borlovag vagy?

Kuncze: Több helyen is, de hozzáteszem, hogy a kapcsolatom nem innen ered. Anyai nagyapám volt a húszas évek végén, harmincas évek elején a zirci apátság főborásza, Somló-hegyen voltak az apátság szőlői, Ábrahám-hegyen volt házuk, úgyhogy a gyerekkorom egy részét ott játszadoztam át a borospincék környékén.

Gyuricza: Már csak lopótökkal és kancsóval kerülsz kapcsolatba a borral?

Kuncze: Sajnos a nagyapám meghalt, mielőtt átadott volna valamit a tudásából, vagy mielőtt belénk oltotta volna a szőlőnek és bornak az ilyen szintű szeretetét. Ezt egyébként nagyon sajnálom, mert borivó vagyok, és nagy örömmel látom, hogy milyen szépen fejlődött ez az ágazat az elmúlt évtizedben, elsősorban a magánpincészeteknek köszönhetően.

Gyuricza: Milyen bort szeretsz?

Kuncze: A borban az a jó, hogy napszakhoz, hangulathoz, ételhez más és más bort lehet inni. Mégis, ha meg kell neveznem, akkor a vörösborok közül a villányiakat kedvelem. Jó kadarka meg Szekszárdon található, de nagyon kedvelem a tokaji aszút is, csak úgy egy-egy korty erejéig, és hogy a családi hagyományokhoz hű legyek, kedvelem a somlói juhfarkot a fehérborok közül. Tulajdonképpen elég széles a paletta.

Gyuricza: Milyen Magyarországot képzelsz el 2002 tavasza után? Milyen lesz ebben a liberalizmus helye? Milyen helye és szerepe lesz a Szabad Demokraták Szövetségének?

Kuncze: Nézd, nagyon biztos vagyok abban, hogy a parlamentben lesz a Szabad Demokraták Szövetsége. Esélyét látom annak, hogy kormányzati pozícióban legyen, de nem akarom túlzottan politikaira venni ezt a választ, mert esetleg ezt a könyvet a választások után is fogják olvasni. Szóval, én a jelenleginél sokkal nyugodtabb és békésebb Magyarországot képelek, ahol a politika nem játszik ennyire az emberek érzelmeivel és főleg indulataival, ahol a viták természeteseek, de ezek a viták érdemi kérdésekről szólnak, és nem a másik megsemmisítésére irányulnak. Ahol az emberek egyre toleránsabbak, egyre inkább elfogadják a másikat olyannak, amilyen, és hogyha az segítségre szorul, akkor még hajlandók is ezt a segítséget a maguk erejükhöz képest megadni számukra. Egyébként pedig egy olyan országot képelek el, amelyik egyre inkább szívében is és zsigereiben is magáénak vallja az európai értékrendet, és annak megfelelően szerveződik.

Ki a példaképe?

Nagyon szeretem Churchillt. Egyébként meg fiatalkoromban atletizáltam, akkor a nagy négyes volt a példaképem: Iharos, Tábori, Rózsavölgyi, Iglói. Végző soron pedig apám, aki már nem él, 90 éves korában meghalt.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Antallt, Hornt és Orbánt is jónak tartom.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Torgyánt.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

Ifjabb koromban sokat tűnődtem azon, hogy én, aki 1941-ben születtem, vajon megélem-e ezt az új évezredet. Lekopoghatom, hogy sikerült, ez nagyon jó élmény. És volt még kettő: az egyik, amikor pénzügyminiszter lettem, a másik pedig, amikor 1998-ban Zemplénben függetlenként megválasztottak országgyűlési képviselőnek.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

Kettő is volt: az egyik, hogy ott kellett hagynom a pénzügyminiszterséget. Az nehéz volt. És nagyon rosszul esett, amikor 1994-ben az MSZP-SZDSZ-koalíció jelöltje kiűtött Zemplénben.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

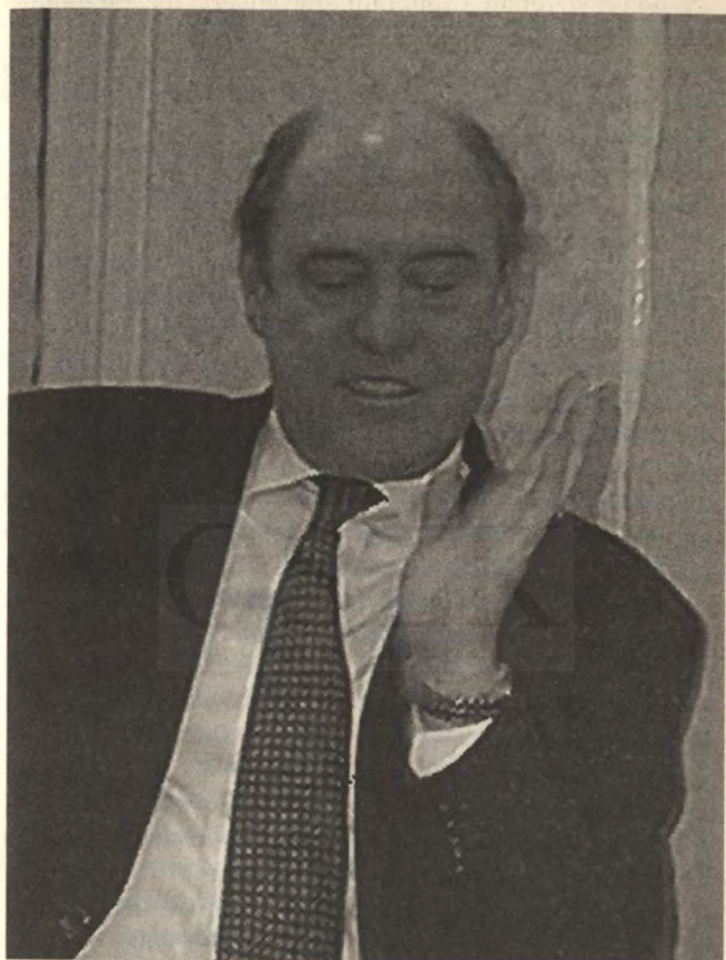
Remarque és Hemingway pozitív hősei közül szinte bármelyikkel.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Mészáros Márta Napló-sorozatát.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Senkinek, csak telefonálnék. Felhívnám a győztest, a vesztest és természetesen a sajátjaimat.

Kupa Mihály
(Centrum Párt)

Gyuricza: Volt olyan, aki az előző kérdésekre azt mondta, hogy az évtized kormánypárti politikusa Kupa Mihály. Egy másik pedig azt, hogy Kupa Mihály az évtized ellenzéki politikusa. Ez mit jelent? Ennyire színes egyéniség vagy?

Kupa: Ez az állandóságomat jelenti. Én a kormányban meg az ellenzékben is mindig ugyanazt az erkölcsi rendszert, szakmai felfogást képviseltem.

Gyuricza: De ha ennyire következetes vagy, sőt meggyőződéses pártonkívüli, akkor mi történt az elveiddel most, hogy pártelnök lettél?

Kupa: Hát igen, most feladtam a pártonkívüliséget, két ok miatt. Egy: az elmúlt négy évben nem volt jó függetlennek lenni a parlamentben, mert rendkívül korlátozottak a lehetőségek, miután a házszabályt az Alkotmánybíróság határozata ellenére nem dolgozták át. Hogy újabb négy évet így, egyedül szenvedjek végig, ez nem megy. Kettő: adódott egy történelmi pillanat, elkezdtünk dolgozni az önkormányzati emberekkel, civil szervezetekkel, a Zöld Szalag mozgalom, a Harmadik Oldal Magyarországért politikusaival. Nem hittem, hogy ekkora hatása lesz, de nagyon sokan vannak azok az emberek, akik se ide, se oda nem akarnak csatlakozni, hanem valami harmadikat szeretnének.

Gyuricza: Ez a Centrum?

Kupa: Igen.

Gyuricza: De a jobboldal is centrumként definiálja magát, és a bal is nemzeti középként.

Kupa: Persze, most mindenki be akar húzni középre. Mert rájöttek, hogy ott óriási rés van: a két párt biztos választóit lényegesen meghaladja az a tömeg, amellyel barátkozni kéne.

Gyuricza: Ugyanakkor az is az eddigi választások tapasztalata, hogy újonnan szerveződő, úgynevezett kispárt nem tud komoly eredményt elérni a választáson.

Kupa: Majd meglátjuk. Eddig az a benyomásom, hogy jó eredménnyel fogunk szerepelni. Felfigyeltek ránk az embe-

rek. Mindenütt azt tapasztalom, hogy érdekli őket, amit csinálunk.

Gyuricza: Miért nem valamelyik nagypárttal szövetségben próbáltok a parlamentbe kerülni?

Kupa: Részben azért, mert a csapatunkban benne van a Békejobb. Ezek az emberek nem akarnak nagypárttal együttműködni, mert már megégették magukat. A másik oldalon pedig a szocialisták önállóan készülnek.

Gyuricza: A Centrum Párt inkább jobbra vagy balra találja meg a szövetségését?

Kupa: Ezt az fogja eldönteni, hogy a programunkat elfogadják-e vagy sem. Vannak nagyon pozitív jelek, mert a Zöld Szalagból – ami az agrárprogram alapja –, a kormány átvette a családi gazdaságok támogatását, és a szocialisták is átvettek bizonyos elemeket, csak az egészet nem, mert nem értik a logikáját.

Gyuricza: Találkoztam olyan közvélemény-kutatóval, aki azt mondta, hogy a Centrum Párt a baloldali szavazóktól vonja el a voksot.

Kupa: Nagyon érdekes, amit mondasz, mert baloldali barátaim nekem is ezt mondták, jobboldali barátaim meg azt, hogy tőlük fogjuk elvonni a szavazókat. Azt hiszem, hogy mind a két oldalról fogunk elvonni: a középbal és a középbjobb felfogású embereket. Meg hát azért nagy tartalékok is vannak. Nem tudom, mit fognak csinálni a kisgazdák, és azt sem, hogy az MDF-es választók hogyan fognak reagálni a Fidesz–MDF-szövetségre.

Gyuricza: Arra is gondoltok, hogy ha az öt százalékot nem éritek el, akkor majd egyéniben nyertek?

Kupa: Egy-két alapítót kivéve, mindenki elindul egyéniben, és gondolom, hogy lesznek is képviselőink.

Gyuricza: Akár egy frakciónyi?

Kupa: Azt nem tudom megmondani. Ahhoz nagyon jól kell szerepelni. Most hét-nyolc fix pontot látok.

Ígéretetek földje

Gyuricza: Idézek egy gondolatot tőled 1990-ből: „Nem ígérhetek csodálatos fellendülést, de hosszú távra szóló stabil gazdaságpolitikai irányvonalat igen... Nagyon optimista vagyok, úgy gondolom, hogy mesés lehetőségeink vannak a kibontakozásra.” Mi lett a mesével?

Kupa: A hosszú távú stabil gazdaságpolitika bejött, mert mindegyik kormány ugyanazt a gazdaságpolitikát folytatta. Ez egy rendszerváltó országnál így helyes. A mesés lehetőségeink? Egy csomót nem használtunk ki. Nagyon sok időt elvesztegettünk. Minden választás előtt legalább egy évet, amire egy jól menő polgári demokráciában legfeljebb azt mondják, hogy egye fene, belefér, de egy átalakuló országban...

Ha megnézed a magyar agrárpolitikát, a vidékpolitikát, akkor ott rengeteg lehetőséget kihagytunk, illetve óriási káosz keletkezett. Ha az egészségügyet nézzük, ott ugyanez a helyzet. És hát az autópályán '98-ban is Füzesabonyig tudtam eljutni, és 2002-ben is. Kész lesz majd, de elmentek az évek. Vagy az az érvelés, hogy az önkormányzat elvesztette a metrópert, de ez jó a főváros lakosságának... Csak-hogy a lakosság elvesztett négy évet, és közben fejre állt Budapest közlekedése.

A politikusoknak semmi sem drága. Egy közgazdásznak meg minden drága, és a legdrágább az idő.

Gyuricza: A választásokat megelőző hónapokban akár az ellenzék, akár a kormánypárt egymásra licitál, hogy miként alakítaná át az adórendszert...

Kupa: Végigolvastam ezeket az ígéreteket. Szédületes!

Gyuricza: Olyan ma az adórendszer, amilyennek képzelted, illetve amilyennek szakmai elképzeléseid szerint lennie kellene?

Kupa: Nagyon sok vonatkozásban nem olyan. A személyi jövedelemadó már teljesen össze van gubancolva, kívül-belül lukas, áttekinthetetlen, bonyolult, az alapelvei nem tisztázottak. Ezt rendbe kell rakni. Az általános forgalmi adónál megvolt a lehetőség, hogy mérsékeljék a felső kulcsot, ami

éppen egy ilyen recessziós hullám előtt nagyon ésszerű lett volna.

Az adóügy nagyon centralizálódott. Például az önkormányzatoknak nincs gazdasági önállósága, a helyben fizetett személyi jövedelemadónak öt és fél százaléka marad ott. Az én időmben harminc százalék volt ez az arány – azt is kevesellték! Következésképpen kénytelenek iparüzési adóval kompenzálni, az meg túl nagy teher a magyar vállalkozóknak. Nagyon rossz ez a központilag diktált leosztási rendszer, mert még egy közepes várostól is jövedelmet von el ahelyett, hogy jövedelmet adna. Na, mi ezt fogjuk mondani. De nem fogom azt ígérni, hogy mindent csökkentünk, mert nem lehet mindent csökkenteni, a másik oldalon meg mindenhez pluszpénzeket adni. Ez együtt nem működik.

Akkor és most

Gyuricza: Az első kormány dolga semmilyen szempontból nem volt könnyű, ezt ma már az akkori ellenzék is elismeri. Mégis, milyen volt akkor pénzügyminiszternek lenni, amikor kevésbé lehetett építeni?

Kupa: Újraépíteni lehetett. Az egy nagyon gyönyörű korszaka volt az életemnek, nagyon élveztem.

Gyuricza: Mennyivel jobb most a pénzügyminiszter helyzete, amikor nemcsak ígérni lehet, hanem adni is?

Kupa: Azért a nagy rendszerek egyáltalán nincsenek rendbe hozva. Pedig azt most kellett volna megtenni, amikor jól megy a gazdaság.

Gyuricza: Ez a pénzügyminiszter felelőssége vagy a kormányé?

Kupa: Is-is. Kormányzati felelősség, de a pénzügyminiszternek is ott kell lennie, mert pénzről van szó, több pénzről, mint amennyi addig a rendszerben volt. De ez a hatalmi struktúra kérdése. Ma a miniszterelnöknek sokkal erősebb befolyása van – például a pénzügyekre –, mint Antall Józsefnek volt. Ő volt olyan bölcs, hogy komoly gazdasági kabinetet működtetett, a veszekedéseket leadta oda, és csak a

végén mondta, hogy így döntünk, vagy úgy. Akkor azt általában elfogadták. Én is elfogadtam, bár néha nagyon keserves pénzekbe kerültek ezek. Antall soha nem ígéretet, hanem elment valahova Szabolcsba, Miskolcra, mit tudom én, hova. Azt mondta, hogy „jó, felállítunk egy bizottságot, legyen felelőse a kormányból is”, de mindig hangsúlyozta, hogy milyen a gazdasági helyzet. Ennek ellenére, amikor Miskolc fűtés nélkül maradt volna, mert leállt az egész vasgyártás és nem volt gőz, akkor azt mondtuk Antall-lal, hogy „jó, itt van 400 millió forint, és építsenek azonnal erőművet”. Meg is építették.

Gyuricza: Milyen volt pénzügyminiszternek lenni abban az időben?

Kupa: Egyrészt a lehetetlen helyzetben lévő, eladósodott Magyarországnak a rendkívül magas infláció közepette vissza kellett nyerni nemzetközi tekintélyét és megbízhatóságát. Ez sikerült. (Ezért választottak a Világbank soros elnökévé.) Kettő: fel kellett építeni a piacgazdaság pénzügyi rendszerét. A banktörvény, csődtörvény miatt átkoztak ugyan, de ha nem tisztítjuk meg a gazdaságot, akkor ma nem mennek így a dolgok. Három: az emberekben tartani kellett a lelket. Ez volt a legnehezebb.

Gyuricza: Min bicsaklottál meg?

Kupa: Nem tudom, hogy megbicsaklottam-e. A választások közeledte volt az egyik probléma. A másik pedig Antall betegsége, sajnos. Kitűnő rendszert hozott létre, ami akkor működött, ha ő egészséges volt. Ahogy elgyengült, azonnal megjelentek a pártjából a feltörekvő erők, amivel neki mindig is bajlódnia kellett. De miután az infláció elkezdett lefelé menni, jött a tőke, szóval a helyzet nem volt már annyira tragikus, mindenki fellelegzett, és abban a pillanatban ígérni akart. Ez volt az én bajom. Ezt nagyon sajnálom.

Gyuricza: Szabó Iván jött utánad...Ő akart ígéretet és osztogatni?

Kupa: Ő pénzügyminiszter sem akart lenni. De Antall így döntött. Iván kitűnő ipari miniszter volt, hittek neki, és szerintem derekasan ellenállt a túlzott igényeknek, de ő se tud-

ta megakadályozni a választás előtti osztogatást. Volt az a nagy nyugdíjemelés, meg az M0-s, és hátravolt még a vállalati konszolidáció.

Gyuricza: Antall József azért ajánlott neked egy másik miniszteri tárcát, mert azt akarta, hogy maradj a kormányban?

Kupa: Azt hiszem, igen.

Gyuricza: Miért nem maradtál?

Kupa: Mert nem akartam közlekedési miniszter lenni! Szidott is az egész közlekedési szakma... Azt mondták, „nem látja, hogy itt is olyan szép munkák lennének?!“ Csak hát pénz nem volt rá.

Gyuricza: Könnyen állsz félre?

Kupa: Nem. Én nagyon szívós vagyok. Pláne szívós vagyok, ha versenyhelyzet van. Azt bírom igazán. Akkor nem vagyok szívós, amikor kényelmes minden.

Gyuricza: Akkor vagy igazán elemedben, amikor támadnak?

Kupa: Igen, amikor lőnek. De megmondom őszintén, ez bántott. Ugyanakkor szép korszaka volt az életemnek.

Névadók

Gyuricza: A nevedhez fűződik egy program, és ezt utánad még Bokros Lajosnak sikerült elérnie. Te hogy viselted?

Kupa: Ma már nincs ezzel baj. Kezdetben nem viseltem ennyire jól. A Kupa-programért rengeteget kaptam a közgazdász társadalomtól, de ez jogos is, mert ha két pénzügyes összejön, akkor biztos, hogy valamin vitatkoznak. A közgazdaságtan ilyen tudomány. Én amúgy szemérmes típus vagyok, bármilyen hihetetlen a vagányságom mellett, szóval egy ideig feszélyezett, hogy mindenütt megismernek. Még Ausztriában, a burgenlandi részen is mondták, hogy „aha, magát láttuk a tévében!“. De most már teljesen hozzászoktam.

Gyuricza: A Bokros-csomaggal egyetértettél?

Kupa: Három lépésével kénytelen voltam egyetérteni. Ez a forintleértékelés, a csúszó leértékelés és a bérek befagyaszt-

tása. '94-ben életemben először tartottam előadást Debrecenben a Refektóriumban, az akkor még virágzó kereszténydemokrata párt hívott meg. Elmondtam, hogy áll az ország, és hogy két hónapon belül baj lesz. A döbbenet az volt, hogy hosszú ideig maguk a politikusok sem hitték el. Azt hitték, hogy jobb a helyzet, persze ők nem néztek a számok mögé.

Tehát ezzel a három intézkedéssel egyetértettem. Azzal nem értettem egyet, hogy Bokros mindenkinek nekiment, hogy egyszerre akart radikális reformokat. Egy csomót ki is vágott közülük az Alkotmánybíróság. Az is látszott, hogy egy pénzügyminiszter egyedül ezt nem bírja végigküzdeni. Még akkor se, ha Horn nyilván mellette volt addig, amíg számára szükséges volt. Mert Horn meg politikus. Szóval a lépések túl durvák voltak, például ahogy az egyetemistákkal kommunikált, de ezek emberi, és nem pénzügyi gyengék.

Gyuricza: Ha akkor te lettél volna a pénzügyminiszter, hasonló radikális lépéseket javasolsz?

Kupa: Az egyensúlyt muszáj volt helyreállítani. Ott nem volt választás. Azt lehetett volna még választani, hogy csődbe megy az ország. Az is egy lehetőség, hogy lemond a kormány. De ezt valakinek végig kellett csinálnia.

Gyuricza: Hogy a Bokros-csomag miatt a szocialista pártot ütik, ahol lehet, ez politika?

Kupa: Abszolúte politika. De ezzel Bokrost fel is értékelik. Nem tudom, hogy művelt politikusok miért nem gondolják ezt át. Bokros után aztán jött egy konszolidált időszak, szelíd pénzügyminiszterrel, ez Medgyessy volt. Ő megpróbált építkezni.

Gyuricza: Orbán Viktort miért tekintetted riválisodnak? Egyszer például arra voltál büszke, hogy a népszerűségi listán megelőzted őt.

Kupa: Rettentően bántott, amikor a '92-es se vége, se hossza költségvetési szavazáskor a Fidesz arra törekedett, hogy megbuktassa a kormányt. Akkor én kénytelen voltam rivalizálni velük, tehát végig bírtam ülni a huszonnégy órát, miközben ők elaludtak. Ez már történelem. De kénytelen

voltam a költségvetést elfogadtatni, és ezzel a kormányt megmenteni. Amikor később Orbán Viktorral beszéltem erről, azt mondta, hogy: „Ez csak egy íz volt!” Mondtam, hogy nem íz volt, hanem egy szerencsétlen ország, amelyik éppen kezdett kimászni a gödörből.

Emberi tényező

Gyuricza: Beszéltünk arról, hogy te még az őszinteség luxusát is megengeded magadnak. Érdekes azonban, hogy ez a szokimondás és odamondogatás néha már a szabadszájúság határát súrolja, de neked ezt valahogy mégis megbocsátják. Az olyan szöveg: hogy ez marhaság, ez hülyeség, ez baromi fontos – ezek nem a klasszikus politikusi szókészlet elemei. Tőled miért fogadják el?

Kupa: Mert olyan vagyok, mint ők, az emberek. Semmi más oka nincs. Nézd, 1994-ben létrehoztuk a Zempléni Településszövetséget. Körülbelül két év azzal telt el, hogy megtanultuk együtt a demokráciát. És ezt magamra is mondom, nem csak a szőlőtermesztő és polgármester haverjaimra. Ott bizony előfordult, hogy az embernek ilyen stílusban kellett az asztalra csapni. De ők is elfogadták.

Gyuricza: Hűséges vagy?

Kupa: Eléggé. Emberekhez nagyon, még a nőkhöz is...

Gyuricza: Miért váltasz mégis társat?

Kupa: A hűséghez ennek nincs köze. Ahhoz valamilyen válságnak kell bennem kialakulnia, de csak két feleségem van. Volt az első, és hosszú ideje van a második, és most nem vagyok válságban, hála istennek.

Gyuricza: Mi az oka annak, hogy a gyerekeid között ilyen nagy korkülönbség?

Kupa: Hát az első feleségemtől van kettő. Ha jól emlékszem, és jól emlékszem, 1965-ben nősültem, akkor született egy fiam, tíz évre rá egy lányom, mindkettő nagy már, dolgoznak, a fiamtól van egy unokám is. Utána jött a második feleségem és a két kicsi, akik már nem is olyan kicsik, tizenégy és tizenegy évesek. Kisasszonyok a javából.

Gyuricza: Milyen az életed?

Kupa: Elég hajszolt. Mindig az idővel küzdünk. Márpedig az idővel nem lehet küzdeni, mert legyőz. Én úgy küzdök, hogy nagyon előre gondolkodom. Ha felkérnek egy márciusi előadásra, akkor lehet, hogy már most beugrik, hogy miről kéne ott beszélni. Az agyam így dolgozik. Pedig ez nem mindig jó, mert igazán azt szeretem, ha nyugodtan ülhetek otthon a kertben vagy a lakásban, ha békében vagyok, csak nézem a tájat, és a madarakat hallgatom. De hát ez nagyon ritka.

Gyuricza: Ennyi év elteltével hogyan emlékszel vissza a gyerek Kupa Mihályra, aki meg akarta dönteni a rendszert?

Kupa: Én gyerekkoromban is ilyen öntörvényű voltam. Egy kedves pszichológus barátom azt mondta, hogy „jó vásott kölyök lehettél te!” Indulatos is voltam – ma már nem annyira –, de akkor nagy volt bennem a feszültség, nyilván a kamaszkor miatt.

Nekem az '56-os árulás ténye fájt istenigazából. Egyszer megkóstoltam a szabadságot, és annak az ízét nem lehet elmondani. Most is szabadság van, csak az ember ma úgy veszi, mint a levegőt. Szóval az, hogy levertek, becsaptak bennünket, ez rettentően fájt. Aztán ugye bekerültem a börtönbe, tíz hónap alatt megtanultam a fegyelmezett életmódot. Rengeteg érdekes emberrel találkoztam. Sajnos van, aki a 301-esben végezte. Amikor kikerültem, körülnéztem a világban, és akkor azt mondtam, hogy: „Na jó, akkor dolgozzunk! Nincs értelme, hogy az ember hetvenkedjen, mert úgyis leütik, becsukják. Tehetetlen.” Munkás lettem, kétszeres kiváló dolgozó! Dolgoztam, mint egy őrült. Öt év múlva leérettségiztem, aztán felvettek az esti egyetemre. Azért a közgazdaságtant választottam, mert úgy éreztem, hogy ezzel közel lehet kerülni a politikához és a politizáláshoz.

Gyuricza: Egyszer ezt azzal egészítetted ki, hogy úgy kerülhettél közel a politikához, hogy nem kellett beleártanod magad.

Kupa: Így van. Gondold meg, a Népgazdasági Mérlegek Főosztályán én készítettem el a teljes államháztartási sta-

tisztikát a nyugati metodikának megfelelően. Rengeteg érdekes helyen voltam, olyan titkos adatok közelében, amik az államháztartás részei voltak. Néha megkérdeztem magamtól, hogy a fenébe kerülök én ide? De végül is én egy „ártatlan” statisztikus voltam. Én ott mindent megtanultam. Talán nagyképű duma, de ha felemelem az ujjam, akkor a széljárásból tudom, hogy mennyi az infláció, milyen a növekedés anélkül, hogy meg kellene néznem a számokat. A Pénzügykutató csodálatos társaság volt: maga az élet. Úgyhogy jó iskoláim voltak.

Gyuricza: Tíz évvel ezelőtt azt mondtad, hogy: „Természettől fogva bizakodó vagyok, ugyanakkor sok rosszat megéltem.” Ha az azóta eltelt tíz évet hozzátesszük, akkor ezek az arányok hogyan változtak?

Kupa: Még mindig nagyon bizakodó vagyok. Sőt talán bizakodóbb, mint korábban. Nagyon sok álmom, elgondolásom vagy érzésem nem igazolódott vissza. Nem hittem volna, hogy ennyire hülyén működik a demokrácia, ha szabad így fogalmazni. Azt hittem, hogy az emberek ebben a nyitottabb, szabadabb társadalomban szolidárisabbak lesznek, meg humanistábbak... Ennek sajnos az ellenkezőjét lehet látni, meg nagyon erős bezárkózást.

Borban az igazság

Gyuricza: Gondolom, rosszulesne, ha ez a beszélgetés úgy telne el, hogy a borról nem beszélünk?

Kupa: Hát igen.

Gyuricza: Borissza vagy borcsináló ember vagy?

Kupa: Borcsináló nem vagyok. Sokkal mélyebben tiszteltem a szőlészetet és a borászatot, semhogy ebbe belekontárkodjak.

Gyuricza: Hogy szerettél bele?

Kupa: Fiatalkoromban, amikor még ki lehetett menni a Margitszigeti Nagyszállóba táncolni, Körmendiék játszottak, és száz forintból meg lehetett inni egy üveg tolcsvai

szentvérű hárslevelűt borraivalóval. Én akkor is tokajit ittam önkéntelenül. Nekem az ízlett. A barátaimmal is mindig ezt ittuk a házibulikon.

Valószínűleg olyan a természetem, mármint a gyomrom, a felépítésem, hogy nekem ez a száraz, nagyon finom bor fekszik. Emellett persze ötvenféle más bort szeretek Magyarországon, mert ha vidékre megyek, mindig azt eszem és azt iszom, ami arra a tájra jellemző. Megkóstoltam én a francia tokajit, az olasz tokajit, a szlovákot is. Azután jött ez az élmény, hogy megismertem magát a tájat és az embereket, a kultúrájukat, az ízeket... Ez nagyon jó nekem. Én oda vagyok kitalálva.

Gyuricza: Ezért van ott az egyéni választókörizeted is?

Kupa: Így van. Sokat dolgoztam azért, hogy ott nyerjek, és én meg is akarom tartani azt a körzetet.

Gyuricza: Milyen Magyarországot képzelsz el 2002 tavasza után? Milyennek látod Magyarország pénzügyi, gazdasági perspektíváját?

Kupa: Először is azt mondom, hogy egy nyugodtabb Magyarországot szeretnék, mert tizenkét évvel a rendszerváltozás után már ráférne erre az országra, hogy ne legyen ilyen hektikus, meg ne rohanjon mindenki, mint az őrült. Tehát egy sokkal jobb közhangulatot. Kettő: pénzügyi vonalon nyilván az új kormánynak át kell néznie a költségvetést, mert most itt is van pénz, ott is van pénz, mindenütt van pénz. Meg kell nézni, hogy állunk. Három: én most azt várom, hogy az elkövetkező egy-két évben nem fogunk olyan frenetikusan növekedni. Ha ezt a három-négy százalék körüli bővülést tartani tudjuk, akkor az már nagyon jó eredmény lehet. El tudunk érni jobbat is, ha nyitottabbak leszünk Európa és a befektetők irányába, mert azt azért ne feledjük el, hogy ez még mindig egy tőkeszegény ország, miközben a természeti adottsága, az emberi erőforrása még mindig nagyon jó. És én nagyon szeretném megélni, hogy az Európai Unió tagjai legyünk.

Ki a példaképe?

Ann Sullivan, aki fiatal gyógyepedagógus volt, és a világtörténelemben először tanított meg egy vak, süket és néma lányt, a neves íróvá vált Keller Helént a jelbeszédre, jelolvasásra, vagyis a világgal való érintkezésre. Ez engem már kamaszlánykoromban elbűvölt, és ha úgy tetszik, végigkísér a pályámon.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Kupa Mihályt, mert politikai elfogultságoktól mentesen volt képes szakszerű gondolkodást képviselni kormányon is.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Kovács Lászlót és Kuncze Gábort, mert ők ketten együtt teszik ki azt, amit én ellenzéki ideálnak tartok. Példát mutattak arra, hogy méltósággal is lehet viselni az ellenzéki létet, lehet elegánsnak maradni, lehet jó humorúnak maradni, és abból a helyzetből elérni, amit lehet.

Mi volt az évtized legkellemesebb élménye?

Amikor a fiamat fölvtették az egyetemre, szociológia szakra.

Mi volt az évtized legkellemetlenebb élménye?

A kellemetlen szó nem illik rá, de ha a legrosszabbat kérdezi, akkor az édesapám halála.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Németh László *Égető Eszterével*. Ő olyan valaki, aki mindig képes az adott környezetéből közösséget formálni.

Melyik filmet tenné kötelezővé középiskolásoknak?

Fellini *Rómáját*, mert arról szól, hogy valaki hogyan tud egy helyhez, egy országhoz, egy érzéshez, egy embercsoporthoz kötődni mindenfajta személyes élményen és politikai változáson túl. Arról szól, hogyan lehet valaki otthon.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Bárki lesz a győztes (én persze azt remélem, hogy a mieink), küldenék egy táviratot, hogy: „Kéretik fordított Bourbonként viselkedve mindent elfelejteni (ami személyes seb), és mindent (újra) megtanulni, ami a közügyek újfajta intézéséhez kell.”

Lendvai Ildikó

(MSZP)

A politikus is – lehet rendetlen – ember

Gyuricza: Nem rejtí véka alá, hogy hiúnak tartja magát, ugyanakkor azt is bevallja, hogy rendetlen. Ez a kettő hogyan fér meg egy emberben?

Lendvai: Peches tulajdonság. Lehet, hogy a hiúság bevalását valamelyest el is túloztam, mert mindig azt keresik az emberben, hogy mennyiben különbözik egy női politikus egy férfitől. Sokkal kevésbé, mint sokan gondolnák, de talán a hiúság elismerése az, amiben különbözünk. Ugyanis a hiúság a közvélemény szerint női tulajdonság, és a nők legalább megpróbálhatják őszintébben vállalni a gyengeségeiket.

Gyuricza: Az Ön hiúsága miben nyilvánul meg?

Lendvai: Ó, hát borzasztóan tud bántani még ebben a politikai hidegháborúban is, amikor felállok a parlamentben, még meg sem szólalok, de a másik oldal már elkezd zúgni – tehát érzem, hogy nem szeretnek. Tudom, hogy ma már ez tekinthető „normálisnak”, de mégis megsebez, ha ellenszenvet keltek. A hiúságom nőies része az, hogy imádok ruhát próbálni, illatszert vásárolni, szemfestékeket kipróbálni és így tovább. A rendetlenségem pedig akkor nyilvánul meg, amikor ezt mind fel kéne öltetni, hogy a végeredmény lenyűgöző legyen, de már többnyire nincs se időm, se energiám – és marad az olykor leszaladt szemű harisnya és a fölcsapott sár.

Gyuricza: Igen, csak egy olyan politikusnőnek, aki magát hiúnak tartja, ki mondja meg, hogy szalad a szem a harisnyán?

Lendvai: Mindenki, és lelkesen. A női politikusoknak tízparancsolat formájában szoktam elmondani, mire kell vigyázniuk. Mondok kilenc tökéletességet, amire törekedniük kell, hogy például egy nőnek dupla annyit kell készülnie, dupla olyan kedvesnek kell lennie... és tizediknek azt mondom, hogy légy tökéletes, de ne egészen, engedj magadon valami hibát látszani (úgyis sok van), akkor sokkal kedvesebbek és megértőbbek lesznek veled az emberek. Ezért én engedem látszani magamon, hogy pontatlan vagyok és rendetlen. Elkéstem most magától is.

Gyuricza: Azt is mondja magáról, hogy nem jó háziasszony. Ez mit jelent?

Lendvai: Fejlődő háziasszony vagyok... Végzetesen el tud keseríteni a háztartási munkának az a sok férfi által is ismert vonása, hogy nagyjából tíz-tizenöt percig tart az eredménye. Ezért végtelenül kedvetlenül teszem, amit a házban el kell végezni, egy tevékenységtől eltekintve: ha van idő, akkor szeretek főzni. Tehát ha nem késő este kell még gyorsan összeütni valamit, hogy másnapra maradjon kaja a családnak.

Gyuricza: Gonoszkodó a kérdés, de szeret főzni, vagy tud is?

Lendvai: Irodalmi alapon főzök. Ha ki akarok próbálni egy újdonságot a szakácskönyvből, akkor vagy sikerül, vagy nem.

Gyuricza: És a család hálás közönség?

Lendvai: Mikor hogy. A család inkább a hagyományos ételeket szeretné. Amikor én a nyolcvanadik afgán vagy kínai ételt próbálom ki szakácskönyvből, akkor kérik, hogy jöjjön egy kis rántott hús.

Tehát a rossz háziasszonyság azt jelenti, hogy nem vagyok igazából ambiciózus. Másrészt meg – tudom, hogy ez ma már hülyeség, de még amikor esetleg megengedhetném is magamnak – gátlásom van amiatt, hogy segítséget fizessek meg.

Gyuricza: Nincsen bejárónője?!

Lendvai: Nincs, egyszerűen rosszul érezném magam, hogy valaki körülöttem helyettem dolgozik.

Gyuricza: Vagyis nem szereti a házimunkát, de elvégzi?

Lendvai: Igen. Kényszerűségből.

Gyuricza: Mennyire nyitja meg az otthonát mások előtt, és ebbe a családját hogyan vonja be?

Lendvai: Ma fontos PR-eszköz, hogy a családot kell és lehet használni. Nem is ítélem el, aki ezt teszi, mégis úgy gondolom, hogy ebből az enyéimet ki kell mentenem. Szigorúan és zordan el szoktam hárítani azokat a kéréseket vagy lehetőségeket, amikor az embernek a családjával kell aranyoskodnia...

Gyuricza: Van olyan politikus barátja, akivel összejárnak?

Lendvai: Családi alapon nem nagyon szoktunk összejárni politikus barátokkal. Akiről mégis azt tudom mondani, hogy barátnak érzem a politikában – mert magánszükségletem is, hogy kicseréljük egymással a véleményünket, és nemcsak a hivatalos fórumokon –, az Vitányi Iván. Iván nagyon fontos ember az életemben. Talán azért, mert ő testesítette meg azt, amire én valószínűleg reménytelenül ácsingóztam: egyszerre tudott alkotó értelmiségi és közéleti ember, ha úgy tetszik, főhivatású politikus is lenni.

Az örökség

Gyuricza: Édesapja színházi rendező volt, ilyen értelemben a színház szagát gyerekként szívta magába, miközben az édesanyja polgári értékeket követő asszony. Mit gondol, melyek azok a tulajdonságok, amelyeket a szüleitől örökölt?

Lendvai: Ha csak anyámtól örökölok, akkor jó teljesítményű, de szorongó nő lennék. Itt jött be apám öröksége, aki hallatlan derűt, bizonyos fokú nyugalmat és még a nehéz helyzetekben is működő humorérzékletet adott nekem. Szomorú közhely, de azt az embernek mégis meg kell tanulnia valakitől, hogy ami ma aggaszt, az egy hét múlva talán már nem fog eszembe jutni.

Az ember persze aggódik, amíg lehet, de utána szabad vállat vonni, megkeresni valami másik ünnepi pillanatot az életből, aminek lehet örülni.

Gyuricza: Állítólag azért nem lett színész, mert amikor látta, hogy édesapja milyen rendezőként, akkor azt mondta, hogy: „na, ezt nem kérem...”

Lendvai: Hát persze! Apám egy színházi diktátor volt, a szó igazi értelmében. Vidéki színházakban dolgozott, ahol nagyon erős volt a hierarchia. Ott a rendező szava parancs volt, és ő élt is ezzel, lányként pedig abban az időben, amikor nemigen volt női rendező, az ember érthetően csak a színészi szereppel tudhatott azonosulni. Elképzeltem ma-

gam egy ilyen világban, ahol a rendezettek között kellett szerepeljek, de számomra abban semmi vonzó nem volt.

Gyuricza: Azt mondja, édesanyja aggodalmas. Hogyan viselte, amikor megtudta, hogy a lánya politikus pályát választott?

Lendvai: Anyám nagyon rosszul viselte. A rendszerváltás előtt is dolgoztam én politikai apparátusban, és még hírehamva sem volt a rendszerváltás közeledésének, de anyám már akkor meg volt győződve róla, hogy noha semmi rossz nem tettem, de engem majd felakasztanak. Anyám abban az időben egyáltalán nem politizált. Egyszerűen csak úgy gondolta, hogy aki politikára adja a fejét, azzal mindenféle rosszak megtörténhetnek. Érdekes módon idős korára vált a politika iránt érdeklődővé. Egyébként sok idős embert ismerek, aki addig fütyült mindenre, a rendszerváltás óta meg visszakiabál a tévének. Az én anyám is ezt teszi.

Amikor a rendszerváltás előtti időben már azt hitte, hogy véglegesen megváltam a politikától és visszataláltam megint az értelmiségi pályára, akkor felsóhajtott, utána rémülten vette tudomásul, hogy öt perc sem telt el és kezdtem ebben a pártban aktivizálódni. Meg is értettem, mert azért a rendszerváltás utáni első időkben nem az tűnt a legsikeresebb pályának, hogy valaki a szocialista párton belül kezd politizálni. Mára azt hiszem, megszokta. Időnként síri hangon felhív, ha olvas rólam egy negatív jelzőt, de azt hiszem, már elviseli.

Gyuricza: Feltűnő, hogy Ön választékosan fogalmaz, sokszor irodalmi példákat idéz. Lehetne azzal is vádolni, hogy ez egy belterjes értelmiségi beszéd. A politikusok ma inkább populárisak, leegyszerűsített jelszavakat mondanak, és nem a Hamlet zárójelenetére hivatkoznak.

Lendvai: A politika nyelvével az történik, amit maga mond. Talán én önigazolásul vagyok tudatos lázadásban, hogy ne kelljen nyelvet változtatni. Én azt mondom, hogy ami a modern politikai PR jegyében történik – noha annak minden profizmusát elismerem –, az a politikai intellektus ellen az ellenzéki és kormánypártok által közösen végrehajtott halálos merénylet. Lassan elhíttjük az emberekkel azt

a hazugságot, hogy háromszavas mondatokban is meg lehet fogalmazni az élet legfontosabb kérdéseit.

Gyuricza: A választékosság gátja lehet az ön politikusi karrierjének?

Lendvai: Egy politikust adott szerepben szoktak elfogadni. Ha tőlem elfogadtatik a nyelvnek egy összetettebb változata, mint amit mások produkálnak, akkor ettől még lehet az ember népszerű. Szerintem az a népszerű politikus, akit valamiről meg tudnak jegyezni.

Gyuricza: Önt miről azonosítják?

Lendvai: Biztosan van a beazonosításban valami, amit pejoratívan kékharisnyaságnak nevezhetünk: hogy ez egy olyan értelmiségi, aki kuratóriumokról magyaráz isten tudja, mit... Ezt sem érzem bajnak, mert az nagy szó lehet, ha valakit a politikai szakterületén azonosítanak. A másik, amit szintén lehet szeretetteljesen vagy elítélően mondani: hogy sokat beszél, föl van vágva a nyelve, vehemensen nyilatkozik, szenvedélyesen fogalmaz... Ezt szoktam visszakapni a negatív és a pozitív értelmezésben is.

Gyuricza: Az előbb már utalt rá, hogy a politikus valamiféle termék, akit el lehet adni, mint egy mosóport. De ha a terméket önmagában nézzük, annak nincsenek érzelmei, én pedig úgy gondolom, hogy az igazán a jó politikus, akinek lelke is van. Mit gondol, az ilyen személyiségek többen lesznek a közéletben, vagy háttérbe szorulnak?

Lendvai: Valaminek lennie kell a politikusban, amit aztán a PR kibebíthet vagy felnagyíthat. Ezért gondolom úgy, hogy a személyiségek szerepe nőni fog, mert a politika egyre inkább show-műsorrá vált. Ami nem biztos, hogy jó folyamat, és a show-műsor színvonaláról is lehet azt mondani, hogy nem olyan jó, de mindenesetre megjegyezhető arcok és megjegyezhető szokások kellenek hozzá. Ez nem fog eltűnni a politikából – hogy aztán a legjobb személyes tulajdonságok vagy a legértékesebb személyiségjegyek kerülnek-e a középpontba, azt nem tudom.

Gyuricza: Kire mondaná, hogy olyan egyéniség, akinek a parlamentben van a helye?

Lendvai: Kuncze Gábor, aki vezető politikus lett. Ő meg tudta őrizni a maga egyéni humorát, ami akkor is felismerhető, ha becsukott szemmel hallgatom, vagy ha írott szöveget olvasok. De Kupa Mihály ugyanilyen koherens személyiség, és neki van egy titka, amiért különösen irigyelem. Mert ugye a politikusnak fontos, hogy beleszól-e a döntésekbe vagy sem, tehát nagyon fontos, hogy az ambíciója mennyire elégül ki, és Kupa Mihály el tudja hitetni, hogy neki ez nem is olyan fontos.

Gyuricza: Mondjon még neveket!

Lendvai: Szabad György, aki mert önmaga lenni, és rajta hagyta bélyegét ezen a koron: ő egy reformkori politikus személyiséget formált, még azt is elmondhatom, hogy akkoriban mosolyogtam rajta – de emlékszem rá. Vagy Antall József, aki összetéveszthetetlen személyiség volt. Ha ő bejött a szobába, akkor bejött valaki.

Gyuricza: Szándékosan nem mond fideszes politikust?

Lendvai: De. Orbán Viktor a maga tévedéseivel, rossz útválasztásaival együtt is imponálóan erős, tehetséges személyiség. Ezt látni kell. Valószínűleg ezért tud az ember haragudni rá.

Gyuricza: És a saját táborán belül?

Lendvai: Csehák Judit, mert okos, tehetséges, szép és kellemes nő. Vagy Békesi László, aki olyan politikus maradt, akitől mindenki elfogadta, hogy ez az ember nemhogy nem hajhássza a népszerűséget, hanem olykor még ellene is megy. Vagy ott van Horn Gyula, akiben szintén megvan az ütésállóság. Történhet bármi, ő talpra áll. Ez Orbán Viktorban is megvan. És ide sorolnám még Kovács Lászlót, aki a szimpatizánsok kórusával szemben – akik '98-tól azt mondták neki, hogy vágj oda, üsd ki stb. – meg tudta őrizni a maga stílusát.

Budapest, 32-es választói körzet

Gyuricza: Ön 1994-ben a budapesti 32-es választókörzetben nyert. Mivel?

Lendvai: Az én '94-es győzelmem igen tanulságos volt. Noha persze örültem, azon akár szomorkodhattam volna, hogy be kellett látnom, mennyire visszafordíthatatlanok a nagy politikai vonulatok, és az emberek mennyire nem személyekre, hanem pártokra szavaztak. Az igazság az, hogy ha ott személyre és a kerülethez kötődő teljesítményre szavaznak, akkor marad a régi képviselő, az MDF-es Mészáros Péter. Nagyon tisztességes ember, és igazán sokat tett a kerület közéletében.

Gyuricza: Gondolja, hogy azzal nyert, amit annak idején ironikusan úgy mondtak: ha az MSZP a kertész kutyáját indította volna, akkor az győz?

Lendvai: Félek, hogy igen. Mondjuk, a '94-es nyereségben annyi az érdemem, hogy nem rontottam el. Mert azért elrontani is lehetett volna.

Gyuricza: 1998-ban ugyanabban a körzetben veszített. Ki győzte le?

Lendvai: Akkor Németh Zsolt győzött. És nem az ő politikusi érdemeit akarom kisebbíteni, de szerintem ugyanilyen alapon.

Gyuricza: Milyen volt a '98-as kampány?

Lendvai: Erős verseny volt, de ma is úgy emlékszem vissza rá, mint egy jó kampányra. Németh Zsoltot ugyan a keményebb fideszes politikusok között tartják számon – ha jól emlékszem, az *agyagba döngölés* elhíresült kifejezést is neki tulajdonítják –, mégis azt kell mondanom, hogy a végtelenségig korrekt kampányunk volt. Ő elmondta, hogy utódpártnak gondolja a szocialista pártot. Ez rendben van, amíg érvekkel történik. Én elmondtam, hogy mit gondolok a Fidesz pálfordulásáról, és ez is rendben van, amíg érvekkel történik.

Tehát ez egy rendjén lévő választás volt.

Gyuricza: Választotta vagy kapta ezt a körzetet?

Lendvai: A kettő egybeesett. Én nem ott élek, de családi szálak fűznek oda...

Gyuricza: Budapesten nincsen jelentősége, hogy az ember ott lakjon, ahol képviselő?

Lendvai: Fontos, de talán kisebb jelentősége van, mert hiszen a budafokiak, nagytétényiek többsége sem ott tölti a napot, hanem bejönnek a városba dolgozni.

Gyuricza: Ez nem lehet akadálya a választási győzelemnek?

Lendvai: Nem. Az inkább, ha az ember nem ismeri a kerületet.

Koalíciós adok-kapok

Gyuricza: 1994–1998 között nem volt olyan idő, amikor arra gondolhatott volna, hogy Önből miniszter vagy államtitkár lehet?

Lendvai: Furcsa helyzetben kaptam ilyen fölkerést. Amikor Jánosi György leköszönt a művelődési és közoktatási tárca államtitkári posztjáról, akkor Horn Gyula azt mondta: olyan rossz a viszony az SZDSZ-es miniszterekkel, hogy átadjuk a jelölés jogát nekik. Az SZDSZ viszont úgy gondolkodott, hogy nekik abból semmi jó nem származik, ha SZDSZ-est jelölnek, csak a vita fog éleződni, ezért ők szocialista politikust akartak. (1994–1998 között a Művelődési és Közoktatási Minisztérium vegyes irányítású volt: az SZDSZ adta a minisztert, az MSZP pedig a politikai államtitkárt. GY. P.) Én voltam az első, akit paradox módon Fodor Gáborék kértek fel az államtitkári posztra. Nagyon tudatosan nem vállaltam. Úgy gondoltam, ez nem szerencsés. Én nagyon jóban voltam az SZDSZ-esekkel, de ha az egyik párti politikus a másik párti politikus jelölése alapján tölt be egy funkciót, akkor rendezetlen viszonyok jöhetnek létre.

Gyuricza: Ön akkoriban markánsan koalíciópártinak mondta magát. Ennyi év távolából nem érzi úgy, hogy az MSZP 1994 és 1998 között a politikai ellenfelét – és szándékosan nem mondok politikai ellenséget – rossz oldalon kereste? Vagy rossz oldalon találta meg?

Lendvai: Úgy érti, hogy a koalíción belül háború volt?

Gyuricza: Igen. Hogy a vita nem kormánypártok és ellenzékiek között folyt, de az MSZP és az SZDSZ között sokkal mélyebb volt a szakadék egy-egy kérdés megítélésében.

Lendvai: Egy amerikai tábornok mondta a koreai háborúról, hogy ez a háború rossz időben, rossz helyen, rossz ellenféllel folyt. Ez volt jellemző a mi koalíciós vitáinkra is. És ebben mindkét partner sáros volt.

Gyuricza: Úgy kezdődött, hogy a másik visszaütött?

Lendvai: Édesmindegy, hogy mi hogyan történt. Legjobban a '98-as választás mutatta meg, hogy ez mekkora számárság volt. A koalíciós háborúk nagyobb vesztese az SZDSZ lett, az MSZP a maga nagy, kicsit nehézkes tömegével átvészelte a dolgot. Nem öngazolásként teszem hozzá, de akkor a két koalíciós partner között nem egyszerűen hatalmi huzakodások folytak, hanem a maguk értékháborúját is vívták. Tehát valódi vélemények ütköztek egy csatában, és ez még mindig rokonszenvesebb, mint amit láttam a fideszes és kigazda háborúban, ahol pénzért és posztokért folyt a harc.

Ilyen nálunk is előfordult – de talán a koalíciós háborúban mind a két fél túl komolyan vette az ideológiai és értékítéletét. És ebben van számomra valami rokonszenves. Még akkor is, ha politikailag ma már úgy gondolom, hogy hű, de nagy hülyeség volt a sok vitázás!

Gyuricza: Tudom, történelmietlen a kérdés, de szükségszerű volt a koalíció? Mondhatta volna Horn Gyula, hogy kérem szépen, tetszettek volna másképp szavazni!

Lendvai: Ma is azt mondom, hogy a koalíció szükségszerű nem volt, de célszerű igen. Talán nem is csak azért, amit úgy szoktak emlegetni, hogy az MSZP-nek az SZDSZ segített lemosni az utódpártiságot – ez a cinikusabb megközelítés. Egy másik okból is hasznosnak tartom, hogy ez a koalíció megkötöttetett: a szerintem szükséges Bokros-csomag miatt. Gazdasági válsághelyzetben jobb, ha az ország rendbe hozásához nagy politikai tőkével indul egy kormány.

Gyuricza: Arra gondol, hogy az MSZP egyedül puhábban viselkedett volna a gazdasági stresszhelyzetben, míg az SZDSZ a maga libe-

rális gazdasági elképzeléseit szinte rákényszerítette az MSZP-re, tehát nem engedte, hogy a csomag felpuhuljon?

Lendvai: Nem, nem erre gondolok, sőt igazából nem is hiszek abban, hogy így volt. A számokra gondolok. Arra, hogy ha a kormánynak hetvenkét százaléka van a parlamentben, akkor kevésbé kell naponta a népszerűségvesztéstől reszkennie. Ez a többség biztonságot adott a kormányzáshoz, és utólag is igazolja a koalíciót. Az már nem biztos, hogy miután '97-től ezen a stresszhelyzeten túljutott az ország, a koalíció még mindig föltétlenül szükséges volt. Én változatlanul azt gondoltam, hogy mindenképpen kell, ezért mindent megtettem, hogy a viták ne mérgesedjenek el, és nagyon dühös voltam azokra, akik valamelyik oldalon kiélezték ezeket a vitákat.

Ma már úgy látom, hogy akkor tévedtem (mert ha az SZDSZ inkább kiszáll, talán az országban nem történt volna nagyobb tragédia, és ők úgy járnak jobban, hogy az később nekünk sem ártott volna), de a koalíció megkötését visszamenőleg is fontosnak tartom.

Gyuricza: A miniszterelnöki és pártelnöki poszt szétválasztásáról szóló vitában határozottan kiállt amellett, hogy jobb volna, ha bekövetkezik. Horn Gyula ezzel nem értett egyet. Pedig ha Orbán Viktort nézzük...

Lendvai: Úgy tűnik, ez nem egy rossz modell.

Gyuricza: Lehet, hogy Önnek igaza volt?

Lendvai: Igen, az ember boldogan bólogat ilyenkor. Utólag is úgy gondolom, hogy több előnye lett volna a kettéválasztásnak, és jobban kinevelődhetett volna az MSZP-ben az utánpótlás.

Gyuricza: A választás előtt Horn Gyulának nagyon sok gondja akadt a koalícióval és a párttal is. Ezzel szemben Orbán Viktor miniszterelnök kijelentette, hogy ő most csak az ország gondjaival foglalkozik.

Lendvai: Egy ilyen mondat kimondható, de mint a szocialista párt elnöke, Horn Gyula ezt nem mondhatta ki.

Gyuricza: Érte-e retorzió a miniszterelnök részéről amiatt, hogy kiállt a véleménye mellett?

Lendvai: Nem volt nagyon boldog, és nem voltunk túl jóban abban az időben, de Horn Gyuláról azért valamit el kell mondani. Ő szenvedélyes, vehemens ember, tehát lehet tudni, hogy most éppen haragszik-e az emberre vagy sem. Ugyanakkor nem bosszúálló. Olyan öreg politikai sakkjátékos, aki belekalkulálja a játszmába, hogy néha a saját térfélen lévő bábuk okoznak gondot. Tudtam, hogy dühös, meg is mondta, én is megmondtam, hogy mit gondolok erről, de nem lett ebből nekem semmi hátrányom.

Vissza a jelenbe

Gyuricza: Milyennek érzi a mai súlyát, befolyását a párton belül?

Lendvai: Az ember általában mindig túlértékeli a saját befolyását. Én elégedett vagyok vele, mert valószínűleg alkalmatlan volnék első számú vezető, integráló, középponti ember lenni. Engem úgy ismernek a pártban, mint egy adott nézőpont nehezen megkerülhető képviselőjét: ha döntést kell hozni, és erről különböző vélemények hangzanak el, akkor megkérdezik az enyémet is, és én is megkérdezem másokét. Tehát mondjuk úgy, hogy egy adott párton belüli gondolkodásmódnak elnyertem a képviseleti jogát.

Gyuricza: A rendszerváltás óta eltelt időszakot figyelembe véve, milyennek ítéli Magyarország kultúráját, kulturáltságát?

Lendvai: Soha ennyire nem vált még szét a kirakat, és ami mögötte az üzletben van. De a magyar elit az mindig elit marad a szó kulturális értelmében is, mert a magyar értelmiség valószínűleg többet olvas, mint mondjuk az amerikai, és általában tájékozottabb. Van egy politikailag igényesen gondolkodóréteg is, ugyanakkor – a társadalmi kultúrát szintén ideértve – a kulturális szakadékok soha nem voltak ennyire mélyek és átjárhatatlanok. A mutatók rosszabbak, mint bármikor. Negyedannyi könyvet vásárolunk, mint tíz évvel ezelőtt. Tudom, mi az oka, maga is tudja, hogy a könyvárak nyilván, csak ez egybeesik még sok mással... Tíz év alatt például elvesztettünk egymillió színházlátogatót, Észak-Ma-

gyarországon negyedannyian fogyasztanak bármilyen kultúrát, mint Közép-Magyarországon – és ez kormányoktól független, tehát ellenzékiként kivételesen nem az Orbán-Torgyán-rendszert szidom, hanem azt mondhatnám, hogy valahol utat tévesztettünk a kultúra és az állam viszonyában. Tragikusan romlanak az átlagemberek, vagy az átlag alatt élők művelődési feltételei. Ez mindhárom kormány közös bűne.

Gyuricza: Mi a helyzet a politikai kultúrával?

Lendvai: Magyarországon 1990-ben érdekes történelmi lehetőség adódott a politikában, ennek összes hátrányával és előnyével együtt. Na már most, ebből a hátrány bejött, az előny nem. Én akkor azt hittem, hogy az igényesebb politizálás felé vesszük az irányt, de nem ez történt. Az történt, hogy mára a nem politizáló értelmiség is alkalmazkodott a politikai hidegháború hangneméhez és nem a politika alkalmazkodott egyfajta értelmiségi kultúrához.

Gyuricza: Annak mi az oka, hogy hiába van együtt annyi okos ember, ha egy – látszatra tisztán szakmai alapon megválaszolható – kérdésről lehetne dönten, az is azonnal átpolitizálódik, és egymás torkának esnek, legyen szó akár a Nemzeti Színházról, akár a nemzeti filmgyártásról?

Lendvai: Mert rögtön politikává válik a dolog. Talán még mindig túl nagy a politikai döntéshozatal befolyása az értelmiségi szférákra, a művészekre, az újságírókra...

Gyuricza: Miért nem engedi el a politika ezeket a területeket? A gazdaságot már elengedte!

Lendvai: Van ebben hagyomány, nem is biztos, hogy rossz hagyomány. A magyar kultúra mindig erősebben politizáló kultúra és irodalom volt, tehát itt a politika és a kultúra sose vált szét annyira, mint másutt. Ez még nem is volna rossz, de a magyar politikai vitákban a másik tábor túl sokszor alkalmazta a kulturális és ideológiai stigmatizációt a kommunizástól a bal és a jobb olyan kimerevítéséig, ami ma már a világban nem divat. Tehát Magyarországon mintha nem is praktikus politikai viták lennének, hanem politikai vallások. Furcsa dolog, de amikor valaki arról beszél, hogy Terry

Black örökbe fogad egy gyereket, és mi erről az ő véleménye, én már tudom, melyik pártra szavaz... Pedig nem normális, hogy a dolgok így álljanak össze, hogy kultikus táborok hadakozzanak egymással, mégis ez történik.

Gyuricza: Az elmúlt tizenkét évből mi történt a kultúra területén, amire azt mondja, hogy az progresszív pillanat volt?

Lendvai: Amikor rövid időre sikerült olyan kulturális törvényt elfogadni, ami a korábban sokat szidott maradékelvű kulturális finanszírozást kizökkentette volna erről a sínpárról, és automatizmust fogalmazott meg. Ez 1997-ben történt, de '99-ben már vissza is módosították. Úgy gondolom, hogy a kultúra hosszú évekig vívott szabadságharcának ez egy győzelmi pillanata volt.

Gyuricza: És mi az adósság?

Lendvai: Hogy semmi nem történt, ami például egy kis keresetű ember kultúrához jutását segítené, sőt! Bármit tettünk mi kormányok, ő egyre távolabb került attól, hogy egyszerre két könyvet vehessen meg a könyvesboltban. Tehát nem jött létre olyan kedvezmény vagy adórendszer, ami a kultúrához való jutást is ösztönözte volna.

Gyuricza: Ön milyen Magyarországot szeretne 2002 tavasza után?

Lendvai: Olyan Magyarországot szeretnék, amelyben 2002 tavasza után senki se gondolhatná úgy, hogy amiért ő rosszul választott – azaz nem a győztesre szavazott –, bármilyen hátrány érheti. Hogy akármi is a választási eredmény egy önkormányzatban vagy a parlamentben, azt érezhesse a magyar állampolgár, így is lehet majd élni... Hogy bármelyikünk jön, semmi baj. Akkor ez nagyjából rendben lenne.

Ki a példaképe?

A szüleim. Anyukám az állhatossága, az önzetlen szeretete, apukám pedig a tárgyilagossága és a szorgalma miatt. Példaértékű, ahogy bennünket elindítottak, és most is nyomon követik a pályafutásomat a húgoméval együtt. Én is így szeretném látni majd a fiaimat.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Orbán Viktort. Velem egykorú, egy időben jártunk iskolába, egy időben érettségizhettünk. A fiatal generáció tagja, aki a rendszerváltozás folyamatában önmaga is egy belső fejlődésen ment keresztül.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Klasszikus ellenzéki magatartás Torgyán József: ő folyamatosan ellenzéki pozíciót alakított ki, akár kormányon volt, akár ellenzékben.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

1991 novemberében született meg Szabolcs fiam, 1997 áprilisában pedig Csanád. Nekem ez volt a legfontosabb.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

Nem volt ilyen. Számomra a kilencvenes évek sikertörténet. Olyan mély kellemetlenséget egyetlen kormányzat, egyetlen politikus sem okozott nekem, hogy én azokra keserű szájjal gondolnék vissza.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Ady Endrével és Petőfivel. A magyarságuk, a magyar nemzetért való töretlen tenni akarásuk, a szilajságuk, a közeletiségük, a forradalmiságuk miatt.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Az *Egri csillagokat*, mert a hazaszeretetről, a győzelemről szól. Azt a ritka esetet mutatja, amikor győztek a magyarok.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Anyukámnak küldenék SMS-t, remélhetőleg az lesz benne, hogy: „Győztünk!” A feleségem mellettem lesz, így neki nem kell táviratot küldeni.

Lentner Csaba

(MIÉP)

A család ostora

Gyuricza: *Megvan-e még nagyapád lovaskocsi-felszerelése?*

Lentner: Megvan. Abban a házban most a húgom lakik. Megkértem, hogy ne dobja ki.

Gyuricza: *Mi ennek a története?*

Lentner: Az 1950-es évek végén, amikor indult a téészesítés, nagyapám gazdasági értelemben nem állt rosszul, és sajnálta azokat az egyéni szerzeményeket feláldozni, amiket az azt megelőző években, évtizedekben gyűjtöttek össze nagyanyámmal. Félretettek egy teljes lovaskocsi-felszerelést. Szétszedték, és a padláson rakták el. A négy kereket, a két oldalt, a löcsöt, a láncokat, a különböző magasítókat. A szerszámokat is félretette, azok is mind megvannak.

Gyuricza: *Az ostor is?*

Lentner: Az ostor is.

Gyuricza: *Használád?*

Lentner: Nem. Én korábban lovagoltam, így tudom, hogy a lovakkal nagyon óvatosan kell bánni.

Gyuricza: *És az emberekkel?*

Lentner: Az emberekkel még óvatosabban.

Gyuricza: *És a politikával?*

Lentner: Ott kiváltképp nagyon óvatosnak kell lenni, mert az embert könnyen ledobhatja a hátáról...

Gyuricza: *A MIÉP nem arról híres, hogy kesztyűs kézzel bánná politikai ellenfeleivel... Keményen ostromozza őket.*

Lentner: Igen, ostromozzuk őket, attól mennek előbbre a dolgok. De ez az ostromozás a MIÉP részéről mindig konkrét témához, konkrét ügghöz kötődik, és a tárgyilagosság is megvan ezekben a kritikai észrevételekben, különösen a pénzügyi, gazdasági területre irányulóknak.

Gyuricza: *Nagyapád életében jelentett kockázatot, hogy akkor azt a lovas kocsit elrejtette?*

Lentner: Jelentett. Apai ágon, Lentner nagyapám életének megvan az a nagyszerűsége, hogy neki ez a kockázat megadatott. Anyai nagyapámnak nem, mert ő a második világháború harci cselekményeiben eltűnt.

Gyuricza: Politizált valaki a családból?

Lentner: Kellett, hogy politizáljanak, mert evangélikusok voltak. Nyugat-Magyarországon az evangelizáció egyik fellegvára Nemeskér volt, ami hol Vas vármegyéhez, hol Sopronhoz tartozott. Ez volt a mi családi fészünk. A famíliának visszaigazolhatóan van egy bárói ága is, amelyik azonban katolikus. Az én őseim viszont evangélikusok voltak, tehát így nekik a katolikus egyház biztonságából, védettségéből ki kellett lépni, és evangélikus egyházi szolgálatba kellett álljanak. Hogy egy másik egyház befogadja ezeket a dzsentroiddá váló magyar nemeseket, akik az evangelizációt választották, és előbbre tudjanak lépni, ahhoz a politikában járatosnak kellett lenniük. Több generáción át hol magasabb, hol alacsonyabb egyházi tisztségeket töltöttek be az evangélikus lelkészi hierarchiában, egészen a dédnagyapámig, aki – megszakítva az évszázados hagyományokat – állami hivatalnok lett. Generációkon át a bécsi egyetemen, Trencsénben és Sopronban tanultak. Nagy família volt...

Gyuricza: Így számodra teljesen természetes volt, hogy a politikánál kötsz ki?

Lentner: Nem volt evidens. A nemesi gondolkör, a dzsentroid allűrök 1951-ben lezárultak a családban. Ekkor nyilvánították holtta a nagyapámat. Ugyanakkor anyukám családjának óriási szerencséje, hogy az édesapát, a férjet elvesztő ág találkozott egy olyan szorgalmas famíliával, mint a Lentner, és ennek a két családnak az egyesüléséből létrejött egy új kötelék. Ez a családi kör nem a politika felé vitt engem. Apukám harminc évig főkönyvelő, majd felügyelőbizottsági elnök volt egy mezőgazdasági szövetkezetben, az ő életpályája és a szakmai tudása alapján én a számvitelt és a pénzügytant automatikusan magamba szívtam. Ha ő nekem a középiskolában, a főiskolán, az egyetemen, sőt később a doktoriban nem segít, akkor lehet, hogy még közgazdász se lettem volna. Később – megismerve a pénzügytan társadalmi kihatásait, és a társadalom visszahatásait a pénzügytanra – a politika felé kezdtem fordulni. Nekem a politika nem a szakkollégiumban adódott, mint a fideszes

politikusoknak, én ekkor matekkorrepetálásokra jártam, mert ahhoz, hogy a pénzügytant művelhessem, alapfeltétel volt, hogy átmenjek legalább kettessel.

Gyuricza: Az ősök mit szólnának ahhoz, hogy Lentner Csaba egy szélsőjobboldalinak minősített radikális, rasszista, antiszemita nézeteknek is teret adó pártnak lett az országgyűlési képviselője?

Lentner: Háromszáz évvel ezelőtt, amikor Vas vármegyében a nemeskéri Kiss család kilépett a katolikus egyház kötelékéből, őket is hasonló jelzőkkel illethették. Így ami az anyai ágot illeti, azt hiszem, ők kihúznák magukat, és azt mondanák, hogy: „rendben van, vitézül küzdöttél, fiú”. Az apai ág szorgalmas földművescsalád, a nagyszülőknek szőlőterületek vannak a birtokában, ők a két kezük munkájával boldogulnak. Ők sem marasztalnának el, mert én a tevékenységgemmel, a pénzügyi kritikámmal, a társadalompolitikai megjegyzéseimmal, a parlamenti interpellációimmal valahol az egyszerű földműves nép, a jövedelmezőségi rátával nem rendelkező vállalkozó érdekeit védem. A magyar emberek érdekeit védem.

A magyar úton

Gyuricza: A kilencvenes évek elején csatlakozhattál volna a kisgazdapárthoz vagy a Magyar Demokrata Fórumhoz, hiszen a MIÉP akkor még nem létezett. Kivel szimpatizáltál akkoriban?

Lentner: Én az 1990-es évek elején még nem voltam kész. Igaz, hogy '89-ben befejeztem az egyetemet, de '91-ben még doktoráltam, és nyelvvizsgákat kellett letennem. Aztán jött a családalapítás, '91-ben született az első fiam, még ebben az évben doktoráltam, készültem tovább a kandidátusi fokozat megszerzésére...

Gyuricza: Mikor érezted azt, hogy „kész vagy”? És miért a MIÉP-re esett a választásod?

Lentner: Ez nagyon érdekes volt. 1993 nyarán sikerült külső pályázóként a Dunabank igazgatói posztját elnyernem. Hangsúlyozom, külső pályázó voltam, nem ismertem

annak a fióknak, illetve az egész banknak a belső hitelezési mechanizmusát. Én standard, komoly, mondhatnám „kék-vérű helyekről” jöttem, a Külkereskedelmi Bank neve a szakmában még ma is jól cseng, és elemző közgazdász voltam a Magyar Nemzeti Bankban, ahol dolgozni ugyancsak rangot jelentett. Bekerülni egy lityi-fityi, korrupció mocskában vergődő kisebb kereskedelmi bankba, megtapasztalni az ott folyó hitelezési visszaéléseket... Meg kell mondjam, hogy igazgatóskodásom első napján már keresett a rendőrség, és az elődeim dolgairól érdeklődtek.

Néhány hét alatt a magam esze szerint is rá tudtam jönni, hogy ebben a bankban óriási hitelezési panamák zajlanak, ami a bűncselekmény alapos gyanúját veti fel. Én ekkor belső vizsgálatot, majd büntetőeljárást kezdeményeztem. Ám engem megütközéssel töltött el, hogy 1993-ban, a rendszerváltozásnak már-már lecsengő eufóriájában van egy szabadon választott kormány, amelyik az én panaszomat teljes egészében lesöpri, sőt az Antall-kormány egyes miniszterei a védelmükbe is veszik azt a bankári maffiózó brancsot, akiket néhány évvel később az én fellépésem hatására bűncselekmény elkövetéséért jogerősen is elítélnek.

Gyuricza: Ez volt a bankkonszolidáció?

Lentner: Ez volt a bankkonszolidációs időszak, amikor több százmilliárdos fedezetlenül kihelyezett hiteltömeget az adófizetők nyakába zúdítanak, ugyanakkor a több százmilliárdos tételt tíz, húsz, harminc vagy maximum száz ember nyúlta le. Én ezt óriási társadalmi problémának éreztem. És azt a pénzt, amit akkor elsikkasztottak, elcsaltak, a magyar társadalom soha nem kapta vissza. Ez kemény milliárdokat jelentett. Ekkor értem meg.

Gyuricza: Hogy jött az a felismerés, hogy a MIÉP-ben a helyed?

Lentner: A MIÉP volt a legradikálisabb, és Csurka István volt az, aki országosan is szót emelt a szabálytalan privatizációs eljárások ellen. Ő volt az, aki a hitelezési csalásokat már a '90-es évek elején éles kritikával illette. Akkor őt én még csak hallomásból ismerhettem. Azt láttam, hogy ő az a lázadó, ő az a kemény magyar, akinek van mersze lépni

azok ellen a miniszterek ellen, akikkel egy politikai pártban van, a Magyar Demokrata Fórumban.

Gyuricza: De miért érezted azt, hogy neked egy párthoz kell csatlakoznod, hiszen igazgatóként – az előbb elmondtad – mindent megtettél, amit lehetett, még büntetőjogi felelősségre vonás is követte az intézkedésedet!

Lentner: El kell mondjam, hogy 1994 elejétől elég sok időm volt a gondolkodásra. Érdekes módon a pénzügyintézetnél felfüggesztettek a beosztásomból, majd elbocsátottak. Ez retorzió volt, bosszú. Menteni akarták, ami még menthető, hogy minél kevesebbet tudjak. Más pénzügyintézetnél nem tudtam elhelyezkedni, majd rá jó két évre pályázat útján tudtam egyetemi beosztást elnyerni.

Végül is ez az idő sem telt haszontalanul, mert akkor írtam meg a kandidátusi értekezésemet, és '94 tavaszán, a választások után néhány héttel már megvolt a kutatóhelyi védésem is.

Gyuricza: Miért mentél a pártba?

Lentner: Azért, mert Csurka Istvánban láttam azt a személyt, aki mer tenni. Engem Csurka István motivált, ő jelentett vonatkozási pontot.

Gyuricza: Hogyan találkoztatok?

Lentner: Nem tudom, hogy a 2-es villamossal jöttem a Kossuth térre, vagy a 78-as trolibusszal, már nem emlékszem. Egy ismerősöm szervezte meg a találkozást. Jót beszélgettünk az elnökkel. Megkérdezte tőlem, hogy miket végeztem, hol tanultam. Pénzügyi szakembert látott bennem. Aztán megkérdezte, hogy lehetnék-e bankelnök, amire én azt mondtam, hogy igen. Akkor valahogy ez poénnak is tűnhetett, de így zajlott le a beszélgetés és attól kezdődően – nem mondom, hogy rendszeresen, de időnként – találkoztunk, beszélgettünk. Istenigazából '96-ban kaptam szerepet a párton belül: a fővárosi közgyűlés egy megüresedő bizottsági mandátumára delegált a MIÉP, illetve Csurka István elnök úr. Így az ellenőrzési albizottság elnöke lettem és a pénzügyi bizottság tagja. Rá egy évre a fővárosi önkormányzat tulajdonában lévő Fővárosi Temetkezési

Rt.-nek a felügyelőbizottsági elnökévé is megválasztottak, ahova szintén Csurka István javaslatára kerültem. Meg kell mondjam, a fővárosi közgyűlés egyhangúlag választott meg mind a két posztra. Azt hiszem, valahogy így indult a közéletben a tevékenységem. Alapvetően pénzügyi, gazdasági kérdésekkel foglalkozom, de az ideológiai töltet vagy a társadalmi igazságtalanságok elleni tiltakozás 1993–94-re datálódik.

Gyuricza: Engedj meg egy zárójeles kérdést: mi a fenét lehet csinálni egy temetkezési rt. felügyelőbizottságának az élén?

Lentner: Az egy óriási tranzakcióm volt. Tudom, hogy ez bizarrul hangzik, de a temetkezési részvénytársaság pénzügyi, gazdálkodási dolgait felügyeltük. Ebben volt gyakorlatom, mert 1994–98-ig – egészen a képviselőségemig – egy állami élelmiszeripari rt.-nél voltam az igazgatótanács tagja. Tehát volt rálátásom a gazdasági irányításra, a részvénytársasági formára. De a politika a Fővárosi Temetkezési Rt.-hez is beköltözött, hiszen 1997-ben az '56-os mártírsírok színhelyét, a 301-es parcella körül, egy furcsa vezérigazgatói ötlet hatására meg akarták bolygatni, kerítést akartak húzni. Fölmerült, hogy a fővárosi önkormányzat vezetője az '56-os sírhelyeket értékesíteni, privatizálni akarja. Közbeavatkoztunk...

Gyuricza: Szeretted azt a munkát?

Lentner: Én a feladatot szerettem, a részvénytársaság pénzügyi felügyeleti ellenőrzését.

Gyuricza: Hogyan tekintesz Csurka Istvánra? Mint pártelnökre, vagy mint aki ennél valamivel több?

Lentner: Ő a pártelnök. Azt hiszem, az elmúlt öt-hat év alatt jó munkakapcsolatot alakult ki közöttünk. Ő kardiális, fontos gazdasági, pénzügyi problémákat bízott rám. Törvényjavaslatoknál, pénzügyi, gazdasági törvényeknél a legtöbbször vezérszónoki feladatokat kaptam.

Gyuricza: Volt konfliktus köztetek valamilyen ügy megítélésében?

Lentner: Minimális. Talán nem is tudnék ilyet említeni.

Gyuricza: Mindenben elismerte, amit csináltál?

Lentner: El. Nem tudnék egy olyan szakmai ügyet se,

amire azt mondta volna, hogy ez nem volt jó, vagy ő másképpen gondolta volna.

Gyuricza: A MIÉP minden képviselőjének minden gondolatának támogatója tudsz lenni?

Lentner: Én elsődlegesen pénzügyi kérdésekkel foglalkozom: adótörvényekkel, privatizációs ügyletekkel. Alapvetően közgazdász vagyok. Ezekben a kérdésekben pedig az én álláspontom kilencven, ha nem kilencvenkilenc százalékában a pártnak is az álláspontja. 1997-ben volt köztünk Csurka Istvánnal egy beszélgetés, és soha nem felejttem el, hogy akkor Csurka István azt mondta nekem, hogy ami a te álláspontod, az a MIÉP-nek is az álláspontja. Mondhatom azt, hogy Csurka István nekem a gazdasági kérdések megítélésénél szabad kezet és bizalmat adott.

Ébresztő!

Gyuricza: Ez rendben van. De amit képviselsz, az egy technokrata, pragmatikus gondolkodás, a MIÉP viszont inkább ideologikus párt. Ebből lesznek a társadalmi viták, és emiatt mondják, hogy szélsőséges, nem pedig azért, mert Járai Zsigmond lemondását követeli. A kérdés tehát, hogy például tudsz-e azonosulni azzal a gondolattal, ami miatt most ifjabb Hegedűs Lóránt mentelmi jogát felüggesztették? Mert az is a MIÉP.

Lentner: Az is a MIÉP, kétségtelen. Ifjabb Hegedűs Lóránt a MIÉP országgyűlési képviselője. Életkorban közel áll hozzám, jöllehet a társadalmi gyökere, indíttatása mindenkinek más. Azt láttam, hogy ő kiváltképpen érzékeny a társadalmi problémák iránt, hiszen lelkes, ideológiai ember. Ez az érzékenysége jutott kifejezésre. Az *Ébresztő* című újságban megjelent írását a mai napig nem olvastam. De azt mondom, hogy igenis szükség van arra, hogy a rendszerváltozás eufóriáját követően Magyarországon a magyar vállalkozók, a magyar mezőgazdasági termelők is megerősödjének. Egyszóval a magyar családok boldoguljanak. Boldoguljanak mások is, de a magyarok feltétlen, sőt kiváltkép-

pen boldoguljanak. Hegedűs ennek a véleményének akart erősebben hangot adni. Ez történt. Hegedűs lemondott a mentelmi jogáról, a bíróság előtt fogja tisztázni magát. Hozzáteszem, hogy amit Hegedűs mondott, illetve leírt, az nem büntetőjogi, hanem politikai kérdés. Egy politikai vélemény büntetőbíróság elé citálását pedig én nem tartom célravezetőnek.

Gyuricza: A végső ítéletet a választók fogják majd kimondani.

Lentner: Igen, ebben a kérdésben nem a bíróság, hanem a választók ítélnék majd.

Gyuricza: Talán rosszul idézem, de azzal is azonosultál, amikor Csurka István szeptember 11-én, első reakciójaként azt mondta, hogy bizony Amerika megérdemelte már, hogy valaki megbüntesse?

Lentner: Nem ezt mondta, és nem ez volt az első reakciója. Az első reakciója a részvét volt, mint természetes emberi reakció ilyen helyzetben. A második reakció pedig – próbálom én is szabatosan visszaadni –, hogy hát azért Amerikának is kellene gondolkodnia. Igen, egyetértek Csurka Istvánnal, én is ezt mondom. El kellene gondolkodni, hiszen az erőszakra a terroristák erőszakkal válaszoltak. Én a békeség helyreállítására helyezném a hangsúlyt. Azzal, hogy szeptember 11-ét követően az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia visszabombázta a tálibokat, azzal megoldódtak a problémák?! Az amerikai bosszú újabb bosszút fog kiváltani. Nem ez lett volna a dolgok normális rendezése. Mint ahogy persze az sem, hogy akkor, szeptember 11-én a terroristák által eltérített két repülőgép belerepült a világkereskedelmi központba.

Van élet az EU-n kívül is

Gyuricza: Téged nem zavar, hogy a MIÉP-et címkézik?

Lentner: Én nem értek egyet ezekkel a minősítésekkel.

Gyuricza: Milyen párt a MIÉP?

Lentner: Nemzeti, radikális, keresztény és magyar. Ebben a négy jelzőben minden benne van.

Gyuricza: Az a párt, amelyik a nyíltan szélsőjobboldali Le Pannel tartja a kapcsolatot, az a párt, amelyik az Európa szemében szintén szélsőjobboldalinak minősített Jörg Haider Szabadságpártjával tartja a kapcsolatot, miért zárkozik el attól, ha azt mondják rá, hogy szélsőjobboldali?

Lentner: Külpolitikai kérdésekben nem nagyon exponáltam magam az elmúlt években, de úgy tudom, Le Pannel a MIÉP kapcsolata halványulni látszik. Nincs annyira intenzív kapcsolatunk, mint 1998-ban. Jörg Haider pártját pedig két évvel ezelőtt több mint harmincszázalékos aránnyal kormányzati tényezővé választották. Tehát ha Haidert az osztrák társadalomnak több mint harminc százaléka megválasztja, akkor Ausztria lakosságának, legalábbis a választóknak a harminc százaléka is szélsőségesnek minősül? Na most, ha van egy szélsőséges társadalom – bár nem hinném, hogy az osztrák az lenne –, akkor legyen egy szélsőséges párt is.

Gyuricza: E szerint a logika szerint, ha a MIÉP-re a választáson résztvevők öt százaléka szavazott, akkor ez azt jelenti, hogy a polgárok ilyen arányban szélsőségesek?

Lentner: A szélsőséges szót nem használnám. Ennyien nemzetiek, ennyien radikálisak, és ennyien bíznak a MIÉP-ben. Inkább így fogalmaznék. Annak a kétszázötvenezer embernek a MIÉP volt szimpatikus. Haiderre visszatérve: amikor beválasztották a kormányba, mindenki megbotránkozott, főleg a Nyugat. És mi történt Ausztriában? Semmi. Az Európai Unió belebukott az Ausztria elleni embargóba. Tehát lehet, hogy ez a következő kérdés, de a MIÉP is kormányra kerülhet a Fidesszel.

Gyuricza: Szó szerint ez a következő kérdés.

Lentner: Én azt hiszem, ha ez megtörténik, minden csoda három napig tart. Mindenki kiprűszköli magát, és szépen mennek tovább a dolgok.

Gyuricza: Hogyan értelmezed azt, amit a nemzetközi sajtónak is nyilatkozott például Pokorni Zoltán: hogy a MIÉP-et a Fidesz nem tartja elfogadható koalíciós partnernek, ellenben a kisebbségi kormányzást el tudja képzelni...

Értsem ezt úgy, hogy a Fidesz Európa előtt nem vállalja fel a MIÉP-et, de külső támogatóként igen?

Lentner: Hogy 2002 májusától ki kivel kormányoz, azt nem Pokorni Zoltán dönti el, hanem a magyar választók. Ha tizenöt százalékkal a MIÉP bekerül a parlamentbe, attól kezdve a Fidesz kerül választási helyzetbe. Vagy nagykoalíciót hoz létre az MSZP-vel – de attól kezdve a Fidesznek talán négy éve van, mert abban elvérzik –, vagy egy nála radikálisabb jobboldali párttal lép koalícióra. Azonban ez a koalíció a MIÉP-nek nem menekülési útvonala, hanem arról van szó, hogy a legalapvetőbb kérdésekben el tudjuk-e fogadtatni a programunkat a Fidesszel. Ez nem attól függ, hogy Pokorni mit mond, ebbe nekünk is van beleszólásunk. Ez nem olyan, hogy sípszóra hívójelet kapunk, vagy pedig elutasító füttyjelet.

Gyuricza: A MIÉP arra készül, hogy kormányzati tényező lesz?

Lentner: Minden politikai párt arra készül, hogy kormányozzon 2002-től vagy 2006-tól, amikor újabb lehetőséget kap. A MIÉP is.

Gyuricza: Mik a MIÉP számára az alapvető kérdések?

Lentner: Ilyen a privatizáció felülvizsgálata, kezdve a spontán privatizációtól, 1989-től. A következő a nemzetközi nagyvállalatok megadóztatása, a meglévő kedvezmények leépítése, a nemzetközi nagyvállalatokra vonatkozó honosítási folyamat megindítása. A MIÉP azt szeretné, ha az állami szerepvállalás fölerősödne. Az a véleményünk, hogy piacgazdaság ide vagy oda, a jelenlegi magyar gazdaság nem szerves fejlődés következménye. Számos jegyében fejletlen, így csak egy feltörekvő piacgazdaság. Itt az államnak még bábáskodnia kell a családok, a kezdő vállalkozások fölött, főleg azok fölött, akik a kiéleződő piacgazdasági versenyben tönkremennek vagy nehezen indulnak el. Fő törekvésünk a magyar pénzügypolitika teljes átalakítása, az államadósság kamatainak csökkentése és a törlesztő részletek átütemezése.

Gyuricza: Tegyük fel, hogy létrejön egy ilyen koalíció, de akkor életbe lép az, amit Orbán Viktor mondott, hogy „van élet az Európai Unión kívül is”?

Lentner: Szerintem ez Orbán Viktornak egy elhamarkodott kijelentése volt. Lehet, hogy a választások előtt már nem vállalná, de én azt hiszem, hogy tőle függetlenül fölvál-lalhatjuk, hogy van élet az Európai Unión kívül is. Kutatásaim alapján azt látom, hogy az Európai Uniónak nincsenek meg azok a pénzügyi tartalékai, fedezetei, amivel a közép-kelet-európai országokat integrálni tudná. A fizetési mérle-ge néhány éve még pozitív szaldós volt, aztán átment nulla szintre, most meg negatív. A világgazdasági versenyben az Európai Unió szerepe leértékelődött. Amikor bevezették az eurót, azt mondták, hogy majd negyven százalékkal felér-tékelődik a dollárhoz képest. Nem értékelődött fel, sőt har-minc százalékkal lecsökkent. Ha az Európai Unió pénze hetven százalékot kileng az elvárásoktól, akkor nemcsak az Európai Unió pénze értékelődik le, hanem a mögötte álló uniós gazdasági teljesítmény is. Bennünket, kelet-euró-paiakat most ők nem tudnak felvenni.

Gyuricza: Melyik párt fogja megváltoztatni a véleményét, a Fidesz, amelyik csatlakozáspárti, vagy a MIÉP, amelyik azt mond-ja, hogy igenis, van élet az Európai Unión kívül is, sőt.

Lentner: A politikában minden relatív. Úgy fordítanám meg a kérdésre adandó választ, hogy Magyarország az Európai Uniónak mindezen körülmények ellenére csend-ben a tagja lett, hiszen Magyarországon ugyanazok a válla-latok, üzleti szlengék, termékek, szolgáltatások találhatók meg, mint az Európai Unióban. Ugyanazok a vállalatfelvá-sárlási szabályok vannak életben, ugyanazok a bázeli bank-direktívák érvényesülnek, mint az Európai Unióban. Gazda-sági, pénzügyi értelemben nincsen különбözőség, talán csak annyi, hogy Magyarországon az egy főre jutó bruttó hazai termék az Európai Unió átlagának az ötven százalékát sem éri el.

Gyuricza: Ez a kérdés lehet szakítópróbája a két párt együttmű-ködésének?

Lentner: Az az igazság, hogy a Fidesz bármennyire is akarna csatlakozni az Európai Unióhoz, ha nem vesznek föl bennünket. Hans-Dietrich Genscher a kilencvenes évek ele-

jén azt mondta, hogy a kilencvenes évek végén Magyarország már tagja lesz az Uniónak. Nem lett a tagja. 2002 volt a hivatalos csatlakozási dátum. Ezt kitolták 2003-ra. Most 2004-ről lehet hallani. De én azt mondom, nem kizárt, hogy 2007-re is kicsúszhat a csatlakozás ideje.

Gyuricza: Esetleg a következő parlamenti ciklusban nem is kell ezzel számolni?

Lentner: Könnyen lehet. És az biztos, hogy nem a Fidesz, nem Orbán Viktor, nem Pokorni Zoltán nyilatkozatai determinálják az Európai Uniót, hanem az Európai Unió pénzügyi helyzete. A világban óriási problémák vannak. 2000-ben, 2001-ben a világ tőzsdéi mindenhol romlottak. Kivonják Magyarországról a pénzt, a tőkét, és ha valahol az uniós vállalatok újra befektetnek, azt vagy a saját országaikban teszik, vagy más fejlett világgazdasági centrumok felé orientálódnak. Ez azt jelenti, hogy a fejlett világgazdasági centrumok intenzívebb együttműködése várható a következő években: Nyugat-Európa Észak-Amerikával, Észak-Amerika Távol-Kelettel, Távol-Kelet Dél-Amerikával vagy Nyugat-Európával fog üzletelni. Az általunk nemzetközinek gondolt nagyvállalatok is vannak annyira nemzetközi kötődésűek, hogy válság vagy verseny esetén a származási országaik szerinti termelőket, és ezen keresztül a saját társadalmukat támogatják. A tőke csak egy bizonyos pontig részesíti előnyben az olcsó munkaerőt és az adókedvezményeket. Előbb-utóbb a biztonságos államháztartási, pénzügyi környezetre, a jól képzett, egészséges és legfőképpen nem ellenséges társadalmi környezetre is számítanak. Magyarországon ez utóbbiak még hiányoznak.

Gyuricza: Hajlandó-e a MIÉP kívülről támogatni egy esetleg kisebbségben kormányzó Fideszt?

Lentner: Ehhez a Fidesznek meg kell még nyernie a választásokat, és kormányalakítási felkérést kapnia a köztársasági elnöktől. Ahhoz, hogy támogassuk őket, tételesen meg kell nézni, mit akarnak. Lehet, hogy csúnya szó lesz, amit mondok, de ez barter.

Gyuricza: Az elmúlt négy év parlamenti magatartása alapján

úgy látom, hogy a MIÉP az MSZP-t vagy az SZDSZ-t nagyobb ellenséégének vagy ellenfelének tekinti, mint a Fideszt. Tehát ha esetleg az MSZP kényszerülne kisebbségi kormányzásra, akkor a MIÉP őket nem támogatná. Ekkor a köztársasági elnök esetleg úgy fog gondolkodni: az ország stabilitása azt kívánja meg, hogy a Fidesz kapja a kormányalakítási megbízást.

Lentner: A MIÉP nyilván a kisebbik rosszat fogja választani. Meggyőződésünk, hogy az MSZP-t és az SZDSZ-t nem szabad még egyszer a kormányrúdhhoz engedni. Az SZDSZ-nek mint politikai pártnak önmagában erre talán már nincs is esélye, hiszen annyira leamortizálódott. De mi a Fidesz-nek eddig is csak azokat az intézkedéseit támogattuk, amelyek társadalmi, szociális szempontból kedvező változásokat eredményeztek. Csak így lehet kisebbségi kormányt is támogatni. Másképpen, ennél nagyobb mértékben nem.

Gyuricza: Mit kér a MIÉP a támogatásért cserébe?

Lentner: Elviekben csak olyan fideszes kisebbségi kormányzati intézkedéseket tudnánk támogatni, amelyekkel a magyar társadalomnak, a magyar családoknak és a hazai vállalkozásoknak, magyar tulajdonosi háttérrel rendelkező vállalkozásoknak az életesélyei, a vállalkozási esélyei megnőnének. De 2002 májusában a kisebbségi fideszes kormányzás csak az ellenünk való dacból jöhet létre. Tizenöt százalékos eredmény esetén, ha a kormányalakításnál megkerülnek vagy kikerülnek bennünket, nem fogunk támogatni teljes körűen a háttérből egy negyvenszázalékos kisebbségi Fidesz-kormányt. Játsszanak nyílt lapokkal! Közeleítsék az elveiket hozzánk, és alakítson a teljes nemzeti oldal együtt kormányt. Nyíltan, egymást felvállalva.

Gyuricza: Az emberek olyan országban szeretnének élni, ahol a szélsőséges megnyilvánulások háttérbe szorulnak, vagy be se jutnak a parlamentbe. Ebből a megközelítésből milyen Magyarországot képzelsz 2002 tavasza után?

Lentner: Olyan Magyarországot képzelek el, ahol a keresztényi értékrend, és a magyarság nemzeti identitástudata megerősödhet, de ez nem merül ki abban, hogy kitűzzük a nemzetiszínű zászlókat, hanem a magyarság természetes

gyarapodáson megy keresztül: lélekszámban és gazdasági értelemben egyaránt. Az a kíváncsi, hogy a magyarság 2002-től olyan gazdasági fejlődési pályára legyen állítva, amelyik a családoknak stabilitást és gyarapodást jelent. Ha emelkedik a magyar vállalkozások jövedelmezőségi rátája, akkor nő majd a gyermekek száma, az emberek jobban oda tudnak figyelni, hogy a gyermekeiket iskoláztassák, jól neveljék, magyarságra neveljék. Én abban bízom, hogy ezek a gazdasági és társadalmi változások 2002-től jobbak, eredményesebbek lesznek, és a Magyarországon zajló pénzügyi, gazdasági folyamatok alapvetően és elsődlegesen a magyarság érdekeit szolgálják majd, nem pedig az európai uniós elvárásokat.

Gyuricza: Mit gondolsz a társadalmi békéről?

Lentner: A társadalmi béke fontos, azt meg kell teremteni. Bízom abban, hogy olyan korban élünk, amikor nem fegyverrel, nem karddal, nem puskagolyók elé történő értelmetlen kiállással lehet az ország ügyeit előbbre vinni, hanem politikai párbeszéddel, amikor kiegyensúlyozott jellemek ütközhetnek meg egymással.

Ki a példaképe?

Göncz Árpád, mert ő a rendszerváltozás egyetlen olyan figurája, aki magánemberként vagy közszereplőként soha nem mondott, nem cselekedett mást, mint amit gondolt, és mindig az egész nemzet érdekét tartotta szem előtt.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Antall Józsefben az tetszett, hogy stabilan kitartott saját normái mellett. A pénzügyminiszterek közül Kupa Mihály azért, mert nagyon kritikus időszakban stratégiai gondolkodást valósított meg. És megvolt az a sármja, hogy a nagyon rossz híreket is lenyomja az emberek torkán.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Dávid Ibolya nagyon imponált, amikor ellenzéki képviselőként szólalt fel a parlamentben. Ugyanígy tetszett Pusztai Erzsébet is.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

Amikor 1993-ban megnyertem az időközi választást, és Antall József – bár aznap volt az ukrán alapszerződés szavazása – szakított rá időt, hogy odajöjjön a folyosón, és azt mondja: „Gratulálok Önnek!”

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

A Fidesz meghasonlása. Hogy ahol üres helyet találtak, oda beültek, és mint egy átváltozó művész, úgy vették fel az adott fészeknek való figurát, a mondanivalót, a gondolatokat. Számomra ez a produkció csöppet sem hiteles.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Kipling *If* című verse Kosztolányi fordításában leírja azt, amit én gondolok.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Az élet szép. Apám repülőtiszt volt, akibe huszonegy golyót lőttek. Úgy halt meg, hogy nem tudtam, mi történt vele a háborúban, de ő sem rakott a hátamra olyan púpot, amivel nem tudtam volna mit kezdeni. E film kapcsán értettem meg, hogy ő mennyire jó apa volt.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Saját magunknak: „Szép volt, fiúk! Bebizonyítottuk, hogy száz nap alatt fel lehet építeni egy pártot, ha a céljainak van talaja a társadalomban.”

Nagy Tamás
(Centrum Párt)

Gyuricza: Sokszor hangoztattad, hogy igazából nem politikus vagy, és soha nem is akartál az lenni, miután érdekvédelmi szervezetet vezetsz. Mi a különbség a kettő között? Az érdekvédelmi szervezet vezetője nem politikus?

Nagy: Nem. A politikai pártok és a korporáció között nagy különbség van. A politikai párt elvileg a társadalom egésze számára fogalmaz meg üzeneteket: egyfelől a saját gondolatait, de leginkább az emberek gondolatait próbálja leképezni és a törvényhozásban megjeleníteni. Az érdekképviselő, a korporáció pedig egy világosan körülhatárolható csoport érdekeiért lép fel. Az más kérdés persze, hogy emellett üzenete van a társadalom egésze számára. Egy jó agrárprogram, földprogram nyilvánvalóan nem csak a földet művelő emberek érdeke. Az érdekképviselő tehát csak érintőlegesen politikus. Annyiban más a szerepe, hogy neki kötelező minden politikai formációval jó kapcsolatot ápolni.

Gyuricza: És ebben akadályozza, ha valamelyik párt elkötelezettje?

Nagy: Úgy gondolom, igen.

Gyuricza: Hibának tartod, hogy 1994–98 között szakszervezeti vezetők ültek a parlamentben?

Nagy: Én szeretem a tiszta dolgokat.

Gyuricza: Fordítsuk meg a kérdést. Tisztességesebbnek tartod Pokorni Zoltánt, aki lemondott a PDSZ-elnökségről, amikor belépett a Fideszbe?

Nagy: Igen. A szakszervezetek politikai pártokban való megjelenését nem tartom szerencsésnek, mert azt gondolom, hogy az érdekképviselő nem arról szól, hogy ki milyen politikai istent tisztel.

Gyuricza: Szeretnél politikus lenni?

Nagy: Igen is, meg nem is. A politikusok becsülete Magyarországon nagyon a föld alatt van, hatalmas zuhanást élt át. 1990–94 között félistenként tisztelték őket. Ezt a nagyon komoly bizalmi tőkét hihetetlenül gyorsan felélték. Abban bízom, hogy a XIX. században egyre inkább megjelennek

a pályán a képzett, professzionális politikusok, hiszen ez nagyon komoly szakma. Bizony, nagyon rosszul élem meg, hogy a szakmai mondanivalómat a politika mindeddig negligálta, és néhány évvel az uniós csatlakozás előtt kifejezetten bántana, ha nem tennék még egy utolsó kísérletet annak a gondolatmenetnek a megvalósítására, ami az ország javát szolgálná.

Gyuricza: 1990-ben miért nem a kisgazdapártot választottad?

Nagy: Ennek igen egyszerű oka van. Megalakítottuk az Agrár-reformkört. Odamentem Vörös Vince bácsihoz, azt mondtam neki, hogy itt döntően olyan emberek vannak, akik kulák családból származnak, tenni akarnak a vidékért: kössünk szövetséget, ne meneteljünk egymás ellen. Akkor két agyament ember – már a nevükre sem emlékszem – elkezdett üvölni, hogy ezekkel a téészesekkel szóba nem állunk. Ilyen egyszerű, prózai oka volt, hogy a kisgazdapárt és az Agrár-reformkör nem talált egymásra. Ekkor kezdődött a zöldbárózás.

Permanens válság

Gyuricza: A rendszerváltás óta az agráriumot egyetlen szóval lehet leírni: válság.

Nagy: Amikor Antall József kormánya arra kényszerült, hogy a kisgazdák gondolatát, a kárpótlást elfogadja, akkor ennek az ágazatnak megpecsételődött a sorsa, mert földalapú kárpótlás történt. Olyan birtokszerkezet jött létre, ami kezelhetetlen volt. Az egyik oldalon rengeteg tulajdonos lett – akinek sem a lakhelyét, sem a földművelést illetően nem volt köze a földhöz –, a másik oldalon pedig ott maradt a falvakban a tulajdon nélküli parasztság. A második csapás akkor következett be, amikor az élelmiszeripart privatizálták. Az könnyen eladható ágazat volt. Jelentkező is akadt szép számmal. Ezek azonban nem gyári kapacitásokat vettek meg, hanem belső piacot. És ennek kapcsán kimondhatjuk, hogy bár friss működő tőke jött, de a vertikális integráció nem valósulhatott meg. Tehát 1994-re elérkeztünk odáig,

hogy a földön gazdálkodó parasztembernek nem volt esz-
köze, pénze, földje, és megszűntek a kereskedelmi kapcsola-
latai.

Az összes többi ügyben 1994–2002 között semmi más
nem történt, csak a különböző kliensek jó-rossz kiszolgálá-
sa. Nem átfogó koncepció valósult meg, hanem a kliensek
táplálása, aminek köze nincs a gazdaság reálfolyamataihoz.

*Gyuricza: Amikor az élelmiszeripart eladták, akkor a cégek dön-
tően külföldi tulajdonba kerültek, például a cukoripar vagy a nö-
vényolajipar. A külföldi tulajdonos pedig kiszolgáltattotta azo-
kat az embereket, szövetkezeteket, amelyek addig beszállítói voltak
a vállalatoknak. Nem egy esetben leállították a termelést, aztán
behozták a magyar piacra a saját termékeiket.*

Nagy: Így igaz.

Gyuricza: Ezt nem lehetett előre látni?

Nagy: El kell olvasni az Agrárszövetség vagy a MOSZ
összes feljegyzését, mind erről szól. Nagy Husszein Tibor
volt akkor a főtitkárunk, egyfolytában ettől féltünk: hogy
kárpótlási jeggyel vagy privatizációs tenderen megveszik
mondjuk a cukoripart, és a következő pillanatban félmillió
hektár földterületet fognak részben vagy egészben parlagon
hagyni azért, mert ennek a cukoripari konszernnek a ter-
melés visszaszorítása lesz az érdeke Magyarországon. Min-
denki azt mondta ránk, hogy „kommunista üvöltöző bűdös
bagázs”, ahelyett, hogy elhitték volna, ez a világ legegyszerű-
sebb közgazdasági gondolkodása. Hogy ez miért nem jutott
eszébe a kormánynak?!

*Gyuricza: A mezőgazdaság területén számtalan más kérdés is föl-
merült: mi legyen a szövetkezetekkel, az állami gazdaságokkal,
hogy fognak boldogulni a családi gazdaságok, vagy itt vannak a
zsebszerződések...*

Nagy: Amit elmondtál, az horror-show.

*Gyuricza: Ezek jutottak eszembe. Említhettem volna még, hogy
volt idő, amikor egy tehén levágását tízezer forinttal díjazták, vagy
az állatállomány csökkenését, a megművelt földterület nagyságá-
nak csökkenését, a felhasznált műtrágya mennyiségének zuhaná-
sát. A sor hosszan folytatható.*

Nagy: A szövetkezeteknél nagyon fontos volt, hogy a tulajdont odaadták a tagoknak, de nagyon vitatható a külső üzletrész. Látjuk, hogy ma százmilliárdos állami kötelezettségvállalás van ebben a témakörben. Katasztrófa volt, hogy az agrárpolitikánk ezt a vagyont gyakorlatilag felzabálta. Ezermilliárd surrant ki a mezőgazdaságból, és ezt a pénzt a tulajdonosok zsebéből húzták ki. Ha pedig a támogatásokról beszélünk: egyetlen olyan támogatás nem volt az elmúlt tíz évben, amelyikre azt mondtam volna, hogy igen, ez a minőségi árutermelésre képes gazdák, szövetkezetek, társas vállalkozások érdekeiért van, vagyis a magyar nemzet érdekében. Mindig csak azt láttam, hogy valakinek eszébe jutott egy célcsoport, amelyiket valamilyen oknál fogva szeretett volna megnyerni. Ez egyébként az állampolgárok adóforintjainak nyílt elrablása és hitvány elköltése.

Vagy nézzük a családi gazdaságok kérdését! Nyugat-Európában létezik családi gazdaság, de nem mint közgazdasági kategória. Brüsszelben mindenki tátott szájjal bámul, hogy mi ez. Vagy a következő produkciót, amellyel kétmillió embert megfosztottak a tulajdona fölötti szabad rendelkezéstől. Ez önmagában elképesztő. Ugyanis nem annak adhatod bérbe a földedet, akinek akarod, és ennek kapcsán nem tudod garantálni, hogy a földedet a legjobb tulajdonos művelje, mert a törvény ezt nem teszi lehetővé.

Tehát ezer csapás ért bennünket, de a legnagyobb most fog érni. Néhány nappal ezelőtt nagy ramazuri volt amiatt, hogy a hat parlamenti párt újítsa meg azt a megállapodást, miszerint a kampányból kihagyják az EU-ügyeket. Brüsszelben meg most fogják megnyitni az agrárfejezeteket, mert az Európai Unió rádöbbsen arra, hogy négymillió parasztembert kellene valahova máshova áttuszkolni. Az uniónak nagy valószínűséggel az lesz a javaslata, hogy közép- és nagyüzemeket fegyverezze fel technológiailag, ehhez adna támogatást, mert így lehet a piacgazdaságnak megfelelő agrárgazdaságot építeni.

Gyuricza: Tehát miközben itt nagy erővel azon dolgoznak, hogy a meglévő szervezetet lebontsák, pillanatokon belül egy új kormány

azzal az elvárással találja magát szembe, hogy ilyen vállalatokat kell létrehozni?

Nagy: Így van, pontosan. A magyarázata nagyon egyszerű: Magyarországon a termelőszövetkezetek 98 százaléka statisztikailag még a középkategóriába sem sorolható be. Sem az EU, sem a magyar mérce szerint.

Gyuricza: Ezek után tudsz az elmúlt tíz-tizenkét évből olyan intézkedést mondani, ami progresszív volt?

Nagy: Igen. Például progresszív volt a '97-es agrártörvény tető alá hozása, mert az valamennyi parlamenti párt aláírásával született. Az jó kompromisszum volt. És progresszív volt rögtön a rendszerváltozáskor a szövetkezeti vagyon felosztása a tagok számára.

Gyuricza: Egy terület súlyát talán az is érzékelteti, hogy hány minisztert fogyaszt. A mezőgazdasági tárca rövid miniszteri kihordási időket produkált.

Nagy: Szerintem a kormányzati ambíciókat is bemutatja, hogy kit állítanak oda. Gyakorlatilag egyetlen miniszter sem volt, aki értette volna az agrárium és a vidék problémáit, vagy jártas lett volna a pénzügypolitikában, európai politikában, tudta volna, hogyan kell pénzt termelni ennek a szektornak.

Ez önmagában minősít. Na most, ha valahol az egymást követő kormányok nem tesznek ütőképes figurát a tárca élére, akkor abban tudatosság van.

Gyuricza: Azzal egyetértettél, hogy a vidékfejlesztést az agráriumhoz vonták?

Nagy: Igen. De itt is profiltisztítás kellene. Szerintem a Centrum Párt programja azért korszakalkotó, mert az agrártermelést minőségi bázisra helyezi. Azt mondja, hogy az agrárvilággal az foglalkozzon, aki nem politikai okok miatt akarja ezt csinálni. Nem politikai kérdés az, hogy meg tudja élni. Aztán azért progresszív, mert a környezetvédelmet és az agrártermelést összeköti. A környezetvédelem kapcsán a regionális, a kistérségi lehetőséget a vidékfejlesztésbe illeszti. Különösen fontos, hogy ezt a programot megbeszéltük az érintettekkel, és csak utána írtuk le. A sokat hiányolt társa-

dalmi párbeszéd volt az, ami végül megírására készítette az alkotókat.

Gyuricza: Hányféle érdek mentén tagozódik ma az agrárium?

Nagy: Ezer.

Gyuricza: Hogyan kell elkezdni az ezer szál fölfejtését?

Nagy: Úgy, hogy az állam kellő bátorsággal teszi a dolgát. Például az a dolga, hogy olyan impulzusokat küldjön a vállalkozóknak – ebben az esetben a gazdáknak –, amiből világossá válik számukra, hogy pénzt kizárólag akkor látnak, ha a földet a szakmailag legelvárhatóbb módon művelik, és minőségi portékát állítanak elő. Mert ez a társadalom az érdeke. Ekkor biztos lehet a családod, hogy nem BSE-s marhahúst, vagy nem tudom, mit etetsz meg a gyerekeiddel.

Az államnak ez a feladata. Ez kiegészül azzal, hogy évekre előre mutató agrárrendtartást hirdetnek meg, tehát el mered ültetni a gyümölcsfát, aminek csak nyolc év múlva lesz termése. Ezért kell az európai szabályozás is.

Gyuricza: Amit mondasz, az átnyúlik a kormányzati ciklusokon.

Nagy: Így van. Ez a dolog lényege, hogy a mezőgazdaság ne kormányciklusoktól függjön.

Gyuricza: Torgyán József iszonyú sok pénzt tudott a vidékfejlesztés és agrárfejlesztés céljaira szerezni. Látsz-e esélyt arra, hogy egy új kormányban ez folytatódjék?

Nagy: Nézd, én azért hiszek a Centrum-gondolatban, mert az Antall-kormány pénzügyminisztere, egy politikai és egy közigazgatási államtitkára, egy érdekképviselői vezető állt össze, és egy megyei közgyűlési elnökkel együtt fogalmazta meg a programot. Úgy gondolom, hogy az adóforintok okosabb felhasználása ezt a programot finanszírozhatóvá is teszi. Tehát én azt mondom, hogy persze jó lenne hat-százmilliárd forintot kapni holnap a költségvetésből, csak ezt nem fogjuk megkapni. De okos programokkal jobb helyzetet lehet elérni, ebben biztos vagyok. Mondok egy példát: ha a Centrum holnap kormányra kerülne, meghirdetné, hogy minden megyében két-hárommilliárd forintos nagyságrendben jöjjenek létre beszerző és értékesítési szövetkezetek vagy vállalatok. Abban a pillanatban az értékesi-

tésben a monopolhelyzeteket meg tudnánk szüntetni, az egyén törpeségéből eredő veszteségeket minimalizálni tudnánk, és a beszerzés oldaláról hihetetlen árjavító pozíciót tudnánk elérni.

Gyuricza: Melyik oldalon látod a Centrum Párt csatlakozási lehetőségét a kormányhoz?

Nagy: Nem tudom, hogy mit fog mondani a Fidesz és az MSZP ezekben a fontos kérdésekben. Komolyan gondolom, hogy a Centrumnak nyíltan meg kellene kérdeznie mindkét párt vezetőjét, és a válaszoktól függővé tennie, milyen lépéseket tesz. Ha ma az agrárvilág szemszögéből vizsgáljuk ezt a kérdést, úgy gondolom, hogy nincs esélyünk a Fidesszel közösen gondolkozni, mert akkor ők már jelentkeztek volna. Azt látom, hogy a túlsó parton sokkal nagyobb az aktivitás. De ha olyan helyzet adódna, hogy a Centrum Párt bekerülne a parlamentbe, és az lenne a kérdés, hogy legyen-e Fidesz–MIÉP-koalíció, akkor bizony az a válasz, hogy van egy magasabb elv, mert szélsőséges irányba az ország semmilyen módon nem mehet el. (Én egyébként úgy gondolom, hogy a Fidesz–kiszármazék-koalíció is a szélsőséggel kötött koalíció volt. Az más kérdés, hogy kimosdatták a szerecsent. Nem sokáig hatott.)

Ez a kérdés akkor válaszolható meg, amikor az esemény bekövetkezik, mert ehhez tisztán kell látni a hátteret is. Olyan helyzet is előfordulhat, hogy kisebbségi kormányzás lesz az országban, és ellenzéki pozícióból lehet vagy nem lehet támogatni ügyeket. Készül erre is forgatókönyv, miért vessük el? Talán ez jobb forgatókönyv, mintha azt mondjuk, hogy szorítsuk a két nagyot arra, hogy egy sehova nem vezető nagykoalíció jöjjön létre.

Gyuricza: Az agrárkérdés nemcsak a következő parlamenti ciklus legnagyobb kérdése, hanem az integráció miatt sem lesz megkerülhető. A magyar mezőgazdaságra, a mezőgazdaságból élők számára mit fog hozni a csatlakozás?

Nagy: Tíz éve az Európai Mezőgazdasági Szövetségek elnöke vagyok, tehát látom, hogy mi készül a műhelyekben. Mit mondhatunk? Az európai rendtartás, a támogatá-

si rendszer átalakul. Azt látjuk, hogy létező valóság a támogatási rendszerek leépítését forszírozó amerikai követelés. Nem tudjuk megmondani, hogy milyen mértékben kényszeríti rá az európai közösségre, de valamilyen mértékben biztosan, már csak azért is, mert az európai büdzséből ez nem finanszírozható tovább. Az európai országok polgárai maguk mondják, hogy az adóforintokat nagyon sokszor rosszul költik el, mert nem a társadalom egészét, hanem csak a paraszti réteget szolgálják.

Ugyanakkor hihetetlenül erős minőségi, fogyasztóvédelmi népi mozgalom indult el Nyugat-Európában. Tehát Nyugat-Európa válasza az Egyesült Államoknak részben az lesz, hogy elutasítja a génmanipulált termékeket, és ezen a fronton veszi fel a harcot. Magyarországnak pedig választ kell adnia a globalizáció problémáira, s úgy gondolom, az agrárvilág kifejezetten alkalmas arra, hogy ezt részben orvosolja. Hiszen ha a mi programunk valósul meg, akkor nem a növénytermesztést fogjuk preferálni, hanem a szaktudást, a kézi erővel végzett munkát. Az odafigyelést igénylő kultúrákat helyezzük előtérbe, és ezáltal milliónál több embert foglalkoztathatunk azon a földön, ami ott van a falujában, és ahonnan a föld, a szaktudás, meg az ott élő ember el nem vihető. Tehát így kikerülhető a globalizációnak az a csapása, hogy ma leszerellem valamelyik üzemet, holnap meg felépítem Szlovákiában.

Még két dolgot szeretnék hozzátenni. Először is szembe kell néznünk azzal, hogy Magyarországon körülbelül hat-százezer olyan – az agráriumhoz kötődő – ember él, aki az európai rendszerből kiesik. Mi tehát azt mondjuk, vezessük be most, amit Európában tesznek, hogy a termelési volumenektől függően kapsz ezer és kétezer euró közötti összeget, és soha többet nincs kapcsolatod az állammal. Ezt vedd szociálpolitikai juttatásnak, és tégy, amit akarsz. Kettő: Magyarországon ma körülbelül öt-hatszáz ezer agrárvilágban érdekelt embernek nincsen társadalombiztosítási kapcsolata. Mi fog történni, amikor ezek az emberek idősebbek lesznek? A bizonytalanságot, ami főként idős kor-

ban lesz drámai, egy kultúrállamban nem lehet megengedni. Ezért tartom nagyon fontosnak, hogy ez legyen az agrárügy első számú kérdése, percekkel az uniós csatlakozás előtt, mert különben olyan gondokat hozunk a nyakunkra, hogy az elmondhatatlan.

Gyuricza: Milyen Magyarországot képzelsz el 2002 után? Milyen lesz a magyar mezőgazdaság, a magyar vidék?

Nagy: Nézd, én gazdasági és politikai pályámon egyaránt megmutattam, hogy egy dologhoz biztosan értek: a kompromisszumok megkötéséhez és kimunkálásához. Az érdekek egy asztalhoz tereléséhez, a közös nevező megtalálásához. Szerintem Magyarország sorsa ott dől el, hogy azoknak hiszünk-e, akik ketté akarják szakítani az országot jókra és rosszakra, feketékre és fehérekre, miénkre és övékre, vagy azt mondjuk, hogy ebben a kis hazában – a választási eredménytől függetlenül – együtt gondolkozunk azon, hogyan legyen jobb. Olyan Magyarországon szeretnék élni, ahol ennek van létjogosultsága, és ezért neveztem meg Göncz Árpádot példaképnek, mert ő világosan mutatta, hogy létezik ilyen ember, létezik ilyen program, létezik ilyen cselekvés.

A következő kormány miniszterelnökétől én nem azt várom, hogy zsonglőrként játsszon a GDP-vel, és tudja a keze-kusza utakat a társadalombiztosítás rendszerében. Azt várom, hogy amikor megszólal, amikor megjelenik, akkor mindenki azt érezze, hogy ő a „jónak ágyaz”. Bárhonnan jön a jó gondolat, a pozitív cselekvés, ahhoz fogadókészséget és segítséget ajánl. Úgy gondolom, hogy ez ma hiányzik. Ma az üzenet az, hogy „velünk vagy, vagy nem vagy”. Elkezdtünk araszolni egy olyan úton, ahol az ember fejében megfordul, hogy hopp, egy kis párttagkönyv azért nem ártana. Azért az egy aranyfedezet, hogy beférjek olyan résekbe, ahova más-hogy nem férnek be.

Én rebellis vagyok. A fél családom története arról szól, hogy vagy akasztották, vagy lefejezték, mert felszólalt a törvény vagy a kisebbség érdekében, legyen szó reformációról vagy egyébről. Én nagyon büszke vagyok arra, hogy soha életemben nem adtam el magam. Amikor 1985-ben meg-

hirdették a tsz-ben, hogy a pártember lesz az elnök, akkor én elindultam ellene a választáson. Pedig azt mondták nekem egy beszélgetésen, hogy: „Tamás, csak nem képzeled, hogy valóban az emberek fognak itt választani?” Azt feleltem, hogy megpróbáljuk. Megnyertem a választást, én lettem az elnök.

És bizony, szégyenkezve kell bevallanom, hogy most, amikor például október 23-ára levelet hozott a postás, amelyben az Országimázs Központ azt kérdezte tőlem, hogy részt akarok-e venni a központi ünnepségen, akkor elgondolkodtam. Először is feltűnt, hogy '98 óta soha nem hívtak meg sehova, egyetlen állami rendezvényre se. Most meg a választások előtt percekkel érdekes módon meghívnak. Másodszor, eszembe jutott, hogy a fiam születésnapja van, tehát nem tudok részt venni az ünnepségen, amit egyébként nagyon fontosnak és helyesnek tartok. Elkezdtem dekáztatni, hogy akkor most mit is írjak vissza? Ha azt írom, hogy nem kívánok, akkor tanúsítványt adtam ki, hogy engem nem érdekel az '56-os megemlékezés. Szégyenszemre kértem meghívót. Végül a központ nagyon ügyesen megoldotta a problémát, mert két nappal az ünnepség után küldte meg a jegyet. De figyelemre méltónak tartom, hogy én – aki mindig azt hittem, hogy nem félek, hogy nincs okom a félelemre, mert nem függök az akaratuktól – mégis így döntöttem. Tehát olyan országot kell építeni, ahol az ember azt írhatja ilyenkor, hogy: „Ne haragudjatok, de nem érek rá.” És a történet itt véget is ér.

Ki a példaképe?

B. Szabó István kiskorú politikus, aki a második világháború után benne volt a kormányban. Azért példaképem, mert minden körülmények között ember tudott maradni, kiállt az emberekért, még a börtönt is vállalta. Nem engedte a járdát kibetonozni a háza előtt, csak akkor, ha mindenütt kibetonozzák. Amikor hazament, felült a gépre, szántott, vetett, aratott, együtt az emberekkel. Annak ellenére, hogy képviselő volt, politikus vagy államminiszter, nem változott meg, minden körülmények között ember maradt.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Torgyán Józsefet. Mindannak ellenére, amin keresztülment. Nem tudok más olyan kormánypárti politikust, aki úgy megküzdött volna, és ekkora árat fizetett volna egy évtizeden át azért, hogy ő és a pártja is a politikában maradhasson.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Szűrös Mátyást. Mindig kereste a realitásokat és a kompromisszumot. Nem szégyellt meríteni a korábbi tevékenységéből, és föl merte vállalni azt is, hogy a saját pártjával ütközik.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

A huszonötödik házassági évfordulónk. Ez egy évvel ezelőtt volt.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

Az, hogy az olajügylet kapcsán elítélt a bíróság.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

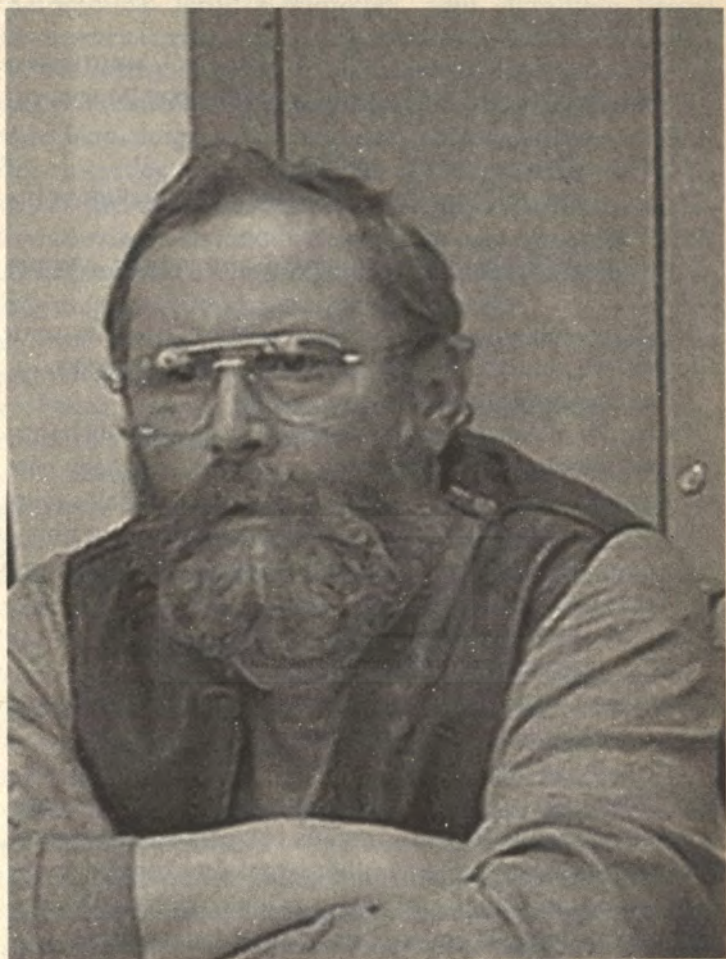
Móricz Zsigmonddal, az íróval. Emberség árad a műveiből.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

A Pál utcai fiúkat. A filmben minden benne van, ami annak a korosztálynak szükséges.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

„Annak reményében, hogy a többpárti demokrácia működni fog, örülök annak a változásnak, amelyet én is elősegítettem.” – Orbán Viktor.

Pállag László
(FKGP)

Olajfolt – csak volt?

Gyuricza: Miről szólt az olajügy?

Pallag: Arról a kapitalizálódási folyamatról, ami tisztességtelen eszközökkel tett gazdaggá embereket Magyarországon.

Gyuricza: Törvényszerű volt, ami történt?

Pallag: Nem volt törvényszerű, ennek nem kellett volna így lennie.

Gyuricza: A folyamat nem volt törvényszerű vagy az, ahogyan lezajlott?

Pallag: A folyamat sem volt törvényszerű, meg az sem, ahogyan végbement. Teljesen törvénytelen volt az egész.

Gyuricza: Miért lett ebből ügy egyáltalán?

Pallag: Nem volt a számítások között az a legutóbbi hónapokban hozzám jutott információ, amely szerint négy párt megegyezett abban, hogy a választási pénzeket olajos pénzekből fogják pótolni, és azok a cégek, amelyek ehhez hozzájárulnak, életben fognak maradni, védelmet fognak kapni. Meg is kapták.

Gyuricza: A pártokat meg mered nevezni?

Pallag: Igen: MSZP, SZDSZ, Fidesz, MDF.

Gyuricza: Úgy gondolod, hogy az olajügyeket vizsgáló bizottság munkájának leállítása ezzel függ össze?

Pallag: Teljes mértékben. Amikor egy Bács-Kiskun megyei kormánypárti szervezet ötvenmilliót fogad el azért, hogy az olajügy le legyen zárva, és egy olajos cég emberei csak az információért négymilliót adnak egy képviselőnek, hogy pontosan tudják, mi van a bizottságban. Amikor a bizottságba delegált embereknek az a feladata, hogy arra figyeljenek, nehogy ügy legyen, és hogy szét legyen verve a bizottság, és ha lehet, bele is bukjunk az egészbe...

Gyuricza: Nem tartasz attól, hogy amit most mondtál, azzal újabb pereket hívsz ki magad ellen?

Pallag: Szándékosan általánosságban nyilatkozom, hogy ne lehessen perre vinni, amit most mondok.

Gyuricza: Magadban lezártad az olajügyet?

Pallag: Nem zártam le, mert nem lehet lezárni. Ráadásul hárommillió forintba büntettek, amit elkezdtem fizetni. Nincsenek cégeim, nincs megtakarított pénzem, a ház, amit kertészkedésből építettem, nincs még befejezve, tizenöt éves kocsit használok, amit magam javítok. Több jogással meg nézettem, hogy amit elmondok, abba bele lehet-e kötni, lesz-e esetleg jogi következménye. Mégsem azt vonták felelősségre, akitől az információ eredt, hanem azt, aki parlamenti szinten elmondta. Házzabályt nem sértettem, államtitkot nem sértettem, szolgálati titkot nem sértettem, a bíróság mégis titoksértésre hivatkozva is elítélt.

Gyuricza: Úgy néz ki, hogy Magyarországon az olajügyekért egyedül Pallag Lászlónak kell megfizetnie.

Pallag: Úgy néz ki, mintha én volnék a legnagyobb olajbűnöző. A bíróságon úgy is bántak velem.

Gyuricza: Van egy dolog, amit én a kezdetek óta nem értek. 260 fantomvonat közlekedett valahonnan valahova. Sorompókat engedtek le, állomásokon engedték keresztül a szerelvényeket. Mégis, mintha ezeket a vonatokat senki nem látta volna, senki nem tudna róla. És a vonat csak egy példa, mert úgy gondolom, hogy itt nagyon komoly üzleti háttér volt.

Pallag: Mindennek meg is volt a gazdája. Nem véletlenül választották le a szállítást a vasút rendszeréről. A bizottság a vasúttól az olajjal kapcsolatos anyagot munkájának lezárása előtt két nappal kapta meg, amikor már a jelentésen dolgozott. Tehát át se tudta tekinteni. Gondolom, aki ezért felelt, az továbbra is a vasút vezetője marad, mert szívességet tett bizonyos köröknek. Mindenütt tudtak arról, hogy mi az az olajszőkítés, legutóbb a környezetvédelmi bizottság kunmadarasi kihelyezett ülésen mondta el a polgármester, hogy a Fidesz-vezetők tudtak róla, mi folyik ott, már csak azért is, mert a volt szovjet repülőtéren többen megfordultak. Nem véletlenül került Fazekas Sándor, Karcag polgármestere a bizottságba.

Közvetlenül a belügyminiszter környezetéből is volt egy ember, aki mögött egész jogi apparátus dolgozott a minisztériumban. A szemünk láttára, a fülünk hallatára adták az

utasításokat, hogy mit kérdezzenek, nehogy valami kiderüljön.

Gyuricza: Próbáltak téged leállítani vagy félreállítani?

Pallag: Azt mondták, hogy Pallag egy bigott hülye, akit úgyse lehet leállítani.

Gyuricza: Ezt ki mondta?

Pallag: Ez hadd maradjon az én titkom.

Gyuricza: Saját pártodon belül mondták, a koalícióból vagy az ellenzék?

Pallag: A nagyobbik kormányzópárt részéről hangzott el egy illetékestől. Próbálkoztak, igyekeztek belém kötni, fogást találni rajtam, lejártni.

*A vizsgálatot abbahagyni nem kell félnetek
jó lesz ha mindenki beleegyezik én nem ellenzem...*

Gyuricza: Számomra az nem világos, hogy egy kormánypárti politikus miért vállalja, hogy a koalíción belüli társpártoknak kellemtelenséget okoz?

Pallag: Nem így indult. A nagyobbik kormányzópárt nem volt képen ezekben az ügyekben. A Tocsik-ügy után nem is feltételeztem, hogy akik ilyen hevesen fellépnek a korrupció ellen, azok ilyen mocskokban legyenek benne. Azután a parlament 98 százalékbán megszavazza a bizottságot, a bizottság tagjait, majd ugyanaz a parlament, amikor a bizottság eléri a felső szintet, összerántja magát, és közös erővel leszavazza, leállítja az egészet. Tizenhárom szavazat hiányzott ahhoz, hogy folytatódjon a munka. Egyébként a kiskgazdapárt nem volt benne az olajügyekben.

Gyuricza: Ezért mentél bele bátran, mert tudtad, hogy a kiskgazdapárt nem érintett, a többi meg hadd boruljon?

Pallag: Egy alkalommal szem- és fültanúja voltam a székházban, amikor az elnök magából kikelve dobott ki egy illetőt, aki próbálkozott. Kéréssel jött, és pénzt ajánlott fel. Az elnök azt mondta, ha valaki még egyszer ide mer hozni egy ilyen embert, azt is kirúgja úgy, hogy a lába nem éri a földet.

A párt felső vezetése rendkívül ügyelt arra, hogy ne tapadjanak hozzá korrupciós pénzek.

Gyuricza: Ezért bátorítottak, hogy folytasd a munkád?

Pallag: Igen.

Gyuricza: És mikor jött el az a pillanat, amikor már Torgyán József is azt mondta, hogy le kéne állni?

Pallag: Ő ezt így nem mondta. De volt egy pillanat, amikor a kormánypárt bukását is eredményezhette volna a bizottsági munka folytatása. Ez nemcsak a koalíció bukását jelentette volna, hanem a parlamentét is.

Gyuricza: Mennyi pénzről szolt az olajügy?

Pallag: Közel százmilliárd volt, amit az ügyészség a jelentésében leírt.

Gyuricza: És a te becslésed szerint?

Pallag: Ennek a sokszorosa.

Gyuricza: Mennyi pénz juthatott a pártokhoz?

Pallag: Három-négymilliárd. De nemcsak a pártokhoz, hanem a pártok érdekeltségi köréhez tartozó személyekhez is. És ezek a pénzek aztán különböző területeken mozogtak: privatizációban, kábítószerben, borhamisításban, cigaretta-csempészetben, prostitúcióban, leánykereskedelemben.

Gyuricza: Megítélésed vagy adataid szerint Magyarország határain belül maradt-e az olajügy?

Pallag: Nem. Átnyúlt a határokon.

Gyuricza: Merre?

Pallag: Szlovákia, Románia, Ukrajna, Oroszország felé.

Gyuricza: Jugoszlávia?

Pallag: Mi láttuk el a szerbeket olajjal, tehát üzemanyaggal, lőszerral és fegyverrel. Miközben hangoztattuk az embargót, a NATO-hoz való csatlakozást és azt, hogy legyen vége a délszláv válságnak.

Ezért valaki megfizet

Gyuricza: Most ott tartasz, hogy hárommillió forintba büntetett a bíróság?

Pallag: Ebből 2,2 millió jogerős, a többi most megy másodfokra.

Gyuricza: *Mi lesz a számlával?*

Pallag: Szabó Iván már ki van fizetve.

Gyuricza: *Miből fogod rendezni a többit? Tart még a lelkesedés, hogy adakozásból összedobják? Sőt az alvilág is akart fizetni...*

Pallag: Ennek a szándéknak nagymértékben ártott az a kezdeményezés, amit az olajbizottság egyik tagja, Tóth Károly indított, hogy küldjenek az emberek egy forintokat Pintér Sándornak. (Közel harmincezer forint érkezett így a Belügyminisztériumhoz, ahonnan a pénzt átutalták arra a számlára, amit a Tiszta Kezek Alapítvány nyitott részemre.) Ezzel ugyanis elterelte a figyelmet arról a tényről, hogy azért ez nekem még komoly gondokat fog jelenteni.

Gyuricza: *Miből fogod kifizetni a büntetéseket?*

Pallag: Kaptam ígéretet a pártomtól, és jelentkeztek emberek húsz-harminc-, ötven-hatvanezer forintokkal.

Gyuricza: *Mennyi gyűlt össze?*

Pallag: Kétszázezer jött össze.

Gyuricza: *Hát azért ez messze van a hárommilliótól.*

Pallag: Persze hogy messze van. És a szegény embert még az ág is húzza. Volt olyan, hogy az ügyvédem a Legfelsőbb Bíróság tárgyalása előtt két nappal kapott egy afrikai repülőutat a feleségével. Nem volt mit tenni, kértük a bíróságtól a halasztást, megindokolva, hogy miért. A Pintér- és a Szabó Iván-perben is megbüntettek száz-százezer forintra, mert akadályoztam a bíróság munkáját, pedig Magyarországon szabad ügyvédválasztás van. Egyébként kilenc hónap alatt véget ért a per: első fok, második fok, Legfelsőbb Bíróság, végrehajtás.

Gyuricza: *Példás gyorsaság.*

Pallag: Hogyne. Ha az igazságszolgáltatás így működött volna, a bíróságok így dolgoztak volna a korábbi években, akkor talán nincsenek is olajügyek.

Virágzó korrupció

Gyuricza: Minek tartod magad: megszállottnak, hősnek, baleknek, áldozatnak?

Pallag: Egyiknek se. 1989-ben léptem arra az útra, amelyre azt mondják, hogy politika. Én tényleg komolyan vágytam és vártam a változást. Hittel és elkötelezettséggel. 1990-ben bekerültem a helyi önkormányzatba. Ott is azon dolgoztam, hogy tisztán menjenek a dolgok. De örököltük azt a rendszert, amely úgy működött, hogy akkor kaptak pénzt a minisztériumokból, ha bizonyos visszaáramlás is volt.

A visszaosztási rendszer folyamatosan működött. A privatizáció során különösen virágzott. Akik az ÁPV Rt.-nél vagy jogelődjénél kapcsolatot tudtak teremteni, és pénzeket juttatni, azok meg tudtak szerezni cégeket, üzemeket, földterületeket. Nagyon nagy pénzek mozogtak.

És a támogatási rendszer most is így működik, a legkisebb ponttól a legmagasabbig: én megkérlek, hogy írd meg a pályázatot ennyiért, ha megkapom, ennyi százalék visszajár. Géza öcsém egy szeretetotthon vezetője, amit egy alapítvány hozott létre. Negyven éves embert gondoznak Békéscsaba határában. Fejlesztéshez lett volna szükségük ötmillió forintra. Megmondták, hogy Szegeden kihez menjen, és kinek mennyi pénzt adjon. Nem is lett semmi sem a fejlesztésből, sem a pénzből.

A mezőgazdasági támogatások terén is működik a rendszer. Ezzel azt értük el – és nemcsak a mezőgazdaságban, hanem más területen is –, hogy akinek pénze van, az pénzzel tud pénzt csinálni, tehát a gazdag még gazdagabb lesz. Azok pedig, akik a támogatási rendszerre rászorulnak, azok az emberek, családok, közösségek, ha pénzszükében vannak, gyakorlatilag csak ilyen feltételekkel kapják meg a szükséges támogatást.

Gyuricza: Ha neked a tiszta kéz, az átláthatóság ennyire fontos, akkor hogy viselted el, hogy a pártod által felügyelt minisztériumoknál is él ez a rendszer?

Pallag: Én ezt jeleztem. De nehogy azt higgyük, hogy az-

zal, hogy a kisgazdapárt bekerült a minisztériumba, azzal az apparátus is, a kialakult rendszer is egyik napról a másikra meg tud változni! Vizsgálatokat kezdeményeztem, de azok vizsgáltak, akik benne voltak a visszaosztási rendszerben. Annyira át van szőve az egész magyar gazdaság a korrupcióval, hogy itt nagyon céltudatos munkára lesz majd szükség a rendőrség, a vám- és pénzügyőrség, az ügyészség, az illetékes hivatalok, a minisztériumok részéről, hogy ezt megváltoztassák.

Gyuricza: Látsz arra esélyt, hogy Magyarország ilyen irányba változna, vagy hajlandóságot, hogy akár kormányzattól lefelé a kezek tisztuljanak?

Pallag: Nagyon sok olyan ügyésszel találkoztam, főleg fiatalokkal, akik rendkívül felháborodtak a kézi vezérlésen, hogy nem dolgozhattak úgy, ahogy szerették volna, mert leállították őket. Volt, akinek azt mondták, ha ezt nem érti meg, akkor még jogászként se tud majd elhelyezkedni. Figyelve az olasz korrupció felszámolására tett lépéseket, ott is akkor indult meg a tisztulási folyamat, miután alakult egy ügyészi csapat, amelyik fel merte vállalni mindezt, és a munkájuk végül a maffia felszámolásához vezetett. Nem oldotta meg teljesen a problémát Olaszországban, de óriási változás kezdődött.

Nem szeretem, ha hülyének és naivnak néznek, és azt sem, ha az embereket nézik annak. Főleg a négyévenkénti hülyítést nem szeretem, hogy mindenki ígéri a korrupció felszámolását, és amikor átlépi a Parlament küszöbét, úgy elfelejt mindent, mint annak a rendje.

Gyuricza: Tehát úgy érzed, hogy nem te változtál, hanem körülötted a politikusok lettek mások?

Pallag: Amikor '94-ben képviselő lettem, volt, aki azt kívánta, hogy maradjak az, aki vagyok. Volt, aki azt mondta, hogy „te is meg fogsz változni, meg fogod látni, mert aki beteszi a lábát, az nem marad szüzen”. Meg lehet maradni annak, aki az ember valójában. Ez a nehezebbik út a képviselői munkában, de sok képviselő van, aki ezt vállalja. Nem is népszerűek.

Befejezve az olajügyet, úgy tudom, hogy a miniszterelnök szájából hangzott el, hogy „le kell zárni a bizottság munkáját, kevesebb bajunk lesz, mint hogyha hagyjuk tovább működni”.

Gyuricza: Mármint a bizottságot?

Pallag: Igen. Hadd térjek vissza oda, hogy Torgyán József miért döntött úgy, hogy fejezze be a munkáját a bizottság. Nem akarta, hogy a kiskisgazdapárt buktassa meg a koalíciót.

Gyuricza: Végül nem a kiskisgazdapárt buktatta meg a koalíciót, hanem a koalíció a kiskisgazdapártot?

Pallag: De még nem buktatta meg. 1994-ben a legkisebb kiskisgazdapárt minden választókerületben indított jelöltet, mégsem érték el a parlamenti küszöböt. Ez a harminchatok által szervezett formáció volt. Akkor is akadt három-négy változata a kiskisgazdapártnak. De tudomásul kell venni, hogy a levált, kivált kisebb csoportok mögött nincs erő, így most sem tartunk attól, hogy ezek bármelyike versenyképes lenne.

Gyuricza: Igen, de ma már inkább az a kérdés, hogy a Független Kiskisgazdapárt mögött lesz-e olyan erő, ami elegendő a parlamentbe kerüléshez?

Pallag: A küszöb mindenféleképpen elérhető.

Gyuricza: Torgyán Józseffel?

Pallag: Jelenleg ő az, aki ezt a heterogén társaságot össze tudja tartani. Tulajdonképpen látta ezt a folyamatot, amikor a köztársaságielnök-választásra készültünk. Hogy beindultak itt heten, nyolcan, hogy elnökök legyenek, hogyan fordították szembe a különböző megyéket, alapszervezeteket! Mindenki a saját szimpatizánsaival, ismerősein keresztül próbálta a saját bázisát erősíteni Bánk Attilától Lányi Zsoltig, hadd ne soroljam végig mind a nyolc embert. Ha Torgyán József köztársasági elnök, akkor már megbukott volna a Független Kiskisgazdapárt. Én mondtam is neki, hogy milyen veszélyt látok a háttérben, de az elnök nem hitte el, hogy azok a bizalmas emberei, akik állandóan körülötte voltak, agyba-főbe dicsérték, miközben a bukását akarták. Szinte már bántó volt az iszonyatos púderezés, nyalás-falás.

Állandóan együtt ebédeltek, nem fértünk tőlük a közelébe. Volt, amikor egész délután ott ültem a minisztériumban, hogy bejussak hozzá.

Gyuricza: És mi van az ügyek háttérében? A példatár hosszú: Szabadi Béla, Székely Zoltán, Torgyán Attila, Korompai Nikolett... Úgy tűnik, ezekben a kérdésekben nem születik olyan gyors ítélet, mint a te ügyedben.

Pallag: Úgy van. Mégpedig a választásokig. Aminek az eredménye az kellene, hogy legyen, hogy a kisgazdapárt ne jusson be a parlamentbe. A közhasznú társaságok rendszerét nem a kisgazdapárt találta ki a minisztériumban. Az innovációs területeket sem. Ezek azért lettek létrehozva nemcsak itt, hanem másutt is, hogy bizonyos beruházásoknak, fejlesztéseknek – amik javítják az életfeltételeket – a támogatása meglegyen. Tehát egy kialakult rendszert vett át a minisztérium. De kérdezem én, miért csak az FVM-nél vizsgálódtak? Miért nem vizsgálódtak a többi helyen? Máshol minden rendben megy? Más miniszterrel, államtitkárral más egyéb ügyek kapcsán nem volt probléma?

Gyuricza: Lehet, hogy volt, de itt rá is mutattak...

Pallag: '98-ig nem voltunk a hatalom közelében, annyira igyekeztek bennünket mindenholnan kiszorítani. A kisgazdák nem jutottak pozícióhoz. A kisgazdákat nem lehetett bevinni hivatalokba, hivatalok élére. Az első ciklusban '91 november–decemberétől szegény volt kisgazdának lenni. Ránk jobban köpködtek az MDF-esek, mint a volt kommunistákra.

Gyuricza: Most meg egy koalícióban vagytok...

Pallag: Nem én akartam.

Gyuricza: Akkor is így van.

Pallag: Az MSZP–SZDSZ-koalíció nem sértett házszabályt. Éltünk is mindig a tiltakozás lehetőségével. Hatpárti egyeztetés nélkül semmi lényeges kérdést nem vittek keresztül a parlamenten, de azóta a házbizottságon belül egyetlen egy esetben sem volt konszenzus. Az előző ciklusban nem azzal foglalkoztak, hogy szétverjék a pártokat. A szocialisták nem azzal foglalkoztak, hogy az SZDSZ-t be-

kebelezzék, begyűrjék maguk alá, hanem tiszteletben tartották a többpárti demokráciát. És ezt úgy mondom, mint aki világeletemben harcolt a kommunizmus ellen, mert én még kisdobos se voltam.

Gyuricza: Ezzel azt mondod, hogy egy általad nem nagyon kedvelt MSZP–SZDSZ-koalíció 1994-98 között tisztességesebben kormányzott, bánt ellenzékével és saját koalíciós társaival, mint most a Fidesz?

Pallag: Igen. Így van. Pedig én a Fidesztől, ettől a kormánykoalíciótól maximálisan többet vártam volna.

Egy elvhű ember

Gyuricza: Torgyán József feltétlen hívének tekinted magad?

Pallag: Én nem Torgyán József híve vagyok, hanem a Független Kisgazdapárté, és tudomásul veszem, hogy a többség megválasztotta Torgyán Józsefet pártelnöknek. Én magam is pártelnök vagyok a megyében, és tudom, hogy csak úgy lehet dolgozni, ha hagyják az embert, ha a kisebbség tiszteletben tartja a többségi akaratot.

Gyuricza: Ez azt jelenti, hogy számodra nem kérdés, hogy milyen politikai keretek között politizálj tovább?

Pallag: Elvhű ember vagyok. Itt én letettem a voksomat. Én nem csak szövegelek arról, hogy Isten, Haza, Család, én elmegyek a templomba. Nem szégyelltem a templomba járást akkor sem, amikor nem lehetett vagy féltek az emberek templomba menni. Mi elmentünk. A szüleim így neveltek. Kilencen vagyunk testvérek. Én vagyok a fiúk közül a legidősebb. Sokat dolgoztunk, a jószág az én feladatomból volt. Kisráckoromban, amikor még fával fűtöttünk, akkor gyújtóst vágtam, bekészítettem a tüzelőt, a szenet. Szabad időm is volt, dolgoztam is, hobbim is volt, de valahogy útravalót kaptam az életre. Ha úgy látom, hogy ez már nem az, amivel az én elveim összeegyeztethetők, akkor kiszállok a politikából.

Gyuricza: A családotban nem mondják még, hogy eleget pofoztak, hagyd abba?

Pallag: Inkább azért aggódnak, hogy az egészségem rá-
megy. Aggódnak azért, hogy történik velem valami.

Gyuricza: *Milyen Magyarországot képzelsz 2002 tavasza után,
mikor lesznek tiszták a kezek?*

Pallag: Ez hosszú folyamat. Több közgazdasági szakem-
berrel beszéltem, akik, ha halványan is, de látnak ered-
ményt. Már azzal, hogy a bizottság felállt, és elkezdte a
munkáját, megtorpanás állt be a feketegazdaságban. Egy
évig szinte működni sem mertek, mert nem tudták, mi lesz,
hova fogunk eljutni. És amikor azt hallom, hogy egy volt
rendőrkapitány kijelenti, hogy „amit a Pallag fog kapni, azt
nem vágja zsebre”, az ezzel azt igazolja, hogy ő valóban a
korrupció segítője és támogatója. Mert ha ezt nem csinálta
volna, akkor nem fenyegetne. Az fenyeget, akinek valójá-
ban nem volt tiszta a keze. Ehhez a hosszú folyamathoz
társulni kellene egy olyan központi akaratnak, amelyik a
korrupció felszámolását célozza meg. De azokkal, akik en-
nek részesei, ez soha nem fog megvalósulni.

Ki a példaképe?

Számomra példamutató Kölcsey okos, mégis szenvedélyes hazaszolgálata; Churchill elszántsága, humora vagy Klebelsberg Kuno szívós és koncepciózus kultúraépítő munkája.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Antall József és Orbán Viktor voltak a legjelentősebb kormánypárti politikusok. Horn inkább a nyolcvanas évek végének embere, míg Orbán a kilencvenes évek mellett láthatóan a 2000-esé is.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Orbán Viktort. Már az állampárti időkben markáns politikus volt. Az örök ellenzéki persze Csurka István. Ő ellenzéki volt, és az is marad. Saját egykori pártjának, az MDF-nek is ellenzéke lett, ellenzéke a polgári kormánynak, de ellenzéke az ellenzék másik részének is.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

A gyermekeim születésére emlékszem legszívesebben az elmúlt tíz évből. Politikában pedig az 1988–89-es évek, a rendszerváltás előtti „forradalmi” időszak. Szívesen emlékszem miniszterségem három esztendejére is.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

A legdurvább politikai atrocitás egy Skála Áruházban ért. Egy nyugdíjas néni a tejespult előtt odafordult hozzám, és a gyerekeim füle hallatára azt sziszegte, hogy: „Pfuj, pfuj, Fidesz.” A gyerekek pedig értetlenül kérdezték, hogy: „Mit mond a néni?”

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Szép Ernő verseit, novelláit most is gyakran olvasom, most éppen ő áll hozzám közel.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

A Sörgyári capricciót, a Biciklitolvajokat vagy a Krúdy írásai-ból készült Szindbádöt.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Legalább három táviratot küldenék, de mindegyik szövege csak annyi lenne: „Köszönöm!” Az ellenzék vezetőinek a gratulációt, családomnak a türelmet és a segítséget, az embereknek pedig az újbóli bizalmat.

Pokorni Zoltán

(FIDESZ)

Az apolitikától a politikáig

Gyuricza: Hadd emlékezzem egy korábbi nyilatkozatára: „Úgy voltam vele, mint az egyszeri tüntető a rendőrőrszobán, kérem, én csak belesodródtam, nem készültem se érdekvédőnek, se politikusnak, se miniszternek.” Hát, ami azt illeti, alaposan belesodródott. De valóban belesodródásról van szó, vagy tudatos döntések sorozatáról?

Pokorni: Ezek tudatos döntések. Az én családom távol tartotta magát a politikától. Akit a kígyó egyszer megmárt, az a gyíktól is fél – ez volt édesanyám mondása. Apám hosszú éveket ült az ötvenes években. Ez, ha nem is szegyen, de titok volt a gyerekkoromban. Erről nem beszéltünk sem iskolában, se barátok között, sehol. A politika mindvégig, még az egyetemen is olyan dolog volt, amit csináljanak a kiszesek, „a fiatal forradalmárok”. Mi inkább összeültünk, beszélgettünk, borozgattunk, éltük a magunk életét. Nem éreztem késztetést, hogy részt vegyek a közügyekben. Amikor 1988-ban a változás lehetősége kézzelfogható volt, akkor sem tudatos politikai szerepvállalás volt a részemről, sokkal inkább a barátok, a társak bizalma, belém vetett hite lökdösött előre. És ha az ember elvállalt valamit, akkor azt tisztességgel végig kell vinni. Engem kifejezetten meglepett, amikor '88 novemberében a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezetének egyik ügyvivőjévé választottak huszonévesen, nálamnál sokkal idősebb társaim mellé. Sosem gondoltam, hogy szakszervezetet tudunk csinálni, kicsit nevetségesnek is tűnt a dolog. Tudtuk, láttuk, hogy a szakszervezeteknek milyen jogosítványokat adott az állampárt, ezért úgy gondoltuk, hogy ezt kihasználjuk.

Gyuricza: Tanár se akart lenni?

Pokorni: Tanár se. Kutató akartam lenni, irodalmár, aztán a próbatanításokon megéreztem, hogy milyen lenyűgöző dolog elmondani fiatal embereknek, hogy én mit gondolok, miben hiszek, és hatással lenni rájuk. Rádöbentem, hogy ez a világ legjobb foglalkozása, és ehhez képest milyen száraz és papírizú a könyvtárakban, levéltárakban évekig

jegyzetelni, készülni mondjuk arra, hogy Goncsarov a maga cenzori jelentéseiben másnak mutatkozik-e, mint a regényekben. Mennyivel elevenebb, színesebb harminc-negyven gyerekekkel nap mint nap együtt gondolkozni. Ez lenyűgöző. Ez az, ami aztán évekig s talán még most is ott tart az oktatás környékén.

Gyuricza: Az imént Goncsarovot említette. De amikor Moszkvában járt, valamiért kiutasították az akkori Szovjetunióból. Miért is?

Pokorni: Magyar-történelem szakos hallgató voltam az ELTE-n és a harmadik év környékén azt gondoltuk, hogy világot kellene látni. Ez akkor két helyen volt lehetséges: vagy az NDK-ba ment az ember német irodalmat kutatni, vagy a Szovjetunióba orosz irodalmat. De nem voltunk orosz nyelvszakosok. Alapfokú nyelvvizsgát tettünk, és elmentünk, megnéztük a birodalom fővárosát, ami lenyűgöző volt és szörnyűséges. Hatsávós poros utakon ZIL-ek előztek KAMAZ-okat. Juri Andropov halálát követő hetekben mentünk, Csernyenko a Bolsoj Színházban négy percig nem tudott szóhoz jutni, mert annyira rosszul volt, és a szovjet birodalmi tévé a színház freskóit mutatta zavarában. Életre szóló élmény volt megnézni a birodalom végnapjait.

Az egyetemre és a levéltárba nem sokat jártunk. Próbáltuk megismerni, megtudni, amit lehetett. Elég rövid ideig tehettük, mert képviselői választások voltak a Szovjetunióban, plakátokat is kitéttek. Ahol laktunk, egyik reggelre egyik-másik plakátarnak bajsza, szakállá támadt. Végül kitiltottak a Szovjetunióból.

Gyuricza: Ez hogyan történt?

Pokorni: Hajnalban két katona vagy rendőr a követség munkatársaival megjelent, és ahogyan ezt az ember a regényekből ismeri: papír, ceruza, írják le pontosan, mit csináltak délutántól ma reggelig.

Gyuricza: S mennyi idő alatt kellett elhagyniuk Moszkvát?

Pokorni: Aránylag gyorsan.

A nehezén vagyunk túl, nem a nagyján

Gyuricza: Az mit jelent, hogy még mindig az oktatásra gondol, még mindig az oktatás világában él?

Pokorni: Ez a szakmám.

Gyuricza: Most az a „szakmája”, hogy pártelnök.

Pokorni: Ez a munka sok szakterületet érint, amit nem birtokol az ember teljes egészében. De ahhoz, hogy megsejtse egy-egy bonyolult kérdés belső logikáját, ahhoz nem árt, ha van egy terület, amit szakemberként ismer és művel. Az oktatás számomra ilyen. Nyilván a többi kérdésben is az ember a saját szakterületéhez nyúl vissza, és onnan vesz át a megfejtéshez analógiákat. Én az oktatásügyhöz, oktatáspolitikához értek, tizenkét-tizenhárom éve ezzel foglalkozom. Pártelnökként is foglalkozom vele, hiszen az ország számára a képzettség, a kvalifikációs szint az uniós csatlakozás szakaszában meghatározó kérdés. De ez a mostani munkámban egy a sok közül.

Gyuricza: Ha marad a Toldy Gimnáziumban magyar–történelem szakos tanár, akkor mennyire lenne elégedett azzal a helyzettel, ami ma a pedagógusokat jellemzi?

Pokorni: Nemcsak tanárként, de most pártelnökként, és korábban miniszterként sem voltam, illetve vagyok elégedett, bár nagyon sok mindent tudtunk közösen tenni. Jó dolog, hogy több mint három évig ilyen területen dolgozhattam, ahol valóban előre lehetett lépni, de legalább ennyi teendő van még az oktatás területén a bérekben, a szakmai, tartalmi kérdésekben. A nehezén vagyunk túl, nem a nagyján. Ráadásul az oktatás állandóan, az élettel együtt folyamatosan változik, alakul, soha nincs, és nem is lehet kész. Az oktatás kicsit mindig konzervatív, hiszen az elmúlt évek, évtizedek, évszázadok leszűrt tanulságait, tudását közvetíti a mai generációknak, de ugyanakkor mindig kell alakulnia, bővülnie is.

Gyuricza: A kérdésem arra vonatkozik, hogy a pedagógusok egzisztenciálisan, szakmailag hogyan érezhetik magukat?

Pokorni: Szakmailag szerintem jól. Egyre nő annak a le-

hetősége, hogy azt a harmóniát, azt az egyensúlyt megteremtse ki-ki a saját munkájával, hogy ne csak okítsuk, hanem valóban neveljük is a gyerekeket. Az elmúlt években az oktatás emberformáló oldala egyre nagyobb teret és hangsúlyt kapott. Egzisztenciálisan pedig kis levegőhöz jutott az oktatás. Sikerült elérni azt a célkitűzést, amit négy évvel ezelőtt megfogalmaztunk, hogy reálértékben négy év alatt harmincöt százalékkal növekedjenek a bérek. Legalább ilyen ütemben kell továbblépni.

Egy szempontból rosszabb a helyzet, mint volt például a Bokros-csomag idején, amikor nemhogy nőttek, hanem radikálisan csökkentek a keresetek. Furcsa módon ma, amikor növekszik a gazdaság, nagyobb a csábítás. Már nem kell a tengerentúlra vagy külföldre menni ahhoz, hogy háromszor, ötször annyit keressen valaki, elég átmenni az utca túloldalára. Ezért nem elegendő önmagában a béreket emelni, és ebben normális ütemet biztosítani, hanem a nemzetgazdaság többi ágazatához képest kell előrelépni. Négy évvel ezelőtt az átlag tanárkereset a gazdasági átlagkeresetnek a háromnegyede volt. Ma eléri az átlagot, de a növekvő nemzetgazdasági átlag fölött nagyobb ütemben növekvő pedagógusbér-emelés szükséges, hogy a csábítás kisebb és elviselhetőbb legyen.

Új hang, új nyelv

Gyuricza: Erős a csábítás, hogy az oktatással folytassuk, de beszéljünk a Fideszről! Miért ezt a pártot választotta?

Pokorni: 1992–93 környékén csatlakoztam a Fideszhez szakértőként, tanácsadóként, aztán az oktatási kabinet vezetőjeként, a '94-es oktatási program megfogalmazójaként. Orbán Viktor keresett meg. Ezt megtiszteltetésnek éreztem. Akkoriban született a közoktatási, szakképzési, felsőoktatási törvény. Amikor ezt elvállaltam, lemondtam az érdekvéviselési munkáról, mert nem tartottam összeegyeztethetőnek a kettőt. Ma sem tartom jónak, ha valaki egyszerre érdekvédő és pártpolitikus.

Hogy miért a Fidesz? Ez részben természetes és érthető, hiszen egy generáció vagyunk, Tirts Tamás csoporttársam volt az egyetemen, a feleségeink is fideszes körökben mozogtak. Többen 1988–89-ben léptek be csak azért, hogy többen legyenek. Tudtuk, hogy ha többen vagyunk, akkor nem bántanak minket a rendőrök. Tehát sokan ismertük egymást az egyetemről, főiskoláról, házibulikról. A másik ok pedig: számomra is lenyűgöző volt, hogy a sok mellébeszélő, homályoskodó, köntörfalazó politikus mellett a Fidesz nyelvpolitikai forradalmat hozott azzal, hogy érthető volt és egyenes, amit mondott. Ez volt talán a legfontosabb érték számomra.

Gyuricza: Az okozott-e gondot, hogy a Fodor Gábor távozása után őt kellett kitöltenie?

Pokorni: Nem. Én dolgoztam együtt Fodor Gáborral is. Sőt hamarabb foglalkoztam a Fidesz oktatási ügyeivel, mint Fodor Gábor, aki félig-meddig már a Fideszen belüli politikai konfliktusai során találta meg ezt a témát. A Fidesz oktatáspolitikájához több közünk volt tanácsadóként, meghatározó szakértőként. Nem okozott problémát, mert ahogyan fölkészítettük Fodor Gábort, azt mondtam, most már nem másnak mondom el, hogy miről beszéljen, hanem vállaltam, hogy magam mondom el.

A Fidesz mély, belső politikai és emberi konfliktusát akkor élte át, mikor Fodor Gáborék kiváltak, és átálltak az akkor körvonalazódó MSZP–SZDSZ-koalíció oldalára. Senki nem volt jó ezt átélni, különösen, hogy ezt úgy tették, hogy közben az egykori barátaikba, belénk törölték a lábukat.

Gyuricza: Milyen oktatási miniszternek tartotta őt?

Pokorni: Mint a parlament oktatási bizottságának alelnöke, volt módom kifejezni erről a véleményemet.

Gyuricza: És az lesújtó volt?

Pokorni: Volt, amikor igen, volt, amikor nem.

Generációs pártból lett néppárt

Gyuricza: Kimondva vagy kimondatlanul, de annak ellenére, hogy Ön a párt elnöke, a Fidesz első számú embere Orbán Viktor.

Pokorni: Függetlenül attól, hogy Orbán Viktor milyen pozíciót tölt be, őt minden magyar állampolgár fideszes politikusként említi. Hozzá kell tennem, hogy Orbán Viktor egyre inkább valóban pártok fölötti, több párt által is támogatott miniszterelnöke ennek az országnak, aki képes volt a munkája során összefogni és harmonizálni több pártot.

Gyuricza: Összefogni, harmonizálni, integrálni vagy ledarálni?

Pokorni: Most már egyre ritkábban mondják, amit régebben gyakran, hogy a Fidesz ledarál ezt, azt, amazt...

Gyuricza: Lehet eufemisztikusabban is mondani, hogy magába olvasztotta a Kereszténydemokrata Néppárt értékeit, integrálja az MDF értékeit, most éppen a kisgazdaértékeket...

Pokorni: Azt gondolom, hogy 1997-ben, amikor a Kereszténydemokrata Néppárton belül konfliktus alakult ki, mi politikai otthont adtunk a kereszténydemokraták egy részének. Ők ma is parlamenti képviselők. A többiek nem. Így darál a Fidesz. Közös jelöltként indítottunk és indítunk számos MDF-es képviselőjelöltet, ők bejutottak a parlamentbe, a többiek nem. Akikkel mi szövetséget kötöttünk, azok perspektívához és lehetőségekhez jutottak. Nem hiszem, hogy kárvallottjai lettek volna az összefogásnak.

Gyuricza: Lehet, hogy egyszerűen arról van szó, hogy a Fidesz a politikai átalakulásnak, a magyarországi pártstruktúra kikristályosodásának nyertese. A Fidesz ilyen értelemben gyűjtőpárt lett?

Pokorni: A Fideszt nem nevezhetjük gyűjtőpártnak. A Fidesz néppárt. A Fidesz jelentős utat tett meg az elmúlt tizenhárom évben, hiszen először eldöntötte, hogy egy kicsi ellenzéki mozgalomból párttá alakul. Aztán egy harmincöt éves korhatárt megszabó generációs pártból az évtized közepén egy több generációt átfogó, befogadó, integráló erejű néppárttá vált. Ma pedig az ország legjelentősebb politikai erejének nevezhető, európai stílusú néppárt, amelyik képes összefogni a közös cselekvés irányába különféle korú, ne-

veltetésű, de a jövő, a kívánatos Magyarország-kép, a társadalomkép tekintetében mégis egyet gondoló és egyetértő emberek munkáját.

És valóban, ma a Fideszben kereszténydemokraták, magukat szabadelvűnek vagy konzervatívnak nevezhető emberek képesek jól és harmonikusan együtt dolgozni. Ahogy ez a világ vagy Európa meghatározó, jelentős néppártjaiban így van évtizedek óta.

Nem lesz patthelyzet

Gyuricza: A pártok kristályosodási folyamata a Fidesz számára kétpólusú parlamentet jelent, vagy az 1990-ben megtanult, és azóta megtapasztalt többpárti országgyűlést?

Pokorni: A magyar parlamentben most sok párt van. Hogy mennyi lesz a következőben, azt majd a választók eldöntik. A pártok száma a választáson való részvételtől függ. Minél magasabb a részvétel, annál kevesebb párt lesz a parlamentben. Hatvan százalék fölötti részvétel esetén kettő, ötven százalék környékén pedig négy-öt.

De valóban a számok és a valóság jól mutatja, hogy ma két meghatározó politikai pólus van Magyarországon, a polgári oldal és a vele szembenálló szocialisták. És ez nem a hatalomgyakorlás miatt van így, hanem a valóság hozta létre, hiszen amint nem messziről és teoretikusan szemléljük, kiderül, hogy a legtöbb kérdésnek nincs annyiféle megoldása, mint ahány párt van Magyarországon. A minimálbért vagy radikálisan fölemeljük és törekszünk egy európai bérstruktúra, bérszínvonal kialakítására, vagy nem. Vagy meg akarjuk oldani az adott kérdést, vagy nem. Ha meg akarjuk oldani, akkor általában a megoldási lehetőségeknek van egy jól kirajzolható útja. Ha valaki nem akarja megoldani, nos, ennek a megideologizálására, az önfelmentő magyarázkodásra számtalan teóriát lehet gyártani, de amint valamit tényleg orvosolni akarunk, létre akarunk hozni, meg akarunk oldani, akkor a valóság leegyszerűsíti az utakat. Tehát úgy

gondolom, hogy maga a való élet hozza létre ezt az egyszerűbb parlamenti pártstruktúrát.

Gyuricza: A Fidesszel, az új parlament összetételével, a lehetséges koalícióval kapcsolatban újra és újra felvetődik a kérdés, hogy mi lesz a MIÉP-pel? Folyamatosan cáfolják a Fidesz–MIÉP-koalíciót, de éppen Öntől elhangzott egyértelmű nyilatkozat is, hogy a Fidesz akár a kisebbségi kormányzásra is kész. Ennek előfeltétele, hogy a kormányprogram, a költségvetést megszavazásához a másik oldalról vagy a függetlenek közül támogatót kell keresni és találni.

Pokorni: Én másként látom. Azt gondolom, hogy ma már szinte senki nem teszi fel azt a kérdést, hogy mi van a MIÉP-pel, mert mindenki előtt világos az erre évek óta adott válasz.

Gyuricza: Beszélgetésünk előtt néhány nappal adott utoljára ezzel kapcsolatban interjút a nemzetközi sajtónak. Tehát mégiscsak fölteszik ezt a kérdést.

Pokorni: A kérdést egyre kevésbé teszik föl. Vannak, akiknek ez az egyetlen fontos kérdésük van, amikor az ország legnagyobb pártjának a célkitűzéseire vagy jövőképére kíváncsiak, hogy az ország legkisebb parlamenti pártjával kapcsolatos véleményünket kérdezik. Én nem hiszem, hogy ez a legfontosabb politikai kérdés, de tisztelettudóan természetesen megadom erre is a választ. A Fideszben én úgy látom, hogy a Magyar Kereszténydemokrata Szövetséggel, az MDF-fel való összefogás jelentős támogatottságot élvez, és reális, kézzelfogható esélye van a polgári oldalnak arra, hogy a parlamenti mandátumok többségét megszerezze. Kizárható, matematikailag egy százalék alatti – legalábbis egy neves közvélemény-kutató cég számításai szerint – annak az esélye, hogy patthelyzet alakul ki. Ilyenre még nem volt példa. Magyarországon a választójogi rendszer nem is igen engedi meg, mert a választójogi rendszer az ország stabilitása érdekében úgynevezett aránytalan rendszer, amelyik a győztes pártot kedvezményezi, éppen annak érdekében, hogy biztos parlamenti többséggel végezhesse a munkáját.

Nem alakult ki még Magyarországon olyan patthelyzet, amire ezek a kérdések sorra-rendre irányulnak, éppen ezért

én ezt csak teoretikus, pusztán elméletben megfogalmazható kérdésnek és lehetőségnek gondolom, amelyre mint elméleti lehetőségre, elméleti lehetőségként rendelkezünk megoldási javaslattal.

Gyuricza: *Ebben a MIÉP hol szerepel?*

Pokorni: Az ellenzéki pártok között.

Gyuricza: *Amennyiben mégsem lenne parlamenti többsége a polgári oldalnak, akkor gondolnak-e arra, hogy visszaadják a kormányalakítási megbízást, és új választást írnak ki?*

Pokorni: Nem.

Gyuricza: *Úgy érzik, hogy kisebbségből stabilan lehet kormányozni?*

Pokorni: Úgy érzem, hogy nem alakulhat ki patthelyzet Magyarországon, mert a magyar választói rendszer ezt szinte teljes egészében kizárja. Egy százalék alatti ennek a lehetősége. Erre még sosem volt példa, s az elmúlt hat év, kilenc év közvélemény-kutatásai sem tételeztek fel soha olyat, hogy ilyen patthelyzet alakulhat ki.

Merre tovább, elnök úr?

Gyuricza: *Ha bármilyen eredménnyel, de túl leszünk a választásokon, gondolja-e, hogy a kormánypártok és az ellenzéki pártok viszonyának változnia kellene? Ha igen, hogyan, és kinek kellene az első lépést megtennie?*

Pokorni: Az első lépés ránk, kormánypártiakra vár. Hiszen a kormánypártok vannak abban a helyzetben, hogy egyeztetésre kérhetik bizonyos kérdésekben valamennyi parlamenti pártot.

Azt gondolom egyébként, hogy a kormánypártok és az ellenzéki pártok viszonyában változásra van szükség. A választási kampányok általában nem szoktak kedvezni a kompromisszumkeresésnek és a megegyezésnek. Bízom benne, a választásokig hátralévő idő nem eredményez olyan ellentéteket, amelyek a választások után a közös munkát nagymértékben megterhelik. Erre a közös munkára szükség lesz,

hiszen az európai uniós csatlakozás előtti legfontosabb időszakban leszünk, amikor fontos, hogy közösen, egységesen képviseljük a magyar gazdaság, a nemzet érdekeit. A sakkban is a végjáték a legnehezebb, az uniós csatlakozásnál is most következnek a legkeményebb kérdések, többek között, hogy milyen forrásokra, milyen pénzre tarthat számot a strukturális alapokból a felzárkózás időszakában Magyarország. Egyértelmű, hogy az uniónak érdeke az, hogy minél kevesebből megússza. Nekünk pedig, valamennyi párttal közös érdekünk, hogy a legtöbb forrást szerezzük meg a magyar gazdaság, szociálpolitika, munkaerőpiac, környezetvédelem fölzárkóztatására, javítására.

Gyuricza: Hogy képzele egyéni sorsát abban az esetben, ha a Fidesz nyer? Szeretne a párt elnöke maradni vagy miniszteri tárcát kapni, netán Budapest főpolgármestere szeretne lenni? És ha veszítenek – hisz ez is benne van a pakliban –, akkor Ön lesz az, akin elverik a port?

Pokorni: Én azt gondolom, hogy a Fidesz 2002 után a magyar politika meghatározó szereplője lesz akár kormánypárti, akár ellenzéki színekben. Én ezt a munkát két évre vállaltam. Nemcsak az országgyűlési, hanem az önkormányzati választások is előttünk vannak. Nem lehet tehát a nyáron sem kényelmesen hátradőlni. Az elképzelhető, hogy a pártelnöki megbízás mellett valami más feladatot is vállal az ember, hiszen az önkormányzati választások, bár nagyon fontosak, de nem kívánnak olyasfajta erőkoncentrációt, mint az országgyűlési választások.

Gyuricza: Ez valamilyen tárcát jelent?

Pokorni: Ezt nem kívánom konkretizálni. Elképzelhető, hogy a pártelnöki feladataim mellé másik feladatot is elvállalok...

Gyuricza: Szeretne főpolgármester lenni?

Pokorni: Fontosnak tartom a főváros ügyét, és pártelnökként is számos olyan szakmai csoportot irányítok, amelyek azzal foglalkozik, hogyan használhatja ki Magyarország, és ezen belül a főváros azt a lehetőséget, hogy az új európai növekedési régió központja legyen. Hiszen itt verseng Bu-

dapesttel Varsó, Prága, Bécs, és ebben a versenyben az elmúlt tíz esztendőben nem teljesített túl jól a főváros. Ez fontos és elvégzendő feladat, amit én – úgy is, mint budapesti – szívemen viselek. Függetlenül a pozíciómtól.

Gyuricza: Ahhoz, hogy ezt a feladatot el lehessen látni, ahhoz ezt a fontos pozíciót meg kell szerezni.

Pokorni: Nem hiszem. Hiszen ebben most is sokat tesz a Fidesz mint kormánypárt. Arra törekszünk természetesen, hogy a budapesti közgyűlésben a politikusaink, képviselőink többségben legyenek, és az a sokszor nevetséges, sokszor inkább szomorú szócsata, ami a főváros és a kormány között kialakult az elmúlt években, az ne folytatódjék.

Gyuricza: Milyen Magyarországot képzel 2002 tavasza után? És ebben milyen Fideszt?

Pokorni: A magyar emberek európainak érzik magukat. És nem viselik jó szívvel, ha kioktatják őket európaiságból, európai kultúrából. Pontosan tudják ugyanakkor azt is, hogy mindennapjaik, életkörülményeik, lehetőségeik még nem érik el a nyugati országok szintjét. Én azt látom, hogy számos olyan gondunktól megszabadultunk, ami az egykori keleti blokk országainak, az egész egykori Szovjetunió által megszállott zóna és régió gondja volt. A következő években már azokat kell megoldani, amik a szabad, gyarapodó nyugat-európai országok gondjai. Ezek sem kicsik, de lényegesen mások, mint amikkel négy, nyolc vagy tíz évvel ezelőtt küzdöttünk. Én azt szeretném, hogy az életkörülményekben, életminőségünkben, a mindennapi környezetünkben, kultúránkban ne kelljen a gyerekeinknek azt érezniük, hogy ők Európában másodrendű polgárok egy hollandhoz, göröghez, portugálhoz vagy dánhoz képest.

A választások előtt csőlátás alakul ki sokakban, politikusokban és választópolgároknál egyaránt. Azt gondoljuk, csak az a fontos, hogy a választópolgárok a pártok mellé álljanak. Természetesen ez így is van, jogilag. De legalább ennyire igaz fordítva is. A pártok is oda kell, hogy álljanak az emberek mellé. A Fidesznek az a küldetése, hogy azok mellé az emberek mellé álljon, akik tenni akarnak a sorsuk

jobbítása érdekében. Akik gyereket akarnak. Akik tisztességgel taníttatni akarják a gyerekeiket. Akik otthont akarnak építeni. Akik dolgozni akarnak, saját kezükbe akarják venni saját sorsukat, nem elégszenek meg azzal, hogy segílyből eltartott létben tengődjenek. Akik örülni tudnak a másik sikerének is. Képesek a bajban összefogni. Tehát a tetre kész, aktív emberek mellé kell odaállni, az ő energiájukat kell megsokszorozni, mert ez az erő képes csak arra, hogy európaivá formálja Magyarországot. Egy kormánypártnak az a küldetése, hogy ezeket az energiákat fölszabaddítsa és erősítse.

OSZK

Ki a példaképe?

Bibó István. Azért, mert a magyar politikai gondolkodásban ő az, aki leginkább képviselte azt a demokráciafelfogást, amit én is.

Kit tart az évtized kormánypárti politikusának?

Kónya Imrét, mert Magyarországon soha nem volt hálás ez a szerep. A kormány intézkedéseinek védelme a támadásokkal szemben intellektuálisan mindig nagyobb kihívás, mint annak bírálata.

Kit tart az évtized ellenzéki politikusának?

Orbán Viktort, hiszen mióta a Fidesz kormányon van, az jóval rövidebb ahhoz képest, mint amit ellenzékben eltöltöttünk, és azt hiszem, hogy legtávlatosabban ő tudott az ellenzékéből megnyilvánulni.

Mi volt Önnek az évtized legkellemesebb élménye?

Amikor Magyarországot felvették a NATO-ba. Ez a lépés politikai értelemben lezárta a rendszerváltozást, az átmenet időszakát.

Mi volt Önnek az évtized legkellemetlenebb élménye?

Természetesen a '94-es választás, az, hogy egy demokratikus politikai rendszeren belül visszajönnek azok a politikusok, akik az előző rendszer reprezentánsai voltak. Ez lesújtó élmény volt.

Melyik irodalmi alakkal azonosulna?

Marguarete Yourcenarnak van az *Opus nigrum* című könyve. A francia író nő egy középkori humanista politikus filozófust ír le, aki mindenféle nagy történelmi viszontagságok közepette élt, mégis folyamatos, stabil és világos képet tudott kialakítani magának az emberi lét lényeges dolgaival. Én is hasonló biztonságra vágyom.

Melyik filmet tenné kötelezővé a középiskolásoknak?

Bódi Gábor *Nárcisz és Pszichéjét*. Weöres Sándor és Bódi Gábor azok közé tartozik, akik a magyar élet ábrázolásában kiemelkedőt alkottak. Tehát ez okulás is, ugyanakkor személyes élmény, hogy a történelem nem csak a nagy politikai tettekből áll össze, hanem elsősorban az emberi életekből.

2002. április 21-e éjszakáján kinek, milyen szöveggel küldene táviratot?

Nagyanyámnak, aki az előző századot végigélte, és most 92 éves: „Ez volt a rendszerváltozás óta talán a legfontosabb választás.”

Szájer József
(FIDESZ)

A hűség városából érkező politikus

Gyuricza: Mit jelent az életedben Sopron?

Szájer: Ez csak akkor tudatosul az emberben, amikor már tartósan és folyamatosan nem él ott, hogy micsoda háttérrel ad egy ilyen hely. A gyermekkoromat jelenti, de nem csak abban az értelemben, hogy egy ilyen ősi város falai között élhettem, ráadásul olyankor, amikor azt tanították, hogy a történelemnek már vége van. Én ez utóbbit rettenetesen rossz néven is vettem.

Gyuricza: Milyen emlékeket őriztél meg magadban?

Szájer: Azt, hogy vannak a szép fehér, kicsit szürkés, kőből épült tornyok, fölötte pedig valami egészen elképesztően mediterrán kék ég van. Ilyen emlékeim vannak iskolás koromból. Az teljesen természetes volt, ami nem természetes más helyeken – és erre csak később jöttem rá, amikor már elkerültem onnan –, hogy az egyik házban Liszt Ferenc adta az első koncertjét, a másikon Petőfi hallgatta Liszt Ferencnek egy másik koncertjét, hogy Bartók Béla rendszeresen adott hangversenyeket a városban, és ennek az emléket az emberek őrzik. És az is jellemző, hogy ha valaki soproni, azt ott számon tartják.

Gyuricza: Az a szó, hogy hűség, Sopronnal természetes módon kötődik össze, de ha a politizáló Szájer Józsefről beszélünk, akkor számodra mit jelent ez?

Szájer: 1990-ben az országos politikában úgy váltam ismertté, hogy a nevem Sopronhoz kötődött. Ez egyfajta felelősséget is jelent, hiszen azóta engem itt mindenki úgy ismer, mint aki Sopront képviseli. A hűség pedig annyit jelent – és azt hiszem, ebben volt igazából hosszú időn keresztül következetes Sopron –, hogy nagyon nehéz történelmi időszakban két alkalommal, 1277-ben és 1921-ben is manifestálta ezt: kollektívan úgy döntött a város, hogy Magyarországhoz akar kapcsolódni. Holott kultúráját és gyökereit tekintve, adott esetben később megerősíthetők lettek volna azok a gyökereik, amik máshová kötik – esetleg a szomszédos Ausztriához, a német nyelvű kultúrkörhöz. Ebből a

szempontból tehát a döntés a magyar történelemhez való következtetességet jelenti, és azt, hogy ez a város azonos önmagával.

Gyuricza: Szájer József életében a hűség a Fideszhez való viszonyulást jelenti?

Szájer: Mindenképpen, mert a Fidesz az én életemben nem pusztán egy politikai pártot, hanem egy közösséget is jelent. Olyan közösséget, ami a nyolcvanas évek elejétől folyamatosan velem van, személyekben is. Ha nekem ilyen meghatározó kollektív háttér nélkül kellett volna a viszonyítási pontjaimat kialakítani, akkor nagy bajban lennék. Nekem sokkal nagyobb nehézségekkel kellett volna megküzdenem, mint amivel ennek a közegnek a védelmében és ennek a közegnek a részeként.

Gyuricza: Említetted az 1990-es választást. Akkor Pozsgay Imrét utasítottad magad mögé, aki államminiszter volt és az MSZP országos listavezetője. Mit éreztél? Azt, hogy na, most aztán tényleg itt a rendszerváltás?

Szájer: Két dolgot éreztem. Az egyik az, hogy mivel nálam föl sem merült, hogy bárhol máshol induljak, mint Sopronban, ezért ott kellett megnyerni a versenyt. Az, hogy kik az ellenfelek, nem volt kérdés. A másik az, hogy valóban egyfajta rendszerváltozás volt, bár éppen Pozsgay Imrének fontos szerepe volt a rendszerváltozás előkészítésében, így ő akkor részben már nem csak az előző rendszert képviselte.

Gyuricza: Éreztél valami olyasmit, hogy akkor ott történelmet írtál?

Szájer: Abban az értelemben igen, hogy a Fidesz választási célja az volt, hogy a szocialista pártnál jobban szerepeljen. Ez nem sikerült. Viszont a Fidesz szempontjából nagy jelentősége volt, hiszen én voltam az egyetlen olyan jelölt, aki egyéni kerületben bejutott úgy, hogy egyedül a Fidesz jelöltje volt, tehát más párt támogatása nélkül kerültem a parlamentbe. Valóban azt gondoltam, hogy huszonnyolc évesen egyfajta nemzedéket is képviselek.

Ma már más a kérdés

Gyuricza: Fodor Gáborral hogyan változott meg a kapcsolatod?

Szájer: Nyilvánvaló, hogy a politikai tábor változása érinti azokat a személyes kapcsolatokat is, amelyeket az ember korábban alakított ki. Gábor esetében is erről volt szó, hiszen ő ment el közülünk. Igyekeztem a személyes figyelmet fenntartani, még akkor is, ha ez gyakorlatilag ma már abban merül ki, hogy amikor a Parlamentben összetalálkozunk a folyosón, köszönünk egymásnak. Ha véletlenül hosszabb időn keresztül vagyunk egy helyen, akkor megkérdezzük, hogy vannak a gyerekek, tehát ha minimálisra is csökkent a személyes kapcsolat, de nem szakadt meg. Más, mint egy idegen politikussal. Én követem az ő politikai útját, ő is követi az enyémet. Ezek nagyon sok esetben eltérnek egymástól, de azt gondolom, hogy korrekt, normális viszonyt sikerült fenntartani, és ha később adódik olyan alkalom valamikor, amikor a köztünk lévő politikai akadályoktól mentesen lehet beszélgetni, akkor a személyes kapcsolatot is élénkebbé lehet tenni.

Gyuricza: Elképzelhetőnek tartod, hogy lesztek még barátok?

Szájer: Nem mondanám, hogy nagyon közeli barátok lettünk volna valaha, inkább a feleségeink kapcsolata volt szoros baráti. Soha nem gondoltam Gáborra úgy, mint személyes barátomra, hanem inkább úgy, mint akivel együtt csinálunk olyan dolgokat, amelyeknek az értelmét láttuk. Ezért is váltak el az útjaink, mihelyt ezek a célok különbözők lettek.

Gyuricza: Ki változott meg jobban: Fodor Gábor vagy a Fidesz? Fodor Gábor vagy Szájer József?

Szájer: Nyilván a magyar demokrácia meg a magyar politika változott az elmúlt tíz évben a legnagyobbat. Ma nem ugyanazok a kérdések, mint 1990-ben voltak. Az új kérdésekre más válaszokat adtunk, és ebben a tekintetben nincsen értelme arról beszélni, hogy ki változott, és ki nem.

Gyuricza: Vagy a világról érkező kérdésekre másféle válaszokat adnak politikusok és a pártok?

Szájer: Ez is lehetséges. Egészen más egy 1988-as kérdés-felvetés, és mondjuk egy '93-as vagy '98-as. Ezek már csak időben is politikai választutakat állítanak az ország elé, amelyekben a pártoknak egyértelműen dönteniük kell.

Gyuricza: Vegyünk egy metszetet! 1993-ban a következőt nyilatkozta: „Nem szívesen ülnék az MDF-fel egy kormányban, azt szeretném, ha ennek az országnak liberális kormánya lenne.”

Szájer: Azt hiszem, hogy ez az akkori helyzetet megfelelően tükrözte is, hiszen egy liberális közép kísérletét fogalmaztuk meg akkor, egy nemzeti elkötelezettségű szabadelvű pártként – mert ez 1993-ban megfogalmazott kategória volt –, és azt szerettük volna megvalósítani. Ez azonban súlyos kudarcot szenvedett a '94-es választásokon. Ezután az SZDSZ egészen más irányba ment, mint ami a rendszerváltás ethoszából számára következett volna, hiszen koalícióba ment egy olyan ötvenhárom százalékos párttal, amelyik éppen a rendszerváltás ethoszával ellentétes véleményt képviselte, tehát az útjaink elváltak.

Gyuricza: És a Fidesz ugyanazon az úton maradt?

Szájer: Nyilván mi sem mehettünk teljesen ugyanazon az úton tovább, hiszen ez az alternatíva kiesett, és 1994-ben a kérdés úgy vetődött fel, hogy a múlt lesz-e a meghatározó az ország jövőjére, vagy pedig van lehetőség arra, hogy ezen esetleg át lehet törni. Erről beszéltem, amikor azt mondtam, hogy a kérdések másképp vetődtek fel '94-ben, mint azelőtt. 1992-ben mi abban az illúzióban éltünk, hogy Magyarországon már abszolút versenyelvű demokratikus rendszer van, amelyben a jobbnak egyszerűen győznie kell. Amikor ellenzéki magatartást tanúsítottunk, akkor igyekeztünk ezt a lehető legtökéletesebben megvalósítani. Amikor viszont 1993-ban az látszott, hogy itt korántsem erről van szó, hanem hogy a múltnak és a jövőnek a harca még korántsem fejeződött be. Akkor a Fidesz meghozta a saját döntését, és áldozatot is hozott, hiszen a '94-es választásokat azért veszítette el olyan mértékben, mert az akkori közhangulattal szemben kiállt az akkori kormányoldal mellett.

Aki győz, győz, aki veszít, veszít

Gyuricza: Hogyan változott meg a kérdésfelvetés Torgyán Józseffel kapcsolatban? És hogyan változik most a MIÉP megítélésével?

Szájer: Torgyán József megítélése nem változott, hiszen őt és pártja tevékenységét a '90-es kormányzat idején a Fidesz meglehetősen élesen bírálta. 1998 után sem arról beszéltünk, hogy a tetszés vagy a politikai közelség okán kötünk koalíciót a Független Kisgazdapárttal. A választási eredmények kényszere hozta azt. Ezzel lehetett biztosítani az alapcél, ami arról szólt, hogy a múlt szerkezeteit szétbontsuk, és egy új irányokat megfogalmazó Magyarországot lehessen létrehozni. Akkor ebben ez volt a legkisebb rossz.

Gyuricza: 2002-ben a MIÉP lehet majd a legkisebb rossz?

Szájer: Nem, a MIÉP más kategória...

Gyuricza: Lehet majd azt mondani, hogy a választók akaratából jutott be a parlamentbe, és mint ilyen párt, ha a programok egyeztetethetők, és az ország érdeke azt kívánja, és ha nem akarják, hogy a régi rendszer emberei visszajöjjenek, akkor bizony...

Szájer: Én azt hiszem, hogy ezen kívül más variációk is vannak. A kisgazdapárttal kapcsolatban ilyen vádak nem fogalmazódtak meg soha. A kisgazdapártot mindenki ismeri, magát Torgyán Józsefet is volt mód megismerni, de olyan nézeteket ez a párt nem képviselt, amelyek adott esetben – egy olyan szabadelvű politikus számára, amilyen én vagyok – ne lennének vállalhatók. A MIÉP-nek vannak ilyen nézetei, még akkor is, ha a nyilvánosságban nagyon sokszor ezt eltúlozzák, felnagyítják vagy pártpolitikai célokra használják ki. A MIÉP ilyen értelemben szabadelvű politikus számára nem vállalható.

Gyuricza: Mit jelentenek a más utak? Mit jelent Pokorni Zoltán nyilatkozata, hogy akár a kisebbségi kormányzást is vállalja a Fidesz?

Szájer: A különböző metszetekben készült választási eredményszimulációk esetén nagyon kevés olyan variáció állt elő, amelyben a MIÉP egyik vagy a másik oldalon szük-

séges lett volna ahhoz, hogy a kormánytöbbséget biztosítsa. Tehát olyan kérdésről beszélünk, aminek a valószínűsége minden más scenáriónál kisebb. Ez is nyilván politikai vita kérdése, hiszen Magyarországon a baloldal mindig is törekedett arra, hogy a jobboldalt azáltal gyengítse, hogy a radikális jobboldalnak a médiabeli jelenlétét, egyáltalán a súlyát megnövelje. Ebből következően tehát akár egy győztes párt is mondhatja azt, hogy nem tud ilyen feltételekkel kormányozni. Egy győztes párt azt is mondhatja, hogy adott esetben alakítson más koalíciót a MIÉP-pel, még akkor is, ha a mostani arányok szerint a MIÉP nagyon könnyen be sem jut a magyar országgyűlésbe. Megfelelő részvétel esetén elképzelhető, hogy mindösszesen két párt lesz az országgyűlésben – az MDF persze külön párt, de önállóan bejutó választási szövetségként kettő lesz –, ennek következtében ezek a kérdések elesnek.

Aki győz, győz, aki veszít, veszít, és a győztes szövetség egyedül képes lesz kormányozni.

A jobboldali integrátor

Gyuricza: A Fideszt nagy előszeretettel vádolják azzal, hogy ledarálja a politikai ellenfeleit, talán éppen azért, hogy kétpólusú politikai rendszer jöjjön létre. Olyan elemzők is vannak, akik ezen is túlmennek, és azt mondják, hogy a Fidesz a demokratikusan működő egypártrendszer akarja.

Szájer: Hát ezek gyakorlatilag a szokásos magyar politikai folklórban megjelenő olyan vádak, amelyeknek a valósághoz nem sok közük van.

Gyuricza: Nevezzük legendának, de az tény, hogy a Fidesz beemeli más pártokból politikusokat, tehát azok megszűnnek parlamenti pártok lenni. Ahogy a KDNP megszűnt, most lehet, hogy a Független Kisgazdapárt nem jut be, de a kisgazdapárt néhány embere Fidesz-politikus lesz.

Szájer: A kiindulópont nyilván téves, hiszen a Fidesznek 1988 óta meghatározó politikai credója, hogy az ország szo-

cialista hagyatékát, amit örököltünk, lehetőleg minél előbb magunk mögött hagyjuk, minél határozottabb vonalat húzunk a múlt és a jövő közé. Azt hiszem, ez még abban az időszakban is nyilvánvaló volt, amikor 1990–94 között a Fidesz egy polgári kormány ellenzékeként ült a parlamentben. Antall József lehetne a tanú rá, aki mindig is korrektnek és konstruktívnak értékelte a Fidesz magatartását, tehát ilyen értelemben már abban a viszonyban is benne rejlik a későbbi szövetség alapja.

De ami a politikai szerkezetre vonatkozik, Magyarországon van egy választási rendszer. Ebben a rendszerben az a párt nyer, amelyik a szavazók szélesebb körét tudja a maga oldalán felsorakoztatni. 1994 kiváló tanulsága annak, hogy a magyar polgároknak több mint hatvan százaléka jobboldali, jobbközép pártokra szavazott. Ennek ellenére a szocialistáknak egyedül sikerült a mandátumok ötvenhárom százalékát megszerezni. Ez a választási rendszer azóta sem változott, ennek következtében a választásokat az a párt nyeri meg, amelyik a saját oldalán a legtöbb erőt tudja felmutatni, és ezt a választási rendszerre is le tudja fordítani. 1995-ben, amikor ennek a súlyos történelmi traumának a tanulságait elemeztük, mi és az MDF-esek, a kereszténydemokraták arra jutottunk, hogy szövetséget kell létrehoznunk. Ez volt a Polgári Szövetség, amelyben a három párt egyenrangú félként működhetett volna, már 1995-től világos alternatívát nyújtva a '98-as választásokra. A három párt közül nem a Fidesz volt az, amelyik azt mondta, hogy várjunk még az együttműködéssel, és majd meglátjuk, hogyan alakulnak az erőviszonyok.

Gyuricza: Giczy Györgyék úgy gondolták, hogy a Fidesznél erősebb alternatívát jelenthet, ha a Torgyán József vezette kisgazdapártra várnak?

Szájer: Igen. Ez is lehet, de azt hiszem, hogy éppen a kereszténydemokrata politikusok – akik ennek eredményeképpen ki is estek a magyar politikai életből – mondták azt, hogy versenyezzünk még, és majd meglátjuk, hogy ki az erősebb. A Fidesz vállalta ezt amellet, hogy közben meg

kellett vívni a másik oldallal a nagy meccset. A Fidesz így vált a saját oldalán integráló tényezővé. A polgárok nem azt akarták, hogy a jobboldalon lévő erők egymást felőrlő versenyben legyenek, hanem azt, hogy világos alternatívája legyen annak a kormánynak, ami 1994-től Magyarországon működött. Ebből következően tulajdonképpen ezt az átfogó nemzeti egységet az emberek, a szavazók hozták létre azáltal, hogy a Fidesznek ilyen bizalmat adtak, és a Fidesz kötötte meg a szövetségeket a kereszténydemokratákkal, a kisgazda politikusokkal, amely ahhoz volt szükséges, hogy a polgári oldal le tudja győzni a másik oldalt, és pártpolitikai, párttechnikai akadályok ne gátolják a tényleges többség akaratának érvényesülését. Ezt én józan kompromisszumnak tekintem, amit a polgári oldalon lévő politikusok annak érdekében fogadtak el, hogy Magyarországon ne az legyen a helyzet, hogy alternatíva nélkül marad a baloldal.

A frakcióvezető

Gyuricza: Mennyire vagy erős ember a Fidesz vezetésén belül?

Szájer: Erről másokat kellene megkérdezned...

Gyuricza: Azért azt gondolom, hogy a Fidesz frakcióvezetője meghatározó súlyú politikus. Ráadásul nem váltottak le, tehát elégedettek lehettek a munkáddal.

Szájer: Jó. Azt gondolom, hogy azt a feladatot, ami rám bízott, hogy egy eredetileg húszfős frakció helyett a 148 fős frakcióval elboldoguljak, ezt a feladatot elvégeztem. Amiben viszont az ember nem annyira az erejét, inkább az eszméit méri le, az az, hogy milyen ötletek, eszmék valósultak meg abból, amiket a sajátomnak érzek, amelyeket én gondoltam ki. Számos olyan eset volt, amikor a Fidesz programjává vált az én szellemi termékem, tehát ilyen értelemben jó azt érezni, hogy bizonyos gondolatok megvalósulhattak. Tulajdonképpen másért nem is érdemes kormánypárti politikusnak lenni, mint azért, hogy az adott esetben régebben érlelt, közben átalakított, megfogalmazott vagy újonnan kialakuló

gondolatokat az ember viszontláthassa a valóságban, a politika színterén, s mindezt az ország érdekében.

Gyuricza: A győzelem után több Fidesz-politikusnak megadtott, hogy miniszter vagy államtitkár legyen. Ez nem hiányzik az életekből?

Szájer: Nem. Elvileg lett volna rá lehetőségem. Ilyen típusú beszélgetések még a választások előtt voltak is.

Gyuricza: Az igazságügyi tárcára gondoltál?

Szájer: Nem feltétlenül. Azért így, tízéves politizálás után az ember többféle feladatban is ki tudja próbálni magát. Ennek következtében több variáció felmerült, tegyük hozzá a külügyet vagy más rokon területeket is. Nem cáfolom, hogy így volt, de hadd maradjon ez a majdani memoárjaim része... Tulajdonképpen a saját döntésem volt az, hogy nem vettem részt a kormányzati tevékenységben, és ennek két oka van. Egyrészt azt gondolom, frakcióvezetőként nagyobb rálátásom van a teljes tevékenységre. Másrészt van egy speciális terület, ami közel áll hozzám. Ez az európai integrációval kapcsolatos munka, ami szintén a '90-es évek elejéig nyúlik vissza.

Gyuricza: Ha teszem azt, nem politikus lennél, vagy nem politikus lettél volna, akkor mit választasz?

Szájer: Valószínű, hogy a jogi egyetemen tanítanék, vagy valamilyen módon a joggyakorlatban dolgoznék. A politika dolgai ettől még biztosan érdekelnék.

Gyuricza: Tudós tanáremberként?

Szájer: Valószínű. A tudomány és a gyakorlat határán, bár a politikában a legnagyobb élményem, amikor 1990-ben az ember kvázi hivatásos politikussá vált, az éppen az volt, hogy elméleti helyzetből a cselekvő ember helyzetébe kerültem. És volt még egy pillanat: a '98-as állapot. Hiszen addig ellenzékből politizált az ember, ami tulajdonképpen virtuális politikacsinálás, szemben azzal, amikor kormányon van, és adott esetben a kiérleletlen gondolatai is megvalósulhatnak, ha nem vigyáz. Tehát a gyakorlatra való áttérés az én életem szempontjából is fontos élmény volt, ahogy az elméletből átlépett az ember a gyakorlatba, és sok időbe tellett,

amíg ennek az új világnak, ennek az új összefüggésnek a szabályait az ember eltanulta.

Gyuricza: A tanári, tudósi pályáról azt mondtad annak idején, hogy ezeknek az a jellemzője, hogy az ember mindent megkérdőjelez. Politikusként viszont határozottan kell állást foglalni. Meglepett, amikor a következő idézetet találtam tőled: „Úgy érzem, sok esetben az ellenkezőjét épp úgy meg tudnám indokolni.” Az érvelés csak megközelítés kérdése?

Szájer: Van olyan. Néha ma is azt érzem, ha az ellenzék megkért volna, és esetleg rám bíznák, hogy indokoljam meg azt a szempontot, amit a másik oldal képvisel, és a kormányal szemben jelenít meg, akkor lehet, hogy kicsit frapránsabban, ütősebben tudnám megfogalmazni. Ez az, amit valóban meg kell tanulni, hogy a politikában nincsen egyrészt-másrészt. A politikában az egyrészt az egyik párt, a másrészt a másik párt képviseli. Az meg, hogy megindokoljon az ember valamit, az már intellektuális feladat, amit adott esetben, ha a meggyőződés és a döntés is megvan, hogy hol áll az ember, akkor azt annak megfelelően kell elvégezni.

Narancs után

Gyuricza: Hova lett a csokornyakkendő?

Szájer: Néhány éve letettem. Ez szervesen következett a személyiségfejlődésemből. Azt hiszem, hogy a csokornyakkendő igazából a személyiségemnek egy olyan vonását tükrözte, hogy kicsit ki akartam tűnni a politikusi szürkeségből. Inkább szeretem volna persze, ha ez a személyiségjegy a politikai tevékenységben jelenik meg, ha az emberek észreveszik, hogy nem pusztán egy aktuális véleményt képviselek, hanem valami elvi alapú meggyőződést, de adott esetben a csokornyakkendő is lehetett kifejező.

Gyuricza: Engedj meg egy kis gonoszságot! Ha 1990–92 között beszélgettünk volna, és az előszobában leülök, és várok néhány percet, akkor az asztal közepén valószínűleg narancs van. Most tudod, mi van ott?

Szájer: Nem tudom.

Gyuricza: Dísztlők.

Szájer: Nagyon sokat küzdöttem, hogy tegyék el azokat. De tudod, 1992-ben feltehetőleg én magam gondoskodtam volna még a narancsról. Egy kicsi, húszfős frakciónál adott esetben az ember ilyen kérdésekkel is foglalkozik, míg egy ekkoránál ezek már nem feltétlenül tartoznak a frakcióvezető kompetenciájába. Korábban persze előszobám sem volt...

Gyuricza: Milyen Magyarországot képzelsz 2002 tavasza után?

Szájer: Azt várom a 2002 utáni időszakról, hogy az 1998 óta kialakult stabil politikai szerkezete elvezet oda, ahova a nyugati demokráciák is eljutottak az ellenzék-kormány kapcsolatrendszerében és a parlamenti képviselők magatartásában. Tehát lezárul az átmenet politikai és parlamenti értelemben is, és innentől fogva a 2002-es választás minden előjel szerint egy stabil és hosszú távon kiszámítható párt-szerkezetet fog az országnak adni.

Abban is bízom, hogy 2002 után is megvalósíthatjuk elképzeléseinket.

A könyvben szereplő politikusok

Darvas István, 1934-ben Budaörsön született. Tanulmányait a Széchenyi István Tudományegyetemen végezte. 1973-ban végzett sikertelennél eszteromi egyetemen, szociológusként, és foglalkozott. 1981-ben a József Attila Színház igazgatójaként. A Tanácsok Ügyrendi Bizottságának tagjaként dolgozott. 1990-ben képviselővé választotta az MSZP. 1991-től a Magyar Demokrata Fórum tagja. 1997-97-ig az MSZP Tiszvársági körzeti elnöke volt. 1996-ban lett országgyűlési képviselő. Az 1998-as ad-

Csabai Lászlóné, 1947-ben született. Apja gépbeállító, anyja háztartásbeli. 1965-ben a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Gyakorlógimnáziumában érettségizett, 1968-ban a Felsőfokú Élelmiszeripari Technikumban üzem-mérnöki képesítést szerzett. Tizennégy évig a Nyíregyházi Konzervgyárban dolgozott. 1986-tól volt a nyíregyházi városi tanács elnöke. 1989-től az MSZP tagja. 1990-ben bekerült a helyi önkormányzatba, 1994-től Nyíregyháza polgármestere. 1994–95-ig országgyűlési képviselő, de miután polgármesterre választották, önként lemondott mandátumáról. 1998-ban ismét bekerült a parlamentbe. A Megyei Jogú Városok Szövetségének társelnöke.

Csapody Miklós, 1955-ben született Sopronban. Apja botanikus, anyja óvónő. 1974-ben érettségizett a soproni Széchenyi István Gimnáziumban. 1979-ben a JATE-n magyartörténelem szakon szerzett diplomát, majd doktori fokozatot. Az egyetem elvégzése után a Művelődési Minisztérium irodalmi főosztályán volt előadó, főelőadó. 1982-ben politikai megbízhatatlanság miatt az Országos Széchényi Könyvtárba „száműzték”. 1988-ban Soros-ösztöndíjjal a müncheni Magyar Intézetben volt. A rendszerváltás előtt a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Titkárságon dolgozott. A kárpátaljai és a felvidéki magyarsággal való kapcsolattartás volt a területe. A Magyar Demokrata Fórum alapító tagja. 1990-ben, '94-ben és '98-ban is egyéni választókerületből jutott a parlamentbe. 1990 óta a külügyi bizottság tagja.

Dávid Ibolya, 1954-ben Baján született. Szülei nyugdíjasok. A bajai Tóth Kálmán Gimnáziumban érettségizett 1973-ban. Míg sikertelenül ostromolta a jogi egyetemet, szöttekésztéssel foglalkozott. 1981-ben a pécsi egyetemen szerzett jogász diplomát. A Tamási Ügyvédi Munkaközösségben dolgozott. 1990-ben, képviselővé választása után nem sokkal kilépett a munkaközösségből. 1989-től a Magyar Demokrata Fórum tagja. 1992–97-ig az MDF Tolna megyei elnöke volt. 1996 óta a párt országos elnökségének tagja. Az 1998-as vá-

lasztások után Lezsák Sándort követte a pártelnöki poszton. Az Orbán-kormány igazságügy-minisztere. A közvélemény-kutatási adatok szerint a népszerűségi lista vezetője.

Deutsch Tamás, 1966-ban született Budapesten. Apja közgazdász, anyja vegyésztechnikus. Az ELTE jogi karán szerzett diplomát. 1987-től tagja volt a Bibó István Szakkollégiumnak. A Fidesz egyik alapítója, szóvivője volt. 1989. augusztus 21-én a prágai Vencel téren a prágai tavasz leverésére emlékező tüntetésen a hatóságok őrizetbe vették, és pénzbírság fejében engedték szabadon. 1989-ben több budapesti ellenzéki demonstráció szervezője volt. 1990 óta országgyűlési képviselő. Részt vett a médiatörvény előkészítésében. A Tocsik-ügy parlamenti kirobbantója, és a korrupciós botrány kivizsgálására létrehozott bizottság elnöke volt. Az Orbán-kormány ifjúsági és sportminisztere.

Donáth László, 1955-ben született Budapesten. Édesapját 1951-ben koncepciós perben, 1958-ban a Nagy Imre-perben ítélték el. Ugyanekkor édesanyja is éveket töltött börtönben tárgyalás és ítélet nélkül. 1956. november 4-én a család a jugoszláv nagykövetségről a romániai Snagovba került. 1974-ben az Evangélikus Teológiai Akadémiára jelentkezett, részben a szüleit ért igazságtalanságok hatására is. Kezdetben nagy budai gyülekezetek segédlelkésze, később kis falvak lelkipásztora volt. 1985-ben ösztöndíjas a heidelbergi egyetemen, majd a csillaghegyi gyülekezet vezetője lett. 1989-ben Nagy Imre és társai újratemetésén ő búcsúztatta Maléter Pált. 1994-ben országgyűlési képviselővé választották. 1998-ban „duplázott”: Csillaghegyen ismét ő nyerte a választást. Bár az MSZP frakciójában ül, a pártba nem lépett be, és nem foglalkozik pártüggekkel. Evangélikus lelkész.

Fodor Gábor, 1962-ben született Gyöngyösön. Apja ügyvéd, édesanyja nyugdíjas. A város gimnáziumában angol tagozaton végzett, majd az ELTE Állam- és Jogtudományi Kara következett. 1988–89-ben a Bibó István Szakkollé-

gium tanára volt. 1988 márciusában a Fidesz egyik alapító tagja. Volt a párt szóvivője, a választmány tagja és alelnöke. 1990-től országgyűlési képviselő. A parlament emberi jogi bizottságának elnöke. 1993-ban kilépett a Fideszből, és lemondott képviselői mandátumáról. 1994-től az SZDSZ tagja, egyéni körzetből került a parlamentbe. A Horn-kormány művelődési és közoktatási minisztere volt, a miniszteri bársonyszéktől 1996. január 1-jén vált meg. Az SZDSZ ügyvivője.

G. Nagyné dr. Maczó Ágnes, 1960-ban született Törökszentmiklóson. Érettségi után az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán doktorált. 1983–85-ig Debrecenben OTP-ügyintéző, 1985–87-ig a boldogkőváraljai községi tanács titkára, 1987-től a tokaji városi tanács vb-titkára volt. „Pártellenesség” címén eljárást indítottak ellene, 1988-ban megszüntették a munkaviszonyát. 1988-ban elnyerte az MTA-Soros alapítvány támogatását. 1990-ben az MDF támogatásával lett országgyűlési képviselő, később átült a függetlenekhez. 1993-tól az FKGP-frakció tagja lett, és a párt országos alelnöke. 1994-től a parlament alelnöke volt. 1997-ben kizárták a frakcióból és a pártból. Új Szövetség Magyarország néven pártot alapított, de az 1998-as választásokon nem jutott a parlamentbe. 2001-ben Torgyán József rehabilitálta, és a ceglédi országos gyűlésen visszakapta alelnöki rangját. Üröm polgármestere.

Herényi Károly, 1950-ben született. Apja gépészmérnök, édesanyja adminisztrátor volt. Budapesten volt középiskolás, a Petrik Lajos Vegyipari Technikumban érettségizett. A Károli Gáspár Református Egyetem jogi karán szerzett diplomát. 1992–98-ig a Magyar Demokrata Fórum szóvivője volt. 1998-ban Somogy megyében, pártja jelöltjeként választották képviselővé. Volt a parlament jegyzője, az MDF frakcióvezető-helyettese és pártja általános alelnöke. Az elhíresült Postabank VIP-hitelek ügyében kirobbant politikai botrány következtében tisztségéről lemondott.

Illés Zoltán, 1962-ben született Szabadkán. A '80-as évek közepétől volt résztvevője a hazai környezetvédő mozgalomnak. 1987-ben az amerikai New Haven-i Yale Egyetemre kapott meghívást, később a Világbanknál lett szakértő. Az Antall-kormány környezetvédelmi helyettes államtitkára volt, de 1990 decemberében, mivel bírálta az MDF-es minisztert, Keresztes K. Sándort, felmentették. Ekkor csatlakozott a Fideszhez. Időközi választáson indították, de akkor még nem jutott be a parlamentbe. Erre 1998-ig kellett várnia. Volt a Fidesz alelnöke, a parlament környezetvédelmi bizottságának elnöke. A Fidesz elnökségének póttagja. Vegyészmérnök és biológus.

Isépy Tamás, 1924-ben született Barancson. Középiskoláit Miskolcon, az egyetemet Budapesten a Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte. 1946-ban szerzett jogász diplomát. 1950 óta ügyvéd. 1989 szeptemberében lépett be a Kereszténydemokrata Néppártba. 1990 óta országgyűlési képviselő. Az Antall-kormány ideje alatt az Igazságügyi Minisztérium politikai államtitkára volt. A KDNP belső válsága idején elsőként között zárták ki a pártból. Több társával előbb a függetlenek közé ült, majd a Fidesz-frakcióhoz csatlakozott. 1998-ban Fidesz-színekben lett országgyűlési képviselő. A parlament mentelmi, összeférhetetlenségi és mandátumvizsgáló bizottságának elnöke.

Keleti György, 1946-ban született Losoncon. A gimnázium után segédmunkás volt, majd sorkatonai szolgálatra hívták be. 1965-ben felvették a Zrínyi Katonai Műszaki Főiskolára. 1969-ben szerzett üzemmérnöki, illetve híradó tiszti diplomát, hadnagyként avatták hivatásos tiszté. 1974–77-ig a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia hallgatója volt. A diploma megszerzése után került a Honvédelmi Minisztériumba. 1989-től a minisztérium sajtószóvivője volt. 1992-ben – saját kérésére – Für Lajos miniszter felmentette beosztásából, és ezredesként tartalék állományba helyezték. Az MSZP-nek 1992 óta tagja. Időközi választáson jutott a

parlamentbe. 1994-ben már az első választási fordulóban megszerezte mandátumát. A Horn-kormány alatt honvédelmi miniszter volt.

Kóródi Mária, 1950-ben született. 1968-ban Baján érettségizett. A Pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen szerzett diplomát, 1979-ben az ELTE-n doktorált. 1975–86-ig az államigazgatásban dolgozott, ebből négy évet a biatorbágyi tanács vb-titkáráként. 1989-től a jogtanácsosi munkaközösség tagja volt. A demokratikus ellenzékkel 1988-ban került kapcsolatba, amikor megalakult a Független Jogvédő Szolgálat. 1990 óta országgyűlési képviselő. 1990-től a parlament jegyzője, 1994–98-ig alelnöke volt. 1991 óta tagja a Szabad-demokraták Szövetségének.

Kovács László, 1939-ben született Budapesten. Érettségi után vegyésztechnikusként dolgozott. Munka mellett szerzett diplomát a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen. 1975-től az MSZMP KB külügyi osztályának politikai munkatársa, majd osztályvezető-helyettes volt. 1986-tól külügyminiszter-helyettes, majd 1989-től a Németh-kormány külügyi államtitkára lett. Részt vett az MSZP megalakításában. 1990 óta országgyűlési képviselő. A külügyi bizottságnak volt tagja és elnöke is. A Horn-kormány külügyminisztere. Az 1998-as választási vereség után őt választották az MSZP elnökévé. Párhuzamosan a párt frakcióvezetője is volt, erről a posztjáról később lemondott.

Kuncze Gábor, 1950-ben született Pápán. Apja belgyógyász főorvos, anyja háztartásbeli. A Kecskeméti Piarista Gimnáziumban érettségizett 1969-ben. Dolgozott segédmunkásként és műtőssegédként. Elvégezte az Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskolát, majd 1985-ben a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem ipari szakát. 1974-től több cégnél dolgozott. 1990 óta az SZDSZ országgyűlési képviselője. Mindhárom választáson egyéni körzetében választották meg. 1994–98-ig a Horn-kormány belügyminisztere volt.

Az 1998-as választási kudarc után lemondott pártelnöki megbízatásáról. Magyar Bálint és Demszky Gábor elnöki időszakát követően ismét pártelnökké választották.

Kupa Mihály, 1941-ben született. 1969-ben a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen szerzett diplomát. 1971-től foglalkozik a költségvetés és az adó elméleti és gyakorlati kérdéseivel. 1975-ben doktori címet szerzett. 1969-től a Központi Statisztikai Hivatalban, 1975-től pedig a Pénzügykutató Intézetben dolgozott. 1984-től a Pénzügyminisztérium pénzügypolitikai főosztályának helyettes vezetője, valamint az adó- és költségvetési reform titkárságának vezetője lett. Nevéhez fűződik az adórendszer magyarországi bevezetése. 1990-től a DRT-Hungary auditáló cég igazgatója volt. 1990 decemberétől 1993 februárjáig az Antall-kormány pénzügyminisztere. 1991-ben időközi választáson jutott a parlamentbe. 1998-ban az első választási fordulóban választották képviselővé. A Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem docense, a Zempléni Településszövetség elnöke, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei közgyűlés tagja. Több pénzintézet és cég felügyelőbizottságában és igazgatóságában tölt be tisztséget. A 2001-ben megalakult Centrum Párt elnöke.

Lendvai Ildikó, 1946-ban született Debrecenben. Édesapja színházi rendező, édesanyja kollégiumi igazgató volt. Az ELTE-n szerzett magyar-történelem, később pedig filozófia szakos diplomát. Dolgozott a KISZ KB kulturális osztályán és az MSZMP kulturális alosztályán. Közben az Akadémia aspiránsaként a népi írók társadalomfilozófiai nézeteit kutatta. A rendszerváltás után a Gondolat Könyvkiadó igazgatója volt. Megalakulása óta tagja az MSZP-nek, hat éven át volt a párt budapesti elnöke. 1994-ben egyéni körzetből, 1998-ban a budapesti listáról került a parlamentbe. A párt alelnöke, kulturális és sajtóügyekkel foglalkozik. Az MSZP liberális gondolkodású politikusai közé sorolják.

Lentner Csaba, 1963-ban született. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen 1989-ben szerzett diplomát, 1991-ben doktorált. Kandidátusi értekezését 1995-ben védte meg a Magyar Tudományos Akadémián. Az MTA Jövő-kutatási Bizottságának állandó meghívott tagja. 1993-tól okleveles könyvvizsgáló, 1994-től adószakértő. Pénzüntézet i költségvetési minősítésű könyvszakértői szaki vizsgákkal rendelkezik. Tanszékvezető egyetemi docens, a közgazdaság-tudományok kandidátusa. A fővárosi önkormányzat több bizottságának MIÉP által delegált, illetve megválasztott tagja, vezetője. 1997-től a Magyar Igazság és Élet Pártja elnökségi tagja. 1998-ban a MIÉP országos listájáról került a parlamentbe.

Nagy Tamás, 1950-ben született. Erdélyi családból származik, de az ősi családi előnevet (Szotyori) nem használja. Gyermekei igen. Tizenkét évesen már traktort vezetett. Mezőgazdasági gépészmérnöknek tanult, de az egyetemi évek alatt rockénekes is volt. 1972-től a gyáli Szabadság Mezőgazdasági Szövetkezetben dolgozott, 1985-ben az állampárt hivatalos jelöltje ellenében választották elnökké. Ma a holdinggá alakított termelőszövetkezet igazgatóságának elnöke. Tevékenyen részt vett a Nemzeti Agrárkerekasztal munkájában. 1989–94-ig az Agrárszövetség elnöke volt. 1993-ban időközi választáson a Köztársaság Párt támogatásával került a parlamentbe. 1992 óta az Európai Mezőgazdasági Szövetségek alelnöke. 1989-től a Mezőgazdasági Szövetkezők és Termelők Országos Szövetsége (MOSZ) elnöke.

Pallag László, 1950-ben született Békéscsabán. Édesapja női fodrász, édesanyja háztartásbeli, aki életét kilenc gyermek nevelésének szentelte. Szentesen ipari szakközépiskolát végzett. A 8. számú Volán Vállalatnál volt gépjármű-műszerész, majd a Kertészeti és Köztisztasági Vállalatnál gépjármű-villamossági műszerész. A család huszonkét hektáros földjén egyéni gazdálkodó. 1989-ben lépett be a Független Kisgazdapártba. 1993 óta a békés megyei szerve-

zet elnöke, 1994 óta országgyűlési képviselő. Az olajügyeket vizsgáló parlamenti bizottság elnöke volt. Ebbéli tevékenységével összefüggésben több politikussal perbe keveredett. Ezeken rendre elmarasztalták, a bíróság több millió forint kártérítés megfizetésére kötelezte.

Pokorni Zoltán, 1962-ben született Budapesten. Édesapja elektromérnök, édesanyja óvónő. Az ELTE BTK-n szerzett magyar nyelv és irodalom–történelem szakos diplomát. 1987-től a Toldy Ferenc Gimnáziumban tanított. 1988-ban a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete egyik alapítója, majd öt éven át egyik ügyvivője és szóvivője volt. Részt vett az Ellenzéki Kerekasztal munkájában. 1993 októberében lépett be a Fideszbe, ekkor lemondott szakszervezeti megbízatásáról. 1994 után volt a Fidesz alelnöke, frakcióvezetője. Orbán Viktor és Kövér László után 2001-ben a párt elnökévé választották. 2001 nyaráig az Orbán-kormány oktatási minisztere volt.

Szájer József, 1961-ben született. Az általános iskolát és a gimnáziumot Sopronban végezte. A soproni Széchenyi István Gimnáziumban angol nyelvi tagozaton érettségizett. Az ELTE jogi karán szerzett diplomát. Ösztöndíjjal egy évig Oxfordban, később a michigani jogi egyetemen is tanult. Volt általános iskolai tanár és az ELTE római jogi tanszékén tanársegéd és adjunktus. Tanított a Bibó István Szakkollégiumban. A Fidesz egyik alapító tagja. 1989 októberétől a Fidesz legfelső vezetésének tagja, az Ellenzéki Kerekasztal tárgyalásain a Fideszt képviselte. 1990-ben Sopronban az akkori államminisztert, az MSZP országos listavezetőjét, Pozsgay Imrét legyőzve egyéni képviselőként jutott a parlamentbe. Tagja a parlament alkotmányügyi és külügyi bizottságának. A Fidesz frakcióvezetője.

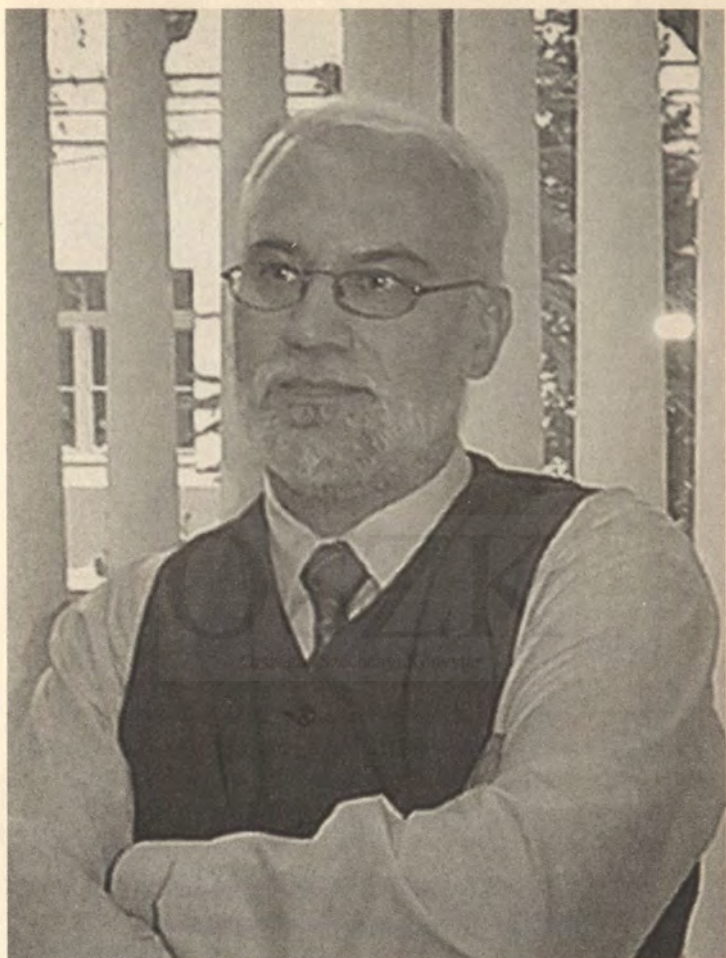
(Az életrajzi adatok fő forrása: Szabadon választott – Parlamenti almanach, 1990; Országgyűlési választások, 1994 és a Választás '98 – országgyűlési képviselők című kötetek.)

Tartalom

<i>Csabai Lászlóné</i> MSZP	7
<i>Csapody Miklós</i> MDF	19
<i>Dávid Ibolya</i> MDF	31
<i>Deutsch Tamás</i> FIDESZ	45
<i>Donáth László</i> MSZP	55
<i>Fodor Gábor</i> SZDSZ	69
<i>G. Nagyné dr. Maczó Ágnes</i> FKGP	83
<i>Herényi Károly</i> MDF	97
<i>Illés Zoltán</i> FIDESZ	111
<i>Isépy Tamás</i> FIDESZ	125
<i>Keleti György</i> MSZP	139
<i>Kóródi Mária</i> SZDSZ	151
<i>Kovács László</i> MSZP	163

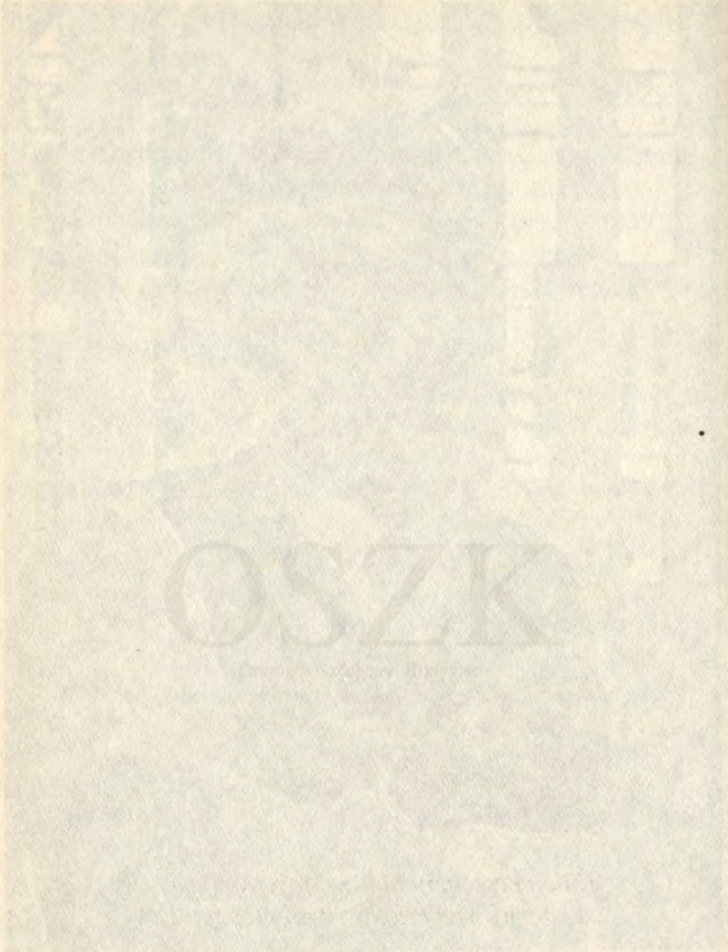
<i>Kuncze Gábor</i> SZDSZ	177
<i>Kupa Mihály</i> Centrum Párt	191
<i>Lendvai Ildikó</i> MSZP	205
<i>Lentner Csaba</i> MIÉP	221
<i>Nagy Tamás</i> Centrum Párt	237
<i>Pallag László</i> FKGP	249
<i>Pokorni Zoltán</i> FIDESZ	263
<i>Szájer József</i> FIDESZ	277
A könyvben szereplő politikusok	289

Gyuricza Péter

(A KÖNYV SZERZŐJE)

OSZK

A borítót Tóth Lajos tervezte
Nyomdai előkészítés Biró Péter, Médiaprint
Nyomta a Reálszisztéma Dabasi Nyomda Rt.
Felelős vezető Mádi Lajos vezérigazgató
Megjelent 17,1 (A/5) ív terjedelemben

ISBN 963 440 751 X

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

*Külön köszönöm Mátay-Mayer Gergelynek
a könyv kivitelezéséhez nyújtott segítségét.*

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A negyedik szabad választás tétje nemcsak az, hogy melyik párt alakít majd kormányt, hanem az is, hogy minél nagyobb

számban kerüljenek olyan képviselők a parlamentbe, akik hivatásuknak, szakmájuknak tekintik a politikát.

Ilyen személyiségek mind többen vannak, és a többpárti parlament játékszabályai szerint nem egy frakcióban ülnek.

Ebben a könyvben huszonegy olyan politikus szerepel, aki a rendszerváltás óta eltelt években tetteivel, magatartásával bizonyította, hogy helye van a magyar országgyűlésben.

Mindegyikük elárul néhány olyan személyes vagy politikai kulisszatitkot, amiről eddig nem beszélt.

Gyuricza Péter

ISBN 963-440-751-X

9 789634 407515

Csabai Lászlóné

Csapody Miklós

Dávid Ibolya

Deutsch Tamás

Donáth László

Fodor Gábor

G. Nagyné Maczó Ágnes

Herényi Károly

Illés Zoltán

Isépy Tamás

Keleti György

Kóródi Mária

Kovács László

Kuncze Gábor

Kupa Mihály

Lendvai Ildikó

Lentner Csaba

Nagy Tamás

Pallag László

Pokorni Zoltán

Szajer József

Gyuricza Péter Van választás